RÁKOSI VIKTOR MUNKÁI
XIV. KÖTET

RÁKOSI VIKTOR

A FALU MEG A VÁROS

BUDAPEST MDCCCCIV
RÉVAI TESTVÉREK IRODALMI INTÉZET R.-T.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu

TARTALOM

AZ ÉN FALUM.
ZÓNÁS ATYAFIAK.
MARCI BÁCSI JÖN.
MISKA BÁCSI VELENCÉBEN.
MISKA BÁCSI KRAKÓBAN.
A NAGYKÁTAI REFORMÁTOR.
NAPFOGYATKOZÁS KORMOSON.
A CINKOTAI NYARALÓ.
A KIS-BÜRGÖZDI OROSZLÁN.
MI TÖRTÉNT BALZSAM-UJFALUBAN?
A TÁRSASÁG KEREKIBEN.
AZ UTOLSÓ BIKITY.
TANESZKÖZÖK VAK-APÁTI SZÁMÁRA.
MÉG EGY ZÓNÁS ATYAFI.
JÓ TANÁCSOK VIDÉKI ROKONAIMNAK.
SZINÉSZEK A FALUNKBAN.
KIGYÓ NYELVEK.
A PUZDRAI JÓ-SZIV ÜNNEP.
A SZÖVETSÉG.
ELŐRE.
KÜLVÁROSI HANG.
KAMPER ÉS KOHN SZÓDAVIZGYÁRA.
SZINKÖRI HANGULATOK.
MI TÖRTÉNIK AZ ÉN UTCÁMBAN?
GYILKOSSÁG A TINTAGYÁRBAN.
A CIRKUSZ KÖRÜL.
A CSEPELSZIGETI VÉRFÜRDŐ.
EGY FŐVÁROSI EMBER VISZONTAGSÁGAI.
ÉJJEL A KÁVÉHÁZBAN.
A HÁZIUR.
NYARALÁS.
KIRÁNDULÁSOK.
MÜVELET EGY ISMERETLENNEL.
A FAUST-FORDITÓ.
STEUER IMRE KALANDJAI.
ISTEN HOZZÁD BUDAPEST.

AZ ÉN FALUM.

I.

Az én kis falum nagyon szerencsétlen egy község. Egy agyonhallgatott falu. Árviz el nem öntötte, tűzvész el nem pusztitotta, földrengés halomra nem döntötte s igy nem volt miről emlegessék. Még csak ötlábu borju se pillantotta ott meg a napvilágot, még száz esztendőre se tudta fölvinni egyetlen egy lakója se. Mind olyan dolgok, melyeknek a révén hiubb és szerencsésebb faluk a hirlapokba és kalendáriumokba be szoktak jutni. Vakációk alatt, éveken keresztül kutattam magam is utána, hogy legalább XII. Károly svéd király, mikor hires lovaglását hazánkon keresztül megtette, nem töltött-e valamely házában egy éjszakát.

Csak később jöttem rá, hogy az országban több falu, város dicsekszik ezzel, mint a hány éjszakát XII. Károly egyáltalán életében eltöltött. Kis ideig Napoleonban is biztam, hogy tán vívott egy csatát a mi falunk mellett is. Hiu remény. Egyszer történt, hogy a határunkban valami háboruféle volt: a szentimrei kanászok összeverekedtek az ivánfai bucsusokkal s akkor is kökényesdi embert vertek agyon, még pedig egy szüz Máriás zászló rudjával. Szép halál, de azért aligha üdvözült, mert a legnagyobb tolvaj volt a faluban, Kökényesden, s az orgazdákon kivül, a kik legfőbb támaszukat vesztették benne, senki se siratta meg őt. Ezt a nagy esetet is teljesen agyonhallgatták az ujságok.

Télen mindig azt lestük, hogy nem támad-e valami nyárias égi háboru; nyáron a farkasok megjelenését vártuk. Mert ezeknek hirlapi közlésével is lehet némi feltünést kelteni. De a természet nem akart kifordulni sarkaiból. Később már szerényebbek lettünk s téli farkasokkal is megelégedtünk volna, föltéve, ha községünknek valamely ellenszenves tagját kieszik a csizmájából; de nem mutatkoztak. Lassanként rájöttünk, hogy Kökényesdnek az a fátuma, hogy vele, benne semmi se történjék és róla soha semmi nyilvánosságra ne jusson.

Kecskeméten, Baján és Kalocsán elvégezvén iskoláimat, európai ember lettem s többé nem pirultam el szégyenletemben és irigységemben, ha valamely rongyos falut valamelyes esetéről emlegetni hallottam. Sőt lassanként sajnálni kezdtem ama községeket, melyeket a puszta véletlen emelt rövid dicsőségre s mindinkább megérett bennem a gondolat, hogy tulajdonképp én vagyok hivatva arra, hogy Kökényesdet céltudatosan azzá tegyem, a mivé lennie régen kellett volna. Mint Kökényesdről kikerült legelső európai embernek, ez kötelességem volt szülőfalum iránt. Kökényesd agyonhallgatását a fátumon kivül lakóinak müveletlensége is okozta.

Inkább ilyen eszméken, mint jogi témákon tépelődve, éppen jogot végeztem Pesten, mikor apámtól levelet kaptam, hogy az öreg kökényesdi jegyző, Sólyom Boldizsár, már négy év óta vak lévén, végre a község egy segéd szerződtetését határozta el s erre az állásra engem szemelt ki. A levél jókor jött, éppen pályaválasztáson kezdtem törni a fejemet s már-már el akartam vállalni a korrektorságot egy képes heti-lapnál. A levél véget vetett az alkudozásoknak s én még az este elbucsuztam barátaimtól a *Tyukketrec*-ben s a boros jelenbe elmerülve, vérmesen pingáltuk ki a jövőt.

Elbucsuztam mindenkitől: a Buchás Mártontól, hol legnagyobb a reggeli kávé, legolcsóbb és legrosszabb; Alvé Borbálától, a Kiskert-utcában, hol nyolc forintért ebédeltem, szalvétával és fogpiszkálóval, de pecsenye nélkül; el mindazon pincérektől, kiknek frakkját az olvasókör matinéin mint rendező viseltem... Csak Mandula Pétertől nem bucsuztam el. Ő volt lakótársam és festészettel foglalkozott. Egy óriási hentesnél laktunk. Egy negyedévi lakbérünket

mindig azzal törlesztette, hogy a bolt elé évenként ujra festett egy malacot, almával a szájában, két sonkát, párizsit és szalonnát. Rendkivül izletes egy cimtábla volt. S Mandula barátom multjában volt egy parrhasiusi vonás: egy kutya egyizben hozzá kapott a malachoz s el akarta vinni. Ez a kutyatévedés volt az ő legnagyobb büszkesége s mindig dicsérte egészséges ösztönét, szemben a képzőművészeti társasággal, mely Mandula képeit állandóan visszautasitotta a tárlatról.

Tőle nem bucsuztam el, mert magammal vittem Kökényesdre. Ha csakugyan van tehetsége, majd kitanittatja a falu s addig is tanulmányozhatja ott a magyar népéletet, uj alakokat, vidéket lát s friss benyomásokat nyer. Esetleg Kökényesd dicsőségére válik, munkát meg addig is majd szerzek neki.

Utolsó vasárnap még, mint afféle ifju kedélyek, kimulattuk magunkat a Városligetben, vizen és szárazon, azután becsomagoltam Bluntschlit, Kautzot, Wenzelt és Hajnikot egy ládikába; Mandula a könnyekig elérzékenyedett hentesnek ujévre pazar cimtáblát igért két malaccal s másnap reggel az ötödik számu omnibusz-vonat egyik harmadik osztályu kocsija remé-nyekben és tervekben gazdag két fiatalembert látott a fővárosból távozni. Különösen Mandula volt nagyon izgatott s a városligeti nagy iparcsarnok kupolájának, mely messze elkiséri a távozót, oly hevesen integetett kalapjával bucsuzót, hogy a kalauz megállittatta a vonatot, a miért nekem kellett tiz forint büntetést fizetnem.

II.

Nincs oly lassu omnibusz-vonat, mely végtére célhoz ne jutna. Igy még az nap este, többféle helyiérdekü vasut vonalait átszelve, megérkeztünk a patonai állomásra, hol a személyzet az állomásfőnök nevenapját, lámpásokkal fényesen kivilágitott pályán, diszkuglizással ünnepelte. Azért volt hát olyan sötét a pályaudvar! A jelző-lámpák is mind ott égtek a kuglizó hosszában, a bakterek állogattak, a tisztviselők a patonai intelligenciával dobáltak s Kese bandája reszelt a fülükbe. Én gyorsan leszálltam s azonnal a kökényesdi parasztkocsi után néztem, melyet apám küldött. Mandula is összeszedte festékeit, ecsetjeit, vásznait, megkezdett, bevégzetlen, vagy kész műveit s utánam tapogatódzott a sötétben.

- Kökényesdi ember! - kiálték ki az állomás előtt elterülő sötét térre.

- Bent van a városban, - felelt egy hajdu, a ki az állomáson a hatóságot képviselte.

- Mit csinál?

- Aszonta, hogy fogat huzat.

- Sötét este?

- Még világossal bement. Hanem talán nagyon hosszu a foga, - vélé bölcsen a hatóság.

- Nem futna be érte, barátom?

- Nem hagyhatom el a posztomat.

- Igaza van. Kötelességérző derék ember. Akkor nem is kivánom.

- ’Sz ha a városkapitány ur idekint nem volna az állomáson, - toldotta meg a hajdu, egyet sodoritva bajszán. (Vagy ugy!)

E pillanatban kocsizörgés hallatszott, az a sajátságos kocsizörgés, a hogy csak kökényesdi kocsi tud zörögni. A tágan álló lőcsök ide-oda ugrálnak és verődnek a szekér oldalához. Hátul

a saraglya-lánc hosszan lelóg és csapdossa a kereket. A tengely kenetlen és csikorog, mint a mennydörgős mennykő a villámháritóban.

Csakhamar odajárt az állomás elé a jó magas, oldalas kocsi.

- Kökényesdi ember?

- Itt van, - jött a felelet.

- Kicsoda?

- Varga Nagy András.

- Isten hozta Andris bácsi. Milyen az ut hazáig?

- Jó is, meg rossz is. Jó, mert mifelénk ma nagy eső volt, hát puha az ut, nem ráz; meg rossz is, mert akkora a sár, hogy lépést mehetünk a csekmői lápostól kezdve.

- Sötét az éjszaka, - mondám, - csak éjféltájt jön föl a hold.

- Akkor gyühet mán, otthon leszünk akkorra. Csak tessen izibe felülni.

Felrakodtunk, felkapaszkodtunk, elindultunk Isten hirével. Itt a homokos földön pompás volt még az ut s sebesen mentünk. A nagy zörgéstől se beszélgetni, se aludni nem lehetett, a derekunkat azonban már egy fertály óra mulva fájditottuk. Kimondhatatlanul jól esett, mikor beértünk a sárba s lassan lubickoltunk tovább. Fölálltunk s jól kinyujtózkodtunk. Valami keményre léptem a kocsi fenekén. Pipa volt. Hátba böktem vele Varga Nagy Andrást.

- Most már tudom, hogy mért nem gyujtott kend rá Varga uram, - mondék, - itt találom a pipáját a kocsiderékban.

- Nem az enyém az, hanem a szegény Peták Lászlóé. Az enyém itt van a csizmaszáramban, - felelé az öreg s bizonyitékul visszabök a pipájával.

- Hogy kerül ide a Peták László pipája?

Ezen a kocsin vittem őt ma délután a doktor urhoz, hogy az ifiurért mentem. Itt feküdt a kocsiderékban, szalmán.

- Aztán mi baja van a szegénynek?

- Valami vörös nyavalyája van. Ugy gondolom, *himlőt* mondott a doktor ur.

- Megállj! - orditá e pillanatban Mandula s én szivem mélyéből osztoztam e felkiáltásban. - Himlős kocsin nem utazunk.

Hirtelen összekapkodtuk a holminkat s a legnagyobb sárba leereszkedtünk. Varga Nagy András elbámult nagyon.

- Ugyan, mi lelte az ifiurakat? Üljenek már fel no.

- Menjen kend a nyavalyás kocsijával, azt mondom. Inkább négykézláb mászom haza.

- No már no. Nincs ennek a kocsinak semmi baja. Nem halt még ebbe bele senki.

- Inficiálva van, - mondá Mandula, - ha három nap mulva mind a hárman meghalunk, akkor kend lesz a felelős érte.

- Már én csak magamért felelek, - mondá hetykén Varga Nagy András, - a ki pedig bolond, annak nincs esze.

Ezen egészen világos célzás után elhajtott. Mi pedig ott álltunk mozdulatlanul a sárban és a sötétben. Mandula még egy ideig ékes szinekkel ecsetelte a kocsi veszedelmeit, nyilván azzal

a humánus szándékkal, hogy ahhoz képest mostani helyzetünk kellemesnek tessék, aztán az utról kezdtünk gondolkozni.

Mandula megpróbált a gondolkozásnál tovább menni, s azonnal egy mély kátyuba lépett.

- Erre ne tarts, - kiált felém a derék fiu, - fordulj délnyugat felé.

- De merre van délnyugat?

- Mindjárt megnézem.

Hallottam csörömpölni az óraláncát, melynek végén egy kis iránytű volt. De éjjel minden iránytű fekete s ő gyufáért kiáltott. Elkezdtünk az éjben gyujtogatni. A szél meg fujdogálni. Erősebben fujdogált, mint a hogy mi gyujtogattunk.

Végre Mandulának az az ötlete támadt, hogy gyujtsunk szivarra, szivjuk erősen, s annak fényénél nézzük meg a tudományos tűcskét. A gondolat kitünő. Azonban a gyujtófának az a természete, hogy szélben akkor is nehezen gyullad meg, ha szivarra akar vele gyujtani az ember. Erre is mindjárt rájöttünk. Szerencsénkre a szél elállt, szerencsétlenségünkre abban a pillanatban, melyben utolsó szál gyufánkat elfujta. Ekkor Mandula nagy elhatározással kihuzta lábát a kátyuból, melyben azóta mindig benne tartotta, nehogy még egyszer belelépjen, s elindult az ut széle felé. Én utána. Itt egy kis száraz dombra akadva, megpihentünk, s nagynehezen annyira tájékozni tudtam magamat, hogy a tarjáni csárda nem lehet innen messze. Egy kis barátságos kutyaugatás is segitett utbaigazitani. Elindultunk a hang után, s félóra alatt szerencsésen oda vergődtünk, nyakig sárosan; de legalább a podgyászunk hiány nélkül megvolt.

Az utbaigazító kutya itt már barátságtalanul fogadott s ha Mandula hozzá nem vág egy sulyosabb bagázsiát, talán le is huz bennünket. A csárdás még erre se jött ki, bementünk hát mi. Az ivóban ült, egy karádi kolduló baráttal, a ki a napközben összeszedett ennivalókból egy kis lakomát csapott. Mi is vacsorát kértünk, a csárdás azt mondta, nincs, csak kenyér meg bor. A jószivü barát belenyult az iszákjába s két jókora vöröshagymát vett ki belőle, több rendbeli zöld paprikával. Megkinált, megjegyezvén, hogy bár az a gvárdián kedves eledele, ő éhes utasembereknek szivesen fölajánlja. Mi hozzáláttunk a paraszt-csemegéhez, mely, ha a paprikát megsózza, a vöröshagymát pedig megpaprikázza az ember, teljesen megehető állapotban van. Utána a falatozó azt hiszi, hogy tüzet evett, s ha finom bőrt óhajt tapintani, akkor ne a nyelvéhez nyuljon. Mert azon nincs. Mandula csuklást kapott tőle s ugy szítta a fogát, mintha kospallagival töltött pipa volna. Én inkább szokva voltam az ilyen eledelhez, s egy kis fuldoklási rohamot leszámitva, szerencsésen tulestem a lakomán. Bort ittam rá, s hozattam a barátnak is, a ki azonnal kivallotta tőle, hogy van még négy tojás a zsákban. Megfőzettük és megettük. Ujra bort ittunk rá, s kezdtünk bizalmaskodni egymással. Én kifejeztem abbeli óhajtásomat, hogy koldulóbarát szeretnék lenni, mert azok mind kövérek és igy valószinüleg jó dolguk van. Mire ő fölsóhajtott, hogy mégis csak jobb dolga volt regemencpáter korában, a mikor pap is volt, misézett is, meg fegyvert is forgatott.

Mandula eközben kibontotta az egyik ládikát s én rosszat sejtettem. Csakugyan nemsokára igy szólitotta meg a barátot:

- Uram! Üljön nekem, csak egy félóráig. Lefestem.

- Az ur festő?

- Az vagyok.

- Meg lehet abból élni?

- Ha az ember hentesnél lakik, akkor meg, ugy szegényesen.

A barát nem értette. Mandula megmagyarázta neki, nem feledve el természetesen az ismert kutyatörténetet sem.

- S micsoda szakmában fest az ur? - folytatá a barát.

- Nagyobbrészt állatfestészetben.

- Miért fest állatokat? Embert könnyebb lehet, mert megáll.

- Megáll az állat is, ha *nem veszi észre, hogy festik*.

- Aztán kinek fest állatokat?

- Egy-egy gróf megfesteti a paripája, vagy kedvenc kutyája képét.

- De, teszem azt, birkát vagy disznót, vagy engem ki számára föst? - folytatá a barát, egyre kiváncsiabban.

- Magamnak. A ki aztán megveszi tőlem, azé lesz.

- Engem is el tudna adni?

(Mandula eközben már festett.)

- Nem, a tisztelendő urat megőrzöm, mert typus.

A barát gondolkozott egy kicsit, én pipára gyujtottam, s még két gyertyát tétettem az asztalra, hogy a deliquens jobban ki legyen világitva.

- Hová mennek az urak? - kérdé kis szünet után a barát.

- Kökényesdre.

- Az nincs messze tőlünk. Nem tudom, hogy kápolnánk képeinek a kijavitására vállalkoznék-e festő ur? Mert már hullanak.

- Hullanak?

- Igen, falfestmények lévén.

- Mindenre vállalkozom, a mi a festészetbe vág. Falra, vászonra, deszkára, papirosra egyaránt rajzolok, festek, karcolok, tintával, plajbászszal, festékkel, vérrel... ha kell. Csak munkát kérek.

- Van nekünk egy szent Györgyünk a sárkánynyal, Márk az oroszlánnal, Lukács az ökörrel. A sárkány, az oroszlán s az ökör éppen az ön szakmájába vág. Majd beszélek a gvárdiánnal.

- Beszéljen a gvárdiánnal, tisztelendő ur, s prenumeráljon nevemben György, Lukács és Márk kijavitására is.

A barát ujra elhallgatott, az üres üvegeket lerakta az asztal alá, a tele üvegeket pedig közel huzta magához. Én szivarral kináltam, ő pipámra gyujtott, a csárdás bagót kért, de dohányt kapott. Egyszerre a barát ezzel a kérdéssel fordult Mandulához:

- Tud az ur szamarat is festeni?

- Tudok.

- Hát fessen le engem a szamaramon, a kin koledálni járok.

- Hol a szamár?

- Az istállóban.

- Csárdás, hozza be.

- Most ne bántsuk szegényt, - szólt a barát, - alszik.

- Nem alszik, mert vak, - jegyzé meg a csárdás gazda, - az ilyen állat sohase hunyja le a szemét, mert neki ugyis mindegy.

A csárdás gazda e bölcs megjegyzésére senki se szólt egy szót se. Mandula megigérte a barátnak, hogy ha majd Karádra megy képet restaurálni, lefesti őt - szamarastul, ingyen, mire a barát meghatottan bocsátott le egy félliter karcost gégéjén, a mitől továbbad kivallotta, hogy biz' ő soha sem volt regemencpáter, s most is csak egyszerü fráter a klastromban. Nem vallattuk tovább, mert a kép ugyis készen volt már. Mandula bámulatos gyorsan tudott dolgozni. Mint egy amerikai gyors-festő.

Éjfélt ütött. A hold fölkelt, a barát lefeküdt. Én is. A csárdás egy fapadot jelölt ki számomra. „Harminc év előtt Patkó Bandi sokat hált rajta" - erősité. „Betyárnak jó lehet", - felelém, - „de nincsen egy becsületes ember számára való fekvőhelye?" - „Oda magam fekszem", - mondá a szives házigazda. A barát zsuppra feküdt, s tüstént horkolt. Mandula vánkos gyanánt a mélyen alvó barátot használta, én Mandulára hajtám fejemet, s igy hevertünk össze-vissza a földön, s Patkó Bandi padja gazdátlanul maradt. A csárdás is eltünt; de kutyája erősen vonitott odakint, a mi szoros összefüggésben állt a hold megjelenésével.

Hajnalodott, mikor Mandula lelökte a fejemet. A csárdás ugyanis bejött, megrázta a barátot, s ujságolta, hogy lopják a szamarat. A barát lelökte Mandulát, Mandula engem, mind a hárman talpon termettünk, s kirohantunk az udvarra. A kapuban állt a világtalan csacsi, egy ember huzta, a másik ütötte karóval. Nem ment. A következő pillanatban megváltozott a helyzet. A csacsit nem huzta senki, a barát ütötte karóval az egyik embert, a másik pedig futott. Mire mi oda értünk, futottak mind a ketten a tolvajok. Most a csacsit vissza akartuk vezetni az istállóba. De a bizalmatlan állat azt hitte, hogy még mindig lopják s nem akart menni. Én huztam, a barát tolta, Mandula ütötte karóval. Ez a dolog a csacsit a lopásról formált meggyőződésében csak megerősitette, s ugy megbicsakolta magát, hogy végre a kapufélfához kellett kötni. A barát melléje állt a karóval, strázsát állni, mi pedig bementünk a kocsmába. A karó ugy állt a kezében, mint egy puska. Mégis regemencpáter lehetett.

Iszonyu nagy volt a sár, a legjobb akarat mellett se mehettünk gyalog haza, Kökényesdre, mely még mindig egy órányira feküdt. A csárdásnak kocsija nem volt. Elküldtük a fiát be Kökényesdre, hogy hozzon kocsit. Két óráig tartott, mire a fiu visszajött. E közben a csacsi eszére tért, a barátot feltettük rá, s ő számos jókivánságok után a hajnali szürkületben elkocogott. Kocsizörgésre kisiettünk: ott állt az ajtó előtt *Varga Nagy András*.

- Már megint kend van itt? Hát minden áron el akar pusztitani bennünket? - mordul rá Mandula.

- Hát az urak azok az utasok? Mért nem mondtad meg gazfickó! - zördült a csárdás fiára, s végig legyintett rajta az ostorral, - már most hiába fogtam be. Legalább a podgyászt rakják föl az urak, aztán erre a lesencei dülőn ballagjanak haza gyalogszerrel.

Az inditványt elfogadtuk, a podgyász a kocsira került, kivéve a festékes-ládát, az ecsetcsomót s a vásznakat: Mandula előbb egy „nyári reggel a pusztán"-t óhajtott befejezni. Be is ült tüstént a félszer alá, s festeni kezdett.

Varga Nagy András elrobogott veszedelmes kocsijával, s rá egy órára mi is elindultunk, a félig kész nyári reggellel s Mandula cókmókjával. Csak otthon tudtuk meg, hogy Varga Nagy András, a mezőre indulván szénagyüjteni, átfogott a hosszabbik kocsijába, a melybe mi egészen nyugodtan beleülhettünk volna.

Beértünk a falu határába; megdobbant a szivem és könny gyült a szemembe, mikor az őrhegyen az akasztófát, édes falum legmagasabb pontját megpillantottam, melyen a Csikesz cigányt fölakasztották. Itthon vagyunk.

III.

Az olvasónak immár tudomást kell szerezni arról, hogy apámat Csipkés Balázsnak, engem Csipkés Pálnak hivnak, anyámnak neve pedig született Kartali Rozália. Családom történetével hamar készen vagyok. Semmiben sem vettek részt, a miben a hazai és a világtörténelem a magyar nemzetet szerepelteti. Nem is beszélek a keresztes-háborukról, mert odáig szájhagyomány nem terjed, irományaink, okmánytárunk pedig nincsenek. Nagyapámnak az apja molnár volt Kökényesden, nagyapám szintén, s apám ugyanezt cselekedte. Ebből joggal azt következtethetem, hogy összes őseim ennek a mesterségnek hódoltak, a mióta a patak-malom fel van találva. Azt pedig hamarabb feltalálták, mint a puskaport, s igy egy ősrégi molnár-családból származom. Ez az egy bizonyos. Apám azt is állitja, hogy nemes emberek vagyunk, s a vendégszobában nagy gonddal őriz egy magyar kéz által a levegőbe tartott véres török fejet, mondván, hogy ez a mi cimerünk. De nemességünknek ezen kivül semmi bizonyitéka nincs. Én nem is hittem soha, de az öregemnek nem mondtam meg, s a magyar kezet és a török fejet szinleg nagy becsben tartottam.

Az őrhegyi akasztófától leérve a faluba, ujabb meghatottság fogott el, mikor a patak mellé értünk. Ime vagyonom, kenyéradóm, családom fentartója! Legyetek üdvöz még ti is, ijedten tovaugró békák, a kik benne laktok! Már látom a jegenyefákat, melyek a malom portáját körülveszik, még egypár perc, s már hallom kedves zizegésüket, összekeveredve a malom zugásával. A következő pillanatban már keblemre öleltem Bundást, a hű házőrzőt, a ki ugatva rohant elém s nem birva érzelmeivel, fölugrott rám, ugy, hogy mind a ketten elvágódtunk. Ő ezt leereszkedésnek vette, s végig nyalta a képemet, mire én orron ütöttem. Ő erre mint a bolond elrohant a kalapommal. A Bundás után következett a család. Apám hatalmas barackot nyomott a fejemre, anyám megölelt, megcsókolt, egy kicsit sirt is, apám csöndesen káromkodott. Az emberi természet olyan különböző!

Segélykiáltások zavarták meg a viszontlátás örömeit. A Bundás észrevette Mandulát, a ki festékes ládát és nyári reggelt elhajigálva, futott be az udvarra. Bundás utközben megvált a kalapomtól, s Mandula kabátjának egyik szárnyát vette pártfogásába. A rész bucsut vett az egésztől s Mandula kissé ziláltan ért hozzánk. Bundás pedig világgá ment a kabátdarabbal. Bemutattam a festőt, s pár perc mulva a lakóház verandáján ültünk, izletes reggeli mellett.

- Nem volt ez a kutya megveszve? - kérdé Mandula, mikor éhsége és ijedelme kissé lecsillapult.

- Ha is, - felelt az öregem, - a kabátodnak nem árt, öcsém.

- Annak már csakugyan az se ártana, ha megveszne, - mondám, Mandula tönkretett ruhadarabjára nézve, a mely immár teljesen alaptalanul viselte a kabát nevet.

- De ha a lábikrámba is belekóstolt az a dög, - folytatá Mandula, - az pedig már veszedelmes. Agyon kéne lőni azt az állatot.

- Jó, nem bánom, - felelt az apám, - de előbb kiégetem a lábadat tüzes vassal. Ez sürgősebb.

Mandula megvakarta a fejét. Utána meg a célba vett lábikrát. A tüzes vas egy kissé lecsillapitotta a bosszu-szomját. Apám felállt.

- Hozhatom a vasat? - kérdé.

- Ne... ne még. Hátha nem is volt veszett a Bundás? Várjunk huszonnégy órát.

- Jó!

Az öreg leült.

- Hogy megy a malom? - kérdé Mandula, hogy más térre vigye a beszélgetést.

- Mint a viz.

- Akkor hát jól.

- Mint a viz.

- Balázs bácsi tréfál.

- Nem én, öcsém. Ha a viz sok, akkor a malom jól megy, ha a viz kevés, akkor csak egy kereket hajt.

- De én tulajdonképp az üzletet kérdeztem. Az hogy megy?

- Ha a szél nem fuj, nagyon jól. Ha fuj, rosszabbul.

- No, Balázs bácsi, most már csakugyan tréfál ám.

- Majd megmutatom neked, hogy nem tréfálok.

Kivitt a ház elé, s elmutatott a messzeségbe, a falu tulsó vége felé. Ott a Pirók-dombon vigan kalimpált egy szélmalom.

- Ez a nyavalyás piszkál itt az orrom alatt. Hát azért csak azon imádkozzatok, fiaim, hogy eső sok legyen, szél meg ne fujjon.

- Tudnak is a pesti emberek imádkozni, - szólt közbe anyám, rám pillantva. Szeméből láttam, hogy állitása dacára él benne a hit, hogy nem felejtettem el az imádságokat, melyekre gyermekkoromban tanitott.

Miközben azután apróra kikérdezett, hogy milyen Pesten a kálvinista-templom, vettem-e husvétkor urvacsorát, szépen prédikál-e az uj püspök, milyen a teológusok kántusa, apám Mandulát vallatta.

- Hát, öcsém, te most itt maradsz nálunk, ugy-e?

- Itt én, bátyám, mig el nem kergetnek.

- Az attól függ, mit tudsz?

- Hát mi az, a mit tudnom kell?

- Tudsz-e bort fejteni?

- Inni is.

- Majd arra rátérünk. Bort fejteni ugy, hogy egy másfél literes hébért egyszerre tele szívsz. Köhögés, nyelés nélkül.

- Tudok.

- Pipát pucolni?

- Tudok.

- Pipát kiszívni?

- Tudok.

- Nem elszívni, öcsém; kiszívni barnára, lassan; gonddal, esztendőkig, a nap bizonyos óráiban; van egy bizonyos időszak, a melyben még éjjel is föl kell kelni hozzá. Mert a pipa olyan kényes jószág, mint a gyerek. Kiszívni ugy, hogy a hófehér tajték gyönyörü sárgásbarna szinüvé változzék, még pedig mindenütt egyformán.

- Hol az a kiszívandó pipa?

- Majd megkapod azt is. Addig emeld föl ezt a tele zsákot. Még pedig félkézzel.

- Két kézzel nem szabad?

- Szabad, de nem virtus.

- Akkor ezt későbbre hagyjuk.

- Inni tudsz-e? Egy liter bort egy hajtásra lecsusztatni a torkodon?

- Már azt bora válogatja!

- Akkor nem vagy borivó! Mert igazi borivónál az első a bor; azután kérdi csak, hogy miféle bor?

Apám fölállt s nagyot csapott Mandula hátára. Ebből láttam, hogy a vizsgálat véget ért és pedig kedvező eredménynyel. A falusi társaságba való fölvételre alkalmasnak itéltetett.

Most én fordultam az apámhoz.

- Hát én mi leszek itthon: paraszt vagy molnár?

- Segédjegyző. Az a hivatalod, arra hoztunk haza.

- Attól ugyan még lehetek mindakettő: paraszt is, molnár is.

- Előbb csak tanulj bele a hivatalodba.

Fogtam a kalapomat s egy furkósbotot, tekintettel a kökényesdi kutyákra, a kik már nem ismernek. Indultam a hivatalomba.

- Mikor vannak a hivatalos órák? - kérdém.

- Ha nincs semmi dolga az öreg jegyzőnek, csak akkor tart hivatalos órákat.

- Hát mi a dolga különben?

- A földecskéjével foglalkozik, meg az árvák pénzét őrzi.

- Most a hivatalban találom őt?

- Talán.

Elindultam Mandulával, s anyámnak azzal a szigoru parancsával, hogy déli harangszóra odahaza legyünk, mert akkorra a tejfölös bableves az asztalon párolog. Tejfölös bableves! Nagyot nyeltem e kellemes hirre - Mandula kettőt nyelt. Majd nyelünk délben többet is.

A malom zúgása egyre halkabban hangzott utánunk, a mint a faluba mélyedtünk. Lassanként méhkas dongásává vált, majd szunyog zümmögésévé. Hogy hasonlatom tökéletes, kitünik abból, hogy Mandula botjával hessegette a kellemetlen kis rovarokat, mig én föl nem világositottam, hogy nem szunyog az, hanem malom.

A faluban alig volt ember. Kint dolgoztak a mezőn. A távolban néhány kakas álmosan kukorékolt. Izzadó tyukok kétségbeesetten kotkodácsoltak. A jegyző nénit egy dézsa hideg viz

mellett találtuk. Szép, pirostaraju kakasát locsolgatta. Éppen most lett rosszul a hőségtől. Igen vérmes állat volt.

A jegyző néni mindjárt bekiáltott Katinak, hogy hozzon pogácsát. Én megkérdeztem, hogy Sólyom bácsi nincsen-e odaát a községházán?

- Nincs. Átment az uraság jégvermébe hüsselni. Egyenek már.

- Köszönjük, majd előbb fölkeressük. Még ma be akarnék állni a hivatalba.

- Nem is várja meg Nellit?

- Majd visszajövök inkább a Sólyom bácsival.

- No még egy pogácsát. Pedig a Nelli már alig várja.

- Hol van ő most? - kérdém.

- Papéknál. De már reggel elment és mindjárt várom.

- Addigra megfordulok a jégveremből. Kezeit csókolom.

Az urasági jégverem nem messze volt. Közeledvén, két emberre való füstöt láttunk kikanyarogni belőle. Nem is csalódtunk: a jegyző bácsival Pató Ferenc rektor ült lent a mélyben és pipáltak erősen mindaketten. Bismarckról és a muszka cárról beszélgettek.

- Csipkés Pál, az uj segédjegyző, óhajtja tiszteletét tenni, - kiálték le a verembe.

- Szervusz, öcsém, - harsogott Sólyom bácsi, - no csak ne cifrázd, hanem gyere le nyári lakomba.

- Nem vagyok ám magam. Itt van velem Mandula Péter, művész-növendék és rajztanár-jelölt.

- Ketten is elfértek.

Lebujtunk és elhelyezkedtünk. Igazán kellemes szeptemberi alkony uralkodott odalent, mind hüvösségre, mind sötétségre nézve. Üres sörös üvegek hevertek szerteszét. Az utolsó üveget én és Mandula üresitettük ki. A rektor ur uj szállitmány után látott. Erre nézve eljárása a következő volt: Fölmászott a létrán s kidugta a fejét az ajtón. Nem messze onnan, árnyékos diófa alatt aludt a bölcsőben a Petákék kis fia, a kit egy jókora kutya őrzött. A rektor ur jéggel megdobta a szundikáló kutyát, ez fölriadt és dühösen ugatott; erre fölriad a szundikáló Peták-fiu, s mérgesen sirt; erre előbujt valahonnan a nagyobbik Peták-gyerek körülnézni, hogy mi baj? Ennek aztán odakiáltott a rektor ur, hogy még négy üveg sört Blautól. A Peták-gyerek jutalma a jégdarab volt.

- Hátha a gyereket találja megdobni, rektor ur? - kérdém.

- Én, a ki kapásból lelövöm a foglyot?

- Lőni más, mint dobni.

- De a kinek jó a szemmértéke, az mindent eltrafál; mert akár lövök, akár dobok, a szemem-mel célozok.

Jónak láttam más térre átvinni a beszélgetést. Vadászembert veszedelmes dolog elinditani.

- Sólyom bácsi, mikor kezdhetem meg müködésemet?

- Még ma.

- Helyes. Ezt már szeretem.

- Még ma... hozzá fogsz pipatóriumom rendbeszedéséhez... Rettenetesen el van hanyagolva... Legszebb pipáim elszutykosodtak... A szárakat is ki kell tisztitani...

- Nehéz dolog lesz...

- Micsoda? Ahhoz se értenél? Hisz ez a segédjegyző legprimitivebb kötelességei közé tartozik.

- Biz' én azt nem tanultam az akadémián.

- Hja, barátom, a mit ott tanultok, abból nem lehet megélni. Az iskola csak arra való, hogy a professzoroknak legyen miből megélni. Hát itt nálunk melyik parasztgyerek él meg abból, a mit az iskolában tanul?... Egy kis irás, olvasás, meg számolás teljesen elég nekik; de olyiknak sok is. Lám, a Polcz Menyhértet annyira elrontotta az iskola, hogy beállt urnak, s most adó-végrehajtó a boldogtalan valahol a tótok közt.

A jegyző oly hangon mondta ezt, mintha Polcz Menyhért valóságos szégyenfolt volna a kökényesdi becsületen.

Tisztelt principálisom e kitörését a művelődés ellen, egy praktikus kérdéssel szakitottam félbe:

- Van-e restancia?

- Az én időmben, fiacskám, mikor segédjegyző voltam, én a csizmáját pucoltam, a ruháját varrtam a principálisnak, naponkint tizszer megtömtem és ugyanannyiszor kipiszkáltam a pipáját, s a kutnál mosdottam a kocsissal... akkor még kocsisuk volt a jegyzőknek, - tevé hozzá bús sóhajjal.

- Most meg restanciájuk van, - gondolám, de nem mondtam ki.

- Mikor foghatok munkához? - gondolám aztán, de ezt már ki is mondtam.

- Tudsz melegben dolgozni?

- Ha muszáj!

- Muszáj? Mi muszáj? enni, inni, pipálni... egyéb semmi. Az én hivatalomban nyáron nem lehet dolgozni, mert pokoli forróság van. Télen pedig majd megfagy az ember; a község alig ád annyi fát, hogy a lakásomat füthessem. Őszszel, tavaszszal türhető a munka.

- Tehát várunk az őszig?

- Nem várunk. Majd átveszed a teendőket a birótól, meg a rektor urtól, a kik szemgyöngeségem óta dolgaim nehezebb részét végzik. Vakulok, fiam, vakulok.

- Mibe apadt meg a szemevilága, Sólyom bácsi? - kérdém, mert hogy nem egészen vak, azt jól láttam, a sörös üvegek megtalálása körül kifejtett ügyességéből.

- A betü, a sok betü; a sok körrendelet, a sok levél, a rossz petroleum, a gyönge világitás. Hisz ha a körrendeletek is akkora betükkel volnának nyomtatva, mint ez a sörösüveg, - sóhajtá, s a kérdéses üveg tartalmát búsan leküldte a többi után.

- De bezzeg, ha az üvegek viszont akkorák volnának, mint a betük, - jegyzé meg a rektor ur, - legjobb, ha a betü marad betü, az üveg pedig üveg.

S mintha attól félne, hogy az üveg előbb-utóbb mégis betüvé talál válni, egyiknek friss tartalmát (még e kellemetlen katasztrófa előtt) nyomban kiürité.

E pillanatban fölülről egy fényes napsugár szállt be, mely bevilágitotta a rektor ur fejét.

- Dél van, - szólt az öreg.

- Miből tudja? - kérdém.

- Ez a sugár az én órám. A nap, az a lyuk a jégverem tetején, s ez a hely, a hol én mindig ülök, egymással kombinációba hozva, mutatják a delet. Amint a sugár az orromra esik, fönt a mennyekben üti a tizenkettőt, - ezzel az öreg egy rémitően ketyegő régi pakfonórát vett elő zsebéből, s mivel tiz perccel késett, hozzáigazitotta a naphoz.

- A nap a legbiztosabb és a legolcsóbb óra, - folytatá az öreg, - sohase kell reparáltatni, se megigazitani, még el se lopják. A templom kapuja fölé is csináltattam egy napórát, *de azt a község betetőztette*, hogy az eső le ne mossa a szépen festett számokat.

- Igy hát az óra nem jár, - mondám kacagva.

- Persze, hogy nem, ha egyszer árnyékban van.

- Rektor ur, kérem, télen is innen a jégveremből lesi a delet? - kérdé Mandula, kicsit bátortalanul, de annál kiváncsibban.

A rektor végignézte a szerencsétlen piktort, a ki fölteszi róla, hogy télen is jégveremben hüssel, s a ki nem tudja, hogy a napnak télen egészen más a járása, minek következtében a jégvermet ő is gondosan kerüli, nemcsak a rektor.

E pillanatban delet harangoztak, mi fiatalok föltoltuk a rektort és a jegyzőt a létrán, bezártuk a jégvermet, s ügettünk haza, eszünkbe jutván anyám parancsa és a tejfölös bableves.

IV.

Szerencsénk volt, hogy a katholikus templomban egy jó fertályórával később harangoztak, mint a kálvinistában, s az utóbbi harangszóra hivatkozhattam, mikor anyám gyengéden a szememre lobbantotta, hogy dél már rég elmult, s a leves már ki is hült a veranda asztalán. Anyám figyelt egy kissé, a harangszó nyugat felől jött, a katholikus templomból.

- Ez nem számit, - mondá anyám.

- Miért?

- Mert a katholikus és református papok haragban vannak, s ha valamelyik hamarább harangoztat, a másik csak azért is vár egy jó darabig, nehogy azt higyje a nép, hogy ő amaz után igazodik.

- De már akkor ugyis hiába harangoztat, mert az első fölhangzó harangszóra, akár katholikus, akár kálvinista az, mindenki megebédel a faluban, felekezeti különbség nélkül. Még a zsidók is.

- Nem is harangoztatnak külön, - mondá atyám, - ha jó barátságban vannak, hanem olyankor egyik hónapban a kálvinisták, a másikban a pápisták huzzák.

- Aztán min vesztek össze? - kérdém.

- Tarokkon. Torma bácsi, a pápista pap, pagátra tuletroát mondott, s hét tarokkra ultimót. Aztán duplába maradt Bodorral, a mi papunkkal, a tuletroát az ellenfél csinálta meg, s a pagátjukat is ultimóra vitte el az ellenfél. Hozzá még Bodor nagytiszteletü urnak mérgiben kiesett a pipa a szájából és összetörött. Ez aztán betetőzte a haragját.

Szépen megettük az ebédet s rá jókat iddogáltunk apámnak jó savanyu homoki borából. Mandula kicsit nyugtalankodva, meg is kérdezte az öreget:

- Sok bora termett tavaly, Balázs bácsi?

- Nem a'. Hanem a mennyivel kevesebb termett, azt kipótolja savanyuságban.

S az öregnek teljesen igaza is volt, mert éktelen savanyusága által a kevés bor is sokká válik.

A malom zúgása mellett csöndesen elbeszélgettünk a világ sorjáról. Én a nagy világ dolgait meséltem apámnak, ő meg az ő kis világának titkaiba avatott be. Mibe döglöttek bele a tavaszszal lovai, s micsoda pénzből készül az őszszel ujakat venni? Miféle termésünk lesz borban, buzában? Egypár ökrének a kehessége micsoda patikaszertől mulik? Hogyan látott csudát az a nagy riskafülü ártányunk, s hogyan ment világgá tőle. (Az öreg gyanakszik, hogy nem ment nagyon messze, s a cigánysoron körmét-csontját könnyü volna megtalálni. Fürj, a vén dádé babonázhatta meg.) Szóval, láttam, hogy öregem bajjal küzd, de szépen gyarapodik kis ősi birtokunkon. Ime, ez a szilárd talaj lábaim alatt! Bátran szembeszállhatok a jövendő viharaival! - Ha ebben az esztendőben enyhe telünk lesz s a patak nem fagy be, mint tavaly, akkor nincs mitől tartanunk.

- Mandula ur, törülje le a bajuszát, egy kis babhéj van rajta, - szólt anyám.

Mandula diadalmas tekintetet vetett reám s letörülte a bajuszát, mely immár hivatalosan el volt ismerve Kökényesden. Ez volt a rendes taktikája, melylyel hitvány kis bajuszát érvényre juttatta. Minden jó volt neki e célra: bab, répa, káposzta. Csak az eljárás kicsit fáradságos. Mert a bajusza nehezen fogott.

Ebéd után Mandula és én a patak partjára mentünk pipázni, s a buja fű zöld bársonyára heverészni. Négy órakor pedig átöltöztünk, én feketébe, fehér nyakkendővel. Mandula tiszta fehérbe, vörös nyakkendővel; mert anyám kivánságához képest látogatást kellett tennünk a papunknál.

- De hatra a Blaunál legyetek; nagy kuglizás lesz a tiszteletedre, - kiáltott utánunk az öregem.

Én a Bodor-lányokat már évek óta nem láttam. Legutoljára egy zálogkiváltás alkalmával, a legkisebbiket, Esztert, kötelességszerüleg megcsókoltam, mire ő ösztönszerüleg pofonütött. Azóta viseljük egymástól emlékül: ő a csókot, én a nyaklevest. Akkor rövidruhás kis csitri lány volt, a kit néha, mikor rossz volt, még le is térdeltettek; most már bizony lehet akkora, hogy bátran le lehetne térdelni ő előtte. A másik két idősebbikre: Rózsára és Ágnesre, jobban emlékeztem, mert együtt jártunk a falusi iskolába, s ha én szilvát loptam az iskolakertben, azzal mindig ők rontották el a gyomrukat.

Bizony szegényes volt a Bodorék házatája. Harmadrendü kicsi eklézsia, hozzá három lány; nem igen telhetett a külső diszre, a mindennapi kenyér mindent fölemésztett. A dombon álló, a templom mellé huzódó, alacsony zsupfedelü ház egyetlen disze egy hatalmas szederfa volt, melyet még a templom alapitásakor ültettek; mindegyik lehetett száz esztendős. A szederfa a templom és a paplak közt állott; örök tanyája éhes verebeknek, mig kortársának, a templomnak tornyában baglyok és denevérek huzták meg magukat. Az előbbi szemtelen és az utóbbi utálatos állatokon kivül galambok is turbékoltak elő a padlásablakokból.

A szederfa alatt megálltunk és rendbe szedtük egy kicsit ruházatunkat. Olyanok lehettünk messziről, mint egy kéményseprő meg egy péklegény: én csupa fekete, Mandula csupa fehér. Azaz már nem, mert egy jól táplált, kövér, érett, fekete szederszem e pillanatban locscsant szét a vállán, egy másik szem pedig az ingén. Mintha a verebek bombázni kezdtek volna bennünket; sietve elhagytuk a veszedelmes helyet.

- Hány eladó lány van itt? - kérdé Mandula, végignézegetve szederfoltjait.

- Három.

- Akkor tán ez a foltos toilette még se illik.

- Ugyan, kérlek, hisz nem leánynézőbe megyünk.

- Igaz; de mi pesti emberek vagyunk, s ezektől mindent szigorubban vesznek.

- Legfölebb azt hiszik, hogy a szederfoltos fehér nyári ruha a legujabb divat Pesten.

Ebbe Mandula is belenyugodott, s mi egyenesen a ház felé tartottunk. Ujra megálltunk. A nagytiszteletü ur szobájából harmónium-szó hangzott ki, s egy megtört, öreg hang bánatosan énekelte a szép zsoltárt:

Könyörülj rajtam én istenem
A te irgalmasságod szerént;
A te irgalmasságidnak sokaságok szerént
Töröld el az én bűneimet.

Odalopóztunk az ablakhoz. A nagytiszteletü ur fejét tenyerébe temetve, mintegy magának énekelt; a harmoniumon egy fiatal lány játszott. Ő is lehajtotta a fejét s álmodozni látszott. A bús hangszer mintha teljesen magától zokogott volna.

A lány Eszter volt. Ujjai egyre lassabban siklottak ide-oda a billentyükön, végre teljesen megálltak, a tiszteletes ur hangja is zümmögésbe ment át, végre elhallgatott. Én, mint jónevelésü ember, köhintettem. Mind a ketten fölnéztek. Eszter elvörösödött. Bizonyosan ezt gondolá:

- Nini, ez az a fiatalember, a ki engem megcsókolt.

Természetesen én is elvörösödtem, még pedig azt hiszem sokkal több joggal, mert én azt gondolhattam:

- Nini, ez az a fiatal leány, a ki engem pofonütött.

Vagy talán ő pirult el a régi poftól, s én a régi csóktól? Ki tudná megmondani?

Mindketten kisiettek az udvarra.

- Csipkés Pál segédjegyző hozza tiszteletét és Mandula Péter barátját, a ki rajztanár-jelölt és művész-növendék.

- Hát haza kerültél, öcsém? - kezdé Bodor bácsi, - megtanultál már bal kézzel is irni?

- Nem én.

- Pedig azt mondtuk rólad, mikor külső iskolákra mentél, hogy idehaza megtanultál jobb kézzel irni, most elmégy külföldre, hogy balkézzel is megtanulj.

- A tiszteletes ur még mindig szeret tréfálni. Pedig az imént mintha búsult volna.

- Nem én, csak szórakoztam. Ha már az Esztert megtanitottam játszani, hát egy kicsit élvezni is akarom a tudományát.

- Kisasszony nagyon szépen játszik, - mondám, - bár őszintén bevallva, a muzsikához egyáltalán nem értek, s a dorombon kivül semmiféle hangszert nem kezelek.

- Eszter, egy kis uzsonnát az ifjaknak. Csak parasztosat kaptok fiaim, mert a feleségem kasznáréknál van az Ágnessel meg a Rózsával.

- Jó lesz ribizli, egres, meg szeder, puha kenyérrel? - kérdé Eszter.

- Kitünő! - felelém.

- Isteni! - tóditotta Mandula.

Eszter fehér kendőt kötött szép szőke fejére, s leszaladt egy kosárral a kertbe. Én utána, hogy majd segitek gyümölcsöt szedni. Roppant ostobául viselhettem magamat, mert Eszter több izben nevetett rajtam, a mire oly zavarba jöttem, hogy az egres tüskéinek segitségével, összevissza véreztem a kezemet. Pesti szokás szerint udvarolni akartam, de sehogyse ment. Jer ó kelet, ékesszóló virágnyelveddel! Leszakitottam egy öblös piros rózsát, s átnyujtottam, hogy tüzze a hajába, mert az neki jól fog állni. Átvette. E pillanatban a rózsából egy méh bontakozott ki, melyre én hatalmas ökölcsapást mértem. A háborgatott méh Eszter ellen fordult, a ki hirtelen leguggolt, a földre, tudván, hogy a méhek általában rövidlátók. Csakugyan a méhecske ujra rám tört, s én oly sikeresen vagdalkoztam, hogy a kezemet nem is bántotta, hanem a homlokomon csipett meg.

- Megcsipte? - kérdé Eszter a földről.

- Meg. Tessék bátran fölkelni.

- Nem azért kérdeztem, hanem hogy figyelmeztessem, hogy ez vad méh volt, sokkal veszedelmesebb, mint a szelid.

- Hát mit tegyek? - kérdém kétségbeesetten, abban a tudatban, hogy egy félóra mulva daganat fogja intelligens domborulatu homlokomat elékteleniteni.

- Tartsa ide a fejét.

Megtettem, s Eszter egy csomó nedves fekete földet nyomott a piros csipésre.

- Ezt most tartsa rajta, aztán odafent majd bedörzsölöm fokhagymával.

Nemsokára aztán fölmentünk. Eszter fogta a kosarat, én fogtam a fejemet. Még ozsonna előtt bedörzsölt fokhagymával, akár egy *Tyukketrec*-beli rostélyost; igy lett a rózsából fokhagyma! igy gázolja mindig el a próza a költészetet!

Nagy örömemre jött a Peták-gyerek, mint staféta, hogy vár a kugli. Tisztességes ürügy volt a távozásra, még mielőtt megdagadtam volna.

V.

Milyen szép a falu este hat órakor. Sokkal szebb, mint háromfertály hatkor. Háromfertály hatkor csipett meg a méh és pont hatkor nyujtotta kezét Eszter bucsuzóra. Én meg is csókoltam, mire elvörösödtünk mind a négyen. Hogy én és Eszter elvörösödtünk, az érthető. Mandula talán azért, hogy nem neki jutott először eszébe a kézcsók, Bodor bácsi meg mérgében, a minek kifejezést is adott ekképp:

- Kálvinista pap lánya nem igy van szoktatva. Kálvinista ember az öreganyján kivül senkinek se csókol kezet. Ezt jegyezd meg öcsém.

Azzal a megjegyzéssel távoztam, hogy én a kálvinista vallásnak az öreganyámra vonatkozó dogmáit nem osztom. Mert jó kálvinista vagyok ugyan, de öreganyám nincs.

A kuglinál már együtt volt az intelligencia, mely intelligens kifejezésekkel emlegette a kalendáriumi szenteket, késésünk miatt. Egy rozsdás pisztoly elsütése volt bevezetése az ünnepélynek. Erre a hangra erős kutyaugatás következett, s a környék szárnyasai ijedten rebbentek föl. Következett az ölelés, a parola, a csók és a szervusz. Egyik mindjárt meg-

roppantotta az ujjaimat, a másik kirántotta a karomat, a harmadik leszakitotta az óraláncomat. Az öregebbek halszálkanyelési esetekben szokásos hátbavágásokkal üdvözöltek. A viszontlátás örömei kissé vaskosak voltak. A *szalétlit* Blau (szintén tiszteletemre) aznap reggel vörösre föstötte, a minek első áldozata Mandula fehér kabátja lett. Le is vetette rögtön, követve ezzel a régen ingujjra vetkezett intelligencia példáját.

Czinege öttagu bandája rárántotta a Rákóczy-indulót, utána pedig *Faust*-ból kezdett játszani. (Be gyalázatos opera lehet!) Csattogva röpültek a golyók egészen sötétedésig. Közbe fogyasztottuk a fél akó bort, melyet apám megérkezésem örömére csapra üttetett. A megyei állatorvos, Csulak Polikárp, a ki vendégül időzött Kökényesden, néha nagyokat rikkantott; de tudván, hogy szörnyen kellemetlen hangja van, ilyenkor mindig tiz lépésre távozott a társaságtól. Ő tulajdonképp embergyógyitást tanult, de nem érezte magát elég erősnek a mesterségben, s azért csupán állatokat mert orvosolni. Torma tisztelendő ur, a katholikus pap, hosszu vászon kabátja két szárnyát a dereka köré csavarta, s ugy dobált. Zsiros Mihály, a kasznár, a ki engem egykor keresztvizre tartott, minduntalan koccintott velem, s egyre ezt hajtogatta: „Becsüld meg keresztapádat.” Nagy melák fiának, a kiből sehogy se tudott embert faragni, viszont azt kötögette a lelkére, hogy „becsüld meg keresztfiamat.” S a fiu meg is becsült annyira, hogy nemsokára egy forintot kért tőlem kölcsön, hogy a cigánynak adhassa. Én megtagadtam, mondván, a kinek nincs pénze, ne adjon a cigánynak. Mire ő rögtön beárult Czinegének, s én ugy a primás, mint a fiu részéről tüstént megvetésben részesültem. Ott volt Sólyom Boldizsár principálisom is, a ki rossz szemei ellenére is igen derekasan kuglizott. Pató Ferenc rektor ur csak vándlival tudott zöld ágra vergődni, mig a segédtanitó Ütő Péter mindig mezitlábast dobott. Legügyesebben a bal dámára dobált. Egyszer félreszólitott engem, s kérdé:

- Igaz-e kérem, hogy Monakóban olyan hazárdul kugliznak?

- Hogyan?

- Hát ugy, hogy csak az első babát állitják föl, s a ki azt leüti, egy pengőt kap. Igy beszélik itt a környéken.

- Még ugyabbul is. Sokszor két pengő áll az első babára.

Ütő Péter, a kinek készpénz fizetése nyolcvan forint volt egy esztendőre, elképedve hajitotta ki a legkisebbik golyót, oly sikerrel, hogy a Peták és Varju állogató céget egyszerre leverte a lábáról. Egyiknek a feje lett véres, másik a lábát fájditotta. A kölykök orditottak, a mi egészen türhető zene volt a Czinegéé mellett. Lefogtuk őket, s Csulak kura alá vette. Az egyiknek kihuzta a lábát, a másiknak hideg vizzel megmosta a fejét, de már sötét volt, s eltévesztette őket. Csudálatos a fantázia hatalma! Mind a két gyerek meggyógyultan elhallgatott! A mi különben talán az erélyes kurának is köszönhető, mert egyetlen parasztgyerek se szereti, ha hideg vizzel mossák, vagy ha a megyei állatorvos a lábát huzza. Én aztán egy-egy hatossal fejenkint befejeztem a kurát. A mi kissé veszedelmes volt, mert azt vettem észre, hogy attól kezdve Peták és Varju ugyancsak tartogatják a golyó elé fejüket-lábukat.

Gálics Bencének az az ötlete támadt, hogy lámpással ki kell világitani a kugli-babákat. Gálics Bence kurtanemes földbirtokos volt, régi mexikói tiszt, a ki tőlem is megkérdezte:

- Fiacskám, mi ujság az äquator alatt?

A kérdés nem kis zavarba hozott. Mi ujság legyen az äquator alatt? Nem feleltem.

- Mit csinál az äquator? - folytatá az öreg.

- Köszönöm kérdését, jól érzi magát, - feleltem némi habozás után. Minek képzeli ez az ember az äquatort?

Válaszom némileg meglephette őt, de hamar magához tért.

- Mert én harcoltam ám az äquator alatt öcsém és vérzettem Miksa császárért. Én jól tudom, mi az!

- Látta is az äquatort Gálics ur? - igy kezdtem tapogatózni.

- Látni nem láttam, mert mindig éjjel jártunk alatta.

- Végighuzódik ám az az egész világon.

- Az én időmben Európában még nem ismerték.

- Tehát amerikai találmány? - folytatám.

- Az, - felelt az öreg, bizalmatlanul pislogva rám.

- Engem ugy tanitottak, hogy az csak a mappán, meg a tudósok fejében van.

- Mit tudtok bele ti könyvmolyok! A kik sohase jártatok világot.

Erre természetesen elhallgattam, mert találva éreztem magamat. De óvakodtam az öreg mexikánussal ujabb vitába bocsátkozni az äquatorról; viszont ő is kerülte a diskussziót, mert látta, hogy többet tudok a helybelieknél, s félt, hogy meg fogom renditeni tekintélyét, melyet eddig mint tengerentuli utazó és exotikus harcos élvezett.

Alig állitották föl a kissé homályosan világító lámpát, Kótaji Ödön postamester rögtön kilencet dobott. Lehetett része benne a Varju-gyereknek is, a kit tán valaki megvesztegetett, de a vizsgálat nem vezetett eredményre, s a postamester kénytelen volt tiz üveg sört hozatni. A nevezetes dobás pedig krétával a szalétli oldalára jegyeztetett, az utókor számára. Ez a szalétli volt a falu aranykönyve, s a kilencet dobás az ambiciók legnagyobbika és legnemesebbike. Bárki akármit cselekedett, szépet és jót, rá se hederitettek, de a ki kilencet dobott, azt napokig emlegették. Azért az emberek nem is csináltak se szépet, se jót, csak véletlenségből; ellenben kugliztak mindennap ádázul.

Egészen beesteledett. Dalolva tértek haza a mezőről a munkások. Aratás előtt álltunk. Szép termés rengett odakint a halmos földeken. Jókedvüek voltak a földből élő emberek, s zengett daluktól a messze határ. Harangoztak kilenc órát, katholikus és kálvinista vallás szerint, mind a két templomban. Torma tisztelendő ur leeresztette a kabátját, fogta a tajtékpipáját és levett kalappal hazament. A többiek maradtak.

A végső elcsöndesülés előtt a falu még egyszer fölzajdult. Először a sertéscsürhe rohant haza, éktelen zsivajjal. Aztán a falusi ménes fiatal csikói száguldottak be nyeritve, s végre a méltóságos gulya cammogott be a faluba. Az istálló felé közeledő tehenek szomoruan és anyailag bőgtek az otthon maradt borjak elé. A különféle pásztorgyerekek rövidnyelü ostorukkal nagyokat durrantottak, hol disznónak, hol ökörnek. A kolompok mélabusan szóltak még egy ideig, aztán elhallgattak. A tüzek kigyulladtak itt-ott a faluban. Lassanként minden elcsöndesedett.

Mi is abba hagytuk a kuglizást, s politizálni kezdtünk a lámpafény körül, miközben penészes szalámit falatoztunk a Blau éléskamrájából. A cigány hallgató nótákat reszelt a fülünkbe, ennek következtében kénytelenek voltunk emeltebb hangon beszélni, ennek következtében aztán összevesztünk. Mindegyik azt hitte a másikról, hogy azért lármáz, mert dühös, a mitől aztán ő is dühbe jött. Gálics Bence azt orditotta, hogy a marhahizlaláson a gazda nem nyer semmit, csak a mészáros, meg a vizsgáló baromorvosok. Kótaji, a postamester, ennek ellenében azt vitatta, hogy a postának joga van a közönségtől fiókilletéket szedni, a mire apám megjegyzé, hogy a szénkénegezés nemcsak nem árt a fillokszerának, hanem az egészséges tőkét is

kiöli. Mindenki másról beszélt és senki se hallgatott a másikra. És orditottak, a cigány pedig rendületlenül muzsikált.

Némi csönd keletkezett akképp, hogy mindenkinek el kellett énekelnie a nótáját, mialatt a többiek hallgattak. A csöndes éjben messze szálltak a hol rikácsoló, hol dünnyögő hangok, melyek vagy fiatalosan bárdolatlanok, vagy öregesen megtörtek valának. A nótázás után mindenki borral gyantázott, s a nyugalom egy pillanatát föl akartam használni arra, hogy oly eszmét vessek a társaság elé, mely valamennyit foglalkoztatná.

- Milyen a halandóság a faluban? - kérdém Sólyom bácsit.

- Fiam, ezt a papoktól kérdezd. Én nem kapok stólát. Nem tartom számon.

- Több a születés, mint a halál? - folytatám.

- A papok keveslik mind a kettőt. Különben én nem vettem észre, hogy a falu fogyna; igy hát nyilván születik annyi, mint a mennyi meghal.

- Hány esztendős a legöregebb ember a faluban? - kérdém Gálics Bencét.

- Az a kérdés, hogy ki az a legöregebb ember? - felelt a mexikánus.

Ebbe már Czinege is beleszólt.

- A legöregebb, instálom, a mi vajdánk, a Fürj.

- Hány esztendős?

- Azt tizenkét esztendővel ezelőtt ő maga is elfelejtette.

- Hát akkor honnan tudod, hogy ő a legöregebb?

- Mert mink mindig a legvénebbet választjuk vajdának.

- Általában magas kort érnek-e itt az emberek? - e kérdéssel már a postamesterhez fordultam.

- Mióta én itt vagyok, nagyon különféle korokban halnak meg a lakók. A ma született gyerektől kezdve föl a hetven évesig. Azt hiszem, az emberek mindenütt egyforma hosszu vagy rövid ideig élnek.

- Kivéve Svéd- és Norvégországban, a hol hosszabb életüek, - jegyzé meg Mandula.

- Hát ott gyermekkorában senki se hal meg? - kérdé Ütő, a segédtanitó. - Hisz éretlen gyümölcs, patak meg veszett kutya ott is van.

Végignéztem a segédtanitón, a ki a gyermekbetegségek közül csak az éretlen gyümölcsöt, a patakot és a veszett kutyát ismeri, s aztán végignéztem a társaságon: aludt a fele. Nagyon hatottak rájuk az általam megpenditett témák. Szerencsére édesapám fölvetette a kérdést, hogy a földesur birkái a korai usztatástól vagy pedig valami birkabetegségtől fordultak-e föl, s ezen hajba kapott az egész társaság. Az én témáimat félvállról, immel-ámmal fogadták, oda se hallgattak, a kik pedig oda hallgattak, azok elaludtak rajta. De az esett birkák kérdése a legszelidebb kedélyeket is fölzavarta, s megindult a vitatkozás pro és kontra. Végre Czinegét hivták föl szakértőnek, mint olyant, a ki evett a birkák husából. Ő van hivatva annak eldöntésére, hogy a birkák nyavalyásak voltak-e, vagy nem?

- Hogyan? - kiáltám, - hát itt az esett birkát kiosztják a cigányok közt?

- Dehogy osztják kérem, dehogy osztják, - panaszkodék Czinege, - ugy kell éjjel kivonulni az egész sátoraljának s fölásni a földből.

- Aztán ti azt megeszitek?

- A legjobb hus a világon, - erősiték a cigányok.

- De hisz ez közegészségügy-ellenes kihágás, - mondám elképedve.

- Bolond beszéd, - felelt Sólyom bácsi, - először is a cigány hadd pusztuljon, - annyi van, mint a polyva. Azután meg a cigánynak nem árt a tüzes ménkü se. Az én Bogár tinómon adta férjhez a Czinege a Panna lányát, pedig lépfenében esett el. Máig is nyaljátok a szátokat, a finom pecsenye után, ugy-e?

- Csak a hozzá elfogyasztott akó bort is ette volna meg előbb az a jóságos lépfene, - sóhajtá Czinege, - az ital keserves pénzembe került, valahányszor férjhez ment a Panna.

- Hát hányszor ment már férjhez? - kérdém bámulva.

- Ötször, instálom.

- S valamennyien meghaltak?

- Dehogy, dehogy. Az első igen: az bele fulladt a meszes gödörbe. A másodikat a Panna hagyta el, a harmadik maga hagyta el a Pannát, a negyedik elment Amerikába, az ötödikkel most nemrég esküdött meg, a nevezetes urasági birkahullás idején.

Ó, szülőfalum! Mennyi dolgot fogsz te még nekem adni.

A bor szerencsésen elfogyott. Ütő, a segédtanitó Czinegéhez lépett s negyedéves részlettörlesztésre megrendelt nála egy éjjeli zenét. Félrehitt s megvallá nekem, hogy a zenét Sólyom Nellinek, a jegyzőék leányának viszi. A szegény fiu el volt ragadtatva. Ha egy kicsit biztatom, nekem is szerelmet vall. De én nem biztattam, s ő megelégedett azzal, hogy Czinegét megcsókolja. Én két ezüst forintot nyomtam Czinege markába, s szintén éjjeli zenét rendeltem nála - Eszternek.

Csillagok fénye mellett oszlott szét a társaság. Csak én, Ütő és a banda maradtunk együtt. Apám a kissé ingadozó Mandulát támogatta haza; mikor mindenki elment, én is utnak indultam Ütővel, a ki boldogtalannak érezte magát és egyre sirt. Utánunk a banda, halk hangon szomoru nótákat csalva ki a húrokból és boszus kutyákat az udvarokból.

Nem voltam tisztában azzal, hogy szamárságot vagy poétikus dolgot müvelek-e én ezzel az éjjeli zenével? Mert ez az elázott Romeo itt mellettem legalább szerelmes.

VI.

Az éjjeli zene minden nagyobb baj nélkül megesett. Először Sólyomékhoz ballagtunk. A szelid hangokra (a banda cincogása, Ütő zokogása) egy ablak megnyilt, s láthatatlan kéz egy marék rózsát dobott ki. Ühm! Ezek értik egymást. Ütő rettentően meg volt hatva. Föl akarta szedni a rózsákat, de a mint leguggolt a földre, tüstént el is terpeszkedett, s többé nem tudott fölkelni. Csókolgatá a földet, a hová a rózsák hullottak, csókolgatá a rózsákat, s csókolgatá a vén Bundás kutyát, a mely láthatott már segédtanitót négykézláb, mert nem vágott olyan képet, mintha csodálkoznék. Egyszerüen konstatálta, hogy a földön mozgó alak pedagógus és nem kutya, s azzal csöndesen visszahuzódott vackába. Én pedig fölszedtem a földről a pedagógust rózsástól és ballagtunk tovább a holdvilágos éjszakában.

Utközben elhagyván a segédtanitót, a református pap háza elé értünk, s intettem Czinegét, hogy ezuttal kitegyen magáért. Láttam, hogy a fickó két ujját mutatja a bandájának, a mi körülbelül annyit jelenthetett: „A mennyire két forintért lehet.” Félóráig tartott már a muzsika,

a mikor zördült az ablak. Ahán! Most gyün a rózsahullás. Az ablakban megjelent - egy pipa, annak a végibe Bodor bácsi.

- Hallod, öcsém, rosszkor zavartál, - kezdé a tiszteletes ur, - éppen azt álmodtam, hogy megválasztottak püspöknek.

- Ha elalszik, majd tovább álmodja, tiszteletes ur.

- Nehezen.

- Ha parancsolja, majd eltávozunk.

- Ha már rágyujtottam, csak huzzátok. Külömben ez a muzsika nem nekem szól, ugy-e?

- De igen... egész becses házának.

- Azért mondom, mert a lányok odalent alusznak a ház tulsó végében.

- Hát majd oda somfordálunk.

- De már ne sokat sertepertéljetek itt, mert késő́re jár az idő. Mi falusiak aludni szoktunk éjjel.

- Akkor nyugodalmas jó éjszakát kivánok, pap bácsi.

- Szervusz! Majd a leányoknak elmondom reggel, hogy milyen gavallér voltál.

Odahaza Mandula, a kire apám három vödör friss vizet huzott, nagy léptekkel járkált közös szobánkban. A malom zúgásától nem tudott elaludni. Idegessé tette. Én se tudtam aludni. De nem a malom zúgásától.

Pár nap alatt azonban Mandula már annyira megszokta a malom zúgását, hogy a következő vasárnap azért nem tudott elaludni, mert a malom nem járt. Este az ágya mellé állitott egy molnárlegényt, a kinek a szájával utánozni kellett a malom zúgását. Csakis igy tudott elaludni.

Én még vasárnap se tudtam elaludni. Nincs az a molnár legény, a ki rajtam segitsen!

VII.

Eleinte, a hogy Pesten láttam a hivatalnokoktól, én is elkezdtem reggel nyolc órakor hivatalba járni, ott voltam egyig, s háromtól megint ott voltam hatig. Elhatároztam, hogy pontos tisztviselő leszek, s hiven fogom szolgálni szülőfalumat. Ne mondhassa senki, hogy érdemetlenül beprotegáltak. De bárhogy igyekeztem is, nem tudtam hozzájutni, hogy dolgozzam. A levéltárban őrült rendetlenség volt. A könyvtárban már nagyobb rend uralkodott, mert az egész Bucsánszky Alajos kis képes naptárára szoritkozott, melybe pontosan be volt vezetve a cseresznye-befőttes üvegek száma, a veteményes kertben diszlő dinnyecsoportok alapját képező magok ára, s a jegyző bácsi váltó-terminusai. Egy nagy ládában álltak Mauthner képes magárjegyzékei, melyeket a jegyző ur a nagyszáju parasztok közt osztogatni szokott, a mivel nagy népszerüségre tett szert. S ebben a furfangos könyvben nem az az egyszerü mag van lepingálva, hanem a nagyszerü gyümölcs, mely belőle kél. S hogy van lepingálva! A szivárvány minden szineiben pompázó turkesztán-dinnye, fehér cseresznye, nemzetiszin őszibarack található e könyvben, mely köré vasárnaponként áhitattal gyülekeztek a kökényesdi polgárok, s bámulták a jó Isten fantáziáját, holott inkább a Mauthnerét bámulhatták volna, a ki komponálta a soha nem létezett gyümölcsök óriási tömegét.

Nyáron a jegyzőség nem nagyon keresett mesterség. Egy hétig legfőbb dolgom volt tartani a pamukot, ha a jegyző néni vagy Sólyom Nelli gombolyitott. Aztán a tollakat és a tintát föl-

frissitettem, a tömlöcöt kimeszeltettem, s a legyek elpusztitásához fogtam. De ezzel csakhamar fölhagytam, mert előre láttam, hogy a légyfogdosás nemsokára egyetlen szórakozásom lesz. Maradjanak akkorra még néhányan. Nagy örömömre néhány öreg pókot is találtam. Kettőt az ablak közt. Ezeket kénytelen voltam máshová áthelyezni, hogy a szobát szellőztethessem. A betóduló friss levegőtől a legyek elszédülve hullottak alá. Évek óta élvezték már a dohos léget, s talán a váratlan öröm kábitotta el őket.

A hivatalos órák alatt az első héten csak egyszer akadt dolgom. Tóth Kese Márton kérte, hogy doboltassam ki egy eltévedt hathónapos süldőjét. Megtörtént, de a süldőt még a hatósági beavatkozás se téritette vissza a régi gazdájához.

Látván, hogy a jegyzői hivatalban hiába töltöm az időt, a délutáni hivatalos órákat megszüntettem, s csak délelőtt ültem bent, nyolctól tizenkettőig. Megint nem jött senki, hanem éjjel egypárszor zörögtek az ablakomon, hogy erről vagy arról adjak nekik cédulát, passzust, bizonyitványt. Mindig kiszóltam, hogy jőjjenek nappal, de azt felelték, hogy az aratás miatt nem lehet. Ekkor gyors elhatározással a hivatalos órákat áttettem reggel hattól nyolcig; ezt ki is doboltattam, a községháza kapujára is kiragasztattam.

Lett is eredménye. Harmadnapra rá reggel félhétkor egy dagadtképü paraszt állit be hozzám keserves nyögések közt, hogy nem tudnék-e az ő baján segiteni?

- Hát mi baja?

- A fogam fáj szörnyüségesen.

- Azzal barátom menjen a doktorhoz.

- Nem vagyok bolond. Hogy kihuzza?

- Már pedig annak más orvossága nincs.

- Azt ne tessék mondani nekem. Most két esztendeje levendulától állt el a fogfájásom.

- Hogyan?

- Csak két napig hordoztam levendulát a *lajbizsebemben*, s ugy elállt, mintha elfujták volna.

- Hát próbálja meg most is.

- Próbáltam, de nem használt. Ugy látszik azért, mert most a másik oldalon fáj. Az ifiurat most hozattuk Pestről a falunak, gondoltam, hogy az ilyen tudományos ember minden bajunkon fog segiteni.

- A jó tanács fölér a segitséggel. Menjen a doktorhoz.

- Akkor se a doktorhoz megyek, hanem a *kovácshoz*.

- Mit akar vele?

- Tartozik két vasszögemmel. Ezért kihuzhat egy fogat.

- De ért-e hozzá?

- Már hogyne értene, egy kitanult kovács?

- A foghuzást nem tanulta.

- Köll is azt tanulni. Megfogja, aztán huzza.

- Hátha nem azt fogja, aztán a másikat húzza?

- Két vasszögem van nála. Ezért kihuzhat kettőt is: egy egészségeset, meg rá egy fájósat.

Egy emberrel, a ki igy vesztegeti a fogait, nincs mit beszélni. Csak azt ajánlottam még neki, hogy majd a lovait patkolni viszont a fogorvoshoz vigye, a mit ő nem értett.

Pár nap mulva már reggel hat órakor a községháza kapufélfájához támaszkodva várt rám Velejtei András jómódu gazda, s már messziről azt a reményt ébresztette bennem, hogy vele valami komoly jegyzői teendőm lesz. Örömrepesve siettem feléje, s karonragadva a hivatalszobába vonszoltam.

Velejtei András nagyon komoly és izgatott volt. Nyugtalan tekintettel nézett maga körül s a mikor megkérdeztem, hogy miért keresett föl, a fülemhez hajol s suttogó hangon mondja:

- Egyet kérdek én az ifiurtól. *Igaz-e, hogy a föld forog?*

Elképedve néztem rá. Azt hittem, elment az esze.

- Kend megbolondult, Velejtei uram.

- No ugy-e, hogy nem forog? S engem lóvá tettek!

- Ellenkezőleg, a föld forog.

Aggódva, fürkészőleg, gyanakodólag vizsgált. Nem bizott bennem. Az ablakhoz lépett és kitekintett.

- Tessék kinézni, ifiur. A ház, a fák, az udvar, a kocsik, a tüzifecskendő mind mozdulatlanul állnak a helyükön. Ott a kut, benne a mozdulatlan viz.

Ezt az argumentumot találta a legerősebbnek, mert ismételte:

- Mért nem folyik ki a kutból a viz, ha a föld forog? Az ifiur Pesten járt iskolába, hát jobban tudhatná, mint az öreg rektor.

Igazán nem voltam arra elkészülve, hogy én mint segédjegyző, a föld forgását bizonyitgassam.

- Nem forog, ha mondom, nem forog, - kiáltá, s görcsös botjával nagyokat ütött az agyagos padlóra, - különben erre még majd visszatérünk. Istennek ajánlom.

Ezzel dohogva, prüszkölve, köhögve eltávozott. Láttam, hogy szörnyü kétség dul a fejében. Nagyot ütött a padra, a ház oldalára, a Bundás kutyára, s a giz-gazt, mely az ut két oldalán burjánzott, hevesen kaszálta a bottal.

Nem tudom, mi üthetett Velejtei gazdához, de az esetet ugy üdvözöltem, mint a tudományok iránt való érdeklődés ébredését a nép körében.

Másnap vasárnap volt. Velejtei visszatért.

- No, hiszi-e már?

- Ma több időm van a beszélgetésre, hát majd elintézzük a dolgot. Gondolja meg ifiur, Kökényesden senki se hiszi, hogy a föld forog.

- Annál nagyobb dicsőségére szolgálna kendnek, ha elhinné.

- Sokat gondolkoztam már rajta, mert sokszor viszem a szomszéd falvakba mulatni Ütő urat, a ki mindig ilyenfajta dolgokról beszél nekem. Az urak nagyon sokat tanulnak s a sok tudományukból csak válogatva juttatnak nekünk szegény parasztoknak. De ezt is rosszul válogatják meg. Itt Kökényesden azt tanitják a fiaimnak, hogy a nap áll, a föld gömbölyü, meg hogy forog. Aztán a fiuk kimennek éjfélkor a kenesei határba legeltetni s látják, a mint hajnalban lassan emelkedik a nap, a föld pedig meg se mozdul. Aztán az Őrhegyről végignéznek kelet felé, s látják, hogy olyan lapos a föld, mint a tenyerem, nem pedig gömbölyü. Akkor

összenéz a gyereksereg s aszongya, hogy szamarak azok, a kik őket tanitják. Oda menjenek az Őrhegyre, ha az igazságot látni akarják. Igy nem szereznek az urak maguknak tekintélyt. Ha olyat tanitanak a fiainknak, a mit azok kinevetnek!

Velejtei egész apparátussal támadt ellenem. Össze kellett szednem magamat. Elmondtam neki mindent, a mit a csillagászatból tudtam. Ő figyelmesen hallgatott.

- Ez mind igaz, - felelt, - de nem való nekünk, földművelőknek. Minket a föld művelésére megtanit az apánk, irni, olvasni, számolni megtanit az iskola. Tudnunk nem kell többet. Most még mi az, a mit bele kell csöpögtetni egy parasztfiuba? Hogy szeresse és őrizze a földet, a kit az apjától örökölt. Ez a legnagyobb virtus a parasztban.

- Hát kend azt mondja, hogy a paraszt maradjon tudatlan?

- Nem én. Csak azt, hogy maradjon paraszt. Se gunyáját, se az eszejárását meg ne változtassa. Nekem is ugy elcsavarta az eszemet ez a föld forgása, hogy nem tudom, hogy igazitja helyre az ifiur.

- Hát hogyan botlott bele épp most a föld forgásába? - kérdém.

- Régen évődöm már rajta. A télen hallottam először egy mulatságon, akkor megkérdeztem a rektor urat, hogy igaz-e? (Mert az én gyerekkoromban nem tanitották.) Aszonta, hogy igaz. A szomszéd falukba is utána jártam, ott is sokaktól hallottam, hogy igaz. A fiamat kérdeztem, hogy tanulja-e? Aszonta, hogy tanulja, de nekem nem mert szólni róla. Azóta sokszor pengettük mulatságon, a malom alatt, a templom előtt, de Kökényesden nem találtam embert, a ki elhitte volna. Most az ifiurban van végső reményem. A szerint fogom elhatározni, hogy mit higyjek. Tudom, hogy sokat tanult, minden iskolát elvégezett s másoktól se sajnálja a tudományát. Minek higyjek hát: a szememnek, vagy a tudománynak?

Ezalatt én már az iskolából elhozattam a glóbust, melyet az uraság szerzett be. De az esetre, ha ez nem volna elégséges, hozattam két liter bort. Igy fogtam hozzá specialiter a föld forgásának a bebizonyitásához. A hol a glóbus cserben hagyott, ott egy pohár borral segitettem, s Velejtei gazda végre hitt nekem. Igaz, hogy ki is raktam neki az egész firmamentumot éretlen szilvából s ugy izzadtam bele, mintha én mozgatnám magam a földet. Végignézett alkotásomon, s elbámult azon, hogy *egy fejjel* ennyit lehet tanulni. Hizelgett az elismerés, melyben Kökényesden még nem részesültem, s szinte remegett a kezem, érezvén, hogy benne e pillanatban a civilizáció fáklyája lobog.

Koccintottam vele, s földicsértem őt az érdeklődésért, melyet a tudományok iránt tanusit. Végre egyenesen megkérdeztem, hiszi-e most már, hogy a föld forog?

- Hiszem.

Egyet sodorintott a bajuszán. Azután szólt:

- *De ne tessék megmondani senkinek.*

- Miért?

- Mert nem akarok a világ csufja lenni.

- Hisz ez csak dicsőségére szolgálna kendnek.

- Már azt én jobban tudom. Az urak kinevetnének, hogy paraszt létemre ilyennel foglalkozom. A parasztok meg kinevetnének, hogy okos ember létemre ilyet hiszek.

- No jó, hát majd titokban tartom.

Velejtei gazda parolázott, s egy nehéz sóhajtással távozott. Mintha az egész földgömb az ő lelkét nyomta volna.

Odahaza természetesen nem hallgattam el, hogy én mily buzgón töröm a tudomány utját. Ez is programmomhoz tartozott.

Szépen learattunk, a miben én is sajátkezüleg közremüködtem. Apámnak jó termése volt. A nehéz buzakeresztekből csinos kis asztag nyujtózott a szérüskertben. Pár hét alatt olyan napbarnitott falusi legény lettem, hogy Mandula, a ki egy csárdabeli jelenetet festett, az obligát betyárhoz engem vett mintául.

E mellett ráértünk a cséplésre is. Az egész faluban csattogott a csép, kattogott a sok szelelő-rosta, csak a két uraság gőzcséplőgépe búgott keresztül a zajon. Hivatalba épp oly pontosan jártam, mint Sólyom bácsi a jégverembe. Iszonyu kánikula volt.

Egyik hajnali hivatalos órám alatt megint látogatóm volt: Csapó Ambrus, a ki kereken azzal szólitott meg, hogy *mi az az állam?*

- Kend, meg én, meg a pap, meg az apám, a legényei, szóval a polgárok összesége.

- Én nem, azt tudom. Én nem tartozom bele.

- Már miért ne?

- Mert én sohase kapok pénzt. Az állam pedig kap pénzt.

- Nem értem kendet.

- Ugy tessék érteni, hogy valahányszor nekem az állammal dolgom van, én mindig fizetek. Sohase kaptam tőle semmit. Életemben még semmi hasznát se vettem. Én hát, ugy látszik, nem vagyok bevéve.

Megnyugtattam, hogy benne van, a mi nem azt jelenti, hogy ezentul pénzt fog kapni. Éppen hosszabb államtudományi fejtegetést akartam neki népszerü nyelven tartani, a mikor a kisbiró beállit részegen, s kéri a község egycsövü puskáját.

- Minek?

- Meg akarom lőni a Mike Józsit, - mondá a szilárd elhatározás hangján, s nagyot tántorodott.

- Forog ez is, mint Velejtei alatt a föld, - mondá Csapó nevetve.

Ez megütötte a fülemet, de előbb a kisbirót betoltam a kóterbe. Hadd éljen még egy kicsit a Mike Józsi.

- Mit mondott kend Velejteiről? - kérdém Csapót.

- A kisbiróról mondtam, hogy forog, mint Velejtei alatt a föld.

- Hát Velejtei alatt forog?

- Aszongyák, hogy ő azt tartja, a szegény, hogy a föld forog. Az egész aratás alatt ezzel boszantották, lányok, gyerekek utána kiabálják. Egész közmondás lett már az, hogy forog, mint Velejtei alatt a föld. Nincs neki egy csöndes órája se.

Ime, a tudomány vértanuja! A léghajós Pilatre de Rosier, a puskaporos Schwartz, a dinamitos Nobel, a sarkutazó Franklin kicsiny utódja.

- Kend se hiszi, hogy a föld forog?

- Hát talán az ifiur hiszi?

Olyan végtelen lenézés, szánakozás volt e kérdésben, hogy isten bizony nem mertem rá azt mondani: „Hiszem!” Sőt majdnem azt mondtam: „Dehogy hiszem, van eszemben.” Hanem hogy Velejteit fölmentsem az átok alól, elhatároztam, hogy egyik főtörekvésem lesz a föld forgásáról szóló tant általános diadalra juttatni Kökényesden.

Estefelé rendesen a pap-családhoz mentem. Nem kurizálni, hanem málnát és ribizlit enni. Mennyit fájt a fogam akkoriban! Mert a ribizlimagot nem mertem Eszter előtt kipiszkálni, s ugy belevette magát a fogaimba, hogy ettől sokszor fájtak. Mikor a fogfájásom megszünt, akkor éreztem mindig, hogy a szivem is fáj. De ez már nem a ribizlimagtól. Tisztába jöttem azzal, hogy szüretre fülig szerelmes leszek Eszterbe.

VIII.

Aratás után megváltozik a mezők képe. A nép ujra a faluba vonul, nem hullámzik többé odakint a gabonatenger, s átveszi a kukoricacsősz az ő csendes birodalmát.

Ilyenkor a kukoricacsősz az egyetlen ember, a ki nyugodtan töltheti napjait. Mert kukoricát Kökényesden nem lop senki, s a tolvajoktól akár mindig alhatik; ellenben a falubeli verekedéseken kivül áll, mert nem ér rá annyi ideig a faluban tartózkodni, mig leihatja magát, vagy mig egy tisztességes verekedés kifejlődik. Igy történhetett, hogy Kökényesden a kukoricacsőszi karnak rendkivül becsületes hire kerekedett, s a szolgabiró mindig őket állitotta oda a többiek elé követendő például.

Ennek következtében sokan igyekeztek kukoricacsőszszé lenni, ezek rábeszélték a gazdákat kukoricatermelésre, s igy a kukoricások óriási terjedelemben vették körül a falut.

Kökényesd tehát azért lett elsőrendü kukoricatermelő hely, mert a csőszök nem vehettek részt az aratást követő verekedésekben. Nálunk ugyanis nem a szüret után indult meg a fejbeverő saison, mint, másutt; aratás után, mikor az erős munka acélos eredménye már zsákokban duzzad, a gazda jókedvü, elbizakodott, tartozásait és adóját kifizeti, beruházkodik és költ, orrát fönnebb hordja, boroz és verekszik.

Ezen a nyáron azonban, hogy először otthon voltam, nem történt semmi különös virtuskodás. Más foglalta el az embereket. A dolog ugy kezdődött, hogy egy hatalmas nyári zivatar alkalmával a mennykő a református templomba ütött, s levágta a toronyról a vaskakast.

Megjegyzendő, hogy a katholikus templomban harangoztak a vihar elé, a reformátusban pedig nem. Azért mindenki ennek tulajdonitotta a villámcsapást.

A református hívek rámentek Bodor urra, s megkérték, hogy máskor ő is harangoztasson a vihar elé.

Bodor ur hiába fejtegette, hogy ez csak babona, a mennykő nem a harangok szava szerint igazodik, s csupa véletlenségből ütött a kálvinista kakasba: a hívek ragaszkodtak a harangozáshoz.

Végre Bodor ur rájuk hagyta a dolgot, gondolván, hogy ugy se lesz egyelőre több vihar.

De bizony lett, mindjárt a következő héten. Egy kis jég is zuhogott le, s ugyancsak harangoztak szorgalmasan mind a két templomban. A református gazdák nyugodtan kint pipáztak a tornácon, s nagy gyönyörüséggel nézték a cikázó mennyköveket, a mint a fekete firmamentumon kínlódtak és sehogy se tudtak a tornyokba bevágni. Még a harangozók is kacagva rángatták a kötelet. Egyszerre csak nagyot dördül az ég, s ugy vág bele az istennyila egyenesen a - katholikus templomba, hogy még a reformátusok szájából is kifordult a pipa.

Csak a kereszt esett le a toronyról, agyon se ütött senkit, mégis nagy dolog lett a balesetből. A katholikusok kijelentették, hogy csak azért csapott a villám az ő tornyukba, mert a másik templomban is harangszót hallván, nem tudta magát tájékozni. A reformátusok viszont azt erősitették, hogy immár világos, hogy a vihar elé való harangozás nem ér egy fabatkát se, mert ime két torony hat harangja sem háritotta el a veszedelmet.

- Igen, nem ér egy fabatkát sem, ha valaki a benne való erős hit nélkül harangoz, - folytatá a katholikus közvélemény.

- Hisz tibennetek megvolt az erős hit, mégis belétek ütött a mennykő, - viszonzá a kálvinista közvélemény.

- Igen, mert összetévesztett veletek; mert a ti erősebb harangjaitok elnyomták a mieinket, s a mi harangozásunk nem hallatszott föl, - szólt ujra a katholikus vélemény.

Ekkor közbeléptem. Mint nyugat-európai ember, elvégre is nem türhettem, hogy szülőfalum lakossága ugy fogja föl a mennykőt, mint egy élő lényt, a felhőkben lakó szörnyeteget, mely le-lecsap, s aztán ujra visszatér szabad lakására. Mely szörnyeteg hallja a harangszót, s felekezet szerint válogat a templomokban, mint a népdali Trézsi a rézitcében. Egy kis népszerü értekezést tartottam az égi tüneményekről, a viharokról, s miután az exotikus vidékek viharaihoz képest a mi magyar zivatarainkat kismiskákká redukáltam, azzal a népszerü inditványnyal léptem föl, hogy a kakas és a kereszt visszaállitásának, azonkivül a templomok villámháritóval való ellátásának javára rendezzünk vállvetve egy nyári mulatságot.

Mindenki lelkesülten vállat vetett, s engem kikiáltottak főrendezőnek. A falu békessége helyreállt, s hál' Istennek, a mennykövek is gondosan kerülték vidékünket.

Áldott legyen a két darab mennydörgős mennykő, egy lépéssel közelebb hozott boldogságomhoz!

Milyen nagy örömet okozott a papkisasszonyoknak a nyári mulatság hire! Évek óta nem történt ilyesmi Kökényesden. A református iskola nagyobbik termében volt télen át egy-két bál, de az agyagos pallón tönkrementek a cipők, a fölvert porban szenvedtek a tüdők s a kökényesdi intelligencia egész évre való nátháját ezeken az ugynevezett iskola-bálokon szerezte be. S messze vidéken sehol nem trüsszentettek akkorákat az emberek, mint Kökényesden. Pedig nem tubákoltak, csak iskolabálokra jártak.

Ez idő tájban nagyon sürün jártam a papék házához. Már annyira vittem, hogy naponként ötször-hatszor megjelentem különböző ürügyekkel. Anyámat folyton sürgettem, hogy adjon papékhoz megbizást; ha megbizást nem kaptam, a mulatság előkészületeinek apró hireivel köszöntöttem be. Azután tanácsokkal szolgáltam az öltözködésre nézve, majd frissen lőtt fürjeket, s egy-egy nyulat tettem le a pap konyhájában. A mulatságra Eszternek fehér ruhát állapitottam meg, rózsaszin slajfnival. Rózsának rózsaszin ruhát, fehér slajfnival, Ágnesnek fűzöld ruhát, minden slajfni nélkül. A hajba és mellre egy kis virág. Oly kedvesek, oly érdekesek voltak ezek az előkészületek. Igazán a *Pál és Virginia* irójának tolla kellene hozzá, hogy a mi kis idyllünket lefesse.

Olyan nélkülözhetetlen lett rám nézve a papék háza! Ugy megszerettem minden kis zugát, melyben esős időben meghuztam magamat, s órákig elhallgattam a leányok vidám tréfáit. Ugy vonzódtam a bánatos hangszerhez, melynek lágy hangja mellé magam is dudoltam régi, százados zsoltárainkat. Ugy szerettem a ház táját, a virágos udvart, a veteményes kertet, az öreg szederfát; még a zümmögő méhekkel is megbarátkoztam, kutyával, macskával jó lábon állottam. Szerettem én még a toronyban lakó denevéreket is: egy szóval (minek kerülgessem?) szerettem Esztert.

Soha életemben komolyan nem foglalkoztam az asszonyi állatokkal. Másodéves jogász-koromban udvaroltam egy özvegyasszonynak, a kit elhagytam, mert elhunyt férje fából készült műlábait apróhirdetések utján ridegen áruba bocsátotta. Harmadéves koromban, mint minden tisztességes népszinházlátogató és joghallgató, szerelmes voltam a primadonnába, s be akartam érte állani kóristának. De hangom nem volt, kottát nem ismertem, s általában véve égő szerelmemen kivül a kóristasághoz semmiféle jogcimem se volt. Ezért pedig még jegy-szedőnek se veszik föl az embert. Egy hét mulva aztán kipárolgott fejemből a szerelem, nem lévén pénzem szinházba járni.

Ez az én szerelmeim könyve: liber amorum meorum. Szivem az még üres volt, sohase járt benne más, mint a tiszta, piros, parasztvér, mely erősen, egészségesen lüktetett szét ereimben.

De most az egyik kamarácskába bevonult Eszter, még pedig azt hiszem, örökre. Haj, örökre! Milyen szép szó ez egy huszonnégy éves fiatalember ajkán.

Mikor fogom én annyira összeszedni magamat, hogy vallomást merjek neki tenni! Előbb ki kell tanulnom őt. Hátha nem szeret?

Egyenesen megkérdezzem őt? Ez lehetetlen. Évszázadok óta más a szerelmesek eljárása, s csak akkor kérdik meg őszintén Juliájukat, mikor már biztosan tudják, hogy ki fogja mondani a boldogitó *igent*. Kerülőutat kell választanom.

Először célozgatni kezdtem előtte, hogy a szivem Pesten maradt. De ő nem lett féltékeny. A legnagyobb közömbösséggel kérdezte: kinél? Ezt látva, hátrálót fujtam. Kijelentettem, hogy nem nőnél hagytam a szivemet, hanem egy vasgyárban.

- Miért?

- Hogy vasburokkal vegyék körül.

- Minek?

- Mert előre hallottam, hogy sok veszedelmes leány van Kökényesden.

- Hát aztán megérkezett már a szive? - kérdé ő nevetve.

- Meg.

- És elég erős a vasburok?

- Azt hiszem, elég.

- Nincs lány Kökényesden, a ki keresztül tudná törni?

(Hopp! Milyen egyszerü volna azt mondani rá: de van, s megcsókolni a kezét. Ez bizony többet érne ennél az ostoba vasburok-históriánál. E helyett én gyáván igy feleltem.)

- Majd elválik, - s nemcsak kezet nem csókoltam, de még rá sem mertem nézni.

E percben Eszter öléből lecsuszott a véka, melyből zöld babot tisztitott, s a következő fertály-órámat annak összegyüjtése foglalta el.

- Imádom a zöld babot, - mondám, Eszter lábainál térdelve.

- Boldog zöld bab, - sóhajtá ő oly tréfásan, hogy én kezdtem kétségbe esni. Föl is keltem tüstént, s leporoltam a térdeimet. Ez is ügyetlenség volt.

De zöld babon és szivburkolaton keresztül is valahogy elérkeztem volna a vallomáshoz, ha a többiek gyakran félbe nem szakitottak volna. Igy az együgyü bevezetésen sohase voltam képes tulvergődni. Ő rólam bátran azt hihette, hogy szamár vagyok. Magam is hinni kezdtem.

Mandula volt az egyetlen élő lény, a kinek meg mertem vallani szerelmemet. Ő, a ki a naturalisztikus iskolához tartozott, kurtán azt felelte:

- Szöktesd meg.

- De nem szökik.

- Vidd erőszakkal.

- Egy papnak a lányát!

- Barátom, királylányokat is megszöktettek már.

- Eh, beszélj már okosan.

- Te meg beszélj az apjával.

- Az csak azután következik.

- Egy apával okvetlenül kell beszélned; hát szólj legalább a te apádnak.

- Akkor inkább az anyámnak árulom el. Az asszonyok ehhez többet értenek, mint a piktorok és molnárok, ha mindjárt jó barátok és apák is.

Mandula vállat vont.

- Igazán szereted őt? - kérdé.

- Fülig vagyok.

- Hátha ő mást szeret?

- Ugyan kit?

- Lehet olyan ember a faluban, a ki jobban megfelel az ő gusztusának, mint te.

- Ugyan ki? - kérdém bajuszomat pödörve.

- Én bizony nem tudom, de meglehet, hogy ő tudja. Olvastam már olyan elbeszéléseket, hogy egészen józaneszü hölgyek majomba meg viaszfigurába voltak szerelmesek.

- Hiszen te sok mindenféle bolond könyvet összeolvastál, de abból még nem következik semmi, legföljebb az, hogy kificamodott az eszed.

- Az meglehet; de legalább a szivem a helyén van.

- Kőszived van. Nem segitesz rajtam, csak csufolódol.

Mandula megnyalta az ecsetjét, melylyel éppen a malmot festette, meglepetésül apám nevenapjára, félrerakott mindent, s aztán felém fordulva, igy szólt:

- Látod fiam, ez a harmadik szerelmi rohamod életedben. A két elsőnél pláne pisztolyt, mérget és Dunát emlegettél. Én kinevettelek és te rövid időre rá velem nevettél. Hát ugyan miért ne nevessek most is?

- Jegyezd meg, hogy most nem emlegetek se mérget, se Dunát, hanem házasságot. Talán Eszterből is nagyhirtelen kiszerettem volna, de ez a szerelmem egy csöndes faluban s nem egy zajos nagyvárosban támadt, mely ezer szórakozással kinálkozik. Igy egyre mélyebbre ásta magát érzelmem, s most már kiirthatatlan.

- Az indokolás jó. Már hinni kezdek.

- Akkor légy segitségemre.

- Szivesen, de miképp?

- Járj velem a papékhoz.

- Minek?

- Elefántnak, villámháritónak; légy egyszer igazán Polluxodnak Castora.

- Leszek, kedves Pálom. Udvarolni fogok Ágnesnek, vagy Rózsának; festeni fogom őket; tartlizom Bodor bácsival és dicsérem a méheit és virágait.

- Helyes. Kezemre dolgozol, hogy Esztert könnyebben meghódithassam.

Az este megszólitott anyám, hogy a cipőmet megvarrta-e már a helybeli csizmadia? Akkor jutott eszembe, hogy már egy hete reparaturába adtam. Rögtön el is mentem, utána nézni. A házra óriási tábla volt kiakasztva, egy piros-fehér-zöld csizmával, egy kaptafával, s egy székesfehérvári éremmel. Alája szép dőlt betükkel: *Éljen a hazai ipar.*

A mester különben a háza tetejét zsuppozta. Lecitáltam.

- No, majszter, készen van-e a cipő?

- Itt van a lábamon, - s fölváltva egy-egy hatalmas mancsot tartott elém, teljesen szétrongyolódott cipőkben.

- Hallja kend, hogy meri az én cipőmet viselni, mikor én azt reparálásra adtam?

- Meg van annak a maga okos oka.

- Ugyan mi?

- A cipő nem volt olyan rongyos, hogy érdemes lett volna megcsinálni. Gondoltam, hogy majd egy kicsit elviselem. Akkor aztán könnyü lesz megfejelni is, megtalpalni is.

Fölemelte a lábát, körülnézte a cipőt minden oldalról, megveregette, s mondá:

- Holnap hozzá is foghatok, ha ugyan a zsuppolást befejezem, s a szőlőben nem akad dolgom.

Ó hazai ipar, ó nyomorult csizmadia! Ott hagytam a lábán Svertetzky legszebb alkotásainak egyikét. Sohse is láttam többet.

IX.

A szomszéd mezővárosban uj cipőt rendeltem. Világos sárga szinüt, gombosat és kivágottat. Ez nagyon hatásos a vidéken.

Egy reggel megszólit Mandula:

- Te, Pali! Mig a cipőd elkészül, tán eszedbe juthatna már, hogy hozzá fogj a reform-munkához. Azért jöttél haza.

- Bocsánat, nem egészen.

- Esküdöztél az uton is, egész hazáig, hogy Kökényesdet kiemeled az elfeledettség homályából. Még sirtál is hozzá.

- Ez igaz, de előbb a viszonyokkal alaposan meg kell ismerkednem.

- Én már alaposan ismerem a viszonyokat. Pedig először vagyok itt.

- Hát mit gondolsz, mi a teendő?

- Hja, fiam, én nem vagyok reformer, hanem festő. Én nem tanultam annyit, mint te. Teremts valamit, én majd lefestem.

- Teremtsek, teremtsek... de ha nem érek rá.

- Ugyan mitől?

- A hivatalomtól.

- Ugyan ne tréfálj.

- Csak nem akarod ezzel azt mondani, hogy hanyag tisztviselő vagyok?

- Nem én, csak azt, hogy kevés a dolgod a hivatalban... A szerelem foglal el téged, fiacskám, a szerelem. Ez motoszkál a fejedben éjjel-nappal. Fogadni mernék, hogy a hivatalban is verseket faragsz.

- Rágalom, - mondám halkan. Hangosan nem mertem, mert tényleg próbáltam már verset irni s csak azért hagytam abba, mert nagyon rosszul sikerült. Mindig csak olyan jutott az eszembe, a mit más költők már megirtak és pedig sokkal jobban megirtak. Nagyon későn születtem, igen sok poéta volt már előttem. Milyen könnyü lehetett Homérosznak!

Hát igazán olyan szerelmes voltam? Igaz, hogy jobban szerettem a csillagokat, mint eddig, pedig nem ragyogtak fényesebben. A holdat is sokszor és mindig huzamos ideig bámultam. Nagyokat sétáltam az erdőben, hanyatt fekve bámultam a lombok közé s számláltam a hulló faleveleket. Egyszer elolvastam kétszázhetvenig. Szóval rettentőn ábrándos lettem. Mindezekből kitetszik, hogy mint szerelmes határozottan a romantikus iskolához tartoztam; nyakkendőm is mindig hanyagul volt megkötve, s a hajamat megnövesztve, borzas sörényt viseltem. Csak étvágyam nem akart csökkenni, s pirulva vallom be, hogy még Eszter jelenlétében is elég illetlen voltam igen jóizüeket enni. Elvégre is mindenki a maga módja szerint szerelmes. A dühöngő Roland sziklákat tépett szét, Romeo erkélyre mászott; egyiknek se lett jó vége. Rólam nem fognak se hősköltemény t, se tragédiát irni: de legalább jó végem lesz.

Mandula figyelmeztetése különben az elevenemre tapintott: tennem kell valamit a faluért. Mert lassanként bele szokom a mostani viszonyokba, s majd én is azt hiszem, mint a többi ideval ó, hogy igy a legjobb, a hogy van. Eddig azt tapasztaltam, hogy reformeszméim iránt nem érdeklődik senki, s a kérdéseken, a melyekkel én föl akarom rázni őket, elalszanak. A falu tele volt ezermesterekkel, de jóravaló iparost egyet se lehetett találni. Az asztalos gőzmasinán törte a fejét, a kovács lóval csiszárkodott s lefőzte a legfurfangosabb cigányt is, a cigány a kovács mesterségébe kontárkodott, a csizmadia a filloxéra pusztitására talált ki jobbnál jobb mérgeket, a szabó igen kiváló hernyópusztitó talentum s szenvedélyes bibictojásgyüjtő volt: mindenki rontotta másnak a mesterségét, a magáét pedig szidta és elhanyagolta. Ezekkel én nem megyek semmire.

A jövő nemzedékre forditom a figyelmemet. Ez puha agyag, lehet gyurni. Ellátogattam az iskolába, még pedig először is Pató urnak, az öreg „préci”-nek (praeceptor) az osztályába.

- Igen lekötelezne rektor bácsi, ha a természetrajzból kérdezne valamit a fiuktól, - mondám.

- Természetrajz, - mormogá az öreg, - minek az kérem? Ösmeri ez a libát, kacsát, tyukot, ennyi elég is neki. Minek beszéljek neki a krokodilusról? Sohse látott ilyen csudát, nem terem az meg ezen a vidéken.

- De mégis, ha tán a növénytanból kérdezne.

- Növénytan? Tudja ez mind, hogy a kender nem buza. Több meg nem kell.

- No, nem bánom, hát a földrajzot vegyük elő.

- Minek az kérem? Tudják ezek merre van Tarján, Karád, Bürgözd, Tass, Szent-Péter... máshova meg nem mennek soha életükben. Minek őket arra tanitani, hogy Amerika is van a világon? Legalább nem vándorolnak ki.

- Ez már igaz. Akkor hát a magyar nyelvből szeretnék pár kérdést intézni hozzájuk.

- Tessék bátran. Ugy tud ez mind magyarul, mint a viz.

- De a nyelvtanból?

- Ahán, tudom: alany meg állitmány, - mondá az öreg, végtelen megvetéssel, - mire való az? Már ilyenekkel csak nem butitjuk a fiukat. Verset tud mindegyik, inkább százat, mint egyet se. De huncut legyen a nevem, ha egy esztendei gondolkodás után rá tud bökni egy jámbor alanyra. Biz' én csak a régi jó szisztéma szerint tanitok. Az tartotta fön Hunniát ezer éven át.

Ezzel kihuzta Pörge Gazsit a padból, *s a régi jó szisztéma szerint* hatot vágott rá, mivel hogy arcfintorgatásaival a szomszédait egyre nevettette. Elfödtem az arcomat, s átsiettem Ütő osztályába. Ő ahhoz az uj nemzedékhez tartozik, a melyhez én, s bizonyára megközeliti ideálomat a nevelés terén.

Ő zavartan mentegetődzött, hogy most már csak olyan nyári iskolát tartanak s a jelenlevők mind szamarak, mert az ügyes fiuk otthon dolgoznak a cséplés, nyomtatás, rostálás körül. Hanem azért kiszólitott egypárat, a kikből harapófogóval ki tudtunk csikarni némi homályos fölvilágositásokat a falon függő táblák betüire vonatkozólag. Nekem az tünt föl főképp, hogy a gyerekek mind piszkosak és jórészük hideglelésben szenved.

- Miért betegek ennyien? - kérdém.

- Még az éretlen gyümölcstől.

- Hát a járási orvos nem járt itt?

- De igen.

- S mit szólt hozzá?

- Levegőváltoztatást ajánlott.

- S mit mondtak erre a szülék?

- Azt felelték, hogy ez a legolcsóbb orvosság, csak várni kell: télen megváltozik a levegő, s akkor a gyerekek maguktól meggyógyulnak.

- Nézze Ütő ur, ha maga fölvilágositaná őket legalább arról, hogy a tisztaság fél egészség, nagy szolgálatot tenne a közegészségügynek.

- Ilyen közönséges dologgal elő sem merek állni, mert kinevetnek. Jobban hisznek az akasztott ember kötelének büvös erejében, mint a legegyszerübb egészségügyi rendszabály hatásában.

Hirtelen egy jó ötletem támadt.

- Gyerekek, - kiáltám, - a mi lucernás-kertünkben, a nyirfák alatt, még ma szélesre ássuk a patakot. Oda járhattok fürödni. A ki mindennap megfürdik, az hetenként kap egy fényes krajcárt.

Másnap már valami hatvan fiu lubickolt az én fürdőmben, a melyre igazán büszke voltam. Lajos, a molnárinas, alig győzte kövön fényesre csiszolni a rézkrajcárokat, melyeket vasárnap kiosztottam köztük. Öröm volt a sok szépen kifürdött fiura nézni.

Csak egy baj történt: Varga Nagy Andrásnak a Pista fia hidegleléssel megfürdött, megbetegedett és meghalt. A nagyszáju Varga Nagy ellenem zuditotta az egész falut, mondván, hogy én pénzzel csábitom a gyerekeket fürdésre, a mi kész veszedelem ily időszakban, a mikor az ifjuság hidegleléssel foglalkozik. Hiába védekeztem azzal, hogy minden civilizált országban nyáron fürödnek, bárminő betegség dühöngött is ott. A kupaktanács kimondta, hogy valamint kolera idején nem szabad senkit dinnyeevésre csábitani, ugy hideglelés idején nem szabad fürdésre buzditani a gyerekeket. Ennélfogva a fürdést eltiltotta, engem pedig öt forintra büntetett.

Megállj, Varga Nagy András.

Alig fizettem le az öt forintot, följelentést tettem Varga Nagy András ellen *közegészségügyellenes kihágás miatt*.

Mert: 1. Közhasználatban levő kocsiján himlős beteget vitt be a doktorhoz. 2. A kocsit nemcsak nem dezinficiálta, hanem Csipkés Pált és Mandula Pétert azon hozta Kökényesdre s ezeknek csak a tarjáni csárdánál sikerült tőle megszabadulni. 3. Eképpen számosaknak életét könnyelmüen kockára tette.

A kupaktanács összedugta a fejét, s igazat adott nekünk. Gondolta magában, hogy az első esetben Varga Andrásnak adott igazat, tehát ugy állithatja helyre az egyensulyt, ha most javunkra dönti el az ügyet.

- Igaz ugyan, - ugymond az itélet, - hogy a panaszosok nem kaptak himlőt, de a veszedelmes kocsi azóta keresztülment Orosz Bábin, a ki bele is halt.

Ezért a kocsi elégetendő és Varga András által öt forint büntetés fizetendő.

(Notandum: a kocsi-elégetésből nem lett semmi, senkise vállalkozván a műtétre. De az öt forintot megfizette Varga András.)

Igy ért véget az én első reformom.

Csuda-e, ha még jobban a szerelem felé fordultam?

X.

Mandulának szegénynek elfogyott már a pénze, melyet a fővárosból hozott, s szeretett volna a képein tuladni, hogy a majálisra egy kis tőkéhez jusson. Eleinte azt terveztük, hogy a községháza nagytermében képkiállitást rendezünk. Ezzel talán a fővárosi hirlapokban is lehetne egy kis lármát ütni, s a helybeliek is rászánnák magukat képvételre. Ekkor azonban eszünkbe jutott a karádi kolduló barátnak a beszéde, hogy a klastromban kiigazitásra szoruló falfestmények vannak. Azonnal irtunk a gvárdiánnak, s mig a választ vártuk, Mandula a református templom kapuját festette be barnára - vérző szivvel bár, de ingyen, mert Eszterem apjának akart vele kedveskedni. Szivesen ráfestett volna a kapura valami bibliai jelenetet, de a purián Bodor nem engedte.

E kapufestés után rövid időre egy hetyke fiatal ur látogatott el hozzánk, s Mandulát kereste. Apámmal igen leereszkedőleg bánt, a mi engem annyira bántott, hogy szintén félvállról bántam vele. Erre megmondta, hogy ő Somlósy Jenő, a földesurnak egyetlen fia, a mire én megjegyeztem, hogy szintén egyetlen fia vagyok az édesapámnak.

- Ahán, a segédjegyző. Hisz mi már régi ismerősök vagyunk. Gyermekkorunkból. Akkor mindennap együtt játszottunk. De hát utaink ketté váltak.

Én nem szóltam semmit, hanem fütyörészve farigcsáltam egy hosszu botot.

- Bizony ketté váltak, - visszhangozta apám.

- No, ezentul gyakrabban fogunk találkozni.

- Többször fog ide jönni? - kérdém.

- Persze. Meg maga is csak feljön a kastélyba. Most tulajdonképpen Mandula urhoz jöttem. Megrendelésem van számára az apámtól.

- Nagyon örvendek, - szólt Mandula megjuhászodva, bár előbb már neki is csillogtak a szemei, - miben lehetek szolgálatára a nagyságos urnak?

- A birka-akol kapuira kellene a cimerünket ráfösteni.

- Birka-ak...? - hebegé Mandula elhülve. De csak a birka jött ki belőle, az akol bent maradt.

- Igen. Előbb befesti a kaput, aztán a közepébe a cimert. Zöld mezőben fehér lil...

A liliomot nem engedte kijönni Mandula. Fölegyenesedett.

- Uram! Minek néz ön engem? Én festek birkát, festek aklot is, de ha egyszer lefestem, akkor azt kivánom, hogy az önök szalonjának a falára akaszszák. Birkaakol-kaput azonban nem festek.

- Kérem, hiszen a református templom kapuját is befestette.

- Talán van egy kis külömbség az Isten háza és a birkák háza, kapu és kapu közt? - szólt Mandula élesen, - s különben én ezt nem pénzért, hanem szivességből festettem be. Nem ez a mesterségem. Én végzett razjtanárjelölt vagyok.

Ugy állt ott, mint egy Michel Angelo, a kitől azt kivánják, hogy széklábat faragjon.

- Hát tudja mit? - folytatá Jenő urfi, - tisztázza le a cimerünket egy nagy darab vászonra. Az eredeti már nagyon piszkos. Aztán a családfánkat is kireparálhatja.

Mandula rám nézett, hogy beadhatja-e a derekát, vagy tovább is haragudjék. Tekintettel a gvárdián válaszának késésére, intettem, hogy csillapuljon.

- Tessék elküldeni a cimert és a családfát, majd megcsinálom, - mondá Mandula szelid hangon.

- Nem lehetne a kastélyban? - kérdé Jenő urfi.

- Nem; itt már berendezett műtermem van, - s a sátorra mutatott, mely a patak mellett a fák alatt volt fölütve.

Szivem megdobbant; a szemhatáron a Bodor-leányok merültek föl, a tiszteletes urnak és Gálics Bencének társaságában. Hozzánk jöttek. Gálics mexikói sarkantyus csizmájában volt, melyről azt állitotta, hogy vadbivalynak a bőréből készült. Mindig volt rajta valami mexikói. Vagy a sapka, vagy egy pálca, vagy egy rendjel. De az ekvátort többé nem bolygatta.

Somlósy összeütötte a bokáját, s végig csapott a lábaszárán a kutyakorbácscsal. Ebből tudtam, hogy udvarolni készül. S bizonyos voltam a felől, hogy Eszternek fog kurizálni. Nem tudtam, mihez fogjak. Jenő urfi ugyan igen bárdolatlan volt, de én is ostobául viseltem magamat, s őszintén megvallva, nehéz lett volna köztünk a választás. Eszter vidáman kacagott minden semmiségen, s csak akkor komolyodott el kissé, mikor az a szemtelen Somlósy ellopta a zsebkendőjét, s azt mondta, hogy az most zálog, melyet ki kell váltani. Én tüstént beszaladtam

a házba, kihoztam a legszebb zsebkendőmet (Blaháné arcképe volt rá nyomtatva), s átadtam Eszternek, mondván:

- Kisasszony, én tudom, milyen kellemetlen az, ha az embernek nincs zsebkendője...

Megakadtam. Eszter elpirult. Én is. Iszonyu ostobaságot csináltam. Somlósy kacagott.

- Kivált tropikus országokban, - harsogott bele Gálics, s oly tüntetőleg verte össze a sarkantyuját, hogy fogadni mernék rá, hogy a gyalogságnál szolgált.

- Az izzadtság törlésére, - fejezé be Mandula.

- Ennyi biztatásra csak elveszi, - kiáltott Somlósy, s kikapva kezemből Blahánét, Eszter elé tartotta. Eszter mérgesen elfordult. Erre Somlósy zsebretette az én zsebkendőmet is.

No ez már mégis hallatlan. Reszkettem a dühtől; de nem szóltam semmit.

Gálics sétát inditványozott a patak mentén. Természetesen Somlósy volt az, a ki Eszternek karját ajánlotta. Én egy taktussal elkéstem. Ágnest fogtam tehát karon. Itt két taktussal megelőztem Gálicsot. Mandula Rózsa kisasszonyt vezette. Itt Gálics egész hangversenynyel elkésett.

- Hol volt Somlósy ur a nyáron? - kérdé Eszter.

- A dabi pusztánkon arattam, előtte meg utána pedig a kunyári sósfürdőn mulattam.

- Most már itthon marad?

- Hogyne! Főképp, ha ilyen pompás társaság van itt.

- A jövő héten lesz a nyári mulatság. Csipkés ur a főrendező.

- Reménylem, engem is meghi, - fordult hozzám Somlósy, - pompásan tudok francia négyest rendezni. Elcifrázom a hatodik figurát egy félóráig.

- Pesten az már nem divat, - mondám pikánsan.

- Már azt nekem hiába mondja... Eszter nagysám, szabad a második négyest kérnem?

A második négyest! Nyomorult! És nekem ez nem jutott eszembe. Ezuttal számos taktusokkal voltam késésben. Ez már oly méregbe hozott, hogy többet egy szót se szóltam, s igen szomoru figura lehettem a kacagó leányok és a csélcsap földesur-bimbó közt.

Egy parasztgyerek merült föl az árokból.

- Ifiur, tessék a községházára jönni.

- Minek?

- Egy marha-pakszus kell Bárány Jánosnak. Vásárra viszi egy tehenét.

Kértek-e már valaha szerelmes embertől az ideálja jelenlétében marha-pakszust? Azt hiszem soha. Velem kell ilyesminek is legelőször megtörténni. Most már tudhatja, miért nem irok hozzá verseket, - marha-pakszusokkal foglalkozom. Ennyi csapást nem viselhettem el: némán meghajtottam magamat, s elsiettem.

A mint a községháza felé haladtam, azt vettem észre, hogy az egész természet egyébbel se foglalkozik, mint szerelemmel. Még a patak habjai is mintha csókolgatnák egymást. A galambok kacagtak az ereszek alatt, a verebek nyájasan csiripoltak a fákon, s a gólyapárok szendén pislogtak egymásra a háztetőkön. Piros bogarak édes zümmögése töltötte be a levegőt, a virágok, fűszálak összehajtották a fejüket és szerelmesen suttogtak. A csalfa levegőt

a hóditó nap hevitette; ez az öreg és hű égitest nem tudja még, hogy az ő távozása után megint csak kihül a levegő.

Csak én vagyok árva, nincs kivel kacagjak, zümmögjek, nincs kivel összedugjam a fejemet. Néhány bolond bogarat dühödten eltiportam, a bóbiskoló virágfejeket botommal leütöttem, s egy turbékoló galambcsoportot kővel szétrebbentettem. Szenvedjenek mások is. Majd ismét magamba szálltam, sirhatnékom támadt. Szerettem volna Tóth Pál lucernásába leheveredni, de egy félelmes bivaly nézett onnan rám nedves szemeivel. Megálltam s forró homlokomat Varga András házához nyomtam. Nem hüsitett le, csak meszes lettem. A fákról leveleket téptem le, s összemorzsoltam. Ime *Orlando Furioso* kicsiben... Csak a marha-pakszus kiállitása alatt tért vissza nyugalmam teljesen... Nyilatkozni fogok. Élet vagy halál. Át kell lépnem a Rubikont.

Sötétedésig a faluházán maradtam. Mandula már jött értem, mikor hazafelé ballagtam.

- Mit tudsz Péter? - kérdém rekedten.

- Hatszor csókolt neki kezet, - felelé ő tompán.

Mind a ketten tudtuk, hogy kicsoda és kinek.

- S Eszter mit szólt hozzá?

- Nevetett.

- És én sirtam.

- Bolond vagy.

- Csak leszek.

- Az öreg Somlósy pátrónusa az eklézsiának. Mit tehet a fiával a pap leánya?

- Mondja meg neki, hogy ő már a másé.

- Kié?

- Az enyém.

- De ha ezt még ő maga se tudja.

- Igaz... nem nyilatkoztam.

- Nyilatkozzál, minél hamarább.

- Holnap megteszem, levélben.

- Ostobaság, élő szóval tedd.

- Nincs bátorságom.

- Akkor várd meg a majálist. Ott lesz muzsika, tánc, bor, dal, erdőzugás. Ettől megjön a kurázsid.

- Igazad van. Odáig várni fogok.

Összeölelkeztünk, s ugy mentünk végig a falun. A természet nyugalma bevonult az én szivembe, s könnyeim leperegtek a porba, melyet az imént még a tehéncsorda lábai tapostak. De bevonult szivembe a természet sötétsége is, kétségbeesés alakjában, s nálamnál bolondabb ember szent, hogy öngyilkosságra gondolt volna. De érzékeim meghallották konyhánkban a rántott csirke sistergését, s ez visszaszólitotta netán elkalandozó gondolataimat e földi siralomvölgybe. Megrázkódtam.

- Uborkasalátával, - suttogá Mandula olvadékonyan, s néhányat csettentett a nyelvével.

- Igazán? - s nyelvem, jóformán magától, nagyokat csettent. Az állat fölébredt bennem. A sziv kínjai szüntek.

Óriásit falatoztunk. A csirkecsontok garmadában álltak előttünk.

- A leányok rossz néven vették, hogy nem jöttél vissza, - mondá anyám.

- Meddig voltak itt? - kérdém, miközben csirkesarkantyut törtem Mandulával.

- Itt uzsonáltak.

- Somlósy is?

- Ő is; de ő szalonnát evett, friss, fiatal zöld fokhagymával.

- Parasztgusztus.

A csirkesarkantyu nagyobb része én felém tört: ő szeret.

Lefeküdtünk. A patak kergette a kerekeket, a malom zugott. A fejem is zugott. Aludni nem tudtam. Kényszeritettem Mandulát, hogy társasjátékot játszék velem: egy-egy hatost kitettünk a lámpa mellé, s a melyikre hamarabb rászállt a légy, az besöpörte mind a két hatost. Elvesztettem ötven krajcárt... Holnap nyilatkozni fogok.

Életem kis regényében a kétségbeesés napjai következtek. Mandulán kivül csak a magyarok Istene tudta szerelmemet, Eszter talán sejtette; apjának fogalma se volt róla. Szüleimnek se szóltam még semmit. Nyilatkoznom kellett minden áron. Vetélytársam is támadt. Muszáj volt sietnem.

A leány volt az első. Egy holdvilágos este a papék a faluban sétáltak. Én hozzájuk csatlakoztam, hű Mandulámmal. Mandula igen beszédes volt, mert aznap fejezte be *Pusztai élet* cimü képét, ő lefoglalta a két leányt, a nagytiszteletü ur hátramaradt a pipáját kiverni és a sziporkákat eltiporni. Én Eszterrel előre siettem.

- Szereti a természetet? - suttogám.

- Szeretem. Meg a paprikás ételeket is.

- Ne tréfáljon Eszter, komoly dolgokat akarok magának mondani.

Roppant ünnepélyes lehettem, mert megállt és rám nézett. És én fölemeltem lábamat, hogy átlépjem a Rubikont. Remegő hangon folytatám:

- Hát az embereket szereti-e?

- A jókat.

- Én jó ember vagyok.

- Magát szeretem is.

- Becsületszavára? - kérdém.

- Akár meg is esküszöm rá.

- Az oltár előtt is?

- Komolyan beszél maga, vagy bolondozik? - kérdé ő, hosszan rám nézve.

Megfogtam a kezét. A család elég messze volt hozzá.

- Szeretem magát, Eszter, forrón, igazán, hozzám jön-e feleségül?

A patak felé fordult és sebesen, szó nélkül megindult. Én utána kullogtam, tépelődve, hogy vajjon a menny vagy a pokol fog-e most előttem megnyilni? A patak mellett, a holdfénynél villogó rezgő nyárfák alatt megállt, felém fordult, s a - nyakamba borult.

Ő sirt. Én is. S a hetek előtt gondosan elkészitett, több izben letisztázott szerelmi vallomás helyett egy csókkal s könnyeim patakjával fejeztem ki érzelmeimet.

- Beszélt már szüleivel?

- Nem.

- Hát atyámmal?

- Nem. Magával kellett először is tisztában lennem. De pár nap alatt teljesen rendben lesz a dolog.

Még egy csók s a család utólért. Visszafordultak. Némán ballagtunk egymás mellett. Szivem hevesen dobogott, s szerettem volna kibujni a bőrömből. Velejtei gazda kertjéből leszakitottam egy virágot, melyet ő a szive fölé tüzött, de előbb én ajkaimmal érintém. Kapujoknál megcsókoltam a kezét. Ők bementek. Aztán én megcsókoltam Mandulát és sirtunk mind a ketten. Az érettségi vizsga óta nem voltam ilyen boldog. Sokáig nem tudtam elaludni. Minő sivár életem lehetett nekem eddig; azelőtt csak a fogfájás gyakorolt rám ilyen izgalmas hatást.

Másnap családi tanácsot hivtam össze. Szüleimen kivül Mandula s az öreg legény vettek benne részt. Igy kezdtem:

- Apám! Én huszonöt éves vagyok, egyetlen fiu vagyok. Szerettek-e engem?

Bámulva néztek rám. Mandula köhögött.

- Óhajtjátok-e boldogságomat?

- Micsoda kérdések ezek? - mordult rám apám.

- Beleegyeztek-e házasságomba?

- Hogyne, kedves fiam! - esett közbe édesanyám, s könnyezve ölelt meg.

- De még azt se tudják kivel? - mondám bámulva.

- Régen tudjuk mi azt, kedves fiam. Hisz ha nem tudnók, elvittelek volna én téged a bebeki malomba, leánynézőbe.

- Hát Eszternek szóltál-e már? - kérdé atyám.

- Épp az este.

Igen boldog volt ez a napom is. Délután elmentem a papékhoz. A tiszteletes ur méheivel foglalkozott. A méhek kerülgettek engem, én kerülgettem a tiszteletes urat és szörnyen néma voltam.

- No, szólj már valamit öcsém, - fordult hozzám az öreg.

- Mit?

- A mit akarsz. A miért itt settenkedel körülöttem már egy félórája.

- Sejt valamit, Bodor bácsi? - kérdém elképpedve.

- Csak az orrodról látom, hogy mit akarsz.

- Ugyan mondja ki, az Isten áldja meg.

- Eszterről van szó?

- Ő róla, - rebegém elfulladva.

(Szent Isten! hát már mindenki tudta ezt? Maga az apa is?)

- Nagyon bajos a dolog, - szólt az öreg, hosszas némaság után.

Ijedtségemben három szegény anyaméhet agyonnyomtam.

- Miért, ha szabad tudnom?

- A hol két öregebb leány van, ott a legfiatalabbiknak várnia kell.

- Meddig?

- Mig legalább egy férjhez nem megy, - hangzott a kegyetlen válasz.

- S ha az idősebbek nem kellenek senkinek sem?

- Akkor maradjon vén leány mind a három. Semmit se irigyelhessenek egymástól.

- Ajánlom magam Bodor ur, - szólék elkeseredetten.

- Hová mégy, fiam?

- Világgá. Vissza Pestre.

- Ne tedd. Türelem.

- Imádom Esztert.

- Imádd Istenedet, s meg fog segiteni.

- Isten szolgája, hogy lehet ily kegyetlen a szerelmesek iránt?

- Most az apával beszélsz.

- Az apának még kegyesebbnek kellene lennie.

- Nem értesz hozzá.

- Ajánlom magamat.

A tamariska-bokrok alatt Eszter várt. Elárultam neki apja cselekedetét. Ezzel felelt:

- Rózsa szerelmes.

- Kibe?

- Mandulába.

- Ne mondja.

- De apa nagyon dühös érte; azt mondja, hogy Mandula egy semmi ember; nincs neki becsületes mestersége; fest, a helyett, hogy dolgozna.

Elbucsuztam Esztertől s gondolatokba mélyedten ballagtam haza. Mandula volt minden reményem. A jó fiu kint aludt a patak mellett a gyepen. Megvártam, mig fölébredt.

- Péter, - szólék, - hogy érzed magad Kökényesden?

- Kitünően.

- Itt maradnál egész életedben?

- Szivesen.

- Elvállalnád a segédjegyzőséget és majdan a jegyzőséget?

- Szivesen, ha megkinálnak.

- Lemondok a javadra. Én molnár leszek és paraszt.

A derék gyerek bámulva nézett rám.

- Keresünk neked egy jó kis feleséget, s itt élünk boldogan, gyermekeink zajos körében.

- Talán már találtál is számomra valakit? - kérdé tréfásan.

- Tudok valakit, a ki nagyon jó szemmel néz rád.

- Ugyan?

- Megmondjam ki?

- Előbb mondd meg, hogy miért akarsz te engem most egyszerre megházasitani? Eddig olyan csöndesen el voltunk, semmi bajod se volt velem.

- Mondd csak Péter, szeretsz-e engem vagy nem szeretsz?

- Ezt a kérdést nem érdemeltem meg.

- Kész vagy érettem mindenre?

- Tüzbe, vizbe, pokolba megyek érted.

- Eredj a mennyországba: házasodjál meg. Adok neked feleséget, hivatalt és egy letisztázott szerelmi vallomást.

- Ki a feleség?

- Bodor Rózsa.

- Mi a hivatal?

- A jegyzőség.

- Hol a vallomás?

- Nesze.

S átadtam neki a félárkusra terjedő heves nyilatkozatot. Mig olvasta, elárultam neki Rózsa szerelmét. A jó fiu nagyon megörült neki: sohse szerette még őt senki. Megállapodtunk a hadi tervben. A majálison őrülten fog udvarolni, sokat táncol Rózsával, s harmadnapra megkéri.

- - - -

Mandula szépen kistafirozta magát azon a pénzen, melyet a karádi templom falfestményeinek restaurálásából kapott. S mikor a jegyzői vizsgát is letette, megtartottuk a kettős lagzit, mely igazán hét országra szólt.

S kedves kis feleségem oldalán lassanként belátom, hogy Kökényesd egy tökéletes falu, melyen semmi javitani való nincs. Vidám emberek lakják, a kuglipálya kitünő, a bor zamatos, feleségem csókja édes, a patak vize bő, az emberek őrletnek. Mi kell egyéb? Akár soha ki se menjek innen. Hetyke molnárkék ruhámban dirigálom a Csipkések ősi malmát, vagy hosszu bottal járok földeinken, harmatos hajnalon. Minden évszaknak megvan a maga külön öröme, egy örömöm pedig végig vonul valamennyin: a családi boldogság.

ZÓNÁS ATYAFIAK.

Levél egy fővárosi unokaöcshöz.

Kedves ecsém! Hallom, hogy felpanaszlod a fővárosba történt rokoni fölzónázásunkat. Igazat adok neked én, a Miska bátyád. A zóna rettenetes egy találmány s annak főképp az az oldala, melyet te nem is méltányoltál, hogy tudniillik Budapestről épp oly ócsó az ut Kis-Bürgözdre, mint Kis-Bürgözdről Budapestre. Vagyis nemcsak mi mehetünk föl hozzátok potom áron, de ti is lejöhettek hozzánk, ugyanolyan csekélységért. Ez az öreg hiba!

A mult hónapban - most már én is csak elbeszélem neked - táviratot kaptam Eufrozina nénéd ő nagyságától, hogy lányával, Tatjánával, fiával, Aladárral s ennek unokabátyjával, Ivánnal, Budapestről eljönnek hozzám Kis-Bürgözdre. Gondolhatod, hogy megörültem neki. Eufrozina nénédet tiz éve nem láttam, a gyerekeket se. Azóta a nénédnek a férje királyi tanácsos lett (valami beszakadt zsilipért kapta, vagy mi!), a gyerekek is szépen megnövekedhettek, megcsinosodhattak, szóval, elgondoltam, hogy egy kis örömem lesz a Sármezey-familia fővárosi tagjaiban. Tudod, mi falusi emberek (hiába no, már csak olyanok vagyunk) szeretjük a familiánkat.

A kitüzött időre két szép négyescugot küldök a vasuti állomásra. A legények meg is hozták a - táviratot, hogy a „Fruzsi" néni nem ma jön, mert elnökölnie kell a virágkiállitás zsürijében, hanem holnapután. Teringettét, ilyen jól ért a virágokhoz? Szép dolog; az anyjukom is megörült a dolognak: hogy fog majd a Fruzsi kertünk virágaiban gyönyörködni!

A másik terminusra a kocsisok és lovak megint kivonultak. Persze, hogy ekkor meg a gyümölcskiállitás zsürijében ült a Fruzsi néni, s nem jöhetett. (Te, nincsenek-e váltói a nénédnek, mert bizonyosan meg vannak ovatolva.) Az ujságból láttam, hogy baromfi-kiállitás meg jótékony bazár is készül még a fővárosban, azért a harmadik táviratra csak egy tehenest küldöttem ki az állomásra. Ugy gondoltam, hogy a Fruzsi néni táviratát ez is hazahozhatja. Nem hozott még táviratot se. A negyedik táviratra még a tehenest se küldöttem ki; ekkor megjött a familia.

Az állomásról beüzentek, hogy kérnek két hintót és négy hordárt targoncákkal. A két hintóval eléjük robogtam, a négy hordár helyett befogattam négy ökröt egy hosszu szekérbe. Ez a bagázsia számára.

Az előkelő rokonság nagy föltünést keltett az állomáson. Utközben már ujságolta nekem az onnan jövő öregbéres, hogy komédiások érkeztek a vasutra. Mi a fene! A mint a négy pejjel odakanyarodtam az épület elé, a gyeplős hóka nagyot ágaskodik és félreszökik: a napernyőktől ijedt meg. Fruzsi nénié világos-sárga selyem volt, a Tatjánáé haragos-piros s különböző szinü szalagok fityegtek alá mind a kettőről. A Fruzsi néni fején akkora kis kalap volt, mint a féltenyeremnek a fele, a Tatjánáén pedig akkora, mint a két tenyerem, tizszer véve. Aztán volt ezen a kalapon virág, cseresznye, meggy, szőlő; ez tán az egész virág- és gyümölcskiállitást magával hozta, hogy az anyja itt birálja meg? Mind a két nő fehér ruhába volt öltözve, szabad nyakkal; én Istenem, hogy Fruzsi néni a nagy lánya előtt nem szégyenli magát!

Én jó magyarosan meg akartam ölelni őket, de Fruzsi néni a keztyüs kezét nyujtotta csókra, a mit én nem csókoltam meg; a kis ártatlan leányzó pedig kecsesen pukellit csap s a homlokát nyujtja. Ezen már csattantottam egyet, mert legalább nem volt rajta keztyü. No, de a fiukkal már parolázok egyet, hát Aladár, a szentem, meghajtja magát s a két ujját nyujtja, mint a püspök, az Iván pedig a kezemet fölrántja az orromig s ott elkezd vele fürészelni. Ezt valami

favágó tóttól láthatta. Uramfia! A jobb kezén egy apróságokkal teleaggatott karperec zörgött. A mi nem fért ide, az az óraláncán csüngött. Különben rövid pepitanadrágot, vászonból készült gombos félcipőt és rózsaszin harisnyát viselt. Nyaka keményen be volt ékelve a krágli közé s ugy tartotta a fejét, mint én néhanapján, mikor belém üt a nyakmerevedés. No, az Aladár, az már sokkal egyszerübb, komolyabb alak, csak a kabátja van ferdén gombolva; a jobb vállától le a bal csipőjéig. Valami szürke darócruha van rajta, ebből készült a kabát, a nadrág... nini, be van gyürve a cipőbe... az ám, a cipő is ilyen daróc... meg a nyakkendő is. Csak nem egyenruha ez a minisztériumban? Vagy talán a szabadlábon levő vádlottak uniformisa ez? (Mert valami párbajügye van, ha jól tudom.)

- Mi a csuda ez, te Aladár? - kérdém, oldalbalökve a szegény leendő rabot.

- Ez, kérem, a Jäger-ruha. Én jégeriánus vagyok; tetőtől-talpig gyapjut viselek.

- Mitől jó az?

- Meghülés ellen szolgál. Vannak ezen a vidéken jégeriánusok?

- Óh, hogyne, nagyon sokan.

- Ah! És miféle foglalkozásu emberek?

- Birkák.

Ezalatt megérkezett az ökrös-szekér is s huszonkét kuffert, skatulyát, meg két faládát ráolvastunk.

- Milyen jól néz ki, bácsi, - rebegé időközben Tatjána.

- Hová nézek ki? - kérdém jámborul a kis magyar leányt.

- Milyen witzig ember a bácsi, - sóhajtá szegényke.

- Mindig ilyen spaszmacher volt ő, - duplázott rá a néni.

(Már elhallgatok, mert az uj magyar volapüköt nem értem.)

Mikor az óriási rakás a szekéren volt, jól táplált ökreim fejcsóválva elindultak, mi pedig a hintókba ültünk. Aladár és Iván a fejükbe nyomtak egy-egy angol parafasüveget. Iván még egy hosszu porköpenyeget is akasztott a nyakába s azzal elindultunk.

A hóka egész uton ugrált; azok a szép napernyők felejthetetlen hatást tettek rá. A néni egyre a kocsi szélét fogta, hogy majd ugrik, Tatjána meg az anyját fogta, hogy ne ugorjék.

- Ne fogózkodjatok, Fruzsi, elég, ha a Jóska fogja a lovakat.

- Hogy is lehet ilyen sárkányokat tartani? - sóhajtá a néni.

- Ne vedd tőlük rossz néven, először életükben láttak ma olyan napernyőt, mint a tied.

- Negyven forint volt az ára, - vallá Tatjána.

- Akkor az apád még jobban ugrálhat tőle, mint a lovaim, - mondám, de rögtön megbántam, mert láttam, hogy az asszonyok megbotránkoztak. Szókimondó ember vagyok, s az a negyven forintos napernyő igazán boszantott.

A falu végén az ifjuság fogadott óriási bámulattal. Ha pesti nevelésben részesül, bizonyosan abcug-ot kiált utánunk. Igy azonban megelégedett azzal, hogy néhány rögöt hajitott felénk, tisztességes távolságból.

Szegény anyjukom már teritett asztallal várta a kedves vendégeket. Neki már a képüket tartották oda szeretett fővárosi rokonaink. Ugyan kinek tartják ezek a szájukat? Kölcsönös

nyilatkozatok következtek: fiatalodás konstatáltatott az öregekre, megnövekedés a fiatalokra nézve. A fiuk arcát anyjukom barátságosan megveregette, mire azok összenevettek s halkan valami megjegyzést tettek az öregemre. A szemtelenek!

- Ugy-e, jól megy magának, bácsi? - mondá Aladár, körültekintve.

- Mim megy jól, szerelmes öcsém? - kérdém a jégeriánust.

- No, hát a birtok.

- Nem megy az nekem. Nem megy az senkinek. Szelid, jónevelésü állat.

Aladár vállat vont s többre nem volt kiváncsi.

- Tessék hamar kalapot, keztyüt levetni, - kiáltá az öregem, - már elharangozták a delet, mindjárt tálalunk.

Urak, hölgyek szobáikba vonultak, én meg leültem az asztalhoz, a szalvétát a nyakamba türtem s intrádára egy falat sós-paprikás kenyeret elfogyasztottam. Egyszerre csak betoppan a Jancsi fiam (tudod, a hatodikat végezte Keszthelyen s most itthon van vakación), utána az öregem hozta a jó, illatos huslevest. Leültünk és vártunk. Eltelik egy félóra, senki se jön. Pipára gyujtok, el is szívom, még se jön senki. Végre az anyjukom utána néz a vendégseregnek.

- Tüstént megyünk, csak öltözünk az ebédhez, - mondá Fruzsi néni.

- Hát a fiuk mit csinálnak? - kérdém türelmetlenül.

- Aladár befüzi az Ivánt.

Szótlanul intettem Jancsi fiamnak s az éléskamra felé vettük utunkat. Volt ott szilvórium puha kenyérrel, meg szalámi. A szalámi-fogyasztás alatt igy gondolkoztam: vagy éhes valaki, vagy nem éhes. Ha éhes, akkor mindegy, akármiféle ruhában eszik is, a fő az evés; ha pedig nem éhes, akkor meg nem érdemes külön felöltözni ahhoz, hogy ne egyék.

Ugy félhárom óra felé megjelentek szeretett rokonaink, rózsaszin háziruhában. A mama a nyakából megint többet mutatott, mint a lánya. Iván is változáson ment át: tiszta kráglit, tiszta mancsettát és tiszta monoklit vett föl, a szürke nyakkendő helyett pirosat tett s rá tű helyett egy arany Eiffel-tornyot tüzött; az ing- és mancsettagombja is csupa Eiffel-torony volt. A derekára egy ezüstcsattos széles nyersbőr-szij volt kötve.

- Ejnye, no lám! hát ma már kivülről hordják a nadrágszijjat? Ezt se tudtam. Mégis illedelmesebbek vagyunk mi falusi emberek.

- De, bácsi, hisz ez divat, és nem szijj, csak cifraság.

- Akkor a tót ember okosabb, mint te, mert legalább hasznát veszi az ilyesminek.

- Kérlek, Annám, - szólt Fruzsina anyjukomhoz, - dobd ki azt a virágcsokrot az asztalról, fejfájást kapok a szagától.

- Micsoda? te a virágkiállitás zsürijének az elnöke vagy? - mondám.

- Hja, az más, ott nem is látok virágot.

Következett a marhahus, többféle garnirunggal, és jóféle szószszal.

- Nini, tatárszósz, - örvendezék Tatjána.

- Nem tatárszósz az, hugám, hanem magyar, még pedig kaporból. Neked, a kinek olyan tatár neved van, jobban kéne ismerni a tatárszószt.

- Nem tatár név az, bácsi, hanem orosz. Az *Anyegin* hősnője.

- De mintha téged kicsi korodban Piroskának hivtak volna, - jegyzém meg.

- Óh, azóta a férjemből királyi tanácsos lett; sok minden megváltozott azóta, édes Mihály, - mondá csipősen Eufrozina.

- De csak nem lett a férjedből, Mukiból is valami Adolár? Nem is volna rossz: Sármezey Adolár.

Anyjukom szemrehányólag tekintett rám. Nem szerette, hogy ugy csipkedem az előkelő rokonságot. Az ebédet csak ugy foghegygyel kóstolgatták. Egyik azt mondta rá, erős, másik azt, hogy zsiros, Aladár szerint nagyon nemzeti. A mamának meg is fájdult a feje a nagy ételszagtól, a mire nem állhattam meg, hogy meg ne jegyezzem:

- Te tán befogod otthon az orrodat az ebéd alatt? - a miért ujra szemrehányó tekintetet kaptam az anyjukomtól.

Fruzsi néni le is feküdt ebéd után s migrénstiftet és antipirint kért. Lovaslegényt küldtem érte a sükei patikába. Persze, ez nem használt, mert falusi volt. Akkor aztán anyjukom toilett-ecettel dörzsölgette a halántékát estig. Este föl is tudott kelni s a vacsorához megint öltözködött. Már majd leragadt a szemem, mikor végre a vacsorához jutottunk. Hirtelen ettem sokat s egész éjjel boszorkányokkal és Fruzsi nénikkel álmodtam.

Másnap délelőtt háromszor hazajöttem a pusztáról s csak harmadszorra találtam ébren őket. Már messziről infernális prüszkölés fogadott. Aladár volt.

- Szent Jéger ucscse, meghültél, - kiáltám feléje.

- Az ágyam melletti hideg faltól.

- Már, barátom, én a falamat nem csináltatom gyapjuból, akármit mond a te pátrónusod.

Iván még a körmein dolgozott: kétféle illatszer, háromféle olló és négyféle kefe segitségével.

Odabent a hölgyeknél nagy zavar volt; ezuttal Tatjána volt beteg (még jó, hogy igy beosztják). Rálépett egy gyíkra s ideggörcsöket kapott. (Hát akkor mit szóljon a gyík!) Anyjukom lótott-futott ki s be, egész házipatikáját kimeritette - hiába. Tüstént Sükére küldtem a doktorért. Eljött, megnézte. Igy szólt hozzám négyszemközt:

- Ez a Sármezey királyi tanácsos ur leánya?

- Az.

- Akkor itt nem segithet olyan orvos, a kinek egy látogatásáért ötven krajcár dukál. Ide valami hires egyetemi professzor kell, mert a kisasszonynak semmi baja sincs.

Denikve félnégykor ebédeltünk. Fruzsi néni ujabb toilettben jelent meg. A vacsorára másnap hajnaltájban került a sor. Ekkor már fájt a fejem, a mit husz év óta nem tett meg.

Másnap az ebédnél ujabb meglepetés várt rám: Iván a hosszu porköpenyegben jelent meg.

- Hát ez már meg miféle párisi divat? - kérdém.

Félrehítt egy szögletbe.

- Nem divat ez, bácsi, hanem kényszerüség. Nincs nadrágom.

- Hát hová lett?

- Ráültem a kertben egy frissen zöldre festett padra s tönkrement a nadrágom. De hogy is lehet ilyenkor a padot fösteni?

- Hja, öcsém, a padfestésnek épp ugy megvan a maga ideje, mint a kukoricatörésnek... Aztán nincs több nadrágod ennél az egy pepitánál?

- Nincs.

- Hisz van mindegyitekkel egy-egy láda és öt-öt kuffer.

- Hja, azokban nem ruha van ám.

- Hát mi?

- Kétszázhusz nyakkendő, tizenkét ing, száznyolcvan gallér, száz pár mancsetta, harminckét sétapálca, köztük néhány igen sulyos vasból, öt üveg sósborszesz, negyven üveg parfüm. Azután egy szétszedhető és összerakható bicikli, egy amatőr-fotografáló készülék, hat pár box-keztyü...

- Elég, elég. Tudod, mit? Beküldök az én szabómért Sükére. Igen jó mesterember, csakhogy vak.

- Legalább olcsóbban dolgozik.

- Addig pedig jársz a Jancsi fiam nadrágjában. Az se rövidebb, mint a magadé.

Délben Eufrozina néni azzal az ajánlattal lepett meg, hogy rendezzük be az életrendünket franciásan.

Hát nem elég franciásan élünk már? Istenem, mit akarnak még? Anyjukom vörösre sirta már a szemeit a sok boszuságtól, én meg négy szopókát agyonrágtam. A szakácsnénk öngyilkossággal fenyegetődzött, mert az ő főztje már nem tetszik; két legszebb agaram megbetegedett a pacsuliszagtól, egy délután az ifiurak szobájában aludván; Jóska kocsis panaszkodott, hogy őt pofonveréssel és lefotografálással fenyegették, a mért a vászon- és a gyapjucipőt fényesre kisubickolta.

Sötét kedélylyel és sötét tervvel készültem el hazulról. Fruzsi velem akart jönni a gazdaságot megnézni.

- Ne gyere. A szájfájós marháimat megyek megnézni. Ragadós betegség.

Este jöttem haza, félrehuztam anyjukomat, fiamat, valamit sugtam nekik s azzal mind az ebédlőbe vonultunk. Szeretett rokonaink ezuttal legföljebb egy órát késtek. Aladár fotografált, Iván biciklizett, a hölgyek frizurát csináltak.

Behozták a gőzölgő paprikáscsirkét. Én félretoltam a tálat, végigsimitottam a homlokomat s számat fölrántottam a balfülemig. Ezt többször ismételtem.

Fruzsina egyszerre leejtette a villáját.

- Mi bajod, Mihály?

- Nekem? Semmi.

- Mit rángatózol?

- Ugyan mi jut eszedbe! (Iszonyu ránditás a jobb fülemig.)

- Most meg már jobbra huzódik. Szerencsétlen! Most jut eszembe, te délután a szájfájós marháknál voltál. (Itt jobbra-balra ránditottam egyet.) Megkaptad a bajt. Mi is megkapjuk. Mi lesz belőlünk?

- Légy nyugodt, ritka eset, hogy belehaljon az ember. (Iszonyu ránditás.)

- Igen, de ferde marad a szája.

- Nem a, csak kérődzik egész életében.

A következő percben mindnyájan eltüntek. Ekkor én odahuztam az eltolt paprikáscsirkét s jóllaktam belőle. Szeretett rokonaim egész éjjel pakkoltak. Hajnalban elutaztak. Iván a Jancsi fiam nadrágjában. Egy Eiffel-torony, öt üveg pacsuli, hét kefe, harminc mancsetta és egy parafa-sisak itt maradtak: dugónak fölhasználtuk.

MARCI BÁCSI JÖN.

Ma este a Kerepesi-uton egy szokatlan erős oldaldöfést kaptam; olyant, a milyenben nem részesültem tavaly szent István-nap óta. Mindjárt tudtam, hogy megérkeztek a vidékiek, ilyen egészséges taszitással csak ők képesek szolgálni az embernek. Igazán, olyan jól esett ez a lökés; bizonyos őserő nyilvánult benne; megfordultam, s a hatalmas könyök tulajdonosát szemügyre vettem.

Ott állt s ugy nézett rám, mintha én az oldalammal őt udvariatlanul könyökbe löktem volna s most bocsánatkérést várna az én részemről. Naivitása elragadott, könyöke bámulatba ejtett. Megtapogattam a duzzadó izmokat, melyekben forrva lüktetett a gazdag gulyáshus által szaporitott vér, a másik kezemmel pedig az oldalamat simogattam, hol nyilalást éreztem.

- Uram! - szólt a könyökös ur, - merre van a Várszinház?

Most láttam csak, hogy az oldalbalökéssel voltaképp csak magára akarta vonni a figyelmemet, s ez bevezetésül szolgált egy kérelméhez. Vagy az oldalbalökés csak önkéntelen ügyetlenség volt s aztán jutott eszébe, hogy „ezt az urat már ugyis oldalba löktem, most már meg is szólitom”.

- A Várszinház az a várban van. A Várszinházak általában várban szoktak lenni.

- Hát a vár merre van?

(Nagyon vidéki.)

Átvezettem a Kerepesi-ut tulsó oldalára, onnan látszott egy darab a citadellából.

- Az is vár ott.

- Ott épitik dicső Mátyás királyunk templomát?

(Mit akar már megint a Mátyás-templommal? Az imént a Várszinházat emlegette.)

- Ott. De már nem.

- Miért?

- Mert este van s este még Mátyásnak se épitenek templomot.

- Az kár.

- Hanem kegyed a Várszinházat kérdezte. Onnan már elkésett.

- Óh, dehogy.

- Már nyolc óra lesz. Menjen inkább a Nemzeti Szinházba, itt állunk mellette, vagy az „Ördög pirulái”-ba.

- Hisz eszem ágában sincs szinházba menni.

- Nincs? Hát akkor miért emlegeti a Várszinházat?

- Hja, az más, ott lakik mellette a sógorom, ahhoz fogok szállni.

Elmentünk együtt a Dunapartra, s ott az idegen ur propellerre szállt. Ott már nem téveszthette el a várat. Csak egyenesen neki kellett menni a hegynek.

A hegyről rátalál a várra, a várról a Várszinházra, a Várszinházról a sógorára.

Igen barátságos hangulatban váltunk el. Proponálta, hogy menjünk a lánchidra, akkor tovább diskurálhatunk.

De én kijelentém, hogy a nagy beszélgetésben át találunk bujni a budai alaguton, s a krisztina-városi szinkör előtt bukkanunk ki; attól pedig eltalálja téveszteni a - *sógorát*.

Elváltunk, s én mély gondokba merülve tértem haza.

Mert a jóizü beszélgetésről eszembe jutott az én vidékem: Marci bácsi, a ki jön.

De mielőtt jönne, tőlem várja a jó tanácsokat. Négy sonkát küldött husvétra, s tőlem viszont jó tanácsokat kér, hogy egy ember, a ki a koronázás óta nem volt Budapesten, mire ügyeljen itt e rengeteg városban?

Akkor Marci bácsi mint deputáció szerepelt pokoli hőségü farkas kacagányban s egy ősi rézfejü buzogánynyal. Beust gróffal brudersaftot ivott.

Akkor a *Nemzeti zászló*-hoz szállt, most annak a helyén egy háromemeletes ház emelkedik.

Akkor... egy szóval, akkor husz évvel fiatalabbak voltak: Marci bácsi is, meg Budapest is.

Tehát kedves Marci bácsi mindenek előtt kávéházban és vendéglőben soha ne beszéljen németül a pincéssel, az nem baj, ha Myladyvel (a sárga uszkárral) németül beszél; ez általános szokás Magyarországon; a kutyák ugy látszik képtelenek a németnél egyéb nyelvet megtanulni. De a pesti pincések mind tudnak magyarul.

Aztán ne egyék német étlap szerint. Követeljen magyart, s ha olyan nincs, hagyja ott a vendéglőt.

Ne sétáljon Budán a puskaporos torony körül, mert ott nem szabad pipálni; pedig maga inkább a levegőbe röpül, semhogy pipájától egy percre megváljék. (A levegőbe röpülés még csak hagyján, - de az embert el is fogják.)

Ne menjen be olyan boltba vásárolni, a melynek a cégtáblája német. És ha már bement, akkor - jöjjön ki.

Aszfaltos utcában vigyázzon egy kissé a háta mögé, mert a kocsirobajt alig hallani, a kocsis meg már csak akkor kiabál, mikor a veszedelemben forgó el is van gázolva.

Utak szélén árult frissitőkből ne igyék.

Lóvasuton és omnibuszon se el ne aludjék, se a pipáját ki ne verje. Szinházban is csak olyankor ajánlatos az alvás, ha az ember páholyban ül. De csak olyan darabokban, a hol nem lövöldöznek. Tudom magamról, hogy a hirtelen fölébresztés milyen rosszul esik a szinházi látogatónak. Azért legjobb dráma a *Serge Panin*, mert annak csak a végén lőnek - *egyszer*.

A vastag aranyóraláncot jó lesz otthon hagyni, mert az nagyon kihivja a zsebtolvajok figyelmét. S ha ők egyszer az óraláncot észrevették, akkor már arra is kiváncsiak, hogy mi van a lánc végén?

S ha már a láncot felhozta, legjobb zálogba tenni, a mire különben ugyis rákerül a sor, mert akár mennyi pénzt hoz fel, azt okvetetlenül mind elkölti. Az országos kiállitás legszebb emlékeként, egy - zálogcédulát fog hazavinni.

Különben vastag aranyóraláncot manapság csak meggyilkolt marhakereskedők viselnek. Persze meggyilkoltatásuk előtt.

A nagyobb tolongásokban különösen vigyázzon a zsebeire, mert könnyen ugy járhat, hogy kimetélik azokat.

A dinnye-saisonban pedig feléje se nézzen Pestnek. Én szeretem ugyan enni a dinnyét, de csuszkálni már csak inkább korcsolyán csuszkálok. Pedig itt Pesten kénytelen az ember a sok elhajigált dinnyehéjon nyaktörő csuszkálást véghezvinni.

Ime, ezek a jó tanácsaim Marci bácsi számára, melyek az ő speciális természetéhez szabvák.

Azt nem is merem megirni neki, hogy az ősi buzogányból (mely, a családi hagyományok szerint, a Kenyérmezőn kopogtatott be először a török fejekbe), mondom, e buzogányból készült nehéz sétapálcáját otthon hagyja, mert a kiállitás területére ugyis el van tiltva bármiféle botok bevitele.

Mert ha ő ezt megtudja, akkor inkább nem nézi meg az országos kiállitást, semhogy ott egy napig kószáljon a rendes botkiséret nélkül.

MISKA BÁCSI VELENCÉBEN.

Mikor az érettségit letettem, Miska bácsitól meghivást kaptam, hogy a vakációt töltsem nála falun. A meghivás nem volt egészen önzetlen és tehermentes: vele járt Miska bácsi két bukott fiának előkészitése a szeptemberi pótvizsgálatra. A meghivást mindazonáltal elfogadtam: a két fiut az iskolában nyolc-nyolc professzor tanitotta, mégis megbukott; én csak *egymagam* fogok oktatni kettőt, mi felelősség terhelhet engem, ha ujra megbuknak?

Miska bácsi rendkivül szivesen fogadott. Az első este, mihelyt Borbála néni kiment a fejésre felügyelni, ezzel a meglepő kérdéssel fordult hozzám:

- Öcsém, tettél-e már nagyobb utazásokat?

- Nem én, bátyám, soha.

- Hát kisebbeket?

- Egyszer Szegedre akartam utazni, de a váci vonatra ültem.

- No hát akkor Vácot legalább ismered?

- Nem én, mert Dunakeszen kiszálltam s a következő vonattal visszatértem Pestre.

- Tehát semmiféle uti tapasztalataid sincsenek?

- Kivéve azokat, melyeket hires utazók könyveiből szereztem.

- Halljuk, miket olvastál.

- Pompás könyveket. Rontó Pál utazását Kamcsatkába és a pokolba. Kolumbusét Amerikában, tour-retour, Xenofon utazását Kis-Ázsiában.

- S mit tanultál meg belőlük?

- Azt, hogy utazni nem jó dolog és nagyon veszedelmes.

- Gondolod? - S Miska bácsi mélyen elgondolkozva lecsüggeszté a fejét.

Másnap reggel öt órakor már a szobámban volt s ezzel rázott föl:

- Hanem azért én mégis utazni fogok.

(Bár utazott volna el, mielőtt fölkeltett.)

- Hová, kedves bátyám?

- Olaszországba.

- Nagyon messze van.

- Az apám megjárta Szombathelyt, kocsin; ez épp' akkora ut, mint Olaszország vasuton. Nagyapám körüljárta a Balatont gyalog; ez még több.

- Főképp egy nagyapának.

- Bolond, akkor még nem volt ő nagyapa, még apa se. Olyan legényke volt, mint te.

- No akkor nem járta körül a Balatont, arra fogadok.

- Nekem is kell már egyszer utaznom, - folytatá Miska bácsi, - ez családi betegség nálunk. A vérünkben van. S ha nem sietek, maholnap kivénülök belőle.

- Elviszi a Borbála nénit is?

- Nem jöhet a fejés miatt. A teheneket csak nem vihetjük el? Téged is a gyerekek mellett főképp Borbála nénéd kedvéért hozattalak. Mert ő fél, ha nincs férfi a háznál.

- Ne féljen semmit, bácsi, majd vigyázok én tehenekre, gyerekekre, Borbála nénire és az egész házra. De egy kérdést engedjen meg. Tud-e olaszul?

- Tudok latinul.

- Igaz, ezt az urak ott megértik, de a nép nem. Majd hozatunk Pestről egy *Kis olasz tölcsér*-t.

- Mi az?

- Ügyes kis könyvecske, melyben minden szükséges bent van, a mit az embernek Olaszországban kérdeznie kell. Még pedig magyarul és olaszul.

- Ejnye, ez pompás.

Három nap mulva megérkezett a *Tölcsér* s ezalatt Miska bácsi elkészült az utra. Nekem különösen lelkemre kötötte, hogy a hajdut minden szombaton verjem el, mert akkor részeg szokott lenni, a Hektort pedig minden kedden fürösszszem meg. (Ezt csak az első héten tévesztettem el. Kedden megvertem a hajdut, pedig csapjózan volt, szombaton pedig megfürösztöttem a Hektort. A hajdu dühében fölmondott s rögtön távozott a háztól, hiába mondtam neki, hogy félreértés az egész, eltévesztettem a napot. A következő héten aztán kedden is, szombaton is, megvertem a - Hektort.) Ha ki akarok kocsizni, a sárga kocsiba fogassam a hókát meg a fakót s minden éjjel tizenkét órakor lőjjek ki az ablakon, mert az ölyvedi kerek erdőben szegény legények vannak. (Ezt a lövést déli 12 órára helyeztem át; a szegény legények bizonyára akkor is ott vannak az ölyvedi kerek erdőben.)

Végre elutazott Miska bácsi. Nem telt bele egy hét, a postahivatalban egy olasz bélyeg csinált óriási föltünést, mely a Miska bácsi levelét segitette haza Taljánországból. Lázas kiváncsisággal bontottam föl s olvasám belőle Borbála néninek a következő levelet:

Velence, julius elején.

Kedves öcsém!

Utközben minden ember, a kivel csak beszéltem, a szépkuti állomásfőnök, a karádi számtartó, a nagy-kanizsai szinigazgató, egy boglári buzakereskedő, szóval mindenki azt tanácsolta, hogy először Velencét nézzem meg. Szót fogadtam s ugyan szépen megjártam. Képzeld csak! A hosszas esőzésektől a tenger kiáradt s az *egész város viz alatt van*. Velence Szegednek a sorsára jutott. Én ugyan rosszkor érkeztem ide. A mint a vasutról leszálltam, rögtön csónakra kellett szállnom s azon vittek a vendéglőbe. A kocsiközlekedés teljesen megszünt. A viz a házak alját nyalja s a pincék bizonyára mind el vannak öntve. Csak nézem, hogy micsoda hotelbe visznek, hát uramfia, elől viz, hátul viz s a csónakból egyenesen a kapu alá léptem. Ha az ár még két lábat növekszik, behatol a hotelbe. Bizony, ugy látszik, az olasz mérnökök sem igen értenek a töltésépitéshez. Kérdeztem a portást latinul, hogy mennyi ideig tarthat, mig a viz elvonul. Azt felelte németül, hogy nem tud magyarul. Erre én megkérdeztem németül, hogy mennyi ideig állja a vizet a ház. Ő vállat vont, a mi bizony nem nagyon nyugtatott meg. Három napig ki se mozdultam a hotelből. Gondoltam, hogy azalatt majd tovább vonul a tenger. Kipipáltam a nyitott ablakon. Ágyban hálni nem mertem, mert a skorpiótól féltem; ez olyan állat, mint a rák, azzal a külömbséggel, hogy csipése nagyon veszedelmes és nem lehet megenni. A skorpió után a szunyog következik. Ezek azonban jó magyar dohányomtól két napig fölfordultak. A harmadik napon már akklimatizálódtak s életben

maradtak. Mutatom összecsipett karomat a portásnak, a ki este nagy szivességgel egy kis szunyogellenes vezuvot gyujt meg a szobámban, melynek füstjétől nemcsak a szunyogok, hanem én is fölfordultam. A folyosóra menekültem s az éjszakát egy falócán töltöttem. Fizetek pedig ezért a mulatságért naponta tiz „lirát", a hogy ők a forintot hijják, de gondolhatod, milyen nyomorult pengő lehet, mikor ötven krajcárért vesztegetik. A negyedik nap reggel végre megmagyarázom a portásnak, hogy vigyenek engem a város legmagasabb pontjára, a hol nincs még viz. Tüstént csónakba ültetett s eleveztünk. Gondolhatod, milyen magas lehet a viz, mikor még a csónakhajtó matróz is állva evezett, hogy el ne lepje. S a szemtelen még két olasz sájnforintot kért a ladikázásért. Igy akadnak mindig nyomorult lelkek, a kik a közszerencsétlenséget önző céljaikra kizsákmányolják. Fizettem s végre eljutottam a Szent Márk-térre, mely tele van emberekkel, a kiket persze az ár kizavart lakásukból. A galambok is mind ide menekültek az elöntött vidékről s oly éhesek voltak, hogy kiették kezemből a kiflit. Benéztem a Szent Márk-templomba is, azt hivén, hogy nagy mise lesz, mert sok embert láttam *vörös* táblás imádságos könyvvel (*Bädecker* ismert egyházi irótól) bemenni. Aztán fölmentem a Szent Márk tornyába, mely valószinüleg azért van külön a templomtól, hogy ha a ménkü beleüt a toronyba, a templomnak magának ne legyen semmi baja. Mikor éppen odafönt voltam, egy ágyulövés dördül. Nosza, sietek lefelé. Ha február vagy márciusban volnánk, ugy azt hinném, hogy az ágyulövés a jég megindulását jelenti. Igy azonban nem gondolhattam mást, mint hogy az áradat áttört egy ujabb gátat. Ebben a véleményemben megerősitett az, hogy az összes templomokban félreverték a harangokat. A Szent-Márk-téren mindenki nyugodtan sétált, üldögélt vagy álldogált. Ugy látszik, ez a legbiztosabb hely. Itt maradjak, vagy a hotelbe siessek s hamarjában összepakkolva, itt hagyjam ezt a boldogtalan várost? Néhány, a helyzethez illő kérdést kikerestem a *Tölcsér*-ből s fölolvastam egy pár ember előtt. Feleltek is rá, de hajh! (s ez a kis *Tölcsér* legnagyobb hibája) a feleletek nem voltak benn magyarul s igy én nem értém meg válaszukat. Csónakba szálltam s haza siettem. Kifizettem a számlát s aztán leültem nektek levelet írni. Majd fölnyitottam ujra a *Tölcsér*-t, megkérdezni, mikor megy a legközelebbi vonat Budapestre. A nyomorult könyvben csak ez a példa volt fölhozva:

Quando parte il treno per Padova? (Mikor megy a vonat Páduába?) Mondják, hogy reggel kilenc órakor. És én most kénytelen vagyok Páduába elutazni. Isten veletek! Csakhogy ebből a vizes városból ki tudok szabadulni. De hova jutok majd Páduából?

Szerető bátyád

Mihály.

Négy nap mulva otthon volt Miska bácsi. Páduában egy magyar embert talált, a ki őt utbaigazitotta, vagyis fölrakta a budapesti vonatra. Első kérdése hozzám az volt, hogy nem irtak-e a lapok valamit Velence ujabb szerencsétlenségéről?

- Nem.

- Akkor mégis igaza volt annak a páduai magyarnak.

- Miben?

- Megkérdeztem, hogy mit jelentett az az ágyulövés. Ő azt mondta, hogy Velencében azzal jelzik a delet. Az órások ugyanis katonailag vannak szervezve. Az ő órájuk nem üt, hanem lő. A velencei órások a tüzérséghez vannak beosztva s ezért ágyuval jelzik az időt.

MISKA BÁCSI KRAKÓBAN.

Krakónak három furcsa nevezetessége van: Ubryk Borbála, a kit ott őriznek az őrültek házában, a szomszéd orosz határ s a krakói kolbász. A magyarok kirándulása megteremtett egy negyediket: a néma polgármestert, a kit Krakóban bizonyára sokáig fognak emlegetni.

Ez a néma polgárember K. Mihály, a ki idehaza csöndes visszavonultságban él, óriási kalábriai kalapjának árnyékában, a mit tőle nem is vesz rossz néven senki.

Hogy ezek a jó svádáju magyarok épp ilyen hallgatag embert tudtak kikeresni a főváros képviselésére, azon méltán megütközhettek a jó lengyelek.

Mindig azzal torkoltak le engem Krakóban, hogy hát mit kivánsz K.-tól, egy hetven éves öreg embertől?

Én Istenem, hát mielőtt elindultunk, nem tudták róla, hogy hetven éves? Nem hiszem, hogy az öreg ur olyan hiu, hogy eltitkolta volna korát. Aztán nem is a budapest-pécsi vasuton utaztunk mi Krakóba, mely esetben meg lenne K.-nak az a mentsége, hogy utközben öregedett meg.

Kik küldték K.-át Krakóba? E fényes, elegáns, európai müveltségü, bőbeszédü, kedves lengyelek közé a mi hallgatag, szürke, öreg, savanyu másod-alpolgármesterünket, a ki egész életében szerény és puritán ember volt, a ki a nyilvánosság előtt rosszul érzi magát.

Az első lengyel állomáson kissé köszörülte a torkát, s pár közömbös szót felelt az üdvözletre. Helyes, - gondoltuk, - tartogatni kell a puskaport Krakóra.

A krakói megérkezéskor a tolongásban, zajban elveszett a K. felelete. Helyes, - gondoltuk, - ennek oka a zaj; majd mikor a kiállitáson fogadnak bennünket, akkor szólal meg az öreg ágyu.

A kiállitáson óriási tömeg lengyelség gyült össze. A magyarok is, a kiket K.-nak és a főváros három küldöttjének - ugy látszik - derogált vezetni, megjelentek. Csak éppen a főváros négy küldöttje közül hiányzott három: Kun Gyula, Halmos tanácsosok és Márkus főjegyző. Szerencsére K. ott volt. Az ő vezetése alatt vonultunk a nagy iparcsarnok elé, melynek lépcsőin a kiállitás elnöksége várt ránk. Igen szép két beszédet intéztek hozzánk, melyben elsősorban a fővárost üdvözölték.

S ezt K. orráig föltürt őszi felöltőben végig hallgatva, igy szólt:

- Kedves Havas! Én gyöngélkedem, feleljen nekik.

S erre az ünnepi, lendületes beszédekre Havas Sándor egy kis rögtönzéssel felelt.

Szerencsére ott volt Zichy Jenő gróf, a ki egy pompás francia beszéddel valóban elragadta a lengyeleket.

- No, - gondoltuk ekkor, - majd a délutáni banketten vágja ki a farbát Miska bácsi. Hisz utóvégre egy nap két nagy beszédet mondani nem olyan könnyü egy ebben nem jártas embernek.

A banketten óriási közönség volt jelen minden vidékről, a hol lengyelek laknak. Folyt a francia és Törley-féle pezsgő, megindultak a lengyelek részéről a szebbnél-szebb felköszöntők, s végre a magyarokra került a sor.

Fölállt Miska bácsi. Csönd lett, s mi várakozásteljesen szegeztük rá tekintetünket. Ő pedig kinyujtja kezét, s - elveszi a fogpiszkálót Márkus elől és leül. A beszéd véget ért.

No de a hivatalos küldöttek mégis megszólaltak: Márkus a főjegyző és Halmos a tanácsos és mondottak egy-egy lelkes beszédet. Ebben kulminált a főváros szereplése Krakóban. Egye-

bekben büszke spanyolok voltak, a kik lenézték Krakót, a lengyel nemzetet és az egész kiránduló társaságot.

A főjegyző legalább kedélyesen mulatott, s szép hangján a legszebb magyar dalokat elénekelte a lengyeleknek, ugy inter pokula, amiért zajos brávókban részesült.

Ezt a büszkeséget a magyar ember a rimaszombati csutoráról szokta elnevezni.

Ekkor már lemondtunk arról, hogy K.-át beszélni halljuk, s azzal vigasztaltuk magunkat, hogy az igen szép beszéd volt, mely a pályaudvaron, a nagy zajban elveszett.

Még a vielickai dolog alkalmával is figyelemre méltó a főváros szereplése. Mikor a hires sóbánya állomásán kiszálltunk, az óriási néptömeg élén három ember üdvözölt: a plébános (klasszikus latinsággal), a polgármester, s egy gazdag paraszt. Erre K. tiz szóval felelt, melyek közt hat ez volt: „kérem most, mutassák meg a nevezetességeket.” De legalább beszélt, s a lengyelek azt hihették, hogy röviden bár, de velősen fejezte ki magát.

Itt láttunk K.-nál egy avult virginia-csutakot, melyet az egész vielickai kirándulás alatt nem tett le. Mögötte Rákóczy, a főváros huszárja friss illatos trabukót szitt. (Miért nem adták vele azt a pompás városi virginiát, melyet Gerlóczy szokott ünnepélyes alkalmakkor viselni?)

Mikor távoztunk Vielickából, K. ujra beszélt (lassankint bele jött), s mondá ezeket:

„Most, hogy a vielickai sóbányákat láttuk, *még több rokonszenvet érzünk a lengyel nemzet iránt*.”

Igaz, hogy ott rettenetes sok só van egy tömegben, de a sótól, ha még annyi is, nem igen szoktak a rokonszenvek gyarapodni. Szerencsére a mozsarak durrogtak, mi éljeneztünk, s azzal visszatértünk Krakóba.

Egy csipetnyi attikai só többet ért volna nekünk az egész nagyszerü sóbányánál.

Befejezésül még egyet kell fölemlitenünk. Szombat reggelre volt kitüzve a különvonat visszaindulása Krakóból. Schlachtovszki polgármester és Jakubovszki, a kiállitás elnöke pontosan megjelentek a pályaházban, hogy a magyar fővárossal bucsukezet szoritsanak. A fővárosnak ez a bucsukeze azonban ekkor már Oderbergben járt, mert a főváros küldöttsége *reggel hat órakor egész csöndben elutazott Krakóból*. Talán a kilenc órát fölforditva hatnak olvasták, s tévedésből három órával hamarabb utaztak el. Schlachtovszki udvariasan, de elég érthetően ki is jelentette, hogy ez a dolog őket igen kellemetlenül érinti.

*

Ezek után ki venné rossz néven az öreg Vasvári Kovácstól, hogy egy önkomponálta fantasztikus zászlóval szaladgált a városban s kiköszörültette vékony szinpadi kardját, hogy berontson Muszkaországba.

Ő csak egy öreg szinész, a ki cigányokat szokott játszani.

A NAGYKÁTAI REFORMÁTOR.

Sok mindenféle érdekes és furcsa figurával találkoztam az életben. Ismertem egy tiszta kopasz gyógyszerészt, a ki hajnövesztő szerből meggazdagodott, láttam béreseket, a kik fából szobrokat faragtak, harangozókat, a kik Bismarck politikáját helytelenitették, árvaszék ülnököket, a kiknek hivatalában nem volt restáncia, néptanitókat, a kik nem haltak éhen, de egyik se volt olyan érdekes és furcsa, mint a nagykátai reformátor.

Nagykátán többször keresztül utaztam s mikor először ott jártam, megkérdeztem a kocsisomat:

- Atyafi, micsoda nevezetesség van Nagykátán?

- Még nincs semmi, de lesz, - felelt büszkén.

- Mi az?

- Az artézi kut, a kin most dolgoznak.

Mikor másodszor jártam ott, ujra ezt a kérdést intéztem a kocsisomhoz.

- Van bizony itt nevezetesség.

- Micsoda?

- Az artézi kut.

- Derék. Hát már készen van?

- Régen.

Harmadszor is elvetődtem Nagykátára s megint kiváncsian kérdem, hogy van-e nevezetesség ott?

- Volt csak, már nincs.

- Mi volt az?

- Az artézi kut. Bedugult. Elakadt a vize. (Ugy látszik, hogy Nagykáta nevezetessége évszázadok óta a körül forgott, hogy artézi kut lesz, van, vagy volt.)

El is határoztam, hogy többé ebben a városban nem fogok nevezetességek után tudakozódni, akárhányszor vetődjem is oda. Torkig voltam az artézi kuttal.

Egyszer megint bevetődtem Nagykátára, mert Pándon méhest akartam épittetni s ehhez cigányok kellettek. Vannak ugyan Pándon is cigányok, de a vályogvetés ősi mesterségéből már teljesen kitanultak. Csak muzsikálni tudnak. Ezt azonban igen rosszul. A kátai cigányok ugy a muzsikálásban, mint a vályogvetésben ügyesebbek s azért hozzájuk fordultam. Egész héten épitik a méhest, vasárnap aztán muzsikálnak a nevemnapjára.

Igy cigánykeresés közben akadtam rá *Rafael* Györgyre. A jeles férfiu egy kalendáriumot olvasott, mialatt lábát egy hideg-vizes dézsában hütötte. E mellett egy vastag posztómellény volt rajta, nehéz ezüst gombokkal. Haja valóságos kazal, tetején egy kalap ült, félrevágva.

- Ugy-e maga most hütőzik? - kérdém.

- Igenis.

- Hát akkor először is vesse le a mellényét és nyirja le a haját, mert ilyen mellény és haj mellett a jegestengerbe is hiába mártja bele a lábát.

- Ilyet tehetnek az urak, - felelt önérzettel, - de én nem, nekem az a mellény és a haj, a mi a királynak a palást és a korona: a méltóság jelei.

- De a király se viseli mindig, csak mikor hivatalban van.

- De egy cigányvajda mindig hivatalban van, még mikor dézsában tartja is a lábát.

- No jó, hát süljön meg kend, nem bánom. Nem azért jöttem. Hanem egy méhest akarok épittetni.

Megbeszéltük az épitést. Mikor a végére értünk, azzal fordul felém:

- Mikor köllene beállitanunk?

- Kedden.

- Akkor nem lehet, *Tisza Kálmánhoz kell mennem*.

Majd a dézsába léptem meglepetésemben. Csak az tartott vissza, hogy Rafael ur lába is a dézsában volt.

- Kihez?

- Tisza Kálmán ő méltóságához, a főminiszterhez.

- Mit keres maga ott?

- A cigány-ügyeket hozzuk rendbe mi ketten, én meg ő.

Elnevettem magamat.

- Ne tessék ezen nevetni. Ha egy cigány meg egy miniszter összeteszik az eszüket, nevezetes dolog gyün ki abbul.

- De hát Tisza hajlandó lesz-e összetenni?

- Muszáj neki, mert a cigány-kérdés nagyon fontos.

- De hát mi bajuk maguknak? Muzsikálnak, mi meg táncolunk és fizetünk.

- Össze kell szedni és rendbehozni a cigánynépet, hadd legyen földmivelő nép.

- De hát akkor ki fog muzsikálni, vályogot vetni... (libát lopni, - majd ezt is kiszalasztottam a számon).

- Azt azért mind mi cselekeszszük.

S ezzel kifejtette előttem programját, mely abból áll, hogy a „méltóságos hadminisztérium" adja ki a rendeletet, hogy a csendőrség a kóbor cigányokat, a hol éri, tartóztassa le s a legközelebbi községbe kebelezze be. A város vagy község épittessen nekik házat, adjon nekik földet, majd ledolgozzák. Rafael Györgyöt pedig nevezzék ki a cigányok fölött kormánybiztosnak, majd ő rendben tartja azokat. Aztán ő vállalkozik arra is, hogy a cigányok által elkövetett büntetteket mind kideriti.

- No, minden megtörténhetik, de ez már bajos lesz, - szólék közbe.

- Nagyon könnyü. Én uri ruhába bujva, köztük járok; ebbe nem gyanitván, hogy cigány vagyok, szabadon beszélnek előttem a maguk nyelvén, s igy minden titkukat megtudom.

(Olyan hamisitatlan tipikus cigányalak volt, mintha a délelőtti omnibuszvonaton érkezett volna egyenesen Kelet-Indiából.)

- No hát Rafael ur, most már válaszszon köztem és Tisza közt. Kihez megy kedden?

- Ha a tekintetes ur erőlteti, akkor nem bánom, előbb fogjunk a méheshez, majd aztán a cigányokhoz.

Megegyeztünk. Én siettem a főszolgabiróhoz s igy szólék hozzá:

- Kedves Emil, hagyjátok bedugulva azt az artézi kutat, nincs már rá szükségetek: itt van nevezetességnek Rafael György.

... A ki azt hiszi, hogy ezt a tárcát is csak ugy komponáltam, mint a többit, az forduljon a nagykátai főszolgabiróhoz.

NAPFOGYATKOZÁS KORMOSON.

Az összes égitestek közül a nap szolgál legkevesebb látványossággal. A hold, az szakadatlanul fogy: megtelik, egyszer egész, egyszer fél s e rendes programot még rendkivüli számokkal is megtoldja, tudniillik a holdfogyatkozásokkal! A csillagok is legalább koronkint lehullanak az égről, de a nap nem csinál semmit, ő egy vén, lusta égitest, mely megelégszik azzal, ha minden században egyszer-kétszer napfogyatkozást rendez. Mikor aztán ezt elvégezte, unalmasan süt tovább, bele a szemébe annak az egypár sasnak, mely egyedül képes vele veszedelem nélkül farkasszemet nézni. Ha Konkoly Thege Miklóst, az ó-gyallai csillagászt ösmerném, megkérném, hogy a föld nevében mondjon föl az öregnek, igérvén neki penziót és excellenciás cimet. Ettől tán megijedne s kimásznék lustaságából. Én magam is fölmondanék, de nem vagyok neki bemutatva, csak látásból ismerem. S aztán azt se tudom, hogy hány heti fölmondás dukál neki.

Legénykoromban nem törődtem annyit vele, mert csak ugy hallomásból ismertem, személyesen nem volt szerencsém. Az éjjel inspekciózó égitestekkel jóformán pertu voltam, a holdat bátyám uramnak szólitottam s a benne hárfázó Dávidot több izben fölkértem, hogy keresztelkedjék ki. Ilyenkor szoktam azt a nem annyira csillagászati, mint inkább muzsikális fölfedezést is tenni, hogy az éj nem annyira bolygók gyülekezete, mint inkább bőgőhegedü. S mindezt minden instrumentum nélkül: a csillagvizsgáló tornyot Ó-Gyalla helyett egyszerüen a Makkhetesben állitottuk föl.

Bevallom, hogy már legénykoromban sok szépet és jót olvastam és hallottam a napról, de mindent lerontott előttem az a tulajdonsága, hogy a földet kiszáritja, az emberből pedig vizet facsar ki. Kerültem is mindaddig, a mig meg nem házasodtam, a mikor bucsut vettem korábbi barátaimtól, égen és földön, s tanulmányozni kezdtem a nappalt, melyen a Nap uralkodik. Ekkor jöttem rá arra az elméletre, hogy a nap egy igen unalmas égitest.

Mit csináljak? Tán legjobb volna röpiratot irni ellene? Vagy nyilatkozni a lapokban? De akkor rám jönnek a csillagászok, s a megbolygatott világrendszer nevében agyonütnek. Keppler, Kopernikusz és Galilei szellemei ágyam körül éjféli táncot járnak s az akadémiák, melyek annyiban hasonlitanak a naphoz, hogy egy helyben állnak és nem haladnak, kiátkoznak a világból, valami sarki vidékre, hol fél esztendeig kell a barátságtalan napot látnom.

Nem! Nem inditok mozgalmat a nap ellen, megvárok egy napfogyatkozást, hadd lássam, mit produkál.

Hátha lefőz az öreg valami szokatlan nagy látványossággal.

Éppen akkor készültek a tudósok az augusztus 10-iki napfogyatkozásra. Egypáran elutaztak Szibériába, mert onnan jobban látni. Az orosz kormány hirtelen számüzte a leghiresebb csillagászokat Kamcsatkába. Francia és angol tudósok Ausztráliába utaztak, a napfogyatkozás örvén egy kis államköltséget pumpolván ki az illető kormányoktól. Tisza Kálmán kormánybiztost küldött, ki a sötétség által fenyegetett magyar vidékekre s mindenféle vészbizottságok alakultak.

Én Kormost szemeltem ki vizsgálódásaim szinhelyéül. Idehaza nem biztam abban, hogy hajnali négy órakor fölkeltsenek. Aztán Kormoson lakik az én Miska bátyám, a ki disznóhizlalással és különböző tudományokkal foglalkozik. Azonnal levelet irtam neki, s bejelentettem az expediciót. Postafordultával felelt, s ellátott a kellő utasitásokkal. Vigyem magammal a szinházi gukkeremet, egy ép ablaküveget s egy - ezer láb hosszu zsineget. Azonkivül egy pakli

kártyát, egy dominó-játékot, egy fél kiló kuba-kávét és egy liter petróleumot. Teringettét! Hisz ha ez igy megy, akkor én hamarabb elfogyatkozom, mint a nap. De minek neki a zsineg? Azzal akár a Tátrára fölakasztathatnám magamat, s a lábaim Alsó-Tátrafüred fölött lógnának.

Másnap megint jött egy levél, hogy ne egy liter, hanem egy hordó petróleumot vigyek. Rögtön elutaztam Kormosra. Ha tovább késem, még azt kivánja, hogy a bakui petróleumforrásokat szállitsam le neki. Pedig a zsineg is eléggé megviselt. Zálogba kellett tennem az aranyórámat, hogy kifizethessem. S mennyibe került a szállitása!

Megérkeztem Kormosra. Miska bácsi azt állitá, hogy onnan mindig igen jól lehetett látni a napot, s igy jól lehet majd látni a napfogyatkozást is. Először is azt kérdezte, hogy jól jár-e az órám? Mondám, hogy jól jár, de nincs, mert rabságot szenved az ezer lábas zsinegért. Az baj, mondá ő, mert neki több órája van ugyan, de 1. a melyik jól jár, annak nincs mutatója; 2. a melyiknek mutatója van, az rosszul jár; 3. a fali órája már évek óta csak a hónapokat mutatja, de ezt gyorsan és pontosan; oly gyorsan és pontosan, hogy már julius 31-én kiugrik a tábla e fölirattal: *augusztus*; különben a számok még 1849-ben lekoptak róla. Van még egy napóra a ház homlokán, de mióta egy akácfa odanőtt eléje, azóta nem jár. Különben napfogyatkozáskor ugy se mutatja az időt. Szerencsére az ispán urnak volt egy órája, melyet végeladáson vett 3 forint 50 krajcárért, ennek legalább megvolt a kis mutatója. Okos embernek ennyi is elég.

- De hát a kötél, Miska bácsi? - interpelláltam kiváncsian az öreget, - mit akar azzal a ménkü kötéllel?

- Öcsém, a napfogyatkozásban az a fő, hogy lássa az ember. Ha pediglen elalszik, akkor nem lát semmit. A fő tehát, hogy el ne aludjunk. Mi a teendő erre nézvést? A tudomány megadja rá a feleletet. Kiszámitottam, hogy ezer láb hosszu kötél éppen hat óra alatt ég el. Mi tehát a kötelet beáztatjuk petróleumba, pont 10 órakor meggyujtjuk az egyik végét, a másik vége pedig beleszolgál egy Urnapjáról fennmaradt mozsárba, reggel 4 órakor a mozsár óriásit pukkan, mi szépen fölkelünk s kimegyünk a napfogyatkozást nézni.

Ennyi leleményességgel én határozottan a drámairásra adtam volna magamat. Az ispánra volt bizva, hogy a kötelet a szérüskerttől a lakóházig terjedő területen elhelyezze (a kazlakat leteregették vizes ponyvával). Mikor a föntemlitett remeteéletet élő kis mutató magános vándorutjában a tizes számra ért, az ispán meggyujtotta a kötél végét s... abban a pillanatban falrengető pukkanás hirdette nem a napnak, hanem az ispánnak elmebéli fogyatkozását. A szerencsétlen ember ugyanis a másik végét gyujtotta meg a zsinegnek s azt azon tüzesen bedugta a mozsárba. A napfogyatkozás, ugy látszik, nem tartozott a szakmájához. Miska bácsi eleinte le volt sujtva s mikor magához tért, ujabb leleményességen törte a fejét. A zsineg pörkölt végét bevezette a hálószobába s ott ugy függesztett rá egy sulyos vasalódeszkát, hogy a mint a kötél odáig ég, a deszka pokoli zuhanással leessék. Ezalatt a szérüskertben meggyujtották a kötél végét, de bármily szorgalmasan fujták is a béresek, nem akart égni. A dolog nem látszott megbizhatónak. „No hát akkor nem fekszünk le!” - mondá nyugodtan Miska bácsi, elküldvén embereit; csak az ispánt tartotta ott, kártyázni. A kubát kiadta a konyhába, hogy főzzenek néhány pint fekete kávét.

Először hármas tarokkot játszottunk, azután visztet strohmannal, majd a ferblire tértünk át s végül preferáncoztunk. Kivül hives éj volt, az ég hol kiderült, hol beborult. Változatosság okáért dalolni kezdtünk; nagyon kiszáradt a torkunk s borral öntöztük. Én elárultam, hogy születésem napja van. Miska bácsi erre két üveg bort hozott föl a pincéből s abból ittunk az egészségemre. Ő elérzékenyedett s felköszöntött engem, mint öregségének egyetlen vigaszát. Ő sirt, én bőgtem, az ispán verte az asztalt. Zokogva fejtettem ki egy nagyszabásu beszédben, hogy Miska bácsinak még csak itt vagyok vigasztalójául én, de ki lesz nekem, öreg napjaimra,

ha Miska bácsi meghal. Erre az ispán is sirni kezdett s esküdözött, hogy azt Miska bácsi nem fogja tenni. Miska bácsi megcsókolta az ispánt s becsületszavára fogadta, hogy nem fogja megtenni. E jelenet után még két üveg ó-bor következett. Utána dominóztunk, mely közben sokat kellett veszekednünk az ispánnal, a ki mindenáron lóugrás szerint akarta rakni a kockákat. Előkerestük a sakkot is és három parthiet játszottunk; csak mikor már befejeztük, vettem észre, hogy a fekete király, egy fehér torony és három paraszt hiányzott a játékból. Hanem azért megmattoltam az ispánt, noha éppen az ő királya hiányzott.

Eközben jól befeketekávéztunk, melyre fölségesen esett megint a bor. Az ispán mindenkinek eldanolta a nótáját, én operákat fujtam s karban zengtük a lengyel himnuszt. Odakint is fujta valaki, de nem a lengyel himnuszt: a gulyás hajtotta ki a csordát s fujta a tülköt.

- Fél öt! - hebegé Miska bácsi, - gyerünk!

- Hová? - kérdém bámulva.

- Napfogy... (tovább nem birta, hosszu volt a szó.)

- Napfo... nyögé az ispán (ő még addig se birta.)

- Napf... hebegém (még egy ember és elfogyatkozik a nap.)

- Gyerünk!

Én fogtam a gukkeremet, Miska bácsi az ablaküveget. Kimentünk. Gyönyörüen kelt föl a nap. Fölnéztünk. Először puszta szemmel, azután ablaküveggel, illetőleg gukkerrel. Elejtettük: én a gukkert, Miska bácsi az ablaküveget.

- Jézus Mária! - kiáltá ő és berohant.

- Szent József! - fejezém be a frázist és utána rohantam.

Az öreg ur berakta a táblákat, gyorsan levetkőzött: én is. Elfujta a lámpát, lefeküdt: én is. Sötétség és csönd.

- Öcsém! - hallatszott gyöngén. - Láttad a napot?

- Láttam! - rebegém.

- Hány volt?

- *Kettő.*

- Csak? Szervusz.

Két napig aludtunk. Azóta se én, se Miska bácsi nem foglalkoztunk se nappal, se napfogyatkozással. Megtréfált. Mi a fogyatkozását lestük, ő pedig e helyett megszaporodott.

A CINKOTAI NYARALÓ.

Rég óta legfőbb óhajtásom, hogy valahol a főváros környékén nyaralót szerezzek magamnak. Évek óta sulyos megszégyenitéseken megyek keresztül, azért, mert nincs, a hová nyaralni menjek.

Az egész ház nyaral. Megkezdte az elsőemeleti kis barna kóristáné, a kinek tizenöt forint havi fizetése van. Ő Helgolandba ment, a tengerre. Hét papagályt és négy majmot küldött az állatkertbe ez időre gondozás végett. Az ötödik majom vele ment.

Folytatta a nyaralást a háziur. Csak ez az egy háza van, azért nem ment messzebb a Svábhegynél. Utána eltünt a földszintes rézöntő család. Tiz hónap alatt annyi rezet öntött, hogy jut néki két hónapi nyaralásra. Elmentek a kosztos joghallgatók, eltávozott a miniszteri titkár egész családjával s végre egy napon beállit hozzám a házmester s végtelen lenézéssel igy szól:

- Uraságod még mindig nem nyaral?

- Nem.

- Talán valami baja van?

- Ugyan micsoda bajom volna?

- Hát kérem, csak azért kérdem, mert ha más ember kibirja a nyaralást, talán uraságod is kibirhatná. Egészségesnek látszik.

- Az is vagyok.

- Akkor mért nem tetszik nyaralni menni?

- Hisz az éppen a beteg embernek való.

A házmester kétkedőleg csóválta a fejét, s eltávozott. Két napra rá ujra megjelent, kezében az óriási kapukulcscsal, melyet letett az asztalomra.

- Itt hozom a kapukulcsot.

- Minek az nekem? - kérdém elbámulva.

- Ugy áll kérem a dolog, hogy mi is - nyaralni megyünk.

- No ez hallatlan. Itt meri hagyni a házat?

- Egyetlen lakó végett, a ki nem nyaral, csak nem maradok tán itthon? Zöldbe megyünk. Aszonta a feleségem.

Azután szépen bele oktatott a kapunyitás és csukás titkaiba. Hányat kell rugni és taszitani a kapun, mielőtt a kulcsot beleteszszük, s hányat kell rántani rajta, mikor a kulcson egyet forditottunk. Nem olyan könnyü mesterség az, s bizony nem sok érte az az egy hatos.

- Aztán hová megy nyaralni?

- Cinkotára, a faluba. Jó egészséget kivánok.

Az ajtóból visszafordult.

- Tessék, kérem, a muskátlivirágaimat mindennap megöntözni.

- Jó, megteszem.

- Ne tessék a macskáimról elfeledkezni. A tejet nagyon szeretik, kivált császárzsömlyével.

- Vigye magával őket.

- Nem lehet. A feleségem ki nem állhatja a macskát.

- Hát akkor minek tartják?

- Az egerek miatt. A háziur akarja.

Eltávozott. Én pedig a *Török császár* kávéház árnyas udvarába vonulva délutánonként, azon gondolkoztam, hogy nyaralásnak tekinthető-e az, ha az ember a házmestere macskáit eteti és muskátliját öntözi.

Rövid idő alatt megérett bennem az a felelet, hogy *nem!* Különösen, mert a macskák abban a téves hitben voltak, hogy a tejért nekem háladatossággal tartoznak, s éjjelenként ajtóm előtt olyan wagneri hangversenyt rendeztek, mintha a zeneakadémia összes német kurzusait szép sikerrel elvégezték volna. Egy izben csizmahuzóval oly szerencsésen léptem föl ellenük, hogy egy macska belehalt. Legalább kevesebb tejet isznak császárzsömlével.

Világos, hogy rossz nyarunk volt: a macskáknak is, meg nekem is. Elhatároztam, hogy én is zöldbe megyek.

Legelőször a kapukulcsot vittem ki a házmesternek Cinkotára. A helyi érdekü kis vasuton mentem oda s általános feltünést keltettem már a fölszálláskor az utasok közt az óriási kulcscsal. Kénytelen voltam mint gyors szállitmányt föladni, mert azt követelték, hogy jegyet váltsak neki. A vonat megkésett egy fertály órával s a vasuti közvélemény ezt határozottan az én kulcsomnak tulajdonitotta.

Cinkotán aztán hónom alá vágtam a kulcsot, s ugy jártam házról-házra, keresni az én házmesteremet.

Megtaláltam a falu kovácsánál. Hat kormos legény pokoli dörömbölése közt beszélgethettem csak vele. Az álla fel volt kötve. A műhelybeli tüzes vasról oda pattant szikra elégette a fél orcáját. Két gyereke süket volt: mindegyik a bal fülére, mintha csak összebeszéltek volna. A kovácsműhely mellett balra volt a Ferenc József-kaszárnyabeli huszártisztek mindig zajos kuglizója, jobbra pedig egy timármesternek a műhelye. A házmester már egészen meg volt törve s nagy elképedéssel hallotta, hogy én is nyaralni megyek.

- Talán nincs kérem a lakással megelégedve? - kérdé.

- Sőt nagyon.

- Hát miért nem tetszik ott maradni?

- Majd visszajövök, de ki kell nyaralnom magamat.

- Persze, *kell*, ez a módi, - mondá és szomoruan sóhajtott.

- Hát magának mi a baja?

- A nyaralás, kérem, a nyaralás... ez tesz tönkre... a módi... alig tudom magamat utána tiz hónap alatt odabent a városban összeszedni. Csudálatos, olykor olyan beteg embereket látok nyaralni menni... Pedig az egészséges embereket is ugyancsak megviseli...

(Azért hitte hát ez, hogy valami bajom van, a miért otthon maradok és nem nyaralok!)

- Csak már itt volna az ősz, hogy visszamehetnénk abba az egészséges, csöndes Budapestbe. Csakugyan nyaralni tetszik menni? Tessék vigyázni a becses egészségére.

... Letettem a kapukulcsot s mentem vissza, egyenesen Budára, a Széchenyi-szállodába. Ott maradok három hétig, vásárolok ostendei képeket s hazatérve a házba, olyan arccal járok a lakók közt, mintha Tisza Kálmánnal mindennap együtt fürödtem volna a tengerben. Egyszerre szakember leszek a nyaralás terén s többé senkise fog lenézni.

A KIS-BÜRGÖZDI OROSZLÁN.

Mikor legelőször Kis-Bürgözdre utaztam, a határon a fuvaros egy sziklacsucsra mutatott s a dicsekvés hangján mondá:

- Az ott az Oroszlánkő.

Még a tenyereimet is a szemem fölé tartottam, ugy néztem, hogy nincs-e talán valami oroszlánformája annak a sziklának? Nem volt.

- Miről nevezik azt a csucsot Oroszlánkőnek? - kérdem.

- Hát az oroszlánról.

- Miféle oroszlánról?

A fuvarosom hátranézett s azt a kérdést olvastam a szemében, hogy hányféle oroszlán van?

- Látott-e már kend oroszlánt? - kérdém.

- Nem én, soha.

- Jártak valaha Kis-Bürgözdön oroszlánok?

- Jártak bizony. Ott laktak az Oroszlánkövön.

- Hát arról nevezték el akkor azt a sziklát?

- Azt nem hallottam.

- Az mindegy, de logice áll a dolog.

- Azt se hallottam.

A fuvarosom fiatal legény volt s igy nem csodálom, hogy olyan keveset hallott. Majd utána járok a dolognak. Van rá időm; két hétig itt maradok, hogy a földesur birtokát fölmérjem.

A földesur régi divatu öreg ur volt, a ki a mérnököt földkóstolónak hivta s nem sokat tartott a mesterségéről. Én még hozzá fiatalember voltam, a legutolsó pesti divat szerint öltözködve s azonfölül első este a paprikáscsirke leve szörnyen megköhögtetett. Sohase feledem el azt a lenéző pillantást, melyet ezért kaptam. Tisztában voltam azzal, hogy az öreg e pillanatban ama gyáva nyulak közé soroz, melyeket Nubia párduca szül.

- Bocsánat! Ez a lé magát Árpád apánkat is megköhögtette volna.

Azonnal láttam, hogy az öreg ur nem Szabadkáról származik, mert nyilatkozatomra nem azt felelte, hogy „aljas rágalom”, hanem azt, hogy:

- Ne takarózzék Árpád apánkkal; látom, hogy a francia konyhához van szokva. Mind ilyenek a pestiek. Nem megrovásképp mondom, mert nem tartozom azok közé, a kik a paprikafogyasztás apadásából a nemzeti géniusz hanyatlására következtetnek. Hanem mégis csak jobb, ha a paprikát megeszik az emberek, mintha egymás szeme közé szórják.

- Határozottan; magam is inkább pártolom a belső, mint a külső használatot.

Ezzel a paprikakérdés el volt intézve, de a csirkéből nem vettem többet.

- Van valami nevezetesség a faluban? - kérdém a vacsora után következő kvaterkázás alatt.

- Száz év előtt készült egy, de nem történt meg.

- Mi volt az?

- Berzsenyi Dánielnek az anyja rosszul lett a faluban.

- Hát aztán?

- Aztán semmi.

- Nem értem.

- Az asszonyt rögtön hazavitték Niklára és ott megszületett Berzsenyi Dániel.

- Ahán! Ha tehát nem vitték volna haza...

- Akkor itt született volna Berzsenyi Dániel. Ebben a házban, sőt ebben a szobában.

Bizonyos meghatottság fogott el. Hogyne! Egy olyan szobában, melyben Berzsenyi Dániel majdnem megszületett.

- Van itt kérem egy Oroszlánkő nevü hegycsucs. Miről nevezték el igy?

A földesur széleset mosolygott.

- Az egy nagyon mulatságos történet; rémület... ijedelem...

- Igazán kiváncsi vagyok rá.

Koccintottunk és ittunk. Láttam, hogy az öreg ur a torkát készíti az elbeszélésre.

E pillanatban nyilt az ajtó s az ispán lépett be. A folyosóról erős mozgolódás zaja hatolt be.

- Nagyságos ur! Itt a csendőrőrsvezető. Lóháton, vágtatva jött Csombordról valami félelmetes, fontos és érdekes hirrel...

- Csak gyüjjön be.

Kemény, erős legény jelent meg az ajtóban, szuronyos puskával, széles huszárkarddal, pengő sarkantyuval. Tollas csákóját le se vette, a mint katonásan jelenté:

- A csombordi menazsériából elszabadult az oroszlán s a vidéken kóborol. A lakosok vigyázzanak a maguk és marháik életére. A ki az oroszlánt élve elfogja, ezer forint jutalmat kap. A ki szükség nélkül megöli, az négyezer forint büntetést fizet. Kivétel tétetik jogos önvédelem esetén.

A csendőr sarkon fordult s elsarkantyuzott. Mi pedig, a földesur, az ispán s én, megdöbbenve tekintettünk egymásra. Nem érdeklődtem többet az Oroszlánkő iránt.

- Mi most a teendő, öcsém? - kérdé az öreg ur, sokkal nyájasabban, mint eddig.

Én afrikai utazók emlékiratain jártattam az eszemet. Végre eszembe jutott valami:

- Stanley, mikor oroszlánok közeledését jelezték neki, a következőket tette: Fölfegyverezte a kiválóbb feketéket s a tábor kapuihoz állitotta. Asszonyok és gyermekek a sátrakba vonultak. A teherhordó állatokat erősen lekötözték s abbahagyták az antilope-hus sütését, nehogy a szag ide csalja a vadakat.

Az öreg ur ujjain számlálta a teendőket. Mikor az antilope-hust sütöttem, megszólalt:

- Elég, öcsém. Ezek közül mi egyet se hajthatunk végre.

- Hogy-hogy?

- Először nem fegyverezhetjük föl a kiválóbb feketéket; másodszor az asszonyok és gyermekek nem vonulhatnak sátrakba. Harmadszor a teherhordó állatokat nem kötözhetjük le, mert Kis-Bürgözdön csak egy teherhordó állat van: a gyalogpostás...

- Antilope-hust is előbb Pestről kellene hozatni, hogy a sütését abba hagyhassuk, - szólt szerényen az ispán.

Beláttam, hogy igazuk van.

- Hagyjuk Stanleyt, kedves öcsém, mit csinált Livingstone? Tán neki több hasznát veszszük.

- Livingstone néhány elszánt fehéret maga mellé vett és fölkereste az oroszlánt.

Az ispán távozni készült. Nem tartozhatott az elszánt fehérek közé.

- Ispán ur, hová megy? - kérdé a földesur.

- A nép gyülekezik.

- Vezesse be a véneket és az előljáróságot.

Pár másodperc alatt tele lett a terem. A rémhirt már mind tudták. A régi katonák hadi medáliával jöttek oda; a félénkebbek kapával, ásóval, fejszével. Többen abban a hitben voltak, hogy a Stern boltját kell megrohanni. A földesur beszédet intézett hozzájuk, hivatkozott az Attila idejében vitézkedett kis-bürgözdiekre, s magyarázta nekik, hogy mi az az oroszlán. A biró közbeszólt:

- Nagyságos uram, engedjen meg, tisztesség nem esik szólván, én ezt másképp tudom. Ez a vadállat nem egyéb, mint a hétfejü sárkány, a kit az ezüstvitéz elfogott és ketrecbe zárt. Hogy, hogy sem, azt nem tudom, az urak oroszlánnak nevezték el a fenevadat...

- Ugyan ne beszéljen...

- De még többet is tudok. A fenevad kiszabadulván, nagy pusztulás lészen a föld szinén. Ebben az esztendőben a fogatlanul született gyerekek mind meghalnak. A tehenek hét nap, hét éjjel véres tejet adnak. A termést elveri a jég. A szőlőt...

- Ezt el nem hárithatjuk, - mondá a földesur, - azért most foglalkozzunk azzal, a mit elhárithatunk. Énnekem van négy puskám, a községházán van szintén négy, meg a vizipuska. Van aztán még két revolverem. Ezeket a fegyvereket kiosztjuk, a többiek fejszét ragadnak...

- Ne tessék elfelejteni az Oroszlánkövet. Próbáljuk meg, - szólt egy vén ember.

- Igaza van kendnek.

Ezzel az ispánhoz fordult.

- Ispán ur, egy jó kövér borjut azonnal vitessen az Oroszlánkőn levő barlangba s köttesse be.

- Most éjnek-éjszakáján?

- Persze, hogy most. Hátha az oroszlán még az éjjel oda téved?

Csak ez a biztatás kellett az ispánnak.

- Nagyságos ur, négy gyermekem van.

A nagyságos ur hozzám fordult.

- Mérnök ur, önnek is vannak gyermekei?

Tekintettel az oroszlánra, haboztam egy ideig.

- Gyermekeim nincsenek, de apám, anyám egyetlen gyermeküket féltik bennem. Neveltetésem igen sok pénzbe került...

- No, de egy mérnök csak nem ijed vissza ilyen dologtól? Egy bátor mérnök, a ki széditő magasságokban és feneketlen mélységekben épit. Legyőzi a természeti erőket... Elvégre az oroszlán is csak természeti erő...

Az öreg legyőzött ezzel a természeti erővel.

- No jó, nem bánom. Csak azt szeretném tudni, hogy mi a mennykőnek viszszük mi ki most ezt a szerencsétlen borjut?

- Hja, annak hosszu históriája van. Ezelőtt harminc évvel is elszabadult itt a mi vidékünkön egy oroszlán. Az eső beverte az Oroszlánkőn levő barlangba, a kis-bürgözdiek berakták a barlang száját kővel s értesitették a menazséria gazdáját. Az érte jött; s a kitüzött ötszáz forint jutalmat a falu megkapta...

- Hát aztán?

- Azóta híjják azt a csucsot Oroszlánkőnek. Akkor elhatározta a falu, hogy a legközelebbi oroszlánt, ha eső nem talál esni, becsalja, még pedig borjuval. Ennek a szagát az oroszlán mérföldekre megérzi.

- Hol tetszett ezt olvasni?

- Ifjabb Anacharsis görögországi utazásában.

- Igen ám, - felelém, - de a barlang szagát még messzebbre érzi és nem megy be.

- Hát ezt hol tetszett olvasni? - kérdé bizalmatlanul házigazdám.

- Idősb Anacharsis görögországi utazásában.

- No az régibb könyv lehet s már elavult. Maradjunk a borju mellett.

Idáig érkeztünk az eszmecserében, mikor a borju megbődült az udvaron. Nyolc puskással és husz fejszéssel elindultunk az Oroszlánkő felé. Két katonalegény haladt a menet élén, utánuk én ballagtam, utánam a borjut huzta és taszigálta négy ember, a borju után megint puskások s leghátul a fejszések következtek. A szép májusi éjszakában némán és rémesen haladt a csapat, mint egy irlandi holdvilágbanda; a hold téveteg sugarai meg-megvillantak fegyvereinken; nincs az az oroszlán, a ki ennek ellentálljon!

Megérkezve a barlanghoz, láttam, hogy az egészen jól van berendezve oroszlánfogásra; sajnos, hogy az oroszlánok hazánkban már mind meg vannak fogva. Erős tölgyfaajtó volt rá csinálva, vastag tolózárral. A borjut bevezettük a természetalkotta hajlékba, megkötöttük, egy vödör vizet, sok szénát raktunk melléje s magára hagytuk.

Összegyüjtöttem a bandát az ajtó előtt.

- Atyafiak, - mondám, - az oroszlán bemegy. Jó, de ki fogja az ajtót rázárni?

- Én, Garázda Péter, - szólt egy puskás ember.

- Honnan lesi?

- Innen la, - s fölmutatott az ajtóval szemben álló magas, sürü koronáju fára.

A bátor férfiut föl is tolták a fára rögtön. Föltoltak utána egy kulacs bort, egy oldal szalonnát, egy kenyeret, puskát, szürt, szivére kötötték, hogy legyen szemes s azzal a csapat levonult a faluba.

Három napig nem hallottunk semmi hirt a világból, mert a gyalogpostás kijelentette, hogy ő az Istennek se megy postáért ilyen cudar világban. Nekem nem volt egyéb dolgom, mint a kis-bürgözdi hadsereget inspiciálni, mert (nagy örömemre) nem akadt három elszánt fehér, a ki velem földet mérni kijöjjön. Garázda Péter a negyedik nap se mozgatta a fülét. Végre, ötödik

nap estefelé a földesur kijelentette, hogy föl kell menni az Oroszlánkőre, hátha a fenevad nemcsak a borjut, hanem Garázdát is megette.

- Azt pedig nem kivánhatjuk tőle azért a kétszáz forintért.

- Miféle kétszáz forintért? - kérdem.

- A mit Garázdának az ezer forint jutalomból igértünk. 'sz ingyen nem is vállalta volna el.

Ujra szerveztük a bátrak csapatját, de most a vizipuskát is fölvittük magunkkal. Ez a legjobb fegyver: az oroszlán megijed tőle, a nélkül, hogy halálát okozná. Még napszállat előtt fölértünk, halotti csendben, előre szegzett puskával. Garázda eltünt a fáról, mindenestől. Megdöbbenve néztünk egymásra: a barlang ajtaja kivülről be volt zárva. Bent semmi hang.

- Be kell lőni, - mondá valaki.

- Nem lehet, ha meglőjjük az oroszlánt, négy ezer forint büntetés, - vélé egy okosabb ember.

Benéztünk egy lyukon, de hiába. Már sötét volt bent.

- Hát a vizipuska! - kiáltám.

- Az igaz.

Rögtön odaillesztettük a csövet a lyukhoz, s hat ember neki rugaszkodott. Iszonyu orditás rázta meg az ajtót.

- Az oroszlán! - kiálták elsápadva az emberek. De egy higgadtabb ember fejcsóválva megszólalt:

- Én még oroszlánt nem láttam, de ezt a hangot hallottam. Be kell szólni, hogy ki az? Ha oroszlán, tovább ordit, ha nem oroszlán, megmondja.

Fegyverrel az ajtóhoz léptem, s bebömböltem:

- Ki az?

- Én vagyok kérem, Garázda Péter.

- Egyedül van?

- Hát kivel volnék?

- Még kérded, te szamár? - harsogott a biró indignálódva, - hát az oroszlánnal.

- Persze, persze, - kiáltozták a parasztok; én azonban félretoltam a zárt, a küszöbön megjelent viztől csepegve Garázda s utána senki. Csapatom nagyot bámult; nem képzelhettek mást, mint hogy vagy Garázda megette az oroszlánt, vagy az oroszlán bezárta Garázdát. Én befutottam a barlangba, meg kifutottam.

- Se borju, se oroszlán? Mi történt kenddel?

- Az történt, kérem alássan, hogy tegnap estefelé csombori betyárok ellopták a borjut, s mikor én leszálltam, hogy meggátoljam, engem csuktak a helyére. Szerencse, hogy kenyeret és vizet tettek mellém.

- Hát az oroszlán?

- Tőlük hallottam, hogy még aznap megfogták, mikor kiszabadult.

Ha a gyalogpostás el mert volna menni az ujságokért, mi is megtudtuk volna.

MI TÖRTÉNT BALZSAM-UJFALUBAN?

Tisztelt szerkesztő ur! Balzsam-Ujfalu és vidéke is megkezdte a választási mozgalmakat. Minthogy az egész kerületben én vagyok az egyetlen ember, a ki a fővárosban megjelenő lapokkal, főképp talányfejtés és szórejtvény-kitalálás utján, összeköttetésben szoktam állni, a szerkesztők mind engem kértek föl, hogy lapjukat a választási mozgalmakról tudósitsam. Én el is vállaltam a tudósitói tisztet s tiz konc papirossal és kellő objektivitással ellátva, megkezdtem a levelezést. Hála kerületünk erőteljes mozgásának, csakhamar abban a helyzetben voltam, hogy a központi lapoknak a következő tudósitást küldhettem:

Balzsam-Ujfalu, január 10. Kerületünk szabadelvüpárti képviselőjelöltje, *Baáry* Károly, ma tartotta itt programbeszédét, melyet a szépszámu közönség élénk figyelemmel hallgatott. A rend egy pillanatra se zavartatott meg, mert a nyugtalanságra hajló elemeket a csendőrség barátságos rábeszéléssel arra birta, hogy kissé hátrább vonuljanak. Sokat tett különben Pórfynak, az erélyességéről ismert szolgabirónak a jelenléte is, a ki a patika lépcsőjéről nézte a jelenetet. Igazán örülhetünk, hogy kerületünk, bár ugy függetlenségi, mint nemzeti párti jelöltünk is van, meg lesz kimélve a szenvedélyek fölviharzásától, a mit a nép józan gondolkozásának köszönhetünk. Délután borus időben vonult be *Peskó* Mihály, a nemzeti párt jelöltje 80 kocsival, holnapra várjuk a függetlenségi *Duzs* Attilát. A szolgabiró ma délután székhelyére utazott, de a napokban ujra visszatér.

T. szerkesztő ur! Ez történt szóról-szóra, esküszöm mindenre, a mi szent. Nem tettem hozzá egy betüt se, nem vettem el belőle egy vesszőt se. Harmadnapra érkeznek a lapok, s persze első dolgom volt megnézni, hogy szerény kis tudósitásomat (mit tehetek róla, ha nálunk nem történik semmi?) közölték-e?

Először is a *Nemzet* került a kezembe. Végignéztem egyszer, kétszer, nem láttam semmit. Volt ott egy hosszu tudósitás *A balzsam-ujfalui fiaskó* cim alatt, de hát ez valami másról szólhat. Végre aztán ezt kezdtem olvasni. Szólt pedig ez a dolog a következőképp:

Nemzet.

Balzsam-Ujfalui levelezőnk irja január 10-ről: A nemzeti párt kerületünkben is megkezdte hiábavaló erőlködéseit, bár az egész intelligencia derültséggel fogadja a kapálózást. Tegnap vonult be a jelöltje városunkba, szakadó esőben, 8, mondd nyolc kocsi kiséretében, melyek közül négy üres volt, kettőn asszonyok, kettőn pedig olyan emberek ültek, a kiknek szavazati joguk nincs. Programbeszédjét meg se tartotta, mert egész Balzsam-Ujfalu még Baáry Károly szabadelvüpárti képviselőjelölt délelőtti beszédének hatása alatt állott. Ez a beszéd a meggyőződés erejével fejtette ki pártunk elveit s élénk szinekkel ecsetelte az ellenzék kárhozatos törekvéseit. Nagy és általános tetszést keltett, mikor a kormányelnök szilárd, megfélemlithetetlen eljárását ecsetelte a krakélereskedő képviselőházzal szemben. Egyhangu a nézet, hogy Baáry Károlyban parlamentünk és közéletünk kiváló erőt nyer. A fölbujtogatott alsó néposztály minden áron meg akarta a beszédet akadályozni, de az erélyes főszolgabirónak, a csendőrség segélyével, sikerült a tisztességes elemeket a *mob* támadásai ellen megvédelmezni. A józanul gondolkodó nép óriási többsége pártunk szeretett jelöltje mellett van, ugy, hogy a szolgabiró ma már, további zavargásoktól nem tartva, nyugodtan el is utazott városunkból.

Idáig tartott a *Nemzet* tudósitása. Ugy látszik, az én tudósitásomat félre dobták. De ki lehet az az ember Balzsam-Ujfaluban, a ki ennyi hazugságot firkál össze-vissza? Elővettem a következő lapot.

Pesti Napló.

Hatalmaskodó szolgabiró. Balzsam-Ujfaluból irja levelezőnk e hó 10-ikéről:

Baáry Károly, a kormánypárt jelöltje, kit csak azért léptettek föl, hogy megköltessék, mert nemrég 600.000 forintot örökölt, ma tartotta itt programbeszédjét, szolgabirói felügyelet és csendőrfedezet alatt. A nép szivesen meghallgatta volna, hadd lássa, hogy hát mit tud a jobbpárt, de Pórfy, a *basáskodásáról ismert szolgabiró*, a ki ellen most is két *fegyelmi vizsgálat* van folyamatban, csendőrökkel szétkergette a népet, mely oly erélyes ellenállást fejtett ki, hogy a harambasát a *patikába* szoritotta. Az intelligencia táviratilag fordult a belügyminiszterhez jogorvoslatért a brutalitások miatt. A milyen szomoru volt alkotmányos szempontból a délelőtt, oly lélekemelő jelenetek folytak le délután. Ekkor vonult be Peskó Mihály, a nemzeti párt jelöltje, földbirtokos, a ki hazánk közgazdasági ágának minden mozgalmában tevékeny részt szokott venni. 800 kocsiból állt a menet, a mely viharos *Éljen Apponyi!* kiáltások közt robogott be gazdagon föllobogózott városunkba. Peskó gyujtó szavai általános lelkesedést keltettek s pártunk győzelme bizonyos, bár a szolgabiró *még az este korteskörutra indult* s különösen az oláh szavazatokat vásárolja.

Elbámulva ütöttem homlokomra. Hát ennyi ismeretlen tehetség laknék Balzsam-Ujfaluban? Hát minden pártnak meg volna itt a maga tollforgató embere? Hát akkor minek fordultak hozzám? Annyit azonban tudhatna ismeretlen irótársam, hogy kerületünkben oláhok nincsenek. Kiváncsian vettem a kezembe a következő lapot.

Egyetértés.

Zavargás Balzsam-Ujfaluban. B.-Ujfaluból irják lapunknak, hogy e tulnyomóan függetlenségi kerületben a kormánypárt jelöltjének, Baáry Károlynak, programbeszédje alkalmával zavargások történtek. Pórfy szolgabiró ugyanis csendőrökkel hajtotta a népet a beszéd meghallgatására s az ellenszegülőket rögtön letartóztatta. Csakis a függetlenségi polgárok higgadt magatartásának köszönhető, hogy nagyobb arányu zavargások nem történtek s kisebb dulakodásokat leszámitva, a nap elég simán folyt le. Délután megjelent a nemzeti párt jelöltje is, de kilátásai oly rosszak, hogy máris Peskó visszalépését emlegetik. A függetlenségi 48-as párt oly erős, hogy itt kormánypárt csak - *Szilágyival* vagy *Barossal* győzhet.

*

Délután föl akartam menni a kaszinóba. A lépcsőn a postafőnökkel találkoztam, a ki megfogott:

- Te, ne menj föl, mert az urak tombolnak mérgükben.

- Miért?

- Hogy ki irhatta a pesti lapokba a tudósitásokat.

- Azt magam is szeretném tudni.

A főnök bámulva nézett rám, s szólt:

- Ugyan ne tetesd magadat. Én ugy se mondom meg.

Ekkor én néztem bámulva a főnökre, s szóltam:

- Becsületszavamra, nem én irtam.

- Én meg becsületszavamra mondom, hogy innen január 10-dike óta a te leveleiden kivül más levél a fővárosi ujságokhoz nem ment.

... Egyszerre megnyilt a szemem. Azóta nem folytatok politikai levelezéseket. Beláttam, hogy a politikában az objektivitás olyan, mint a - plátói szerelem.

A TÁRSASÁG KEREKIBEN.

I.

Egyszer azt vettem észre, hogy mikor a tintatartómba egy nagy üvegből tintát öntök, a kezem reszket s egypár csöpp iróasztalom bordószinü posztójára hull. Azután meg rajtakaptam magamat azon, hogy egészen más szavakat irok le, mint a minők szükségesek ahhoz, hogy értelmes mondatot hozzak össze. Az orvos, a kivel egy érdekes première első és második felvonása közt tanácskoztam, azt mondta, hogy sokat éjszakázom, ne vacsoráljak, csak tejet s feküdjem le korán. Ránk csengettek és nem tárgyalhattunk tovább. Ilyen általánosságokba, hogy ne vacsoráljak és hogy feküdjem le korán, komoly ember létemre nem mehetek bele. Azért előadás után elvittem a doktort vacsorálni, hogy elintézzem vele az ügyet.

- Kedves doktor, ha emlékszel még rá, a mit a szinházban mondtál, ugy halld válaszomat: Én vacsorálni fogok mindig, mert csak ez esik jól, egész nap alig eszem valamit; korán nem fekszem le, mert elaludni nem tudok; tejet pedig gyermekkorom óta nem iszom. Valami okosabb tanácsot kérek.

- Jó, hát akkor eredj falura és élj parasztosan egy hónapig. Vadászszál, vágj fát, huzz vizet, hajts lovat, kaszálj... szóval, mozogj a szabadban.

- Ez már más. Itthon nem tudok változtatni az életmódomon, de falun mindenre képes vagyok.

Igy határoztam el magamat késő őszszel arra, hogy falura megyek. Választásom egy unokabátyámra esett, a kit mogorva, magábavonult embernek ismertem. Ő nem fogja kivánni tőlem, hogy fővárosi pletykákkal mulattassam. Örül, ha nem zavarom.

Levelemre azonnal megjött a távirat, mely tudtomra adta, hogy a kocsi mikor vár a cseméi állomáson.

II.

A cseméi állomáson nagy meglepetésemre Pákh Andort, régi iskolatársamat találtam, a mint egy libériás kocsissal két hatalmas irlandi lovat tartott, hogy el ne fussanak a masinától.

- Szervusz, Bandi! Csak nem engem vársz?

- Hát kit várnék? Elkértelek az unokabátyádtól. Csak nem fogsz fiatalember létedre egy barlanglakóhoz szállni?

- De mikor én pihenni és unatkozni akarok.

- Azt ugyis megkapod. De unatkozni és halálra unni magadat, az két külömböző dolog. Gyere!

Fölültünk a kocsira s villámgyors trappban megindultunk. A hüvös őszi levegő csak ugy sivitott el mellettünk.

- Két percenkint egy kilométer, - mondá Bandi, a mivel a lovai sebességét akarta jelezni.

A mig a kocsin ültünk, nem is foglalkozott velem, annyira elmerült a hajtásba. Ha szólt is valamit hozzám, az is a lovaira vonatkozott.

Vagy husz percig tartott ez a néma rohanás a pehelykönnyü kis kocsin. Végre Kerekinek az elejére értünk. Itt leszálltunk a kocsiról, Bandi odadobta a gyeplőt a kocsisnak s igy szólt hozzám:

- Az egész falu tudja, hogy jösz. A lányok és a mamák mind az ablaknál vannak. Azok a mamák is, a kik még kis lányok voltak, mikor utoljára itt jártál.

- Ne mondd! Hát akkorát vénültünk volna?

- Bizony, fiam, agglegények vagyunk, a szónak - mondjuk - legnemesebb értelmében.

- Hogy érted ezt?

- Csak ugy, hogy a megházasodásból ugyan kivénültünk, de azért szeretetreméltó és kellemes legények vagyunk.

- De miért szálltunk le?

- Miért? Nem érted a tréfát: nem akarom, hogy egyszerre az egész falu lásson s mindenki azonnal tisztában legyen veled, hogy vénültél-e, fiatalodtál-e, szépültél-e, csunyultál-e. Szóval, az asszonyokat akarom egy kicsit megboszantani. Itt a gyaloguton fogunk hazamenni.

Vállat vontam. Nem láttam be, hogy mi ebben a mulatságos. Ebéd közben megállapitottuk a műsort: látogatás Tamássyéknál, Firtoséknál, Tordayéknál és Angyaléknál.

- Ugyan, kérlek, - mondám, - ez nagyon sok lesz. Mi lesz az én favágásomból és vizhordásomból, a mit az orvos a receptemre irt?

- Ezeknél a familiáknál muszáj első nap vizitet tenni, mert ezek a legelőkelőbbek és a legaprehenzivusabbak. Tudod, a mi falunkban a legfőbb mulatságok és szórakozások egyike az aprehenzió. E nélkül halálra unnánk magunkat.

- De tán előbb az unokabátyámhoz kéne menni...

- Nincs itthon. Birkáért ment Csekére.

- De a sorrend miatt nem fognak orrolni?

- Óh, azt geniálisan berendeztem. Első szám: Tamássyék. Itt leülünk és hivatalos vizitet teszünk. Rövid, de szellemes beszélgetés után átmegyünk a második számhoz, Firtosékhoz. Itt meguzsonálunk, s megzongoráztatjuk a kisasszonyokat. Jön a harmadik szám: a Torday-család. Itt lesz a vacsora. Angyalékhoz pedig most mindjárt izenek, hogy várjanak vacsora után tarokkra.

- Bravo, ezt Moltke se tudta volna külömb stratégiával elrendezni.

III.

Félötkor szmokingban, kis fekete nyakkendővel és pogácsává gyurható világos vajkalapban megindultunk hóditó körutunkra. Mert ha az agglegény arról lemond is, hogy megházasodjék, de arról nem mond le, hogy hóditson.

Képzelhető, hogy Tamássyék szivesen fogadtak. Már a vizslák is a nyakunkba ugrottak az udvaron. Tamássy bácsi, a mama, a fiuk, Flóra, a házikisasszony pedig ki nem fogytak a kérdezősködésből.

- Ritkul a hajad, öcsém, - szólt az öreg barátságosan, - meg kellene már házasodnod.

- Nem tehetem, bátyám; az a pechem, hogy csupa szegény lányba szeretek bele. Szegény lányt elvenni: ezt a luxust pedig csak gazdag ember engedheti meg magának.

A szives marasztalás ellenére fölpakkoltunk s gyalogoltunk tovább Firtosékhoz. A Firtos-lányok hires szépségü lányok voltak a vármegyében. A hirüket meg is érdemelték s én mély sajnálattal gondoltam rá, hogy e bogárszemü, gödrösállu, három üde teremtés, a Firtosék ősi, megbarnult kuriájának három szál friss virága, itt fog elhervadni, ebben a kertben, melynek határai a himzőráma, a befőttes üvegek, a nagy gesztenyefacsoport a kert végén s az udvarra könyöklő terrasz.

- Ugy-e uzsonnára jöttek? - szólt Firtosné, a mint a viszontlátás örömein átestünk.

- Ha megengedi, - felelt Bandi, - jegyezd meg, - folytatá felém fordulva, - hogy itt iszod a legjobb bivalytejes kávét az egész vármegyében.

- Óh, kérem, - szerénykedett Firtosné, - az idén a legelő rossz volt s a bivalyaink nagyon leromlottak.

Ösmerve a falusi asszonyokat, meg voltam győződve, hogy azok a bivalyok majd megpukkadnak a kövérségtől. De a háziasszony szerénységével előkészitette azt, hogy én az uzsonna alatt igy kiáltsak föl: „Nagyszerü! A rossz legelők mellett is ilyen remek tej! Ez csak a Firtos-háznál lehetséges.” (A mit én nem is mulasztottam el.)

Ha egyáltalán barátja volnék az uzsonnának, kétségkivül el kellett volna még magamban is ismerni, hogy ez a legjobb uzsonna volt, melyet valaha életemben ettem. De én favágás és vadászás végett jöttem le, nem pedig azért, hogy másfél órát üljek egy helyben s egyem oly időben, a melyben sohase szoktam enni.

Uzsonna után zongorázás következett s rájöttem arra, hogy a legszebb lány is csunyává válik, ha rosszul zongorázik. A Firtos-lányoknak nem jól állott a zongorázás, kivéve Katicát, a kit a káptalan-tóthi káplán megtanitott cigányos modorban csárdást játszani.

De Moltke intett s tovább kellett hurcolkodnunk.

- Már? - mondák a lányok, - de ugyan hová sietnek?

- Tordayékhoz vagyunk hivatalosak vacsorára.

- Ugyan gyorsan csinálják; előbb Tamássyékhoz mennek, aztán bekukkantanak hozzánk...

Ezt a mondatot, mely jó hosszunak igérkezett, a mama kezdte el, de mire a végére érhetett, mi már az utcán voltunk.

Következtek Tordayék. Egy velem egyivásu házigazda, egy gömbölyü kis menyecske, a ki utolsó ittlétem alkalmával bácsizott és puszit adott, s a kis gyerekek, a kik, szerencsére, már aludtak. Nem azért mondom *szerencsére*, mintha nem szeretném a gyerekeket. Sőt ellenkezőleg, imádom őket, de csak közvetlenül - mosdás után.

- No, maguk már jól beuzsonnálva jönnek mihozzánk, - kezdé az asszony s én azonnal tisztában voltam vele, hogy se bácsizni nem fog, se puszit nem ád.

De vacsora azért volt olyan bőven, mintha mi egyenesen arról az *Almanzor* nevü spanyol fregattról érkeznénk, melynek legénysége tizenöt napig étlen-szomjan bolyongott az óceánon.

A vacsora vége felé Bandi pedzeni kezdte:

- Ez a gyerek (már mint én) nem lehet el kártya nélkül. Azért megengedi, ugy-e, Boriska nagysám, hogy Angyalékhoz menjünk tarokkozni.

- Persze, maguknak legelső a kártya.

- Első a vacsora, második a kártya, a mint látni tetszik, - mondám olyan arccal, mintha valami nagyon szellemes dolgot mondtam volna.

- Akkor is az első az uzsonna és második a vacsora, - felelt Boriska asszony pikánsan.

Mindegy. Bandi pislantott és mi mentünk. Angyal Aladár gazdasági irodájában már teritve volt zölddel az asztal. Aladár és Ederics Pali (a szomszéd agglegény) türelmetlenül vártak és türelmesen boroztak.

- Jókor! - kiáltott Aladár messziről, - a feleségem meg a huga már le is feküdtek. Tudjátok: a fejük fáj. Pajtás, - tevé utána halkabban, - máskor ott vacsoráljatok, a hol tarokkoztok. Huzzunk kártyát.

Kettőkor volt *skiz oszt nem oszt*, fél négykor utolsó két tur és félötkor végre abbahagytuk.

Másnap délben ébredtem föl. A mint mozogni kezdtem, berontott Bandi.

- No, fiam, jól aludtál?

- Jól.

- Én már két órát járkáltam. Hallod-e! Nagy az aprehenzió.

- Ki aprehendál a négy közül?

- Mind a négy!

- Ez nagyszerü. És miért?

- Tamássyék aprehendálnak, hogy csak száraz hivatalos vizitet csaptunk náluk; Firtosék neheztelnek, hogy csak uzsonáltunk, és nem vacsoráltunk náluk; Tordayék haragusznak, hogy nem náluk voltunk először; Angyalék meg pláne dühösek, hogy csak kártyázni állitottunk be hozzájuk. Vetted észre, hogy az asszony s a huga nem is mutatták magukat?

Elkezdtem nevetni s igy szólék:

- Tegnap Moltkéhoz hasonlitottalak. Engedd meg, hogy visszavonjam.

- Öreg, ez nem olyan tréfa, mint te gondolod. Ezt helyre kell ütnünk.

- Hogyan?

- Ma fekete kávéra elmegyünk Firtosékhoz, a hol tegnap uzsonnáltunk; uzsonnára elmegyünk Tamássyékhoz, a kiknél először vizitbe voltunk, vacsorára megyünk Angyalékhoz, a kiket tegnap legjobban megsértettünk s kártyázunk Tordayéknál, a kik tegnap legtöbbet kaptak belőlünk.

- Jó.

Alig nyeltük le az utolsó falatot, nyargaltunk feketézni Firtosékhoz, uzsonnázni Tamássyékhoz, vacsorálni Angyalékhoz s kártyázni Tordayékhoz.

Másnap a déli ébredéskor bús ábrázattal igy szólt Bandi:

- Pajtás, megint aprehendálnak.

- Hányan?

- Mind a négyen.

- Hogy-hogy?

- Tamássyék azt várták, hogy náluk fogunk vacsorálni. Ugyanazt remélték Firtosék is. Angyalék rossz néven vették, hogy csak bekaptuk a vacsorát és elszaladtunk kártyázni; Tordayék pedig azt hiszik, hogy első nap nem izlett a vacsora, azért mentünk a második nap csak tarokkra. Ezt is helyre kell ütni.

- De hogyan?

- Tordayékhoz megyünk ebédre, Tamássyékhoz vacsorára, Firtosékhoz reggelire, Angyalékhoz...

A szegény fiu megállt, bambán nézett rám, belezavarodott...

- Nem lehetne egy nap csak egyet kibékiteni? - kérdém.

- Tiszta lehetetlen. Melyiken kezdjük?

- No, pajtás, akkor én nem csinálom tovább a dolgot. Nem azért jöttem én ide, hogy a bivalytejet dicsérgessem, a befőtt somot megegyem, s a *Madarász*-keringőt hallgassam.

- Könnyü neked, mert elmégy innen, s engem itt hagysz martalékul. Tedd meg, öreg! Egy hét alatt elkészülünk a négy család aprehenziójának letörlesztésével.

- Egy hét? Soha. Még ma átköltözöm az unokabátyám házába, s feléje se nézek a társaságnak.

- Ugy? Hát Isten áldjon meg, szerencsés utat. Szervusz!

Fejébe vágta a kalapját és ott hagyott.

Ő is megaprehendált!

AZ UTOLSÓ BIKITY.

A kereki társaság tehát az első héten megaprehendált rám, mert a kedvemért rendezett versenyevésekből, jóval a célpont előtt, kidőltem. De a második héten mind kibékültek velem; mert akkor kezdődtek a versenyivások. És ezekből nem dőltem ki soha.

A férfimulatságok elsején megjelent egy dereshaju, a cigarettafüsttől sárgás bajuszu, negyven-negyvenöt éves uri ember, a ki röviden igy mutatta be magát:

- Bikity!

S rám nézett. Mikor látta, hogy a név semmi hatással nincs rám, ismételte:

- Bikity Pongrác!

Ezt már követelő, parancsoló hangon mondta, ugy, hogy majdnem azt hittem, belém akar kötni. Mikor odább ment, megkérdeztem *Pákh* Andort:

- Te, micsoda vadállat ez a Bikity?

- Nem hallottad a hirét?

- Soha életemben.

- Ő az *utolsó Bikity*.

És ezt bizonyos kegyelettel és büszkeséggel mondta.

- Mit jelent az, hogy ő az utolsó Bikity? - kérdém tovább.

- Hogy több Bikity nincs ezen a kerek világon. Ő az egyetlen.

- S ugy látszik, ő erre nagyon büszke.

- Hogyne lenne büszke? Egy hatszáz éves ódon törzsnek utolsó hajtása.

- Jó, jó. De hát miért büszke?

- Hogy éppen ő ez a hajtás s nem te, vagy én, vagy egy harmadik.

- Ugy látszik, te is büszke vagy rá?

- Persze, hogy az vagyok, - felelt Bandi, kissé sértődötten.

- És pedig mire?

- Arra, hogy ez az utolsó Bikity itt lakik Kerekiben és nem másutt.

Megnyugodtam benne. Elvégre helyes dolog, ha Kerekiben van egy olyan dolog, a mi Londonban nincs meg. Mivel dicsekednék Kereki, ha még Bikity is Londonban laknék?

Elhatároztam, hogy tanulmányozni fogom Bikity Pongrácot. Hallgatag ember volt, gyakran ivott, de nagyokat s látszott rajta, hogy van benne valami tudat, mely másokban nincs, sőt nem is lehet meg. Soha ki nem találtam volna magamtól, hogy mi ez; de mivel tudtam, hát láttam, hogy érzi és méltósággal viseli a tudatot, hogy ő az utolsó Bikity.

Hogy tanulmányaim sikerre vezessenek, bele helyezkedtem a közhangulatba. Elfogadtam Bikityet nagy embernek. Melléje ültem s mulattattam őt. Ugy fogadott, mint a persa sah a rabszolgát, a ki legyezi őt. De öt-hat perc alatt mégis engedett egy kicsit a jég s megszólalt:

- Hát Zápolya, Zápolya?

- Mi tetszik?

- Azt kérdem, hogy a nemesség dolgában Zápolyáig megyünk?

- Kicsoda? Ön?

Csöndes megvetéssel nevetett, vagyis csöndes nevetéssel megvetett. Hirtelen abbahagyta a nevetést s száraz, rideg hangon szólt:

- Köztudomásu, hogy a Bikityek Róbert Károly havasföldi hadjárata alatt kapták a nemességüket. Tehát majdnem hétszáz év előtt. Én vagyok a huszonkettedik Bikity Pongrác. Önről mondják, hogy Zápolya idejében... Haha... kétszáz évvel később... ujdonsült nemesség... mi a predikátuma?

- Bögötei.

- A cimere?

- Ökörfej, melyet véres kéz tart a szarvánál fogva.

- Liferáns volt.

- Kicsoda?

- Az őse.

- Hogyan?

- Ökröt liferált a hadseregnek.

- S az ön cimere? - kérdém viszont.

- Félhold és zabkalász.

- Az ön őse is liferáns volt.

Az utolsó Bikity fölhorkant.

- Ugyan, ugyan?

- És pedig zabot liferált.

- Hát a félhold?

- A félhold? Hát... Éjjel liferálta a zabot. Ennyit jelent.

Bikity Pongrác kiitta egy hajtásra a félliteres poharat s a falhoz vágta. Aztán hörgé:

- Tudja-e, hogy én vagyok az utolsó Bikity? Velem kihal a hétszázéves familia. Hogy mer velem igy beszélni? Ön visszaél a helyzetével...

- Miféle helyzetemmel?

- Azzal, hogy én, mint utolsó Bikity, akárhogy sérteget is, nem provokálhatom.

- Már miért ne provokálhatna?

- Mert én, mint utolsó Bikity, nem tehetem kockára az életemet. Lelkére venné-e azt, hogy ön ölte ki a Bikity-familiát?...

... E zajosan kezdődött beszélgetésből mindenki bizonyosan azt következteti, hogy mi ott csülökre mentünk s agyba-főbe vertük egymást. Szó sincs róla! Testvériséget ittunk s a legjobb barátok lettünk.

- Az a kis korkülönbség nem határoz, - mondá.

- Én harminc éves vagyok, te meg legföljebb negyvenöt, - felelém.

- Nem az, nem az, pajtás... Az a hétszáz év... tudod, nemesség tekintetében.

(Vagy ugy?)

Lassankint hozzászoktam ahhoz, hogy Pongrác különb ember a többinél, magam is beleolvadtam a közbámulatba s tisztelettel tekintettem a XIX-dik század egyetlen Bikityére.

Egyszer nagyon ki találtunk rugni a hámból, s én támogattam hazafelé Bikity Pongrácot.

- Szeretsz sétálni? - kérdé hirtelen.

- Szeretnék, ha nem volnál olyan nehéz.

Egyszerre kitépte magát karjaimból, s oly egyenesen állt, mint a jegenyefa.

- Én nem vagyok részeg, csak tetettem magamat, hogy elmenekülhessek a társaságtól... Pajtás, nekem vigyáznom kell magamra. Nincs több Bikity ezen a világon.

- Hát aztán? Ha vigyázol is csak meghalsz, meg ha nem vigyázol is csak meghalsz.

- Nem ugy van, pajtás... No de gyerünk sétálni.

A Kárászék kertje mellett kimentünk a rétre, a patak mellé, hol mélán bóbiskoltak a fűzfasorok, s a vizből könnyü őszi pára emelkedett föl a tiszta, holdas éjben.

Megállt, a szemem közé nézett és igy szólt:

- Pajtás, te a fővárosban lakol, elfogulatlan ember vagy... Tudd meg, de ne mondd senkinek: Én szerelmes vagyok...

- Hát aztán?

- Szeretnék megházasodni.

- Hát házasodjál meg!

- Nem lehet, - felelt nehéz sóhajtással.

- Miért?

- Miért? Te ezt, nem érted!

Igaz, nem értettem. Egy királynak lemondani a trónról, egy szinésznőnek lemondani a szinpadról nem lehet oly nehéz, mint egy Bikitynek lemondani arról, hogy ő az utolsó Bikity! Dicsősége, tekintélye, népszerüsége ehhez füződött. E nélkül egy mulatságos szamár volt, a kivel senkise törődött.

- Ugyan kérlek, csak házasodjál meg. Nem olyan bizonyos...

- Bizonyos! - mondá ő bús lemondással.

Egy hét mulva visszajöttem a fővárosba. Két hónap mulva pedig Pákh Andornak egy fölháborodással telt leveléből értesültem, hogy az utolsó Bikity megházasodott s elköltözött Kerekiből.

Bukását nem tudta ott elviselni.

TANESZKÖZÖK VAK-APÁTI SZÁMÁRA.

A dolog nem Jász-Apátiban, nem is Zala-Apátiban, hanem Vak-Apátiban történt. A vak-apátiak azt állitották, hogy IV-ik Béla ott apátságot alapitott, mely aztán elpusztult s elpusztulása után nevezték el Vak-Apátinak, a mi szerintük annyit tesz, hogy *nincs apátság*, mint a hogy vak ablaknak neveznek egy olyan helyet a falban, a hol nincs ablak.

Hogyan kerültem én Vak-Apátiba, ez rejtély előttem. Hogy azonban oda többé visszamenni nem fogok, az egészen világos előttem.

Kolonicsnak az volt a terve Magyarországgal, hogy először szegénynyé, azután németté s végül katolikussá teszi. Vak-Apátival kettő már sikerült: szegény volt és katolikus. A németsége ellenben két pontra zsugorodott össze: a tiszttartóék porosz kisasszonyára és a *Fekete kutyá*-hoz cimzett Bleyer Mórra. Ez oldalról tehát egészen nyugodtak lehetünk.

Vak-Apátinak, az ő nagy szegénysége következtében, még a községi iskolára is alig jutott pénze. Az intelligencia összegyült, s elhatározta, hogy nagy mozgalmat indit az iskola érdekében. Az első ülésből egy általános muri keletkezett, s a bor és a cigány annyi pénzt elvitt, hogy abból az iskolát öt évre kitatarozhatták volna. Erre az asszonyok megijedtek a mozgalomtól, s elhatározták, hogy minden erejükből ellene dolgoznak. Fölösleges volt, a második gyülést nem hivta össze senki.

Ez időtájt vetődtem véletlenül oda nyári pihenőre, s az a hir előzött meg, hogy a tanfelügyelő iskolatársam volt, s a kultuszminisztériumban előkelő összeköttetéseim vannak.

Rögtön engem szemeltek ki arra, hogy a nagy mozgalmat meginditsam, vagyis, hogy helyettük mozogjak.

Eleinte azt pengették, hogy az állam épitse föl az iskolájukat. Mondtam, hogy ehhez legalább is a minisztert kellene személyesen ismernem. Aztán a négy tanitó fizetésének megjavitásáról beszéltek. Ez talán kifutja kultuszminiszteri ismeretségemből. Ezt már, kissé burkolt formában, megigértem, de egyuttal azt is megkérdeztem, hogy még egy, de ennél szerényebb óhajtást is formulázzanak s a végső esetben talán legalább azt ki tudom szoritani.

Legkisebb kivánságuk az iskola kitatarozása volt. Megnéztem az épületet. Földrengést nem igen állana ki, olyan nyomorult. Tatarozni nem érdemes, legföljebb összedönteni. Hanem ezt nem mondtam meg az apátiaknak, abban a biztos tudatban, hogy ugysem fogok semmit a közoktatásügyi minisztériumtól kieszközölni. Igértem eget és földet s az iskola előtt olyan képeket vágtam, mintha a páduai egyetemet mutogatnák.

Mikor feljöttem megint Budapestre, elfeledkeztem teljesen Vak-Apátiról s iskolájának bajairól. Csak a tél közepén, egy meghivó, mely fölszólitott, hogy az iskola-alap javára rendezendő bálban vegyek részt, emlékeztetett be nem váltott igéreteimre. Megjegyzem, hogy ez az iskola-alap állt hetvenhárom forintból, melynek tizezer forintra kellett kiegészitődnie, hogy aztán ezen a pénzen uj iskola épüljön. Csinos mennyiségü türelem és tetemes életkor kell hozzá, hogy ezt valaki győzze kivárni.

Szerencsétlenségemre a háziasszonyom a meghivóból lámpaernyőt csinált s valahányszor este az iróasztalomhoz ültem, mindig előttem állt Vak-Apáti iskolája s a tizezer forint, melyből még kilencezerkilencszázhuszonhét pengő hiányzik. Az lett a vége, hogy fölmentem a kultuszminiszteri osztálytanácsoshoz, a kinek a lányait bálokon és piknikeken hat év óta állandóan táncoltatom s a kivel mindenesetre per tu volnék, ha idősebb lennék nála. De magamnál öregebb embereket nem szoktam pertura fölszólitani.

A tanácsos ur nem fogadott olyan szivesen, mint a bálokban szokott. Bizonyosan azt gondolta, hogy én most eddigi szolgálataimat akarom megjutalmaztatni. Elő is rukkoltam egészen őszintén. Más számára kérni sohse szégyen. Vak-Apáti kulturális viszonyait nem ecseteltem, mert még azt hiszi, hogy a harmadik egyetemet kérem. Azt azonban megmondtam, hogy az iskola olyan szük, hogy párhuzamos osztályokat kell szervezni, még pedig ugy, hogy délelőtt a tanulóknak egyik fele, délután a másik fele van az iskolában s igy a nép gyermekei csak fele annyi időt szentelhetnek a tanulásnak mint másutt. A mi azt vonja maga után, hogy a közoktatás rohamosan hanyatlik s már-már ritka az olyan fiu, a ki a nagy betüket ismeri.

A tanácsos ur egy statisztikával felelt. Megmutatta, hogy hány uj iskolát kell épiteni az országban, a hol még nincs iskola, a hol a nép gyermekei se délelőtt, se délután nem részesülnek oktatásban s még a kis betüket sem ismerik.

- Egyébiránt jőjjön el egypár hét mulva. Majd beszélek a miniszterrel.

Meghajtottam magamat, s ruganyos léptekkel lejtettem el, hadd lássa a tanácsos, hogy még mindig a régi jó táncosvér lüktet bennem, s ezen a télen is képes vagyok házánál a vesepecsenyét és kappant (angol salátával) megenni, s leányait megtáncoltatni.

E látogatás után, azt hiszem, jogosan irhattam ezt Vak-Apátiban lakó jó barátaimnak:

Az iskolaügy halad. Adatok a miniszter elé vannak terjesztve.

Tavaszszal ujra meglátogattam a tanácsos urat. Azóta átestünk szerencsésen néhány házibálon, s a táncos-kisasszonyok nagyon meg voltak elégedve buzgalmammal és figyelmességemmel. Én se találtam a vesepecsenyén semmi kivetni valót.

A tanácsos ur azzal fogadott, hogy az ügy szerencsésen keresztülment, s *elvben* Vak-Apáti megkapta azt, a mit kért.

- Uj iskolát?

- Dehogy!

- Tanitók fizetésjavitását?

- Hohó!

- Hát mit, kérem? Szabad tán egy kis tatarozást remélnem?

- Odáig nem mehettünk. Nem volt fedezetünk rá. Hanem kap az iskola *taneszközöket*.

- Taneszközöket? - kiáltám örömmel.

- Igen, *taneszközöket*, - ismétlé a tanácsos sugárzó arccal, - mindent elkövettem és sikerült keresztülvinnem. Óh, házam barátai mindig számithatnak rám s örülök, hogy önt lekötelezhettem.

Valami mámor fogott el. Igen! Vak-Apáti taneszközöket fog kapni s ezt az én protekciómnak és előkelő összeköttetéseimnek köszönheti. Taneszközöket!

Ismételt köszönetnyilvánitások után elhagytam a tanácsost, a nélkül, hogy e *taneszközök* felől bővebb fölvilágositást mertem volna kérni, ezzel elárulhatom tudatlanságomat. Mindenesetre nagy dolgot míveltem s jelentékeny adományt szereztem Vak-Apáti iskolájának, mikor egy osztálytanácsosnak minden befolyását latba kellett vetni, hogy a *taneszközöket* kicsikarja a kormánytól. Végre is a kormány ellenállása megtört s megkaptuk a taneszközöket.

Természetes, hogy e szenzációs eredményt megtáviratoztam Vak-Apátiba, hol kivilágitás volt s köszönő sürgönyt inditottak a közoktatásügyi miniszterhez.

- Mikor nyár elején lementem, valóságos ovációkkal fogadtak. Az ismeretlenek is hátra-fordultak s hallhatólag suttogták:

- Ez az ember szerezte meg a *taneszközöket* az iskola számára.

Lányos házaknál különösen emelkedett a becsületem. A ki *taneszközöket* tud a kormánytól szerezni, az bizonyosan befolyásos ember odafönt, a fővárosban.

Szóval, Vak-Apáti társaséletének kiváló alakja voltam s mindezt a taneszközöknek köszönhettem. Pedig még meg se érkeztek!

Bár sohse érkeztek volna meg! Tudják mi volt az, a mit a kormánytól sikerült kiszoritanunk?

Száz palavessző, harminc palatábla, két falitábla betükkel és két falitábla állatokkal. Összesen *egy forint nyolcvan krajcár* értékben.

A kultuszminiszterhez intézett üdvözlő sürgöny maga két forint tiz krajcárba került.

Soha még embert oly gyorsan elnépszerütlenedni nem láttam. Tiz perc alatt lejártam magamat a sárga földig. Az aznapra tiszteletemre kitüzött rendkivüli nyári disznótort elhalasztották. A minek a disznó kétségkivül örült, de én nem.

... Másnap nyomtalanul eltüntem Vak-Apátiból s többet ott nem fognak látni.

MÉG EGY ZÓNÁS ATYAFI.

Kedves Miska bácsi!

Azt irja nekem, hogy mondjam el őszintén, a Marci gyerek hogyan viselte magát Budapesten, a millennáris ünnepélyek alatt. Megteszem szivesen, mert boszuság tekintetében a kérődző állatok közé tartozom: először lenyelem a mérgemet, s aztán szeretek rajta kérődzeni.

Hétfőn, a király bevonulása napján, reggel öt órakor mennydörgő hang ébreszt föl álmaimból:

- Szervusz testvér!

- Fegyverre! - orditám rémülten, s kiugrottam az ágyból. Kit látok magam előtt? A maga herkulesi Marci fiát, a tiszteletbeli aljegyzőt. Kitárt karokkal várta, hogy én is örüljek neki.

- Hallod-e, Marci, ne ijesztgess!

- Ugyan! Csak nem ijedtél meg. Micsoda petyhüdt idegzetü nép vagytok ti városiak.

- No, de engedj meg. Nem lett volna okosabb ide a divánra csöndesen lefeküdni?

- Lefeküdni? Eszem ágában sincs. Gyere reggelizni.

- Hajnalban? Hisz négy órakor feküdtem le. Hogy csöppentél ide te magad? Miféle goromba vonat érkezik Budapestre reggel öt órakor?

- Különvonat, pajtás. Azon jöttünk az alispán, főjegyző, adópénztárnok.

- Hát ők hol vannak?

- Egy hordár elhelyezte őket. De nekem már ott nem jutott hely.

Notabene: a fiu mindezt kiabálva mondta.

- Te Marci, - kérdém, - mi a baja a fülednek?

- A fülemnek?

- No igen, vagy a gégédnek?

- Nincs egyiknek se, hála Isten.

- Hát akkor miért bömbölsz?

- Vagy ugy? Tudod, két év óta süket principális mellett dolgozom, s hozzá szoktam a magas hanghoz.

- De mivel én se süket, se principális nem vagyok, légy szives suttogni.

- Megteszem. No, öltözködjél már.

- Nem én. Inkább vetköződjél te is. Tizig aludni fogunk.

Nagy nehezen rá birtam a lefekvésre. A függönyöket leeresztettem, koromsötét volt. Éppen le akartam hunyni fáradt pilláimat, mikor Marci beledörög a vak sötétségbe:

- Pista! Alszol?

Hallgattam.

- Alszol-e, hékás? - folytatá.

(Gondolhatta, hogy alszom, mikor hallgatok. De ő azt gondolta, hogy azért hallgatok, hogy ő azt higyje, hogy alszom.)

- Vannak-e tribünjegyeid? - harsogta Marci.

- Nincsenek. (Hiába szimuláltam.)

- Lehet még kapni?

- Akár ezeret is.

Csönd lett.

- Pista! Alszol?

(Elölről kezdte az eljárást.)

- Nem alszom.

- Jól jár az órád?

- Jól.

- Pászoltassuk össze.

Hallatlan, hajnali félhatkor órákat összepászoltatni!

- Ugyan hagyd el, hisz minden valamirevaló óra egyformán jár manapság.

- Ugy ám, de Kis-Bürgözdön még nincs behozva a középeurópai zónaidő.

Ezt gondoltam. Hisz másképp mi külömbség lenne Kis-Bürgözd és Közép-Európa közt?

Denique összeigazitottuk az óránkat. Marci ujra lefeküdt és halkan fütyörészett. Ugy öt perc mulva megkérdezte, hogy játszik-e ma Blaháné? Ekkor megszólaltam:

- Hallod-e, Marci, nem vagy te álmos?

- Csöppet se.

- Hát mit csináltál az éjjel?

- Aludtam, mint a bunda.

- Tudd meg, hogy tisztességes zónautas azért utazik, hogy tapasztalatokat gyüjtsön és szenvedjen, nem pedig, hogy aludjék.

- Kivéve, ha a zónautasnak nyugodt a lelkiismerete, mert akkor alszik.

- Hát most nem nyugodt a lelkiismereted?

- De az. Már hogyne volna?

- Akkor aludjál.

Ez a fordulat meglepte, sőt, ugy látszik, elálmositotta, mert végre valahára elaludt. Csak nyolc óra tájban tudakozódott az iránt, hogy mi az a veszekedett csikorgás odakint?

Nagy kedvem lett volna azt mondani, hogy azok az idegenek csikorgatják a fogukat, a kik nem kaptak szállást; de a nagy álmosságtól nem tudtam korrektül összeállitani a mondatot, s azért egyszerüen csak megmondtam, hogy a villámos vasut.

Tizkor fölkeltett Jobbadán Mihály, a házmester. A mi fő- és székvárosi házmestereinknek két főtulajdonsága van: vagy gorombák, vagy álmosak. Az egyik tulajdonság azonban nem zárja ki a másikat. A melyik goromba, az nem okvetetlenül álmos, de a melyik álmos, az minden-

esetre goromba. Mert ha a házmester álmos, annak a lakók sokat csöngetnek, ablakát verik, keresztanyját emlegetik, a mitől a házmester goromba lesz.

A házmesterem (a ki takaritott is rám) tehát fölkeltett. Ezuttal ugy állt a helyzet, hogy ő volt goromba, én pedig álmos. Nem is köszönt, csak igy szólt:

- Rokona az urnak az a fiatal ur, a ki ma reggel érkezett?

- Az.

- Fenyitőjárásbiróságilag intézkedtem ellenében.

- Miért?

- Pofonokat igért, azaz majdnem nyakonütött.

- Ugyan!

- Igenis, mert nem akartam átadni neki uraságod lakáskulcsát, sőt bizalmatlanságomat fejeztem ki irányában, tolvajlási szándékára vonatkozólag.

- De házmester ur, hisz a tolvaj az ablakon szokott bejárni és olyankor, mikor nincs senki otthon.

- Nem minden tolvaj. Mert ha a tolvaj mindig olyankor hatolna be, mikor a háziak nincsenek otthon, mindig tolvaj maradna és sohase lenne belőle gyilkos.

- No, ne haragudjék, fényes borravalót fog kapni.

- A borravaló sokat pótol utólag, de annyit nem, mint a pofon előleg.

- De hisz nem ütötte pofon!

- Az a tanuktól függ.

Jobbadán ur kérlelhetetlen, ünnepélyes és komor volt. Épp oly szigoru volt Marcival, mint a 67-iki kiegyezéssel szemben.

- No majd elintézzük, - fejezém be a tárgyalást, - hol a fiatal ur?

Jobbadán habozott.

- Még azt is én mondjam meg? - felelt tusakodva.

- Ha tudja.

Jobbadán Mihály, ugy látszik, azt hitte, hogy olyan emberről, a ki vele szemben tettlegességgel fenyegetőzött, nem illik részleteket tudni. De lassan-lassan más nézetre tért, először a hüvelykujjával mutatott kelet felé, azután intett, hogy a szóban forgó fiatalember arra ment, s végre, mint egy sulyos vallomás tört ki belőle a szó:

- A kávéházban van. Itt a szomszédban.

- Köszönöm. Távozzék, Jobbadán gazda.

- A dolog eligazitása még nincs rendben, - mondá ő, s köszönés nélkül kiment.

A kávéházba siettem, hol Marci megfeledkezve tribünről és bevonulásról, életre-halálra udvarolt egy kékszemü kaszirnőnek. A kasszára egy kis üveg konyakot tétetett magának. A szerencsétlen persze akkorára már teljes nevét és állását elmondta a leánynak, holott, tudja Miska bácsi, mi ilyes esetekben mindig álnevet használunk.

- Nem kell már tribünjegy, - kiáltott diadalmasan, - ettől a derék pincértől vettem kettőt.

- Köszönöm, nekem nem kell.

- Nem is neked, hanem Malvinának vettem.

- Micsoda, hát a hugod is itt van, a kis Malvin? És te csak most mondod el?

- Dehogy a hugom. A kasszirnő is Malvina.

- Vagy ugy?

Alig tudtam elhurcolni a kávéházból. A bevonulást együtt néztük. Mondhatom, hogy a fiu kitünően ért a lovakhoz. Egyre azokat nézte, kritizálta és majd leugrott a tribünről elragadtatásában. A bevonulás után földiekkel találkozott s ott hagyott engem a faképnél. Csak másnap reggel öt órakor jött haza. Egész éjjel cigányt hallgattak és tarokkoztak. Fölvert és azzal az inditványnyal lépett elém, hogy menjünk a gőzfürdőbe. Őt a kompánia a Rudasban várja. Persze, hogy nem mentem el. Hanem a mint ő kihuzta a lábát, összepakkoltam a holmiját, átadtam Jobbadánnak s ezt adtam neki utasitásul:

- Ha az a fiatal ur visszajön, mondja meg, hogy a hortobágyi marhakiállitásra utaztam.

Jobbadán arcán, a feje bubjától a pipája kupakjáig, elégedett mosoly vonult át.

- Bizalmatlansági jel, - mondá, - ugy-e mondtam?

- Eh, csak azt akarom, hogy többet hajnalban föl ne verjen.

Ezzel huszonnégy órára a szerkesztőségbe temetkeztem.

Mikor haza tértem, egyenesen Jobbadánhoz siettem. Ez az ember komor volt, mint egy elkeresztelt gyermek.

- Nos, nos, elutazott?

- Az a bizonyos rokon? - kérdé ő tompán.

- Az.

- El, de a pofozási bizonylat erősödést nyert.

- Hogyhogy?

- Az igéretek tettlegesitése utján.

- Értem. Tegnapelőtt igérte, tegnap beváltotta a pofonokat.

- Ezt cselekedte.

- Fényesen fogjuk kárpótolni önt, Jobbadán gazda.

- Járásbirósági beigazolás nélkül?

- Rögtön.

... Kedves Miska bácsi! Ezekből láthatja, hogy Marci egy romlatlan erkölcsü, de rossz modoru legény, a kiről a vad hajtásokat le kell még nyesni.

Különben pedig Jobbadán Mihály megsértett becsületének kiáltó szavát tiz forinttal hallgattattam el.

JÓ TANÁCSOK VIDÉKI ROKONAIMNAK.

Mélyen tisztelt család!

Becses leveleikből, melyek az ország minden részéből hozzám érkeztek, örömmel értesülök, hogy a koronázás jubileumára fölfáradnak Budapestre s engem meglátogatni méltóztatnak.

Ki se mondhatom, hogy mily kedves lesz nekem ez a látogatás. Már azt hittem, hogy sohse lesz szerencsém önökhöz. Évek hosszu sora óta felém se néztek, se levéllel, se friss tojással, se gyümölcscsel soha meg nem leptek. De a mint a koronázás jubileuma közeledett, ugy közeledtek önök is én felém, s a lojális érzelmekkel a családi érzelmek egyszerre támadtak föl az önök szivében.

Egyről és másról azonban föl kell önöket világositanom, mivel szerető rokonuk vagyok, s nem akarom, hogy majdan csalódva hagyják el hazánk fővárosát.

Először is Budapest tulajdonképp humbug. Nem akarom azt mondani, hogy nem létezik, - mint ezt igen komoly tudósok Amerikáról állitják, - de higyjék el, hogy az egész dolgot csupán a fővárosi sajtó fujta föl, hogy a vidék irigyelje, Bécs pedig haragudjék.

A lánchid, a muzeum, Zichy Jenő gróf és a nagy Kristóf: ezek kétségbevonhatatlanok. De a főváros egyéb tulajdonságai problematikusak.

Aztán az aszfalt nyáron elolvad és gőzölög, télen pedig oly sikos, hogy a lovak tucatszám vágódnak rajta hanyatt. Tudtommal ilyesmi Kis-Bürgözdön sohse fordult elő.

Ennyit el kellett mondanom a fővárosról. De tegyük föl, hogy önök nem a főváros, hanem a jubileum kedvéért jönnek föl.

Jó, ha elszánták magukat erre a hősiességre, akkor be kell vallanom, hogy a bevonulást körülbelül háromszázezer ember akarja majd nézni. Ezek közül kényelmesen fog élvezni hatvanezer az ablakokból és erkélyekről. A kik tribünökre jutnak, azok már déli tizenkét órakor, tropikus hőségben, ebédeletlenül kiülnek a napra, sülni, s mire a király elvonul, csak villát kell beléjük szurni s fölszeletelni. Örülhetnek azok, a kik csak angolosra sülnek. Itt azonban elárulom a program egyik rendkivüli számát, melyet, a főváros beleegyezésével, az épitő vállalkozók meglepetésül tartogatnak a közönségnek, s ez a *tribünleszakadás*. Magánértesüléseim szerint négy-öt tribün van erre kiszemelve. - Óhajtanak önök, tisztelt rokonaim, leszakadni? Isten ments!

Marad tehát az utca, vagyis a katonai sorfal mögött való állongálás és órák hosszu során át való várakozás.

Ez annyit jelent, hogy az ember taszigáltassa magát össze-vissza pár ezer ember által, szorittassa magát falhoz, fához, katonához, rendőrhöz, tapostassa le legszebben pislogó tyukszemeit, szaggattassa össze ruháit csak azért, hogy a király elvonulásának pillanatában abszolute ne lásson semmit, hanem éppen akkor verekedjék a legirtóztatóbban, létfentartása érdekében.

Tudják önök, mit fognak a nép közt látni a bevonulásból? Egy ismeretlen embernek a hátát, mellét, vagy a fejét. És mit fognak hallani?

- De kérem!

- Hallja az ur, ne taszigáljon!

- Hátrább, hátrább!

- Ne tolakodjék!

- Maga szemtelen! Hogy mer velem igy beszélni?

- Fogja be a száját!

- Nem bánom én, ha a Poncius Pilátus is.

- Jaj, jaj, jaj...

S önök még javában intézik a teréz-köruti lovagias ügyeket, mikor a király már régen az Albrecht-uton robog.

A közönség egy részét a mentők fogják haza szállitani. Csak az használna a közegészségnek, ha egy hatalmas zápor fölfrissitené a levegőt és a közönséget. Ez esetben mindenki esernyőt fog nyitni s önök még a föntebbi ismeretlen ember hátában se fognak gyönyörködhetni.

Micsoda! Önök még ezek után is ragaszkodnak ahhoz, hogy a fővárosba fölránduljanak? Jó. Igen örvendek. Gyerünk tovább!

Térjünk át lakásviszonyaimra.

Mint tudják, a fővárosi rendőrség az összes budapesti házakat szakemberekkel megvizsgáltatta, hogy melyik mennyi idegent bir el a rendes lakókon felül.

A mi házunkban eddig százharminc idegen van bejelentve, s a fővárosi mérnök- és épitészhivatal máris két gerendával támasztotta meg. Ezenfelül megtiltotta, hogy több idegent befogadjunk.

Én azonban rá tudnám beszélni a háziurat e tilalom áthágására, ha irásban kötelezem magamat, hogy a ház megtámogatására a saját költségemen beszerzek egy - harmadik gerendát s azt saját tótjaimmal fölállittatom.

Egyuttal irásban kötelezem magamat, hogy ha netán a ház a gerendák elszedése után össze találna dőlni, azt szeretett rokonaim segitségével, egy év alatt nemcsak hiánytalanul fölépitem, hanem meg is szerzem egy emelettel.

Ezeken az apró bajokon tehát könnyü szerrel tulesünk. De vannak ám nagyobb bökkenők is.

Azt valószinüleg tudják, hogy az Andrássy-uti erkélyek ára a bevonulás idejére hatszáz és ezernégyszáz forint közt váltakozik. Ezek a hallatlan paprikás árak méregbe hoztak s azonnal hirdetést tettem közzé a lapokban, hogy a bevonulás idejére a szegényebb néposztály számára önzetlenül áruba bocsátom ablakaimat, darabját potom tiz forintért.

Tetszik tudni, az én ablakaim a Népszinház mögött huzódó Rökk Szilárd-utcára nyilnak, a hol a király sohse volt és nem is lesz. Az én ablakaimból nem látni se bandériumot, se diszhintókat, se főurakat, semmit a világon. Nyugodt, csendes utca, kilátással a Rókus-kórházra. Az én ablakaim alatt nem huznak katonakordont, nem verekedik a tömeg, nem gorombáskodik a rendőrség. Ezekben az ablakokban és ebben az utcában fog lejátszódni a bevonulás idillje. A ki nyugalmat keres, ide jöjjön!

Képzelhetik tehát, hogy a külvárosi lakosság, melynek anyagi viszonyai nem engedik meg az Andrássy-uton vagy a Fürdő-utcában való pazarlást, tömegesen tódult az én ablakaimat kibérelni. Eddig minden ablakomra tiz fő esik.

Most már, tisztelt rokonaim, ha önök én hozzám szállnak, a bevonulást két okból nem fogják látni.

1. Mert az ablakok tele lesznek fizető publikummal, melytől nem lehet látni.

2. Mert a király nem arra fog bevonulni.

Tudom azonban, hogy mélyen tisztelt családom rettenthetetlen férfiakból áll, s meg vagyok győződve, hogy önöket semmi sem tartja vissza a Budapestre való utazástól.

Akkor... akkor... elszánom magamat a legnagyobb áldozatra... mert családom érdekében semmitől se szabad visszariadnom... akkor átszállitom lakásomról a barakkórházba Móric barátomat, a ki, szegény, két hete fekszik nálam, fekete himlőben.

Tudom, hogy ez az átszállitás Móricnak életébe fog kerülni, de első a család... s aztán meg Móric ugyis menthetetlen, lévén a fekete himlő a legöldöklőbb nyavalya.

SZINÉSZEK A FALUNKBAN.

Mikor az érettségi vizsgálatot letettem, kaptam az apámtól kétszáz forintot és lementem vakációzni a nagybátyámhoz, Somogyba.

A falunak két baja volt. Az egyik, hogy szük volt egy éppen érettségit tett fiatalembernek, a másik, hogy nem lehetett benne kétszáz forintot elkölteni. A nélkül pedig nem mutathattam meg, hogy ur vagyok. Azt pedig, hogy ur vagyok, meg kell mutatni.

Szinészek mentek keresztül a falun, parasztszekereken, Boglárról Marcaliba. Rájuk esteledett nálunk és előadást hirdettek a nagyvendéglőben. (A nagyvendéglőt azért hivták nagyvendéglőnek, mert más nem volt a faluban.)

Nagybátyám hétkor vacsorált, nyolcig passziánszozott, kilencig kiadta a másnapi gazdasági utasitásokat a hajduknak s aztán azonnal lefeküdt. Igy hát nem jöhetett el a szinházba.

Maradtunk hárman: a postamester leánya, a jegyzőné, meg én. Mikor a direktor végignézett a kisszámu, de válogatott közönségen, kijelentette, hogy nem fogja megtartani az előadást.

A postamester leánya sirt, a jegyzőné visszakövetelte a pénzét, én közömbös voltam.

A hősszerelmes vigasztalta és megcsókolta a postamester leányát; a leány a vigasztalásra abbahagyta a sirást, a csókra pofonütötte a hősszerelmest.

A jegyzőnéről kiderült, hogy belépti diját csirkében fizette le, mely baromfiak a direktorné anyai gondjai következtében már mint paprikás baromfiak sisteregtek a lábosban és igy visszaadhatók többé nem voltak.

A postamester leánya eltávozott a jegyzőnével, a ki dühöngött.

Én maradtam és még mindig közömbös voltam.

Közömbösségem föltünt a direktornak. Oda jött hozzám és becsületszóra öt forintot kért kölcsön.

Szó nélkül odaadtam neki. A direktor erre vakarta a fejét s igy szólt:

- Bocsánat, rosszul tetszett érteni. Tiz forintot mondtam.

Szó nélkül még öt forintot adtam neki. A direktor nyilvánosan mecaenásnak, magában szamárnak nevezett.

Vacsorához ültek. Tizenketten a jegyzőné két csirkéjéhez. Először vett a direktor négy combot, azután a direktorné két mellet, a hősszerelmes két püspökfalatot. A társulatnak négy szárny és két nyak maradt. A zuzáját a naiva ette meg. A paprikás lébe mártogatva két kenyeret elfogyasztottak, s a mi maradt a tál fenekén, azt a komikus fölhajtotta, végigöntvén a fehér mellényét, a min a direktor boszankodott a legjobban, mert a mellény az övé volt.

- Gazember, a kinek pénze van és nem hozat bort, - kiáltá a komikus.

A direktor rám hunyorgatott, hogy a célzást elértsem. Én visszahunyorgattam, hogy a célzást elértse. A komikus ugyanis látta, mikor én kétszer öt, azaz tiz forintot adtam a direktornak, s igy csakis ő rá vonatkozhatott a megjegyzés. De a direktor most már nem hunyorgatott, hanem integetett felém s én eltávoztam.

Mentem egyenesen Gábor mindeneshez, a ki nagybátyám borait kezelte és lopta.

- Gábor, lopjon nekem tiz üveg bort.

- De kérem...

- Tudom, hogy maga lop...

- Kérem ássan, az öreg nagyságos ur is tudja és még eddig nem szólt. Hát akkor mit akar az ifiur?

- Semmit, csak azt, hogy adjon nekem tiz üveg bort. Küldök én a helyett az öreg urnak Pestről.

- Pestről? - S a szemei fölragyogtak.

Öt perc mulva a tiz üveg borral beállitottam a nagyvendéglőbe, hol a hősszerelmes és a komikus ingujjra vetkezve birkóztak egy hatosért, melyet a direktor tüzött ki. A többiek körülülték és biztatták őket, a direktorné ölében egy kis kétéves leány édesdeden aludt.

A mint megpillantották a kosárból előkandikáló üvegnyakakat, azonnal abbamaradt a tülekedés.

- Mecaenas atavis edite regibus! - szavalta a direktor, - uraim, van szerencsém önöknek bemutatni Kárpáthy Zoltán helybeli nagybirtokos urat, éljen!

Zajos éljenzés felelt erre. A komikus és a hősszerelmes már bontották az üvegeket, a hölgyek igen szeretetreméltón köszöntöttek, csak a direktorné fölriasztott kis leánya visitott.

A naivával fogtam először kezet.

- Mit ér ez, - mondá, - ha az ember éhes.

- Nagysád éhes?

- Hisz látta, hogy mit vacsoráltunk.

- Kérem, parancsoljon.

- Én is? - kérdé a tragika.

- Mi is? - kérdék urak és hölgyek minden oldalról.

- Kérem, parancsoljanak.

- Gyerekek! - intézkedett a direktorné, - tartsunk rendet. Először is rántotta, kovászos uborkával, mert ez hamar készen van.

Mig a harminc tojásból készülő rántottára felügyeltek, a komikus és hősszerelmes két üveg bort kiüritettek. A mit az igazgató észrevevén, a bort rám bizta, mint „semleges” félre, de becsületszavamat vette, hogy senkinek se fogok adni.

Én átadtam a bort a direktornénak, de nem vettem becsületszavát, mert tudtam, hogy ugy se ád senkinek és haza szaladtam vacsorálni. Mire visszajöttem, a rántottának vége volt, pörköltet csinált a vendéglősné és közbe megkezdődött az ivás.

Az első pohár bornál a direkor bemutatta magát és társulatát. Megtudtam, hogy Inokaynak hivják, hogy a nyomor óriási, a kor hálátlan és a század közömbös a művészet iránt. Ha ilyen mecaenások volnának, mint ön (már mint én), akkor a nyomor nem volna óriási, a kor nem volna hálátlan és a század nem volna közömbös.

Ezt én tudomásul vettem, ők meg megették rá a pörköltet.

Az igazgató elővette a hegedüjét s táncolni kezdtünk. Csárdás közben a direktorné megcsókolta a hősszerelmest, erre a direktor kilóditotta a nejét az udvarra. A direktorné leült egy padra és sirdogált, azután elaludt.

A direktor ezalatt ott bent vad galoppokat rendezett, s közben megesett, hogy megcsókolta a naivát, a ki elsikitotta magát. Azonnal ott termett a hősszerelmes és jól mellbe vágta a direktort, a ki kitámolygott a folyosóra.

- Miért nem fenyíti meg? - kérdém.

- Hisz csak ne volnék a kezében, - hörögte a direktor, - de ő a közönség kedvence s nem tehetek ellene semmit... A feleségem szerelmes a gazemberbe, sőt a naivám is, a kibe én vagyok szerelmes...

S a direktor előhuzott egy üveg eldugott bort és jót huzott belőle.

Az utolsó jelenet, a melyet bevártam, az volt, hogy a direktor csárdást táncolt a naivával, a direktorné pedig a hősszerelmessel... Elosontam haza.

... Másnap az egész álomnak tetszett. E könnyü, ismeretlen, mozgékony, lebegő körvonalak szétfoszlottak a ködben.

KIGYÓ NYELVEK.

Másodikat csengettek. Már örültem, hogy egyedül maradok a kupéban. Végignyujtózkodtam a fele részén és nagyot készültem aludni, hogy az éjjel elmulasztottakat helyrepótoljam. A szemeimet is lehunytam már. Ekkor nagy robogás, ruhasuhogás hallatszik, három nő, egy mama és két leány ront be a kupéba, mögöttük a hordár, nyolc-tizféle apró pakkal.

Szempilláim alól mustráltam őket. Mit csináljak? Fölkeljek? Akkor oda az alvás, már pedig én nem akartam fáradtan megérkezni ahhoz a vidéki családhoz, a hová készültem. Eh, a ki alszik, attól nem lehet udvariasságot követelni. Én pedig alszom, ők legalább azt hiszik rólam és ez elég. Fekve maradtam.

A három nő az ablakhoz állt, melyet leeresztettek.

- Pá, édeseim, viszontlátásra, - szólt a mama, - remélem, a nyáron visszaadjátok a látogatást.

(Tehát kikisérték őket.)

- Óh, ha csak lehet. Tudod, hogy Miklós milyen bolondja a Balatonnak, - felelt egy női hang.

- Ugyan, Máli néni, - szólt az idősebbik leány, - egyszer csak ellehetnek a Balaton nélkül. Viz van nálunk is.

- No, ugy-e Terka, eljöttök? - kezdé a kisebbik leány, - olyan kedves nyarunk volna. Elhoznátok édes Margitom, a bicikliteket, Ellával, nálunk kitünő utak vannak.

- Majd meglátjuk, édesem. Nem én tőlem függ, - felelt egy rokonszenves csengésü női hang. (Ez bizonyosan a Máli néni leánya volt.)

- Csak nem maradunk adósaitok az ezer szivességért, a melylyel ez alatt a két hét alatt elhalmoztatok és a sok alkalmatlanságért, melyet miattunk a nyakatokba vettetek.

- Ugyan kérlek, ne emlegesd, - felelt Máli néni, - hisz tudod, mennyire szeretünk benneteket.

Harmadikat csengettek. Még néhány érzelmes nyilatkozat a kocsiban ülőktől. Kézcsókküldés, integetés, diszkrét kendőlobogtatás. A vonat elindult, a három nő helyet foglalt a szemközti ülésen s a kupé belső világával kezdett foglalkozni.

Utazósapkám jól a szememre volt huzva és igy bátran álltam a tüzet. Mert kétségtelen, hogy nem a melegvezető csapot, nem is az utasoknak szóló parancsokat és figyelmeztetéseket nézegették, hanem engem.

- Alszik? - sugta a mama.

- Bizonyosan, különben nem volna olyan paraszt, hogy itt hemperegjen előttünk.

Szabályosan lélekzettem és teljes mozdulatlanságba estem. Ha már paraszt vagyok, legalább alszom.

Csakhogy vége van már ennek a két hétnek, - szólt a mama, - ha még két napig maradunk, megpukkadtam volna!

- Miért, mamus?

- Ki nem állhatom az olyan izléstelen embereket, a kik ugy fitogtatják a gazdagságukat, mint Máliék.

- Már az igaz, valódi parvenü-tempó. Majdnem kiszurták a szemünket, hogy ezt is észrevegyük, azt is.

A mama gyorsan folytatta:

- Már mirevaló volt az, hogy két hét alatt ötféle ezüsttel és tizenkétféle porcellánnal teritettek, meg hogy minden nap annyi virágot raktak az asztalra?

Az idősebbik leány belevágott:

- Azt is nevetségesnek találom, hogy a szárnyasnál mindenki kapott egy pohár pezsgőt.

A kisebbik leány fitymáló hangon megszólalt:

- Én csak azt a tónust restellem, a mi az odajáró fiatalság közt uralkodik. Hogy ezek az urfiak milyen hangon beszélgetnek a leányokkal, az hallatlan.

- Nevetséges az is, - szólt a mama egyre ingerültebben, - hogy Margitnak is külön szobája van, meg az Ellának is. És milyen nagyra vannak vele, hogy mindegyik a maga izlése szerint, az egyik tiszta kékre, a másik tiszta fehérre rendezte be.

- Aztán mindegyik beül a maga szobájába s mindegyiknek megvan a maga udvara. Csodálom, hogy a leányok nem tartanak külön zsurt.

- Hát nem elég, a mi eddig van? Miklós bácsi otthon van kedden délután a kártyázni óhajtó idős barátai számára. Máli néni minden páros vasárnapon fogad, Ella meg Margit pedig hetenkint egyszer leányzsurt tartanak az ügyek megbeszélése végett. Csak az kellene még, hogy Sándor is legényzsurt tartson.

- Sándor? - szólt hevesen az idősebbik leány, - az a nagy mafla? Sajnálom azt az időt, a mit rá pazaroltam. Szemtelenül kacérkodott velem. Azt hitte az ostoba, hogy beugrat. Egyszer megcsókolta a hajamat. Tudom, hogy ő volt, de letagadta. Azért mégis megmutatom, hogy hamarabb férjhez megyek, mint az a két pulykatojásos teremtés!

- No már, az igaz, hogy jó szeplős mind a két leány, - szólt a kisebbik kigyó megelégedett hangon...

- Bizony, titeket le nem főznek, - szólt ismét a mama, - a Palkovics Sándor piknikjén is ti főztétek le őket. Az egész mulatságban csak a ti szoknyátokat szaggatták össze és csak a ti cipőtök lett rongyos...

*

Itt visszatérek magamhoz. Alvásról persze szó sem volt, hisz méreg és düh forrt bennem, mikor ezt az irigy nyelvelést a kedves rokonoktól hallottam, a kik két hetet pompásan eltöltöttek a pestiek nyakán. Mikor a Palkovics Sándor piknikjét hallottam emlegetni, világosság kezdett derengeni a fejemben. Ezzel a piknikkel összevetettem az Ella és Margit nevü testvéreket, Sándor nevü bátyjukat, Máli mamát és Miklós papát... nagyon ostoba és a társaságban járatlan embernek kellett volna lennem, ha ki nem találtam volna, hogy itt Szamossy Miklósékról, a legkedvesebb, legjobban berendezett uri házak egyikéről van szó... ama házak egyikéről, a hová a pesti zsuroló fiatalság nemcsak enni és inni jár, hanem szórakozni, az idejét kellemesen eltölteni. Hallatlan, igy meggázolni ezt a családot!

A karomat fenyegetőleg mozditottam meg.

- Pszt, ébred, - sugta a mama.

Mindnyájan várakozólag néztek rám és elhallgattak. Hogy a fölébredést jobban szimuláljam, még nagyot és hangosat ásitottam is. Azután hirtelen fölültem és bámuló szemeket meresztettem rájuk.

- Pardon, hölgyeim, - szóltam kifogástalan udvariassággal, - ha tudtam volna, hogy önök itt vannak... de nem tudtam... bocsánatot kérek.

- Óh, kérem, - szólt a mama, miközben szuró tekintetet vetett rám.

Kinéztem a gyorsan tovatünő tájra és gondolkoztam... nagyon gondolkoztam valamin... Majd a kocsiban hordoztam körül tekintetemet... A leányok mellett egy virágbokréta feküdt. Ránéztem és szólék:

- Pardon, még egyszer. Nagyságos asszonyom nem fog tolakodásnak venni egy indiszkrét kérdést... Hisz elvégre én egy idegen ember vagyok, a ki tán egy félóra mulva eltünöm és sohse látnak... Szamossy Sándor csináltatta ezt a bokrétát? Egészen az ő virágai, az ő izlése, modora...

- Ösmeri? - kérdé a nagyobbik leány.

- Legjobb barátom, bár az utóbbi napokban kevesebbet találkoztunk, mert valami unalmas rokoni familia mellett kellett a szegénynek robotolnia...

Halotti csend a kupéban.

- Panaszkodott? - kérdé dühtől recsegő hangon a mama.

- Nekem nem, de az ilyesminek hamar hire megy a fiuk közt. Azt is hallottam, hogy valami kellemetlen falusi libát akartak a nyakába sózni, de szerencsésen ki tudta kerülni a cselvetéseket...

- Mily meleg van itt! - szólt a mama és a folyosóra ment, a két leány utána.

*

Komisz voltam, elismerem, de hol van az megirva, hogy a nőket ne érje utól a nemezis?

A PUZDRAI JÓ-SZIV ÜNNEP.

Egy nyári délután, mikor a rektor ur szőlőjében hüseltünk s borivás helyett górcsővel filloxerát vizsgáltunk, azt az eszmét penditette meg valaki, hogy az árvizkárosultak javára „Jó sziv”-ünnepet kellene rendezni. Már adtunk ugyan az árvizkárosultaknak. Ránk irt a megye, kapott öt forintot, ránk irt a belügyminisztérium, ő is kapott öt forintot, ezenkivül a főszolgabiró is több izben értésünkre adta, hogy ha kedvesek akarunk lenni a hivatalos körök előtt, gyüjtsünk a „Jó sziv” javára. Nem tudom, talán az alispán urnak valami rendjelre, vagy titkos tanácsosi cimre volt szüksége, elég az hozzá, hogy nagyon nógattak bennünket a jótékonyságra, mert - ugy mondák - a megye böcsülete függ a gyüjtés összegének nagyságától. Mi a tiz forinttal megmentettnek hittük ugyan a megye becsületéből ránk eső részt, de sokan azt hitték, hogy „Jó sziv”-ünnepet mégis illik rendeznünk s azt minden megerőltetés nélkül meg is tehetjük. Erre a hónapra ugy se esett a faluban se lakodalom, se keresztelő, se névnap s az uri osztály kiváló egészségi állapota mellett, még csak halotti torra se lehetett kilátásunk. Ez elmaradt mulatságok helyett tehát „Jó sziv”-népünnepet rendezünk s az egész környéket összegyüjtjük rá.

Ott helyben, a filloxeratermő szőlő oldalában, megalakult a program-összeállító bizottság s a többi bizottságot is megalakitottuk volna, de nem voltunk annyian jelen. Hogy egy „Jó sziv”-ünnephez szükséges összes rendező bizottságokat a faluból kiállithassuk, a legbonyolódottabb kombinációkra volt szükségünk. Mindegyikünk benne volt minden bizottságban, választmányban, nagy választmányban, albizottmányban. Én az egyikben elnök voltam (gondolom a szamárversenyt rendező bizottságban), a másikban jegyző, a harmadikban pénztáros, a negyedikben egyszerü választmányi tag. Cimeim nem férték volna rá egy ív papirosra, megszégyenitették azok sokaságukkal a kinai császártól kezdve az összes uralkodókat együttvéve. Ha mindegyik cimhez csak öt forint fizetés járult volna, én ma öt házban laknám a köruton s harminc kerület egyhangulag, óriási lelkesedéssel megválasztana képviselőnek. De ha meggondolom, hogy mily közel álltam ahhoz, hogy én fizessek rá mindegyikre öt forintot: elszörnyedek. Ha ez megtörténik, akkor én ma oly óriási szegénységben élek, hogy kénytelen vagyok egyesegyedül lakni télen a szegények házában, nyáron a hajléktalanok menedékhelyén. Kolosszális nyomoromtól mindenki kiszorulna onnan.

A puzdrai uri bennszülöttek mind igy voltak s valamennyien büszke öntudattal viseltük cimeink rengetegét. Egy hétig nem is tettünk egyebet.

A második hét elején én a megállapitott programmal beutaztam a városba, hogy azt és a meghivókat kinyomtassam. Három nap mulva tértem vissza a hatalmas paksamétával. Eközben otthon Saraglya János meghalt s hat kis fiugyerekkel özvegyen hagyta Saraglya Jánosnét. A szegény asszony fűhöz-fához szaladgált, alig maradt betevő falatja, - pedig ha mindegyik fiu naponkint csak egy falatot akar betenni, az már hat betevő falat. Nem segithettünk rajta, mert a „Jó sziv” költségében nyakig usztunk. Már a rakétákat is meghozattuk Pestről, nemkülönben a „velencei éj”-hez szükséges lampionokat. A velencei éjt az erdőben szándékoztunk rendezni. Viz ugyan nem volt hozzá, de vigasztaltuk magunkat azzal, hogy Velencében viszont - erdő nincs.

Kissé zavarta lelkesültségünket az, hogy nagy jégverés zúgott végig a határon. Ez még magában nem volt olyan szörnyü csapás, mert buzánk ugy se ragyogott, rozsda marván, de hozzájárult, hogy még korábban a fagyos szentek gyümölcstermésünk jókora részét elvitték. Csakis azzal tudtuk a buzgalmat visszaállitani, hogy elképzeltük, milyen szerencsétlenek azok a szegény emberek, a kiket hegyibe még az árviz is elpusztit. Hozzájárult a hangulat emelé-

séhez a szolgabiró ur, a ki egy délután átjött tarokkozni, s kijelentette, hogy felsőbb megyei helyen már észrevették nemes igyekezetünket. Csak az volt a baj, hogy észrevette az adó-felügyelő ur is, a ki abból a körülményből, hogy mi teljesen ismeretlen árvizkárosultaknak pénzt akarunk összedobolni, azt következtette, hogy mi valami jómódu falu vagyunk, s nyakunkra küldte az exekuciót. Mennyi vánkost vitt el a faluból az a becsületes végrehajtó! Azóta nem bánt senkit nálunk az a gondolat, hogy - ágyban, párnák közt halni meg.

A nagybizottság ülést tartott s ott számba vettük a teendőket. A program oly tökéletes volt, hogy még ez is rajta állt: „Katonák, őrmestertől lefelé, felét fizetik". A mi bizonyitéka a hadsereg iránt való előzékenységünknek s nem jár veszteséggel, mert katona, őrmestertől lefelé, vagy fölfelé, egyaránt hiányzott vidékünkön. Az ülésen elhatároztuk, hogy a helyi jótékonyságot huzamos időre megszüntetjük, különben tönkre megyünk. Igy a templomot az idén nem cserepeztetjük, pedig becsorog az eső, éppen a szószékre, a szegény gyermekeket a télire nem ruházzuk föl, a kisdedóvót megszüntetjük s az elaggott munkaképteleneket nem segéljük. „Az országos csapás előtt, - mondá igen helyesen Batár elnök ur, - megszünnek a lokális tekintetek, az apró szükölködések, a kisded nyomorgások. A Tisza völgyéből száz-ezrek jajszava ostromolja füleinket, - nyujtsunk segitséget nekik." *(Általános helyeslés.)*

Megkondult a harang a toronyban, szokatlan időben. Kiszólok a tornácra, Batár ur szakács-néjához, hogy mi baj Mari? Azt feleli, hogy meghalt Saraglyáné, meg két gyermeke. Hogyan? Mibe? Beleugrott velük a kutba, kétségbeesésében, a szegény nyomorult, nem tudott megélni. Mi lesz a négygyel, a kiket itt hagyott? Azt a jó Isten tudja.

A meghivókat szétküldtük, még Kóró Péternek is küldtünk, a ki földink, de a Tisza mellé szakadt, Derzsre. Megemlékeztünk róla, hadd' lássa, hogy mit csinálunk Puzdrán. Ő is meg-emlékezett. Irt nekem egy levelet, a melyben ezt mondja:

Kedves barátom!

Köszönöm, hogy javunkra olyan szép mulatságot rendeztek. Csak azt jegyzem meg, hogy rajtunk nem segit se száz, se ezer forint. Ti. se az én rombadőlt istállómat nem épititek föl, se az én vizbefulladt hat ökrömet meg nem veszitek. Ez egy. Aztán meg föltéve, hogy az idén segiteni fognak rajtunk, s összeszereztek annyi pénzt, a mennyi kell, *ki segit rajtunk a jövő esztendőre?* Mert a jövő évre, vagy két esztendőre megint csak árvizünk lesz, s ezeken az állapotokon országos pumpolással segiteni nem lehet. A Tisza meglesz jövőre is, a rossz szabályozás is meglesz, a hó is olvadni fog tavaszszal, már neki megvan ez a rossz szokása, s igy mi épp ugy uszni fogunk, mint az idén.

Maradok szerető barátod

Kóró Péter.

A levél annyira gondolkodóba ejtett, hogy az elnökkel összehivattam a nagybizottságot, s eléje terjesztettem a dolgot. Egyhangulag elhatároztuk, hogy *majd a jövő évi árvizkárosultak javára rendezünk népünnepet*, még pedig a *jövő* esztendőben. Az idén a mit rendeztünk, a rakétákkal s a velencei éjjel, annak jövedelmét a négy megmaradt Saraglya-árva kapta, meg ujra cserepeztük a templom tetejét, s a mi még maradt, abból ruhát veszünk a szegény gyerekeknek.

Csak az alispán ur valahogy meg ne tudná ezt a mi szükkeblüségünket.

A SZÖVETSÉG.

Elbeszéli egy fiatal orvos.

Éppen azon a ponton álltam, hogy a budai alaguthoz folyamodjam jegyszedői állásért, mikor Tarpatakon megválasztottak községi és körorvosnak. Százötvenen folyamodtunk erre az állásra, köztünk olyanok is, a kik Bécsben, sőt stipendiummal Berlinben és Parisban végezték a medikát, de én ezekkel szemben büszkén hivatkoztam arra, hogy a kolozsvárin és budapestin kivül más egyetemet még álmomban se láttam, szóval tisztán a magyar tudományosság emlőin nevelkedtem föl. Ez döntött, nem is beszélve arról a kedvező körülményről, hogy egy tarpataki majálison nagy föltünést keltettem daliás csárdástáncommal. Csak az a körülmény ejtett kissé gondolkozóba, hogy a levélhez, melyben megválasztásomról tudósitottak, utóiratban odatették a kérdést, hogy tudok-e borotválni? Ezt nem tanitják a hazai orvosegyetemeken, s ha a borbélyok néha belekontárkodnak is a mi mesterségünkbe, nekünk, mint lojális művelt embereknek, sohase jut eszünkbe, hogy illetéktelen hajnyirással jogaikat csorbitsuk. Az utóiratból különben azt sejtettem, hogy a tarpatakiak egészsége fölött eddig csak borbély őrködött.

Egy késő őszi napon összecsomagoltam holmimat, könyveimet, az Orvosi Hetilapok néhány évi folyamát, s elutaztam a kis faluba, hol a szenvedő emberiség egy kis töredéke tőlem várta jövendő betegségeinek megszüntetését. Nem mulasztottam el beszerezni egy emberi koponyát, s egy spirituszba tett ocsmány kigyót. Vidéki doktor szobájában ez épp olyan kellemes hatást tesz, mint vidéki ügyvéd irodájában a Wertheim-szekrény; hangulatot, bizalmat ébreszt a közönségben. Egy elromlott belélegző gépet is vettem olcsó pénzért; Tarpatakon ugy sincs rá szüksége senkinek, s emeli fogadó-szobám berendezésének szakszerüségét.

Igy fölszerelve vonultam be Tarpatakra, s már a falu határában mindjárt páciensem akadt. Tudniillik kocsim elgázolt egy gyereket, a ki annyira bömbölt, hogy kénytelen voltam az apja száját öt forinttal betömni. Megvallom, hogy ezért az öt forintért magam is a kocsi alá feküdtem volna. A könnyü bricska semmi sérülést sem ejtett a parasztfiun, csak a lajbijáról sodort le két pitykét. Az apa pipája azonban eltörött. Mert a kalap mellé volt tüzve, s a megrémült apa a kalapot pipástul a lovak közé dobta, hogy azokat a gyerektől elriassza. Ez a pipa, meg az a két pityke került nekem öt forintomba.

A tarpataki intelligenciával hamar megismerkedtem. Kitünő egészségü emberek voltak ezek mind s ha a kuglinál meg nem dobták az állogató gyereket, a nép köréből se voltak betegeim. Néha egy-egy jóakaratu tehén is akadt, mely megrugott valakit s ezzel alkalmat nyujtott nekem némi tevékenység kifejtésére.

A falu fiatal papjával léptem leghamarabb jó barátságba. Az öcscsével együtt laktam Pesten két évig s hirből már régen ismertük egymást. Én tudtam róla, hogy felséges sonkákat küldöz az öcscsének, ő meg tudta rólam, hogy ezekből a sonkákból én is hatalmasan kiveszem a magam részét. Ha én ránéztem, eszembe jutott a kitünő sonka, ha pedig ő rám nézett, eszébe jutott szeretett öcscse. Igy aztán megszerettük egymást.

Gyakran összejártunk kettesben tartlizni és piketirozni. Nagyokat sétáltunk a szabadban, ha szép idő volt s beszélgettünk a lélek halhatatlanságáról és a buzaárakról. Ő nagyon jól értett mind a kettőhöz.

Ugy szüret idején, mikor már fagyos szelek és hideg záporok jártak s a halálozások a faluban szaporodtak, beállit hozzám a község koporsócsinálója. Ragyavert alacsony kis ember volt, a

ki csekély keresményét pálinkába szokta fektetni. A pálinkát aztán magába fektette. A pálinka végül őt fektette le a földre. Ilyen sorrendben ért el mindig a részegséghez.

Belép, beteszi maga után az ajtót, szembe fordul velem s hallgat.

- No János bácsi, talán beteg? - kérdem.

- Nem én, kérem alássan, hála Istennek.

- Hát akkor mit keres a doktornál?

- Bizalmas szóm volna a doktor urhoz négyszemközt.

- Aközt vagyunk.

A másik szobaajtóhoz ment, azt is betette, kinézett az ablakon, benézett az ágy alá, végre széket huz mellém s leül.

- Ejnye be titkos! Csak nem azt akarja bevallani, hogy megölte az apját?

- Nem! Hanem egy nagy kérésem volna a doktor urhoz... Családos ember vagyok... Feleségem, két gyerekem van... A mesterség rosszul megy...

Itt megakadt.

- No csak ki vele, bátran, - biztatám.

Egészen közel hajolt a fülemhez és suttogá:

- *Vegyenek be engem harmadiknak.*

Elbámulva néztem rá.

- Hová vegyük be harmadiknak?

- A szövetségbe, - s hamisan hunyorgatott a szemeivel.

- Miféle szövetségbe?

- Ugy-e bámul a doktor ur? János gazdán nem lehet kifogni! Nem vagyok én olyan tökkel ütött. Hamar rájöttem én arra, - s önelégülten vigyorgott.

- Mire jött rá, az Isten áldja meg, beszéljen már.

- Mindjárt föltünt nekem, mikor a doktor ur ide jött, hogy a tisztelendő urral milyen szoros barátságot kötött.

- Nos, nos?

- Ketten kártyáztak, együtt sétáltak, a doktor ur egy tajtékpipát kapott a tisztelendő urtól, meg szüzdohányt, egy akó bort...

- Hát aztán? - sürgetém.

- A doktor ur se maradt hálátlan... olyan sokan haltak meg a faluban. A tisztelendő ur sohase kapott ennyi stólát.

Meglepetésemben majd lefordultam a székről. Nem tudtam, hogy pofon üssem-e, vagy megbotozzam a gazfickót? Ő folytatta:

- Nekem is van egy kis szőlőm... a doktor ur butorai is rászorulnak egy kis reparálásra... Vegyenek be engem is... aztán virágoztassa föl doktor ur a tarpataki koporsóipart is... Családapa vagyok...

A rettentő komolysággal előadott kérelem oly groteszk volt, hogy dühöm a legnagyobb vidámságra változott. Megfogtam János gazda kezét s megráztam.

- Én elfogadom, - mondám, - de nem tudom, hogy a tisztelendő ur mit szól hozzá? Kérdezze előbb meg, de ne emlitse neki, hogy már járt nálam.

- Rögtön oda sietek.

És eltávozott. Nagyon hamar visszatért, zavartnak látszott.

- Gyorsan jár, János gazda.

- Segitettek egy kicsit. A tisztelendő ur kidobott.

- Hát tudja, a tisztelendő urnak igaza van, egy ekkora falu nem birhat meg hármunkat. Jobban már nem dolgozhatom, hogy maga is zöld ágra vergődjék.

- Családapa vagyok... Ne is tessék szólni a tisztelendő urnak. Utóvégre is csupán a doktor urtól függ.

- Jó, hát én beveszem magát. De néma legyen, mint a sir.

Este a szolgabirónál volt az egész uri osztály, s én nagy hatást tettem a dolog elbeszélésével, s mind lesték, hogyan fogom lefőzni a koporsócsinálót. Én csak vártam.

Egy napon lélekszakadva fut hozzám a koporsócsináló felesége, s jelenti, hogy a kisebbik fia nagyon beteg. Se szól, se beszél, hányja, veti magát, majd ugy fekszik, mint egy darab fa. Ő azt hiszi, hogy a forró-hideg rázza.

- János gazda otthon van? - kérdém hirtelen.

- Mikor elgyüttem, még nem volt.

Az asszonynyal azonnal a házhoz siettem. De bizony a koporsó-készitő már akkor otthon volt s a kapufélfának támaszkodva, ugy látszik, engem várt. Mikor oda értem, mellém lép, megfog és suttog:

- Doktor ur, persze erről lemond a szövetség.

- Hogy mondana? Hisz akkor meg vagyunk csalva. Senkit se bocsáthatunk ki körmeink közül. Tiszta veszteség.

- Az én gyermekemet engedjék el.

- Nem tehetjük.

- Nem? Hát akkor ide az ur elevenen nem lép be.

- Micsoda? Ez a szövetség?

- Nem kell szövetség, az én számomra külön ugyse dolgozhatik az ur, a pap mindig kap belőle.

Közeledtem.

- Ha pedig be mer lépni, akkor följelentem a szövetséget a szolgabirónak.

- Nyomorult áruló, - feleltem, nagy nehezen visszagyürve nevetésemet, s egyre közeledve a házajtóhoz.

De János gazda beszaladt a házba, fölkapta a gyereket az ágyból, a következő pillanatban pedig elrohant a szolgabiróék felé. Én utána ballagtam. Mire oda értem, ott már mindenki a hasát fogta nevettében. Csak a koporsókészitő volt megzavarodva, s nem értette az urak

vidámságát. Én ezalatt konstatáltam, hogy a beteg gyermek csupán a gyomrát rontotta el, s aztán szivvel-lélekkel a kacagókhoz csatlakoztam.

János gazda annyira szivére vette a dolgot, hogy fölhagyott a koporsócsinálással, s most bölcsőkészitő és a legbuzgóbb házasságközvetitő. De valahányszor halott van a faluban, mindig nagyon jelentőségteljesen csóválja a fejét.

ELŐRE.

A magyar irodalomnak évek óta szerény munkása vagyok, irtam két kötet lirai költeményt, nyertem Teleki-dijat egy drámával, melynek szinrehozatalától a legvakmerőbb vidéki direktor is visszaborzadt, arcképem megjelent a *Költők Albumá*-ban, a szépirodalmi lapok minden hónapban közöltek tőlem egy verset és mégse tudtam poziciót foglalni az irodalomban.

Elkezdtem járni az irói körbe, hol igen jól éreztem magamat (iró nincs ott), ebéd után rendesen feketéztem a legbefolyásosabb irókkal, akadémiai üléseken feltüntem örökös jelenlétemmel, a legkisebb irói temetéseken talpig feketében hallgattam a gyászbeszédeket s alázatosakat köszöntem a „jelenvoltak”-nak: és még mindig nem volt pozicióm.

Közben három párbajban és egy kávéházi verekedésben vettem részt. Az egyik párbajban végigvágtak a hátamon. Ezen az egész sajtó kacagott. Kezdtem ismert ember lenni.

A másik párbaj azzal végződött, hogy segédem nyakon ütötte ellenfelemet s rögtön ők is megduelláltak. Erről is sokat beszéltek. Néhány ember, a ki eddig nem vett észre, kezdett köszönni.

Azután jött a kávéházi verekedés, utána egy párbaj és tárgyalás a rendőrség előtt. Ettől kezdve igen sok párbajban kértek föl segédnek s nevemet számos nyilttéri közleményben olvashatta a közönség. Több izben megtörtént, hogy másodmagammal gyávának, sőt rágalmazónak nyilvánitottam előttem teljesen közömbös embereket.

Pedig nem vagyok verekedő természetü ember. Hanem nálunk olyan társasági viszonyok vannak, hogy beül valaki egy kávéházba s ott kávé helyett nyaklevessel traktálják meg teljesen ismeretlen ifiurak, a kik rendesen az orrára vagy a kopasz fejére tett megjegyzéssel kezdik. Vagy pedig békésen beül a szinházba - s harmadnap a szomszédja, a kit sohase látott, hasba vágja karddal. A legcsöndesebb ember is belekeveredhetik a legiszonyubb skandalumokba; tyukszemre lépés miatt seholse verekesznek annyit, mint nálunk.

Egy napon beállit a lakásomra egy herkulesi külsejü fiatalember, a ki bemutatja magát, mint egy kisebb vidéki város főjegyzőjét. Azzal az ajánlattal lepett meg, hogy vegyem át az odavaló hetilap szerkesztését. Kijelentette, hogy nevemet odalent igen jól ismerik s egyike vagyok ott irodalmunk legkedveltebb alakjainak. Fölajánlott 600 forint évi fizetést, szabad lakást, fütést, világitást. Elfogadtam. Hizelgett hiuságomnak, hogy egyenesen rám gondoltak.

- Ejnye, be erős ember, - mondám, mikor fölállt a székről.

- Hja, muszáj, főjegyző vagyok. Hát még a polgármestert nézné meg. Fél kézzel agyonvág egy bikát. Tehát az esti vonattal utazunk.

- Hova siet, főjegyző ur?

- Egy kis bevásárlást kell tennem: két pár pisztolyt, két pár kardot s négy vasbotot vásárolok a városi tisztikar számára.

Ezzel eltávozott. Kissé gondolkodóba estem a hallottak fölött. Eh, bizonyosan valami sportklubot akarnak alakitani. Azonnal irtam levelet anyámnak, elmondtam, hogy milyen nyugalmas állásra tettem szert s ezentul szabadon élhetek költői hivatásomnak. Mennyire megizmosodva fogok onnan ujra fölkerülni a fővárosba!

Este a főjegyzővel elutaztam s utközben megismertetett a helyzettel. Lapom cime: *Előre*. Hivatalos lapja a városban jelenleg uralkodó pártnak; politikájára nézve kormánypárti, más

nem is lehet, különben kauciót kellene letenni. Ez azonban mellékes: fő az, hogy a Kusztora-pártiakat ütni kell.

Kusztora? Ilyen nevü pártvezért se hallottam még az országban.

- Ki az? - kérdém.

- Hja, az nagyon veszedelmes ember. A legelőkérdés és a tinójárás bérbeadásának kérdése óta ő áll az ellenpárt élén és szítja ellenünk a tüzet. Azért kell nekünk egy ügyes tollu ember, hogy ellensulyozni tudjuk az ő lapját.

Hogy fogom én költői tollammal a tinójárási pártvezért lefőzni?

- Vannak munkatársaim? Mi a rendszer a szerkesztésben? Mi az eljárás? - kérdém.

- Az eljárás - felelt a főjegyző - ez: először a nyilttér, azután a vörös plakát, azután a butorszállitó kocsi és végül a bot.

Itt már tisztára megállt az eszem. Bővebb fölvilágositást kértem.

- Hát kérem, nálunk a becsületsértő nyilatkozatot először a lapnak a nyiltterében tesszük ki, ha ez nem használ, akkor plakátokon kiragasztjuk a város minden részében, ha erre nem felel, akkor elővontatjuk a városháza udvarán álló butorszállitó kocsit, annak az oldalait tele ragasztjuk a becsületsértő plakátokkal s egész nap a városban sétáltatjuk. Ha erre se adja be a derekát: akkor megbotozzuk. Ez csak világos.

Kezdtem belátni, hogy miért kell a főjegyzőnek ilyen Herkulesnek lenni s miért kell a polgármesternek még erősebbnek lenni. Ezek verekesznek legtöbbet.

- Nem lehetne a kibékülést megkockáztatni? - kérdém.

A főjegyző ugy nézett rám, mintha a mennybéli üdvösségét kértem volna tőle - Kusztora számára.

Másnap reggel megérkeztünk. Egypár városi tanácsos várt ránk tiz hajdu fedezete alatt. Két tanácsosnak a keze, háromnak az álla volt felkötve.

- Nyilatkoztak a mult napokban, - magyarázá a főjegyző.

A várossal igen meg voltam elégedve, a lakásommal is. Baromfiudvarra nyilt az ajtó, ökoristállóra az ablak; de a mi közbül volt, egy poétának elég tér ahhoz, hogy innen a világot meghóditsa. E kis várost máris meghóditottam költészetemmel.

Csak ez a fene Kusztora ne lebegne fölöttem vésztjóslólag.

Némi tanulmányozás céljából elővettem a saját lapom, az *Előre*, s a Kusztora lapja, a *Talpra Magyar* utolsó számát.

Az én lapomban volt egy vezércikk a selyemtenyésztés fontosságáról, s utána harmincnégy nyilatkozat a Kusztora-párt tagjai ellen, a kik mind le voltak leplezve.

A *Talpra Magyar* ellenben apróra elmondta, hogy a főjegyző hányszor itta le magát a mult héten; a polgármester hogyan tette zálogba a hajduk téli köpenyegét; a pénztáros hogyan kártyázta el a feleségét, stb. stb.

Semmi városi hir, csupa alávaló pletyka.

Kezdtem izzadni. Mit fogok én itt csinálni? Még aznap sorba jártam az irányadó köröket s egy szomoru tapasztalatot tettem: költeményeimet s egyéb irodalmi munkáimat nem ismerte a

kutya se, ellenben párbajaim és kávéházi verekedésem köztudomásuak voltak. Ezért voltam hát én irodalmunknak olyan kiváló alakja, s ezért fogadtak olyan szivesen!

Egy eszmém támadt: hátha megpróbálnám a magam szakállára a kibékitést?

Beállitottam Kusztorához. Már hallotta, hogy engem hoztak ő rá, de azért szivesen fogadott.

- Minek bántsuk egymást, mikor ezzel csak a város érdekei szenvednek? - mondám.

- Ugy van, uram. Nekem is legfőbb óhajtásom a kibékülés.

(Nini, hisz ez nem is olyan rossz ember.)

- Kezet rá, - mondám, - a jövő számban kezdjük pengetni a békülékeny hurokat.

Én irtam egy igazán szép cikket *A város békéje* cimen. (Annyi bizonyos, hogy pártomban nagy fölháborodást keltett.) Ő pedig irt egyet *A csuszómászó féreg* cim alatt.

Ez a *féreg* én voltam. Elmondta, hogy én földön fetrengve kértem őt, hogy ne bántsa a mi pártunkat. (Az én pártom ezen is fölháborodott.)

Én pedig, a mint a cikket elolvastam, fogtam a polgármester botját (a polgármesterét!) s Kusztorát véresre vertem. Ő is bezuzta az orromat.

Hanem azért bukott ember voltam. Pártom nem bocsátotta meg a látogatást és azt, hogy az *ősi eljárásban a sorrendet nem tartottam meg*.

Negyednapra Budapesten voltam, tört szivvel és tört orral. Kusztora, mint hallom, még ma is egyre gazemberez engem a *Talpra Magyar*-ban.

KÜLVÁROSI HANG.

Egy józsefvárositól.

Tisztelt szerkesztő ur! Önöknek könnyü odabent a Belvárosban, magas négyemeletes falak közt, egyetlen jól csukódó erős kapuval, sok bolttal, sok gázlámpával, élénk esti forgalommal; de mit csináljunk mi szegény külvárosiak, kiknek pici földszintes háza deszkakeritéssel végződik, történeti nevek helyett utcáink retek-, tehén-, bokor-, borju stb. névre hallgatnak s ennek megfelelőleg csak olyankor vannak világitva, mikor a csatorna valahol beszakad, s a hatóság egy mécset állit a gödör fölé, hogy a polgárok bele ne essenek.

Ez világitásnak egy kissé hiányos, de mindig tesz szolgálatot valakinek: annak tudniillik, a ki a lámpást elviszi, a mivel megfoszt bennünket a város és a rendőrség gondoskodásának egyetlen látható jelétől. Mi külvárosiak el vagyunk hagyva rettenetesen s a legutóbbi gyilkosság és rablás óta határozottan belénk ütött a félelem.

Rendőrt mi a következő esetekben látunk: ha a szobaleány az utcára rázza a törlő rongyot, ha bejelentési cédulákat jön vizsgálni, ha egy virágcserép lezuhanik az utcára, ha a házmester elfelejti felöntözni a járdát nyáron s elfelejti elsöpörni a havat télen. Ilyen esetekben kérlelhetetlenül megjelenik s helyreállitja a rendet, melyet senki sem zavart meg. Hol látunk még rendőröket? A cigányos kávéházak előtt, hol élvezi a muzsikát s csendesen veri a taktust; a szinházak körül, hol az előcsarnokban melegszik s élénk érdeklődéssel eszmét cserél a portással a szindarabok felől; a lóvasuti kocsikon tömegesen, mert ott ingyen utazik s a világért se tenne meg tiz lépést gyalog; a nagyobb temetéseken; az összes *Jó sziv* ünnepeken légiószám voltak.

Sokszor törtem rajta a fejemet, hogy uram-istenem, marad-e rendőr a büntettesek kinyomozására? S az eredmény arra a meggyőződésre juttatott, hogy nem marad. Nem fognak el senkit, legföljebb egy-egy sebesen hajtó kocsist, azt is csak akkor, ha - nem hajt tulságosan sebesen. Vagy egy jókedvü fiatalembert, a ki egypárat kurjant az utcán és sokkal részegebb, semhogy elszaladhatna. Vagy az utcai verekedőket, a kik meg azért nem tudnak elszaladni, mert egymást fogják.

Eszembe jut az a nagy alföldi város, a hol összesen négy közrendőr őrködik a közbiztosság fölött. A mi ugy értendő, hogy az egyik pipát tisztit, a másik csizmát pucovál, a harmadik szivart, bort hord a hivatalba, fát vág, füt, a negyedik meg a kapitány ur szőlőjébe jár ki bort fejteni. Persze mikor aztán szükség van rájuk, nincsenek sehol. De nem is bolondok a pipa, csizma, bor stb. mellől előjönni, mert akkor a nép őket veri meg s oda a hivatalos tekintély.

Tisztelt szerkesztő ur! Ideje volna talán megpenditeni az eszmét, hogy szervezzenek egy rendőrséget a gonosztevők elfogására, mert a meglevőt teljesen igénybe veszi a mulatozó és temetkező emberiségre való felügyelet. A közbiztosságnak legtöbbet árt az a nagyon elterjedt balvélemény, hogy *van* rendőrségünk. Ha egy törvényjavaslat hozatnék, mely a rendőrséget eltörli: akkor legalább mindenki gondoskodnék a maga személyes és vagyonbiztosságáról, de igy mindnyájan a rendőrségben bizunk s elpusztulunk. Önöknek könnyü a Belvárosban. Egyszerüen kiirják a kapu alá: *e házban a házalás, koldulás és sipládázás tilos.* De mi hiába irjuk ki: a külvárosi házalók, koldulók és sipládások nem tudnak olvasni s elárasztják udvarunkat. A ki tud olvasni, az se betüt, hanem pénzt olvas s megolvasván, elrabolja: mint a Madách-utcai koldus.

Segitség! Mert a lakások ára a külvárosokban a közbiztossággal szintén hanyatlásnak indult s csak a fegyverek drágultak meg.

KAMPER ÉS KOHN SZÓDAVIZGYÁRA.

Pár esztendő előtt bejárogatott a szerkesztőségünkbe egy Blau nevü kékszemü, göndörhaju fiatalember s hireket hozott, sorát két krajcárjával. Nem valami fényes kereset, ámbár azt mondhatná valaki, hogy tessék mindennap ötszáz sort irni s megvan a tiz forint. Csakhogy mi idebent a szerkesztőségben rossz emberek vagyunk, s a mit a hirhozó száz sorra tervez, abból mi csinálunk tizet. Olyan apróbb hirekre pedig, mint a tótokban meggyuladt pálinka, s a lóvasuton született gyerek, nem is reflektálunk.

Tisztességes magaviselete miatt extrahonorárium is járt neki. Ezek közé tartozott a budai hegyvidéki szinkör állandó jegye, mikor zivataros nyári estéken senki se akart átmenni a munkatársak közül valamely vendégszereplést megnézni. Ilyen volt a belépőjegy a kőbányai kis sörcsarnokban rendezendő tüzijátékra, vagy a kispesti szüretre. Ezekre nem akadt a szerkesztőségben vállalkozó, Blau ur pedig örömest kiment. Ilyenkor valósággal ujságirónak érezte magát, elannyira, hogy egyszer összeverekedett egy tüzijátékossal, a ki az esőt és a hirlapirókat szidta. Ekkor a honoráriumát fölemeltük három krajcárra s megengedtük neki, hogy az akadémiai füzeteket hazavigye magával.

Akkor is munkásmozgalmak voltak s a főszerkesztő én rám bizta a munkásrovat vezetését. Az asztaloslegények bérfölemelést, az ácslegények pedig általános szavazati jogot követeltek. Egypár kisebb-nagyobb gyárban szünetelt a munka. Sok dolgom volt a különböző gyülésekkel és azért Blau urat is megbiztam, hogy kisérje figyelemmel a mozgalmat és szerezzen róla hireket.

Blau szorgalmasan eljárt a megbizásban s minden éjjel beállitott a szerkesztőségbe a legfrissebb külvárosi hirekkel.

Egyszer nagy fontoskodva jelent meg s szóla:

- Nagy ujság, fontos hir!

- Micsoda?

- Ujabb sztrájk.

- Hol?

- A Terézvárosban. Kamper és Kohn szódaviz-gyárának munkásai megszüntették a munkát. Tudja-e ön, hogy mit jelent ez?

- Nem tudom.

- Az egész Terézváros Kamper és Kohnt iszik. Ebben a városrészben nincs többé spriccer. Ez volt a legtisztább szódaviz-gyár.

- Hány munkása van?

- Hatvan.

Blau ur átnyujtotta a nagy körülményességgel megirt tudósitást. Ki volt fejtve benne, hogy Kamper és Kohn mily emberségesen bántak a munkásaikkal. Hogy kétségtelenül külföldi agitátorok izgatták föl őket. Hogy szerencsére Kamper és Kohn annyi szódaviz-készlettel van ellátva, hogy három hétig dacolhat a sztrájkolókkal.

Ebből a tónusból irt száz sort. Én kiadtam mind a százat. Blau boldog volt.

Másnap megirta, hogy a Kamper és Kohn-gyár uj munkásokat akart beállitani, de a sztrájkolók nem engedték őket dolgozni. Verekedésre azonban nem került a dolog.

Harmadnap Kamper és Kohn sztrájkoló munkásai kivonultak a Városligetbe s gyülést tartottak, hol föltételeiket megállapitották.

Negyednapra behivatott a főszerkesztő s ezzel fogadott:

- Mi az ördögöt akar ön azzal a Kamper és Kohnnal?

- Én? Én semmit.

- Hogy van az, hogy én egy lapban sem olvasok róluk semmit, csak a mienkben?

- Kérem alássan, a többinek nincsenek olyan jó tudósitói, mint nekünk.

A dolog azonban szeget ütött a fejembe. Tényleg a többi lap egy betüt se közölt a Kamper és Kohn-féle sztrájkról.

Az éjjel előfogtam Blaut, a ki azzal a hirrel jött, hogy Kamper és Kohn munkásai ma terjesztették be föltételeiket Kampernek és Kohnnak.

- Mondja csak, uram, miért nem ir a többi lap semmit erről a sztrájkról? - kérdém a kékszemü ifjut.

- Igen egyszerü okból: Kohn bejárt minden lapot s fölkérte őket, hogy ne irjanak, mert az ártana az ő üzleti érdekeinek.

- Igazán? No, akkor csak azért is kiirjuk. Mért nem kért meg minket is.

Másnap kiirtam, hogy Kamper és Kohn már egyezkednek a munkásokkal, de aligha lesz a kibékülésből valami.

Ekkor ujra behivatott a főszerkesztő s igy szólt hozzám:

- Látott ön valaha szódavizet gyártani?

- Soha.

- Hát tudja meg, hogy azt egy félóra alatt mindenki megtanulhatja. Azért a szódavizgyári munkás nem sztrájkolhat.

Nevettem a főszerkesztő nagy mondásain, de szivemben titkos nyugtalanság támadt s estére kisiettem a Terézvárosba.

Egy földszintes ház kapuja fölött megtaláltam a táblát, mely Kamper és Kohn szódavizgyárát hirdette.

Az udvar elhagyott, néptelen. Semmi gyári formája. Egy udvari szobából olyanforma zaj hallatszott ki, mintha sörösüvegekből dugaszokat huzogatnának ki. Beléptem. Két ember dolgozott ott, szódavizes és dunavizes üvegek közt.

- Mit csinálnak?

- Szódavizet.

- A többiek sztrájkolnak még?

- Sohse voltunk többen.

- Ez az egész gyár?

- Ez. Mind ilyenek a terézvárosiak.

- Adok négy szivart, ha segithetek.

- Tessék.

Ez is ritka ember, gondolák magukban, a ki még szivart ád azért, hogy nekik segithessen. Félóra mulva tisztában voltam a szódavizgyártás titkaival: a főszerkesztőnek mégis igaza volt. Most gyerünk Kamper és Kohnhoz. Ott laktak hátul az udvarban. Éppen vacsoránál ültek az összes Kamperek az összes Kohnokkal. Kit látok elsápadni, mikor belépek: Blau urat, a ki egy csinos kis Fánika kezeit szorongatta. Szemrehányólag csóváltam a fejemet. Ő megértett.

- Bocsásson meg, - kiáltott Blau, - nagyon szerelmes voltam s Kohn ur csak azon föltétel alatt egyezett bele, ha üzletén lenditek.

- S lenditett?

- Óriásit. A sztrájkhirek reklámjai óta kétezer üveggel eladtunk. Holnap tiz uj munkást fogadunk. Most már lesz pénzünk is a lapokban hirdetni. Ne haragudjék, uram. Szegény ember vagyok.

- Egy föltétel alatt megbocsátok: ha lemond a hirlapirásról.

- Ezer örömmel. Én is gyáros leszek.

S hogy végképp lemondott a hirlapirásról, azt abból láttam, hogy a mikor elhozta a laphoz hymenhirét, három sorban megirva: nem számitott föl érte kilenc krajcárokat.

SZINKÖRI HANGULATOK.

Mikor a Dunán a legelső kis propeller a legutolsó uszó jégdarabba beleütközik s a királyi palota zárt ablaksorán fölragyog az első tavaszi napsugár: egy sápadt képü, borotvált uriember jelenik meg a főváros utcáin, szürke porköpenyegben és olyan sisakban, a minőt Anglia indiai katonái viselnek, de csak akkor, ha Birmába mennek hindut hóditani.

Ez az ember Krecsányi Ignác, a Duna jobbparti szinkörre állandóan betáblázott igazgató.

Először is szemlét tart Budán s meggyőződik, hogy a régi népszerü kocsmák még mind megvannak a szinkör környékén, tehát a szinkört erre az évadra is ki lehet venni.

Azután mozgatni kezdi a fővárost. A magánépitési bizottság ülést tart; erre a középitési bizottság megijed és ő is ülést tart. Mind a ketten beleegyeznek abba, hogy a budai szinkörben előadásokat lehessen tartani.

De Krecsányinak ez nem elég, ő mozgat tovább.

Még hátra van az állandó tüzvizsgáló-bizottság és a fővárosi szinházi *bizottmány*. Az előbbi kivonul a Krisztinavárosba, fájdalommal konstatálja, hogy a szinkör még mindig fából van, egy ablakot bedeszkáztat, egy másik ablakot pedig kinyittat, erről jegyzőkönyvet vesz föl s ezzel az eljárás véget ér.

A szinházi bizottmány egyszerüen ülést tart, melyen fölolvassák a mult ülés jegyzőkönyvét s ezzel az ő eljárása is véget ér: a szinkör egész nyárra Krecsányi kezében van.

De ő még mindig tovább mozgat. Következik a belügyminiszter és a szubvenció. Mikor ez is rendben van, Krecsányi eltünik a fővárosból.

Ekkor megjelenik a szemhatáron Feld Zsigmond, a városligeti szinkör igazgatója. Szürke polgári ruhában és egészen egyszerü kalapban, mert ő más tradiciókban nevelkedett föl, mint Krecsányi. Gondosan beretvált arca elárulja, hogy kész minden pillanatban eljátszani a *Kirchfeldi pap*-ot. Feld a telet igen vigan tölti: gyermekeinek és a gyermekelőadásoknak él. Mikor azonban a városligeti tó bérlője a tavasz első jeléül a hattyukat és a csónakokat kirakatja a vizre: ekkor Feld elkezd lamentálni, busulni, bejárja az ujságokat és az irókat és sötéten jósolja, hogy neki tönkre kell mennie a városligeti szinkörben. Ezzel mindnyájunkat annyira meghat, hogy magunkévá teszszük az ügyét. A főváros a jobb kezével szubvenciót ád neki, a balkezével pedig elveszi, mert minden évben a Feld nyakára engedélyez egy cirkuszt. Azonkivül a városliget tele van szórakoztató helyekkel, melyek elvonják a közönséget a szinháztól; a ki ellenben a Horváth-kertbe megy, az nem tud okosabbat, mint beülni a Krecsányi szinkörébe.

Ime, ilyen a helyzete a főváros két nyári direktorának.

Mikor a lapokban az első hir megjelenik a szinkörök megnyitásának idejéről, akkor a szerkesztőségekben is érdekes dolgok történnek.

Lapunknak és a szinmüvészetnek barátai elárasztanak bennünket és lefoglalják a szinköri jegyeket.

Ők tudják, hogy nyáron a szerkesztőség fele szabadságon van s a megmaradt fele nem ér rá szinházba járni. Ők ugy is ott laknak közel a szinkörökhöz, nekik nem fáradság bemenni. Aztán a szinkörben mindennap ott kell lenni, mert ott mindig történik valami. Minden másod-

nap premier, vendégszereplés, jubileum, jutalomjáték, jótékonycélu előadás. Ezt egy szerkesztőség se győzi, csak ők, a kik az esti órákban egyébbel nem foglalkoznak.

A sok beszédnek az a vége, hogy szinköri jegyeinket elkapkodják s megkezdődik a szinköri kultusz.

Minden nyári kritikusunk mást pártfogol, ugy hogy együttvéve az egész társulatot protegálják. Mindenki tünemény, még a sugó lágy baritonhangját is dicsérik. A komikus humora ellenállhatatlan, a hős szerelmes hangja érces, mint a ceglédi öregharangé; a primadonnák ragyogó szépségüek, a kóristánék fiatalok, a jegyszedők barátságosak, a dekorátorok erőteljesek, a karok minimum egybevágók és még a szinlap legvégén ballagó *Egy katona* is „jelesül oldotta meg föladatát".

Szóval, a mi nyári kritikusaink roppant jó szivüek s lelkesülten támogatják a szinköröket. Néha azonban lecsap közéjük a bomba.

A mult héten kijelentettem, hogy egy uj primadonna szinköri vendégszereplésérol én fogok irni.

Nyári kritikusaink közt általános lett a fölháborodás. Hogy merek én egyszerü belmunkatárs létemre közéjük tolakodni? Mit keresek én Budán? Nem elég az nekem, hogy télen át minden este szinházba járok?

Mikor kijelentettem, hogy nem elég, kérésre fogták a dolgot.

- Uram! ön nem tudja talán, milyen veszedelmes az alaguton átjárni?

- De tudom.

- Azt azonban semmiesetre se tudja, hogy Budán öt fokkal hüvösebb van.

- Hat fokkal.

- És mégis átmegy?

- Át.

Kezdtem érteni a dolgot. Attól tartanak, hogy leleplezem őket. Ki fogom sütni, hogy igenis ellent lehet állani a komikus humorának, kideritem, hogy a karok nem egybevágók és a jegyszedők barátságtalanok. És ki fogom deriteni, hogy a budai szinkör nem vasból van (mint a hogy ők hirdetik), hanem fából.

Tudják, hogyan jutottam át Budára? Népszinházi ál-szakállal, a Margithid felé kerülve. Tapasztalataimat nem mondom el; csak azt vettem rossz néven, hogy egy primadonnának (a kinek a mi lapunkban mindig az elegáns római orrát dicsérték) határozottan pisze orra volt. (Elvégre lehettek pisze rómaiak is.)

A Feld szinházába nem volt oly nehéz eljutnom. Itt mindig a *Fenegyerekek*-et adták, hát nyári kritikusainknak ritkán nyilt alkalmuk irni. Ebben a szinkörben a fenegyerekek a szinpadról virággal dobálóznak, a publikum császárzsömlével dobálja őket vissza. Pedig a pékesztrájk óta drágábbak. Ezt már szeretem. Ez már ellenállhatatlanabb, mint a humor. Itt legalább van kedély, s ha a *Fenegyerek*-et még sokat adják, a városligeti szinkörbe járunk verekedni.

Az egészben azonban legrosszabbul jár a Népszinház igazgatója, a ki nyári magányában olvasva a Peterdiek és Petákok remekeléseit: táviratilag szerződteti a Népszinházhoz a fél szinkört.

Akkor aztán őszszel előjönnek a megecetesedett lelkü rendes kritikusok s a szinköri nagyságokat egymásután porba döntik. A helybeli szinkörökből a Népszinházba jutott szinészek közül még egyetlen egyet se tudott a közönség megkedvelni.

Az azonban nincs eldöntve, hogy a szinészekben, vagy a kritikusokban van-e a hiba?

MI TÖRTÉNIK AZ ÉN UTCÁMBAN?

Mielőtt elutaztam volna a fővárosból nyaralni, mindenütt azt beszélték az én utcámban: a füszeresnél, a hentesnél, a kávé- és bormérésben, hogy kövezni fognak. Sokan aszfaltot vártak, mások faburkolatot, de mindenki várt valamit. A mi utcánkban nincs se rabbiképző-intézet, se tehnologiai muzeum, se királyi tábla, se emlékszobor, még csak az 1838-iki árvizet jelző-táblácska sincs, pedig ilyent több izben kértünk a fővárosi tanácstól. Méltó tehát, hogy legalább uj kövezetet kapjunk. Egy kétemeletes háziur a maga költségére lerakatta a háza elején a kövezetet, egy másik aszfaltot vonatott a háza elé, egy harmadik meszeltetett: ez volt az egész mozgalom a mi utcánkban tiz év óta. Elfeledve, elhanyagolva éltünk, s az adó-végrehajtókon kivül se állami, se városi közeg minket meg nem látogatott. Egy lóvasuti konduktor beszélt néha valamit a fővárosi élet folyásáról, mert ő világlátott ember volt, járván naponta tizszer a Városliget és Ó-Buda közt.

Egyszer megjelent az utcában két ember, s kifeszitett egy hosszu zsineget. Azután bement egy bormérésbe, s ki se jött estig. Ekkor kijött, fölszedte a zsineget s - megint bement a bormérésbe. Ezek a mérnöki hivatal segédmunkásai voltak, s a városi mérnököt várták, a ki azonban nem jött. Pár nap mulva megjelent a városi mérnök s az egész napot egy kávémérésben töltötte. Ekkor meg a segédmunkások nem jelentek meg. Ujra eltelt egy hét. A hetedik napon (ugy látszik összebeszéltek) ugy a mérnök, mint munkásai megjelentek, a zsineget ismét kifeszitették, a mérnök messzelátón át sokáig nézegetett egy a távolban leszurt póznát s azzal távoztak - egyik a bormérésbe, másik a kávémérésbe. Határozottan rokonszenveztek a bormérnökkel és a kávémérnökkel.

Ebből a két mérésből szivárgott ki, hogy mit csináltak a rejtélyes emberek. Kiszámitották, hogy utcánk hány méternyire fekszik az Adriai tenger szine fölött s hány lábnyira a stáció-utca szine alatt. A stáció-utca és az Adriai tenger közt keresték a középutat s megállapitották, hogy hány láb magasan kell a mi utcánkat feltölteni.

A mi utcánkat tehát feltöltik! Ez örvendetes hir volt, mert a feltöltést (a világlátott konduktor szerint) nyomban követi a kövezés.

Jó darab idő telt el, mig uj stádiumba lépett a kövezés ügye. Addig mindig az Adriai tenger szine foglalkoztatta az elméket. Sokan szerették volna tudni, hogy hát ez a tengerszin maga milyen magasan fekszik, hogy ebből aztán kisüssék ezt: nem az Adriához képest, hanem egyáltalán és minden tekintetben milyen magasan vagyunk a világegyetemben.

Az uj stádium abból állt, hogy egy kereken járó nagy faházat vontattak be az utcába, négy lóval és negyven emberrel. A ló huzott mind a négy, de az emberből csak a fele: a többi igazgatott és orditott. És még akadt ott néhány ember, a ki a lovakat ütötte. Szerettem volna a lovak véleményét tudni!

A faházat az utca közepébe állitották s egy embert ott hagytak őrnek. Ez az őr szépen berendezkedett a házikóban. Volt a magyar fegyvergyárból egy puskája s egy honvédségi golyószóró *mitrailleuse*, melyet maga a föltaláló ezelőtt tizenöt évvel boszusan kivont a forgalomból, miután több világkiállitáson *életmentési medáliát* adtak neki. Bevett egy vaskályhát, a mi arra mutatott, hogy ott készül telelni s első nap mindjárt konyhakertet kezdett ásni a ház körül, a mi szintén hosszas maradásra mutatott.

Este a bormérésben kijelentette, hogy a kövezés ügyét még nyolc fővárosi bizottság nem tárgyalta le s addig nem lehet a munkához kezdeni. Rendelt is négy kis diófát a faház négy sarkára.

- Unokáim, a kik majd árnyékát élvezik, igen hálásak lesznek érte, - mondá.

Bámulva néztünk rá. Fiatalember volt.

- Hát már unokái vannak?

- Dehogy, még meg se házasodtam.

Jól vagyunk már! Hisz akkor mi nem érjük meg ennek az utcának a köves állapotát.

Az utca közepén tanyázó Robinzonnak változatos élete volt. A faház a nap különböző szakaiban négy különböző oldal felé vetette árnyékát (mint a belvárosban hiszik, a föld forgása következtében) s ő mindegyik oldalon szundikált egyet. Mi egyre nógattuk, hogy házasodjék meg, ama bizonyos unokák és a kövezés érdekében; de ő csak aludt. Letelepedése elannyira állandó jelleggel birt, hogy háziurnak tünt föl a lakosság előtt és megválasztották iskolaszéki tagnak és kerületi elöljárónak. Utcánk pincelakói nagyságolták.

Egyszer megkérdeztem, hogy tulajdonképp mire való ez a faház és miért lakik ő benne?

- Ebbe a faházba rakják a kövezők a szerszámjaikat s innen őrzöm én a lerakandó köveket, mig rakásban lesznek.

- Hát hol az a szerszám és hol az a kő?

- Egy-két hónap mulva itt lesz.

Előbb azonban elzárták a közlekedést az utca mindkét végén s zöld lámpást tettek oda éjszakánkint: figyelmeztetésül a kocsiknak. Ennek köszönhető, hogy ma már a mi utcánkban alig van valamire való család, melynek ne volna zöld lámpája. Negyvenkét városi lámpát hordtak el onnan az utcaszegletekről s Robinzon nem törődött vele, mert ő nem volt jogositva a lámpákra felügyelni. Hetekig el volt zárva az utca, ekkor végre eljöttek a kövezők, fölásták, feltöltötték és kikövezték.

Mi azt hittük, az előkészületekből itélve, hogy ez a kövezés valami kolosszális dolog lesz. Hogy eljön a főpolgármester diszmagyarban s ünnepiesen leteszi az utca alapkövét. Hogy eljön a térparancsnok, azonkivül a főkapitány, Szcerbovszky Szaniszló tüzoltó-főparancsnok, Markusovszky szintén tüzoltó-főparancsnok, a kik, ha tüz nem volna, a legjobb barátok volnának. De a tüzön mindig összevesznek. Reméltük, hogy eljön kerületünk képviselője, a főkortesek s azok a nevezetes emberek, a kik mindenütt „jelen” vannak.

Nem jött el senki. Mivelünk nem törődik senki.

Ekkor láttam, hogy a fővárosi kövező bizottság mennyivel előbbre jár, mint a vizvezetéki bizottság.

A mint a kövező bizottság kimondta, hogy kövezni kell; azonnal megtörtént. Csak négy hét mulva mondta a vizvezetéki bizottság, hogy a csöveket le kell rakni. Ekkor fölszedték ujra a kövezetet, s lerakták a vizvezetéket. Azután jöttek a légszeszcsövek. Egy esztendeig dolgoztak a mi utcánkon szakadatlanul. Most már van mindenünk. A kispesti omnibuszok is arra közelednek, s az utca végéről hallani a villámos vasut távoli nyikorgását. Senki se mer mezitláb járni az utcán, a gyalogjárót söprik, s a meszelés kezd elharapódzni. A házbér több, a kapuk korábban záródnak, s a házmesterek gorombábbak. Szóval beléptünk az európai civilizáció körébe, s utcánknak mindenki nagy jövőt jósol... Csak még középületünk nincs. Egyben bizom: olyan félreeső utca vagyunk, hogy biztosan ideépitik az uj városházát.

GYILKOSSÁG A TINTAGYÁRBAN.

Egy tisztességes fantáziával megáldott uri ember egyszer a népszámlálásról szóló könyvet forgatva, arra az eredményre jutott, hogy legjobban cselekszik, ha politikai napilapot indit.

A statisztikai évkönyv ugyanis kimutatta, hogy négy millió magyarnál több tud irni és olvasni. Igy tehát ő a lapja számára munkatársat és olvasóközönséget négy millió emberből válogathat össze.

A munkatársakkal hamar készen volt: ő maga, mint kiadótulajdonos és felelős szerkesztő s egy harmadéves joghallgató, mint szerkesztőség. Elől kép, hátul apróhirdetések, a kettő közt a politikai napilap: ez volt az ujság beosztása. Ára két krajcár.

A számitás a következő volt: A négy millió magyarból levonandó a szerkesztő és a munkatárs, marad három millió kilencszázkilencvenkilencezerkilencszázkilencvennyolc magyar. A 999.998 magyart átengedi más lapoknak, egy millió embert olyannak vesz, a ki csak a maga könyvéből tud olvasni, egy millióra teszi azok számát, a kik szomszédjuktól kérik kölcsön a lapot, de maguk nem fizetnek elő: marad tisztán a vállalat számára egy millió honpolgár. S erre ne lehetne lapot inditani? Ha csak fele prenumerál, az már három millió ötszázezer forint jövedelem évenkint.

Széditő kilátások. A felelős szerkesztő már látta a közel jövőt, melyben Rotschild az ő zsiróját kéri, hogy az első hazai takarékpénztárhoz egy váltót benyujthasson.

Cimül a *Nemzetőr*-t fogadták el, nagy táblára kifestették, s a lap megindult.

Éppen uborka-évad volt s a lapok külföldi szerencsétlenségekkel töltötték meg hasábjaikat. Mindazonáltal az egy millióból néhány száz honpolgár mindennap megvette és végig-böngészte a lapot. A szerkesztőség valami szenzációs eseményre lesett, melyet ki is lehessen pingálni az ujságba, s melyet egy hétig lehessen huzni, ujabb és ujabb részletekkel. Majd tódulnak akkor százezrivel a magyarok.

- Odáig akarom vinni, hogy azok, a kik nem tudnak olvasni, sirva nézzék a trafikok elé kifüggesztett lapot, mert nem tudják elolvasni.

Ez volt a szerkesztő büszke nyilatkozata, mely a munkatársat nagyobb buzgóságra sarkalta s égett a vágytól, hogy valami föltünést keltő hirrel kapóssá tehesse a lapot.

Egy éjjel a munkatárs maga ült a szerkesztőségben s várta az utolsó hireket, melyek a másnapi lap teljességéhez még hiányoztak.

Ekkor megszólal a telefon csengetyüje.

- Haló! Haló! - kiáltott az ifju bele a drótba.

- Te vagy az, Álmos? - kérdé a hang.

- Én vagyok. Te vagy az, Árpád?

- Igen.

Árpád egy másik lapnak a munkatársa s Álmosnak jóbarátja volt.

- Mi ujság? - kérdi Álmos.

- Van egy jó hirem.

- Mi az?

- *A gyilkosság a tintagyárban.* Megvan nektek?

- Nincs. Kérlek mondd el, mi az?

- Hát ma este tiz órakor a váci-köruti tintagyár tetejéről egy ember zuhant le, a kinek a feje be volt ütve.

- Miféle ember volt?

- Munkásember, harminc-harmincöt év körük Szenzációs és rejtélyes eset.

- Hát ti megirjátok? - kérdé az óvatos Álmos.

- Nem, mert szerkesztőnk részvényese a tintagyárnak. A tintagyárnak pedig ártani fog a közlés. Ti azonban jól kidolgozhatjátok, holnap meg is rajzolhatjátok.

- Mit mond a rendőrség?

- Titkolódzik. Menj neki a főkapitánynak. Szervusz.

Álmos magába mélyedt. Ime itt az alkalom. Kitüntetheti magát s a lap népszerüségét emelheti. Jó mélyen bemártotta tollát a legfeketébb tintába (talán éppen abból a gyárból van!) s kezdé:

Gyilkosság a tintagyárban.

> A kik ma este, 10 órakor, a Váci-köruton végighaladtak, nem kis meglepetésben részesültek. A 63-ik szám alatt levő tintagyár tetejéről egy emberi holttest zuhant alá, velőtrázó sikoltás közt...

Itt Álmos megállt. A holttest velőtrázó sikoltása hatásos, de lehetetlen. Eh, ezért megtartja a sikoltást, de másnak a szájába adja.

> ... A sikoltás egy szerencsétlen kucsébertől eredt, a kire a holttest rázuhant. A kucséber feldőlt, a narancs, datolya és füge szétgurult s az édességek közt hevert egy alaktalan véres hulla és egy jajgató sebesült. Minő ellentét!
>
> Nagy néptömeg szaladt össze és először is a kucséber vagyonát emelte el, azután a kucsébert emelte föl. A 412-ik számu rendőr konstatálta, hogy a tintagyár tetejéről lezuhant embernek a fején *mély seb tátong*, melybe egy gyorsan elősietett orvos a szomszéd mészáros fejszéjét pompásan bele tudta illeszteni. **Tehát gyilkosság!** A szemközti szatócsbolt tulajdonosa már meg is esküdött, hogy a zuhanást fönt a háztetőn *küzdelem zaja* előzte meg.

Itt Álmos megállt s végignézte, hogy mennyit hazudott már bele a hirbe: A 63-ik szám, a kucséber, a sikoltás, a 412-ik számu rendőr, az orvos és a fejsze, a szemközti szatócs és hamis esküje. Nem sok. Még elfér benne egypár. Csikorgó tollal folytatta:

> ... A holttest kétségbevonhatatlanul egy tintagyári munkásé lehetett. A hol nem volt véres, ott tintás volt s zsebében egy üveg alizarin-tintát találtak.

- Nem, ez nem jó, - monologizált Álmos - azt nem hiszi el senki, hogy valaki majdnem agyonüt egy kucsébert, ellenben a zsebében levő tintásüvegnek semmi baja se történik. A tintásüveg törlendő.

> ... Zsebében egy munkakönyvet találtak, melyből kitünt, hogy 35 éves, *nős és négy gyermek apja*...

(Harmincöt éves embernek föltétlenül van neje és négy gyermeke, - gondolá Álmos, ez nem tulzás.)

Csak a *nevét* nem lehetett kibetüzni: a fölismerhetetlenségig el volt kenve tintával. De e tintát ki fogjuk vakarni, s holnapra már *teljes* névvel fogunk szolgálni olvasóinknak.

... Egyelőre csak azt kérdezzük, mi lesz a szegény özvegyből, mi lesz a szegény árvákból? A tintagyár *szükkeblü* részvényeseitől semmi jótékonyságot **nem** várhatunk...

Ekkor a szedő dugta be a fejét az ajtón.

- Kérem a cikket rögtön, mert a lap elkésik. Már szedni kellene.

Álmos ezzel fejezte be:

... Késő éjjel lévén, nem irhatunk többet, de holnap folytatjuk. Most még csak annyit, hogy a rendőrség *titkolódzik*. Holnap meg **tussolni** fog. Miért? Azt is elmondjuk.

Letette a tollat. Meg volt elégedve első nagyobb zsurnalisztikai munkájával. Ott maradt hajnalig, akkor a kinyomtatott lapot, a jó **kövér** betüs tudósitással zsebre tette, haza ment, a lapot vánkosa alá dugta s édesdeden álmodott a töméntelen sok tintagyárról, a melyről rakásszám hullanak le az emberek.

Nem sokáig szendergett. Hatalmas rázás fölriasztotta. Reggel volt. Előtte állott a *Nemzetőr* szerkesztője, örömtől kipirult arccal:

- Álmos ur! - kiáltá - ön aranyember. Szenzációs tudósitásával lefőzte az összes lapokat. Végignéztem minden lapot. *Nincs bent egyetlenegyben sem.*

- Mi az ördög?

- A publikum ma falni fogja a lapunkat. Képzelem, hogy eszi a méreg a többi ujságot. Aztán járjon utána, hogy a szerencsétlen ember nevét is megtudjuk.

- Igenis.

És Álmos felöltözködvén, elment a rendőrségre. Ott azzal fogadták, hogy még nem érkezett róla jelentés s nem tudnak a gyilkosságról semmit.

- Mindent tudok, - mondá Álmos a szerkesztőnek, mikor délután bement az irodába. - Hanem oda kell csörditenünk a főkapitánynak. Tussol.

- No még. Ezt elteszszük harmadnapra. Holnap jön a rajz, s az ujabb részletek.

Álmost csodálatos alkotó tehetség szállta meg, s megénekelte szép hegedüszóban, hogy az áldozatot Kotori Gáspárnak hivták, hogy özvegye és árvái minő szivtépő zokogás közt borultak holttestére, hogy a kucsébernek semmi baja sincs már, s hogy három tintagyári munkást a gyilkosság gyanuja miatt már elfogtak, de ezek mindent tagadnak.

E tudósitást élénken illusztrálta a kép: egy tintafekete négyemeletes ház, melyre a gyöngébbek kedveért föl volt irva, hogy *Tintagyár*, s egy emberformáju tömeg, mely hanyattfordulva zuhant alá az utcára, hol a még mitsem sejtő kucséber ballagott.

Az esti lapok nem vették át az érdekfeszitő hirt, a mi a szerkesztőt kissé lehangolta. Ime, a kenyéririgység. Agyonhallgatják a *Nemzetőr* hirét, csakhogy reklámot ne kelljen csinálniok a lapnak. Majd beszéltek ti, hogyha a gyilkost elfogják!

A másnapi lapok se vettek róla semmi tudomást. No, ez hallatlan. A rendőrség se ád ki semmiféle kommünikét. Hát már mindnyájan a tintagyári részvénytársaság zsebében vannak?

- Talán nem volna igaz a hir? - kiáltott a szerkesztő.

- De hisz akkor a főkapitány cáfolatot adott volna ki ellenünk! - vélekedék Álmos.

- Igaz. Tehát tussol. Akkor támadunk.

S harmadnap megjelent az éleshangu cikk, a mely a rendőrséget becstelen üzelmekkel, trafikálással stb. vádolta; kisült abból, hogy a főkapitánynak tintagyári részvényei vannak s hogy a közrendőrök kopir-tintával subickolják a csizmájukat.

Semmi visszhang. Se cáfolat, se sajtópör, se gyilkos.

- Ugyan, Álmos ur, - mondá erre a szerkesztő - menjen ki személyesen a tintagyárba s ott tudakozódjék a dolog felől.

- Hol is van, kérem, az a gyár?

- Váci-körut 63-ik szám.

Álmos annyira beleélte már magát a gyilkosságba, hogy ment egyenesen a 63-ik szám alá s nagyon elbámult, hogy ott egy üres telket talált. Két óra mulva tért csak vissza a szerkesztőségbe.

- Nos, nos?

- Szerkesztő ur, az egész Váci-köruton nincs egyetlenegy tintagyár se.

- Hát hová lettek?

- Soha se is voltak.

- Talán rosszul értette, vagy az utcát, vagy a tintát?

- A tintára biztosan emlékszem, az utcát esetleg elhibáztam.

- Akkor keressük a tintagyárat.

Elmentek együtt a legközelebbi papirkereskedésbe s minden fővárosi tintagyárból megvettek egy-egy üveg tintát, összesen tizenkét üveget. Ezekről leolvasták az adresse-t s azután sorra vették a gyárakat.

Lesujtó eredmény!

Három gyár már félesztendeje be volt csukva. Nyolc gyár *földszintes* házban volt elhelyezve, melynek tetejéről bátran le lehetett esni, minden veszedelem nélkül. Egyetlenegy tintagyár volt kétemeletes házban elhelyezve, *Kőbányán*; de ebben csupa leánygyerek dolgozott.

A szerkesztő összeszidta Álmost, hogy máskor ne engedje magát fölültetni s azután szólt:

- Milyen szerencse, hogy a lapunkat nem olvassa senki; vagy legalább olyanok nem, a kik hivatva vannak egy tintagyári gyilkosság ügyében nyilatkozni.

Másnap estefelé egy poros ur kopogtat be az ajtón s bemutatja magát, mint külső stáció-utcai háziurat.

- Uram, - kezdé - én Gödöllőről jövök kirándulásról. A feleségem egy hideg sült csirkét pakkolt...

- Kérem röviden.

- Az önök lapjába, a *Nemzetőr*-be pakkolta. Én Gödöllőn, kint az erdőben a csirkét megettem s a lapot elolvastam. Itt a lap. Egy kicsit zsiros, de szegény Kotori Gáspár hátrahagyott családjának a nyomora igazán szivreható. Gyönyörüen van megirva.

S kihuzta zsebéből a *Nemzetőr*-t, a másodnapi közleménynyel. Álmos, mint szerző, meg volt hatva.

- Mit akar az ur ezzel? - kérdé a szerkesztő nyugtalanul.

- Itt hoztam öt forintot a család számára.

Álmos és a főnök összenéztek.

- Már nincs rá szüksége, - felelt a szerkesztő, - két gyermeket örökbe fogadott a kucséber, kettőt pedig a tintagyár. Köszönet önnek a nagylelkűségeért.

A jószivü háziur eltette az ötöst, megvakarta az állát s rövid gondolkodás után szóla:

- Hát az özvegy hol lakik?

- Ugyan, kérem! - mondá szemrehányólag a szerkesztő.

- Bevették ápolónénak a Rókusba, - szólt Álmos.

- Sajnálom. Igazán kár.

Ezzel eltávozott.

- Hála Isten, - sóhajtott a főnök, - ezzel az utolsó veszedelem is elmult. Barátom! Álmos ur! a mi lapunkba sült csirkét pakkolnak! Én csak szalonnát mertem reményleni!

A CIRKUSZ KÖRÜL.

Otthon, az ágyam alatt, két tizkilós vasrudat tartok, melyek még abból az időből maradtak meg, mikor az atlétikai klubnak müködő tagja voltam s évenkint kétszer az Orczy-kert porondján, kék-sárga ingben mutogattam magamat, mindig előkelő közönség előtt. Mióta aztán fölhagytam a kétszinü ingekkel s csak fehér inget viselek, azt is kabát és mellény alatt, ugy az Orczy-kertben, mint azon kivül, azóta a vasrudakat az ágy alá tettem s ott rozsdásodnak, porosodnak most is, mivelhogy nálunk nem szokás a szobának az ágy alatt levő részét söpörni.

Teljesen megfeledkeztem már róluk, mert nem tartozom azon emberek közé, a kik lefekvés előtt az ágy alá néznek, hogy nem bujt-e oda valaki. De a minapában a házmester, Jobbadán Mihály, elém áll, s kijelenti, hogy ő szeretné az erejét fokozni.

- Inkább a szorgalmát fokozná, - felelém őszintén.

- Arra nincs mód. Avagy ha van mód, nincs belőle haszon. De az erőfokozásra szükség van. Továbbá a járuléka haszon lehet később.

- Erősebb akar lenni a többi házmesternél?

- Erősebb akarok lenni a herkulesnél.

- Melyiknél?

- A ki a cirkuszban mutogatja erősségét, birkózván.

- De mi közöm nekem mindehhez?

- Csak mint tulajdonos illeti tekintetességedet kérelmem célzata.

- Miféle tulajdonos?

- Vasrudtulajdonos, az ágy alatt.

- Magának ajándékozom.

A házmester rögtön az ágy alá mászott, s előhuzta a vasrudakat.

- Tekintetességed karpróbája kiállotta már az erősségi bizonylatot? - kérdé Jobbadán.

(Érteni kell az ő nyelvét!)

- Azelőtt birtam, de most gyönge vagyok hozzá.

- Részemről birandom, huzamossági gyakorlatok után.

Ezzel a két vasrudat fölnyalábolta, s távozott. Attól kezdve hajnali négy órakor kelt föl, s a két vasruddal járkált, hadonázott egy órát. A házbeliek azt hitték, hogy megbolondult, de Jobbadán nem adott rájuk semmit, mert jól tudta, hogy az a bolond, a ki utoljára bolond.

Egy darab idő mulva Jobbadán, a ki régebben népdalköltő és adóintéskihordó volt, ujra megszólit:

- Karfeszültség keményedik. Még csak rövid idő, s enyém a birkozás fölénye.

Ezzel félkézzel megfogott egy széket, s négyszer a levegőbe emelte.

- Ha tekintetességed helyzetét ezen széken foglalná el, akkor is fölemelés lenne a vége részemről, gyakran.

- Köszönöm, inkább elhiszem.

Jobbadán letette a széket s elfoglalta rajta helyzetét. Megsodorta a bajuszát s folytatá:

- Szabad volna tekintetességedet egy tapasztalati látogatásra kérnem?

- Hová?

- A cirkuszba, birkózási tanulmányut céljából.

- Hát maga Massont, ezt a hirhedt francia verekedőt akarja legyőzni?

- Igenis, ha a mérkőzés előnye részemen lesz lehetséges.

- De minek menjek én magával?

- Tekintetességedben összpontosul az intelligencia s az én erőmet fölvilágositásokkal és tanácsokkal támogatja.

- Hát mikor megy ki birokra?

- Megnézés után fejlődik az elhatározás.

- No jó, nem bánom.

Másnap kimentem Jobbadán gazdával a városligeti cirkuszba s neki is jó helyet váltottam, hogy mindent láthasson.

Mikor a trikós hölgy tiz öl magasan lóbálta magát a trapezen, Jobbadán megszólalt:

- Ha az én leányom mutatkoznék igy, apai szeretetem nyakkitekeréssel végződnék.

- Bajosan! Mert ez a lány egy hónapban ötszáz forintot visz a konyhára.

- Ötezer! - kiáltott Jobbadán.

- Nem, ötszáz.

- De igenis, - *ötezer kapunyitás*.

- Vagy ugy! Ejnye de gyorsan fölváltotta.

- Sok pénz! Sok pénz! Tiz évig minden éjjel két lakó, lumpolási késésben. De azért megbocsátásig nem lágyulnék, lányomra vonatkozólag, légben lebbenésért.

Jobban tetszettek Jobbadánnak a pofozkodó bohócok.

- Pof váltatik, de becsületbeli ügy kizárva.

- Jó fizetségért teszik ezek is, - világositám föl a házmestert.

- Pénzért pofonvágni valakit, nem karakter.

- Maga nem tenné meg?

- Csak méregből szokás a nyakleves kimérése. Dühből szivesen, pénzért soha.

- De jobb, ha valaki rendes havi fizetésért képelteti magát, mintha hébe-korba nyakonverik, potyára.

- Potyára? Nem vélném. Járásbirósságilag folyamatba tehető az eljárás.

Jobbadán hirtelen elhallgatott. A porondon három birkózó jelent meg. A francia és két ellenfele. Házmesterem hirtelen kidüllesztette a mellét s ráütött.

- A minőség összehasonlitása nem kedvezőtlen, mellem mivoltát illetőleg.

Majd a felsőkarja izmait duzzasztotta ki.

- A hajókötél ehhez képest Kis Mihály!

(Értsd *kismiska*. Jobbadán, mint komoly ember, sohase engedett meg magának ennyi bizalmaskodást.)

Aztán jól megnézte Massont, s folytatá:

- Mennyiségileg a franciát illeti a többség.

Tényleg a gallus jóval kövérebb volt Jobbadánnál.

Egyszerre megindult a verekedés, s öt pere alatt a két helybeli herkules csunyául legyürve hevert a homokon. Házmesterem sápadt volt.

- Megvan az elhatározás, - mondá.

- Nos?

- Ajánlatos a várakozás meghosszabbitása s a további tanulmány.

- Helyes. Lássa Jobbadán, a kapunyitogatás lassubb, de biztosabb jövedelem.

- Igaz. De hát a háromszáz forint kecsegtetése? Szerencsepróbálás sohse árt.

Három napig minden este a cirkuszban ült Jobbadán, hogy - mint mondá - kitanulja a francia *fortélyos furfangjának a csalafintáját*. Negyedik nap délelőtt igy szólt hozzám:

- Legyen szerencsém a szabadban.

- Hol?

- A gyepen, Cseh Jóska társaságában.

- Ki az a Cseh Jóska?

- Eredménytelen birkózó. Tegnapi földhözvágott a cirkuszban.

- Mit akar vele?

- Erőpróbálásom első stációja. Ha ezuttal a földhözvágás sikerrel jár, indulok a franciára. Kérem becses jelenlétét, szives birálat céljából.

Kimentem vele a Városligetbe, a Hermina-kápolna mögé. Kivülünk csak Cseh Jóska és két, kapunyitogatásban megőszült házmester volt ott.

- A becsületbiróság! - mutatá be őket Jobbadán.

A birkózók levetették felső kabátjukat. Ekkor megszólalt Cseh Jóska:

- Tisztázzuk az öt forintot.

- Hol a bizalom az ősi erényben? - kérdé búsan Jobbadán.

Ezzel elővett egy ötöst a átnyujtotta Cseh Jóskának. Ennyi volt a próbabirkózás megállapitott dija.

A következő percben Jobbadán nagyot nyekkent. Fölugrott, neki ment, ujra nyekkent, harmadszor is nyekkent. Soha házmestert ily gyors egymásutánban nyekkenni nem hallottam. A harmadik földhözvágás után Jobbadán igy szólt:

- Elégséges. Köszönetem meleg, bár nyakam fáj, bordáimmal vegyest.

A bajvivók elváltak. A becsületbiróság velünk jött, mert, mint Jobbadán mondá, *sörfizetség reményét táplálta*. A városligeti sörcsarnokban fizettem nekik sört.

- Mondjon le Jobbadán, - szóltam a házmesterhez, - nem magának való ez a mesterség. A vonat se szokott tovább menni, ha az első stációnál kisiklik.

Jobbadán lelkében tusakodás kezdődött. Hallgatott.

Másnap azonban a tizkilós vasrudakat ujra az ágyam alatt találtam.

A CSEPELSZIGETI VÉRFÜRDŐ.

Előszó.

Tul a Dunán, tul a budai váron, tul a krisztinavárosi szinkörön, egészen a hegyek lábánál, fekszik egy terjedelmes kert, a kertben gazdag szőlő- és rózsalugasok, a lugasok közt barátságos, mosolygó épületek.

Ezt a helyet Isten a pásztoridyllek számára teremtette. De az Isten szándékába beleavatkoztak a budaiak. Másfajta emberek oda fiatal párok mézeshetei számára villákat raktak volna. De a budaiak ereiben aquinkumi vér folyik s nincs érzékük a szerelem suttogása, a gerlicék turbékolása iránt. És képzeljék el, mit épitettek ők oda...

De ne képzeljék el, inkább megmondom.

Hétköznapokon e vidám tájon tökéletes csend uralkodik. A friss hegyi szél ringatja a virágokat s a falevelek zizegésébe csak néha vegyül egy-egy sörös hordó csapraütésének zaja. Habos poharak körül ülnek a krisztinavárosi polgárok s megvetik az állam hivatalos nyelvét. Ez már a török uralom óta igy van ott.

De vasárnap nagyot változik a Krisztinaváros képe. Korán reggel, mikor a föld, a szombat éjjeli részeg emberekkel együtt, még harmatos, marcona férfiak lépkednek a főváros összes utcáin végig, Budára, a rózsalugasok közt fehérlő házikó felé. És nyolc órakor megkezdődik e házban a puskaropogás és tart késő estig. Megtévedt sasok keringenek e kert fölött, abban a hitben, hogy itt háboru folyik, s hullára van kilátás. A verebek és egyéb félénk állatok messze menekülnek e szörnyü helytől, s röpülnek a vén Gellértre, népgyülést tartani és sürgetni a vasárnapi munkaszünetet.

Azt hiszem, most már kitalálták, hogy ez a hely nem egyéb, mint a *Budapesti Polgári Lövészegyesület* céllövő háza. Estefelé a puskaropogást barátságosabb és kellemesebb zaj váltja föl: hordók csapraütése és dugók kihuzása. Mikor ez is elcsendesült, akkor a lövészek szétoszlanak. S ilyenkor már szorosabb köztük az összetartás: egyesével érkezett mind, de kettesével, hármasával, barátságosan összefogózkodva távoznak.

Vasárnap esténkint a krisztinavárosi levegő tele van puskaporral. Ekképp a Krisztinavárosban nincs ember, a ki puskaport ne szagolt volna s ezért ők különb legényeknek tartják magukat a többi városrész lakóinál. Lassankint minden krisztinavárosi ember abba a rögeszmébe esett, hogy nagy háborukat élt át, mint katona. Kocsmákban csak hadi tetteikről beszélnek, az öregek a harmincéves háborut, a fiatalok a forradalmat emlegetik s nem is ember, a ki legalább a boszniai hadjáratot végig nem küzdötte.

Igy rontott el a *Polgári Lövészegyesület* az ő füstölgő puskaporával egy egész városrészt, mely évszázadok óta békés hajlamairól volt nevezetes.

Mi történt a céllövők közt.

E körülményes bevezetés után elmondhatjuk, hogy mi történt a rózsák közé rejtett fehér házban, ott a hegy alatt.

Régóta folyik ott a lövöldözés, kiváló sikerrel. A Gellérthegy nagy kort ért már, de ő sem emlékszik azokra az időkre, mikor a céltalan búcsui lövöldözgetés szervezett céllövéssé alakult át.

De senkise szagolhatja a puskaport sokáig büntetlenül. A céllövőkben is fölébredt az alvó Tell Vilmos, vagyis inkább Tarasconi Tartarin. Ők is harciasakká lettek s ez a változás csakhamar meglátszott az egyesület belső életén is.

Keletkezett egy reformpárt Szávoszt vezetése alatt. Szávoszt az, a ki a céllövőket Berlinbe vezette, a hármas szövetség kötelékeit sörrel és puskaporral szorosabbra fűzni. Ez utja alkalmával egész csomó uj fegyverrel ösmerkedett meg, melyekkel könnyebb centrumot találni és igy medáliákra szert tenni.

Szávoszt és pártja sürgette az uj puskák és a füst nélkül lobbanó puskapor behozatalát. Ezzel szemben áll az ugynevezett maradi párt, mely csak ugy, mint eddig, továbbra is kovás puskával akar lődözni, hiven ragaszkodván az ősök hagyományaihoz. Ennek a vezére Érchegyi Ferenc könyvkötő. A könyvkötés - mint Dóczi Lajos énekli - *nem agynyomó foglalkozás* s igy Érchegyi egész elméjét a konzervativ párt szervezésére fordithatta. Szervezte is ugy, hogy a haladó pártot a közgyülésen leszavazták.

Megkezdődött a torzsalkodás s a két párt minden vasárnap titkos értekezletre gyült a város különböző részeiben.

Ki tudja, meddig veszekedtek volna egymással egész barátságosan, ha végre bele nem szól a főváros közvéleménye ekképp:

- Elvégre az urak fegyverviselő, harcias emberek. Nem illik, hogy vitás ügyeiket békés uton, tollal és szóval intézzék el. Föl a harcra! Lövészmódra mérkőzzenek össze.

S a közvélemény nyomása alatt a lövészeknek engedni kellett.

A harc.

A lövészegyesületnek majdnem kétezer tagja van. Ekkora csapatnak jókora tér kell, hogy háboruskodhassék. A főváros tanácsa, a megyei hatóság beleegyezésével, kijelölte nekik a Csepelszigetet. Ide nyakig fölfegyverkezve ki fog vonulni az egész lövészegyesület s a melyik párt becsületes harcban legyőzi a másikat, az legyen uralkodó és irányadó az életben maradt tagok közt.

Nagy izgatottság támadt a fővárosban. Az asszonyok tömegesen rendelték a gyászruhát s a gyászfátyol nagyon megdrágult. Az iparoskör rögtön hirdette a műkedvelő előadást „a lövészözvegyek javára”. A városban gyüjtést inditottak a lövészárvaházra. A puskaárak lehanyatlottak. A városházára fekete zászlót tüztek ki. A virágkereskedések kirakatai tele voltak koszorukkal, a szalagon ilyen föliratokkal: *Felejthetetlen lövészemnek - a bánatos özvegy.* Szóval a város készült a nagy lövészirtásra.

Borus tavaszi napon kezdődött a nagy ütközet. A reformpárt a *Török császár* kávéházból indult el. Szávoszt fekete lovon ült, s fekete zsebkendővel integetett. Némay Antal két uj rendszerü puskát vitt: az egyiket szét lehetett szedni, de nem lehetett összerakni, a másikat össze lehetett rakni, de nem lehetett szétszedni. Ezenkivül Némay két hordó kávéval és öt hordó François-féle konyakkal járult a közlelkesedéshez. Lovag Ditrichet is lóra akarta a reformpárt ültetni, gondolván, a ki lovag, az lovagoljon: de Ditrich megesküdött, hogy soha még lovon nem ült és igy megengedték neki, hogy gyalog szolgálatot teljesitsen. A táborkar állott még Gabrinyi, Bischitz Lajos és Megyeri Krausz Izidorból. Katonabanda kisérte a sereget Csepelre, gyászba vont dobokkal. A fővárosi tanács a gázlámpákat mind meggyujtatta,

s gyászfátyollal bevonatta. A csapat ötszázhusz főből állott, s mindegyiknél volt ötven patron. A reformpárt a sziget déli csúcsán foglalt állást.

Kevéssel utánuk az opera gyászkürtösének trombitálása mellett bevonult a szigetre a konzervativ párt. Érchegyi főlövészmestert négy hordár vitte egy emelvényen, honnan az egész csapatot láthatta. Freyberger vaskereskedő talpig vasba öltözködött. Országh és Darányi országgyülési főlövészek egy-egy zsebágyut vittek magukkal a magyar fegyvergyárból. A csapat ötszáz főből állott, fejenkint ötven töltéssel, s a sziget északi csúcsán helyezkedett el.

A lakosság messze kint a szárazföldön helyezkedett el és leste a rémes ütközetet. Az összes temetkezési vállalatok kirukkoltak, egy-, két-, három-, négy-, hat- és nyolclovas gyászkocsikkal, mert mindenféle rangu halottra számitottak. Az összes felekezetek papjai készenlétben voltak. Megjelent Mundy báró, az egész bécsi mentőtársulattal, a helybeli mentők szintén kirukkoltak. A főváros négyszáz ideiglenes sirásót fogadott föl.

Szerdán déli tizenkét órakor megdördültek a citadella ágyui: ez volt a jel az összecsapásra. A Csepelszigeten nagy puskaropogás támadt és sürü füst borult a mezőkre. Kiabálás, rikoltozás tört elő a füstből. Majd leszállt az éj, s vele minden elcsendesedett. A lakosság nyugtalan éjszakát töltött. A hatóság reggelig senkit se eresztett a szigetre, s addig mindenkit a bizonytalanság gyötört. Majdnem bizonyosra vették, hogy egyetlenegy lövész se maradt életben. Hazánk legjobb, legbiztosabb lövői, kiknek dicsőségét, lövésben való ügyességét és célzásban való hibázhatatlanságát annyiszor hirdette a sajtó, mind ott voltak a végzetes szigeten, s kétségtelen, hogy a milyen lövők, egy se maradt közülök életben.

Másnap korán reggel polgárokból és katonákból álló vegyes bizottság lépett a szigetre, az önkéntes mentők és a halottkémek kiséretében. Halotti csendben, mélyen leverve haladtak előre a tömeges halál rettentő tanyáján. Semmi... Semmi...

- Állj, ki vagy? - kiáltott egy mennydörgő hang a bokrosból.

A reformpárt előcsapatja volt, melyet Némay kávéval traktált.

Gerlóczy, a vegyes bizottság elnöke, előlépett s reszkető hangon kérdé:

- Melyik párt győzött?

Némay megvetőleg nézett rá:

- Melyik? Hát a reformpárt.

- S mi lett a másik pártból? - kérdé ujra Gerlóczy zokogva.

- Elestek mind. Mi pedig egyetlen embert se veszitettünk.

A reformpárt lövészei rábiccentettek s zordonul itták a gyászfekete kávét.

- Meddig tartott a harc?

- Mig minden töltésünk el nem fogyott.

- Hol feküsznek a halottak? - kérdé elcsukló hangon Gerlóczy.

- A sziget északi részén.

A vegyes bizottság ingadozó léptekkel a mondott irányban elindult. Senkise beszélt, mindenki sirt. A mint egy kis dombra fölértek... a tulsó oldalon látják a konzervativ pártot mély csendben, lehorgasztott fővel ülni és búsulni.

Darányi rögtön Gerlóczy elé sietett és a nyakába borult.

- Óh, barátom, ez nagy csapás az országra, a fővárosra és a Krisztinavárosra.

- Sok embert vesztettetek?

- Mi nem vesztettünk egyet se, hanem a reformpárt meghalt. Hirmondó se maradt belőle.

Gerlóczy már nem volt olyan sápadt.

- S hol feküsznek a halottak? - kérdé.

- Dél felé.

Gerlóczy már pirosodni kezdett.

- Maradt még töltésetek?

- Mind ellőttük.

Gerlóczy már vörös volt, mint a főtt rák. De nem árulta el magát.

- Uraim, gyerünk a halottakat eltemetni, - kiáltott Gerlóczy.

S a konzervativ párt leverten megindult dél felé. A sziget közepén egyszerre csak szembe találja magát a legyilkolt reformpárttal. A fegyvereket elhajitani és egymással kibékülni egy perc műve volt. Még csókok is cuppantak.

Ugy ám, de a nép békétlenkedett.

- Micsoda? Hát ezek a mi hires lövészeink? Órák hosszu során át lövöldöznek egymásra és nem trafálnak? Hát igy bolonditottak bennünket évtizedek óta? Ez nem járja.

A kibékült lövészek négy ezred baka fedezete alatt vonultak be a városba. Azóta Budán a szegényebb néposztálynak valóságos kenyérkeresetévé lett vasárnap a lövőházban céltáblául állani. Napidij egy forint.

EGY FŐVÁROSI EMBER VISZONTAGSÁGAI.

- Négyemeletes bolondság. -

Rendesen kifejlődött, öt láb és három hüvelyk nagyságu fővárosi ember vagyok. Gazdag, de becsületes szülők gyermeke lévén, otthon, falun, bizonyos jómódnak örvendettem, a mi azonban Pesten szegénységgé változott át. Ennek köszönhetem, hogy végigpróbáltam a fővárosi élet összes nyomoruságait, s beszélhetek róluk a jövő nemzedékek okulására.

Pesten legelőször is földszinten fogadtam lakást, hogy ne kelljen lépcsőt másznom. Én nagy elismeréssel vagyok a földszintes lakások jeles tulajdonságai iránt, de nem álltam ki sokáig. Először is a szemetes minden reggel öt órakor csöngetett az ablak alatt. Ugy látszik, oly sok a szemét a városban, hogy a hatóság rösteli, s csak kora hajnalban meri kihordatni, mikor még senki se látja. Ez a koránkelés okozza azt, hogy a szemetestestület tagjai mind kénytelenek korán lefeküdni s igy ő köztük van a legkevesebb lump. Elismerem, hogy ez is szép dolog, de én sokkal jobban tisztelek egy becsipett szemetest, a ki egyáltalán nem csenget, mint a legjózanabbat, a ki hajnalban fölharangoz álmaimból.

Második hibája a földszinten lakásnak, hogy a házmester a földszinti lakóval gorombáskodik legjobban, mert ez kerül eléje leghamarabb. Sohse hallottam, hogy házmester harmadik emeleti lakóval gorombáskodott volna, mert mire fölér, a haragja teljesen elpárolog.

Harmadik hibája a földszinten lakásnak, hogy a cselédek az udvarban tartják a népgyüléseiket s akarva, nem akarva, be vagy avatva a ház minden pletykájába s nemcsak azt tudod, hogy mit főznek, hanem azt is tudod, hogy ki hány órakor jár haza éjjel.

Negyedik hibája a földszinten lakásnak, hogy ha uj a ház, sötét a lakás, ha régi a ház, rossz a lakás. És bármit mondasz a háziurnak, ő mindig azzal hozakodik elő: Uram! De gondolja meg, nem kell lépcsőt mászni, közel van a pince és a mosókonyha, mindig van vize és kiülhet pipázni az udvarba.

Ezek persze mind olyan dicséretek, mintha azt mondanók valakire: Szép ember, mert nincs megdagadva az orra. Hányan vagyunk csunya emberek, bár nincs megdagadva az orrunk!

Mikor aztán megmagyarázod a háziurnak, hogy elég fiatal vagy ahhoz, hogy a lépcsők végtelen tömegén végignyargalj, mikor kijelented, hogy a pince téged nem érdekel és a mosókonyha hidegen hagy, mikor megérteted vele, hogy a szüretlen Dunaviz helyett csak szürt fröcsöt iszol, pipázni pedig nem pipázol, akkor vállat von és igy felel:

- Ön nem érdemli meg, hogy a földszinten lakjék.

Elismertem, hogy igaza van és fölhurcolkodtam az első emeletre egy szép kis udvari lakásba. Azonnal észrevettem, hogy előkelő világba jutottam. A szakácsné tiz helyett tizenkét forintot kért, havonkint egyszer el kellett ereszteni a Népszinházba s pazarabbul főzött. Addig a házmesternek éjfél előtt csak öt krajcárt adtam, ezentul tiz krajcárt kellett fizetni s ő, ki eddig tekintetes urnak hitt, ezentul nagyságos urnak nevezett. Számos lakó, a ki eddig észre sem vett, megsüvegelt s egy hét alatt uj téli kabátot kellett csináltatnom, hogy rangomnak megfelelőleg jelenhessek meg a lakók előtt, azonfölül szőnyegeket kellett beszereznem, hogy a szakácsném azokat tüntetőleg porolhassa. A szőnyegekre, lakásom kicsi volta miatt, egyáltalán nem volt szükségem s rendesen a szekrényben tartogattam; csak arra szolgáltak, hogy a lakókat bolonddá tegyék.

Az első emeleten való lakás abba a helyzetbe sodort, melyet politikai nyelven *pénzügyi válságnak*, kereskedői nyelven pedig *csődnek* neveznek. Ha egy földszinti lakó csődöt mond, rendesen fölfelé bukik, az első emeletre; de ha egy elsőemeleti lakó csődöt mond, az komolyan megbukott. Bukásomkor passziváim kétezer forintra rugtak, aktiváim pedig nyolcvanöt krajcárból álltak. Szóval aktiváimból nem telt ki egy ebéd, csak hat krigli sör nyolc sóskiflivel. Vagyis egy bécsi reggeli.

Ilyen zilált anyagi viszonyok közt vonultam én föl a második emeletre s fölhagyván az önálló háztartással, teljes ellátást fogadtam, özvegy Mandulánénál, kinek férjét az esküvő előtt leütötte a hajókötél s vizbe fult.

Özvegy Manduláné nagyon jó asszony volt; csak az volt a hibája, hogy mellette lakott egy asszony, a ki éppen olyan jó asszony volt, mint ő s azonfölül még minden szerdán káposztát főzött, füstölt hussal és gombóccal. Kora gyermekségem óta ez volt az ideálom: egy szerető sziv, két szobára való butor, káposztával, füstölt hussal és gombóccal. Hiába ostromoltam a háziasszonyomat, hogy tegye édessé a szerdai napot az emlitett ételekkel. Állhatatosan vonakodott, mert ez volt a megboldogult Mandulának legkedvesebb eledele. S a szegény asszony mindig sirt, ha hajókötelet vagy káposztát látott füstölt hussal és gombóccal.

Én természetesen nem kivánhattam tőle, hogy hetenkint egy napot sirással töltsön. De ő sem kivánhatta tőlem, hogy lemondjak az *élet füszeréről*, mint a hogy a költők a füstölt hust, káposztával és gombóccal, neveznék. Ilyen körülmények közt nem maradt egyéb hátra, mint megválni Mandula özvegyétől.

A megválást elősegitette egy körülmény. Fölöttünk a harmadik emeleten egy polgári kifőzőné volt s annál lakott Fuchs Kamill. Fuchs Kamillal az ismeretségem onnan ered, hogy egyszer hajnalban a ház előtt találtam, a mint a kaput órakulcscsal akarta kinyitni. Fölvilágositottam, hogy órakulcscsal még józan ember se tudja a kaput kinyitni, aztán becsöngettem és fölszállitottam őt a lakására. Azóta okos embernek tartott s állandóan jó viszonyban voltunk. Ilyen könnyü egy harmadik emeleti lakónak imponálni.

Kezdtem észrevenni, hogy Fuchs Kamill minden szerdán dult ábrázattal rohan el hazulról. Egyszer a boldogtalanság oly élénken látszott az arcán, hogy megállitottam.

- Hová rohan? Az arcából öngyilkossági kisérlet látszik.

- Közel állok hozzá.

- Miért?

- Képzelje, Kuczoráné, a kinél lakom, csütörtökön mindig káposztát főz...

- Ne mondja! Füstölt hussal és gombóccal?

- Azzal.

- Hisz, kedves Fuchs ur, akkor a világért se öngyilkolja meg magát!

- Hogyhogy?

- Utálja ön a káposztát?

- Füstölt hussal és gombóccal?

- Azzal.

- Utálom.

- Nos, akkor cserélünk. Én fölmegyek Kuczoráné hoz, maga pedig lejön Mandula özvegyéhez, a ki szintén utálja a káposztát...

- Füstölt hussal és gombóccal?

- Azzal.

- Nem bánom.

Paroláztunk. Igy kerültem a harmadik emeletre. Kuczoráné tetőtől talpig derék asszony volt. Csak az volt a baja, hogy ő meg szeretett a néhai urára emlékezni, a néhai urának kedvenc étele pedig a tojásban kisütött zsömleszelet volt. Ez okból mi minden héten háromszor tojásban kisütött zsömlét ettünk, melyet Kuczoráné pecsenyének tartott. Mikor föl akartam őt világositani nézetének alaptalanságáról, igy felelt:

- Meglehet, hogy az urnak igaza van; de lássa, néhai Kuczora Mihálynak ez volt a kedvenc eledele...

- Mi közöm néhai Kuczora Mihály eledeléhez? Aztán nem fáj magának, hogy ez a zsömle mindig a derék Kuczorára emlékezteti, a ki nincs többé?

- Bizony nem fáj, tekintetes ur, sőt örülök, hogy nincs többé, mert az istenben boldogult nagyon komisz ember volt... s valahányszor a zsömlét látom, mindig eszembe jut, hogy... hej Kuczora Mihály, többet nem komiszkodol velem.

Hogy valakit az a gondolat gyönyörködtessen, hogy Kuczora Mihály többé nem komiszkodik vele, azt értem: de azt már nem értem, hogy miért kelljen nekem ezért hetenkint háromszor tojásos zsömlét ennem? Azt az ajánlatot tettem Kuczoránénak, hogy inkább hetenkint háromszor, a zsömle helyett, előhozom, sőt szidom is Kuczora Mihályt. De a pokoli özvegy nem fogadta el.

Előre sejtettem s ugy is történt: ez a zsömle elüldözött engem a harmadik emeletről. A második emeletről elüldözött egy étel, a mely hiányzott, a harmadikról egy étel, a mely nagyon sokszor volt. Vándoroltam a negyedik emeletre.

Itt minden rendben volt, csak a viz hiányzott. Ez még nem lett volna nagy baj; mert elvégre sem fürödni, sem vizet inni nem muszáj, csakhogy a házigazdámnak hat gyereke volt, a kik a világ legboldogabb gyerekei voltak, mert hetenkint csak kétszer kellett mosdaniok. Többre nem futotta. Ennek azonban az a szomoru következése lett, hogy a világos ruháimat nem mertem viselni, tekintettel a gyerekek nyájas modorára. Mindazonáltal itt tovább kitartottam, mint a többi emeleten, s még most is ott laknám, ha bele nem szerettem volna egy angyali leányba, a kivel a jégen ismerkedtem meg. Mikor szerelmem szerencsétlen fordulatot kezdett venni, otthagytam a negyedik emeletet, mely nagyon csábit arra, hogy az ember leugorjék. Ezt pedig a hűtlen leány nem érdemelte volna meg.

Most már csak a pincelakás van hátra. Azt mondják, ott mindig van viz. Nem Dunaviz ugyan, hanem esőviz, mely záporok alkalmával elönti a pincét; de hát ez mindenesetre jó viz lesz, mert nem a fővárosi hatóság gondoskodásából jut hozzá az ember.

ÉJJEL A KÁVÉHÁZBAN.

Egyszer este valami privátügyben egy kisebb vidéki városba érkeztem. Beszálltam az egyetlen fogadóba, megvacsoráltam az étteremben s aztán beültem a kávéházba, hogy a lefekvésig valahogy agyonüssem az időt. Abból, hogy a kaszirnő csinos és a pincér gőgös, azt következtettem, hogy huszárság állomásozik a városban. A szép kaszirnő a kávéházba vonzza a tiszteket, a pincér aztán az ő nevelésük - rászoktatják, hogy lenézze a civilt.

Miközben nagy elszántsággal kavargattam azt a bizonytalan eredetü fekete levet, melyet egy csorba csészében elém tettek, nagy robajjal nyilt az ajtó s jöttek az urak - a huszártisztek.

Valami Galiciába tett kamerád tiszteletére ebédeltek egész mostig. Az első mámor jelei mutatkoztak rajtuk. Két főhadnagyon kivül a többi mind hadnagy volt. A sarokba vágták a kardjukat, sapkájukat a szemükre hurzták s egy nagy asztal körül letelepedtek. Erős feketekávén kezdték, utána vaniliába ütött nyerstojást ittak, aztán pezsgőt rendeltek. Napsütötte arcu, merész tekintetü magyar fiuk voltak mindannyian s azt a különös *armee-deutsch*-ot beszélték, mely az osztrák hadseregben évtizedeken át önállóan kifejlődött. Különös volt hallgatni ezeket a szittyákat, a kiket ezen a furcsa nyelven kivül a németséghez testüknek és lelküknek egyetlen porcikája sem füzött, s a kik a mellett azt affektálták, mintha soha életükben más nyelvet nem beszéltek volna.

Az egyik hadnagy, mikor a kávéházat figyelmesebb körültekintésre méltatta, meglátott s eszébe jutott, hogy ismerjük egymást. Könnyü fejbólintással köszönést váltottunk. A többiek oda néztek, de nem szóltak semmit. Annál kevésbbé, mert e percben földig hajló alázatossággal megjelent Kese primás és vagy hat füstös fickó s minden kérdés nélkül az idősebbik főhadnagy nótáját kezdte huzni, még pedig egyenesen a füle közepébe.

A főhadnagy elővette a zsebkendőjét s néhány erősebb mozdulattal megrázva a levegőben, beletemette a fejét, s ugy hallgatta a nótát.

Mikor a nótának vége lett, a másik főhadnagy odacsöngette a tulajdonost.

- Magunk vagyunk a kávéházban?

- Nem, kérem alássan, főhadnagy ur.

A tiszt kitette az óráját.

- Hát intézkedjék, hogy tiz perc mulva magunk legyünk.

A kávés zavartan meghajtotta magát és távozott. Egypár vendég fölháborodott gesztusokkal csöngetett, fizetett és távozott. Az én hadnagy barátom valamit sugott a parancsot kibocsátó főhadnagynak, a ki helybenhagyólag biccentett, aztán odalépett hozzám és szóla:

- Legyen szerencsénk, a mi asztalunknál.

Ilyen meghivást visszautasitani Magyarországon a sértések közé tartozik. Azért minden teketória nélkül áttelepedtem.

A tisztek közül ketten történi nevet viseltek. Egyet kivéve, mind magyarok voltak, ez az egy is, egy osztrák báró, ugy beszélt magyarul, mint a parancsolat. Nem a *regimentssprachét* sajátitotta el a *putzmeisterétől*, hanem egész passzióval megtanult magyarul. Mikor pedig nótázásra került a sor, csak ugy dült belőle.

Természetesen kötelességemnek tartottam a hadsereg gyöngyére, a huszárságra üriteni poharamat. Talán nem fognak karakternek tartani, de én bevallom, hogy bakatisztek közt a gyalogságot, tüzértisztek közt a tüzérséget szoktam a hadsereg gyöngyének nevezni. A szekerészetről még nem volt alkalmam nyilatkozni.

A felköszöntő nagy tetszést keltett, a pezsgős palackok durrogtak, a cigány, mintha megveszekedett volna, ugy huzta, s az egyik hadnagy a kasszirnővel egy remek csárdást járt.

- Uraim! - kiáltott egy fiatal szőke hadnagy pipacsvörös ábrázattal, - ez az élet nem élet! Lovagolni, execirozni, vívni, mulatni... Elpuhulunk, tönkremegyünk, anyámasszony katonái leszünk mind... A katonaélet háboru, kalandok és veszedelmek nélkül nem ér egy pipa dohányt...

- Eh, hát lődd főbe magadat, ha meguntad! - kiáltott hetykén egy másik hadnagy.

- Azt hiszed, nem merném? - kérdé a szőke föllángoló tekintettel.

- Hát tedd meg! - vágott vissza a másik.

- No hát, ezennel becsületszavamat adom, hogy pont éjfélkor főbelövöm magamat.

- Ne beszéljetek ostobaságokat, igyunk, a ki áldója van, - rikoltott a báró, s fenékig üritett poharát a falhoz vágta.

- A mit mondtam, megmondtam, adjatok inni! - szólt a szőke tiszt, s aztán danolni kezdett.

Rohamléptekkel nyomultunk előre a mámor birodalmában, én persze óvatos voltam, mert a mi szabad a katonának, az nem szabad a civilnek, őket fedezi az uniformis, de engem nyakoncsip a rendőrség, ha megfeledkezem magamról. Denikve éjfélkor is még józan voltam, s egészen jól láttam, mikor a szőke hadnagy előrántott zsebéből egy kis elefántcsontnyelü bulldog-revolvert s főbe akarta magát lőni.

Éppen csak hogy ki tudtuk csavarni a kezéből. A lövés eldördült s szétzuzott egy függő lámpát.

- Tökrészeg, - szólt a főhadnagy, a ki a fegyvert zsebretette, - nyalábolják össze s fektessük le egy szobába.

Megtörtént. A kis hadnagy nyomban mélyen elaludt. Mi pedig mulattunk tovább. Pokolian, veszettül. Két órakor a főhadnagy közhuszárokat állitott az összes kijárásokhoz, kivont karddal és azzal a parancscsal, hogy mindenkit vágjanak le, a ki meg akar szökni.

Négy óra. A szilaj jókedv tetőpontján áll. Az egyik hadnagy föláll az asztalra és rekedten igy kiabál:

- Bajtársak, nekünk van egy tiszttársunk, a ki becsületszavát adta, hogy éjfélkor meg fog halni és - hallatlan! - még életben van.

- Ki az? Nem lehet az! Olyan tiszt nincs a mi ezredünkben.

- De van. Odafönt alszik a fogadóban.

- Nem lehet!

- Hát gyerünk, nézzük meg.

Mindenki egy égő gyertyát fogott a kezébe s ugy rontottunk be a hadnagyhoz. A szegény fiu zilált, álmos arccal nézett szét.

- Mit akartok?

- Lődd főbe magadat!

- Én? - szólt bámulva.

- Te!

- Minek?

- Mert becsületszavadat adtad rá!

- Én?

- Te hát!

- Részegek vagytok!

- Mi?

- Ti!

- Ne bomolj... katona vagy... itt a revolvered... a többit tudod. Mi a nótád? Utoljára még elhuzatjuk.

- Tudom én, kérem, - szólt Kese a folyosóról.

Azzal a banda elkezdte huzni: *Ha meghalok csillag lesz én belőlem.* A szegény fiu, kinek a pezsgő teljesen elpárolgott a fejéből, ásitozva ült az ágya szélén. Aztán jött a második nóta, a harmadik, a tizedik... mind énekelni kezdtek, friss pezsgőt hozattak, letelepedtek, a huszárokat pedig egy-egy dézsa vizzel a szobaajtók elé állitották, hogy ha valaki az utasok közül békétlenkedve ki meri dugni a fejét, azt öntsék nyakon. A szőke hadnagy ujra inni, dalolni kezdett, a mit mikor láttam, az asztalon heverő revolvert zsebre dugtam s egy üres szobában lefeküdtem.

Hat órakor trombitaharsogás ébresztett föl. A svadron kirukkolt. Legelől a kapitány, aztán az én tisztjeim, köztük a halálra szánt szőke hadnagy. Vidáman valamennyien, mint a nyári hajnal, egyenesen, mint a jegenyefa... Milyen álmosan, gyürődötten nézték őket a kapukból azok, a kik egész éjjel aludtak!

A HÁZIUR.

Van nekem egy kis házam az Erzsébetvárosban, a nagy körut háta mögött. Kivülem lakik még benne egy csizmadia, egy népszinházi kórista, a ki délután temetkezéseknél szokott énekelni, s egy operaházi fagottista, a ki, ha előadás után hazajön, csöngetés helyett mindig fagottot fúj a házmester ablaka alatt.

Nagyon meg voltam velük elégedve, bár a csizmadiamühely kissé zajos (a mesterséggel jár), a fagottista kissé szomoru (a hangszere hozza magával), a kórista pedig kissé nem fizet (a művészettel jár). Én mindent megbocsátottam nekik, sőt kedvükért a gázt is bevezettem a házba.

A gáztársulat két kiküldött németje össze-vissza mérte a házamat, aztán fölbontották a kapu elejét, a kapu alját, a falat, ugy, hogy az alapjában megingatott házat gerendákkal kellett megtámogatni. Akkora árkot ástak a kapu alatt, mint egy szuezi csatorna, csak vártam, hogy honnan veszik a Niagarát, a mit ezen keresztül fognak vezetni. Végre belefektettek egy olyan vékony csövet, mint a kis ujjam, ráhányták a földet, kezembe nyomtak egy adreszt és ott hagytak.

Az adresz a kövezőmester lakását árulta el. Irtam neki. Ez is küldött három németet. Ezek a jobb térdüket bepólyázták, minden kőből leütöttek egy darabot, s megforditva tették a helyére. Hogy hát az a fele is lásson valamit a világból, a mely azelőtt lent volt a földben.

Ezeket is kifizettem. Aztán vettem egy pakli drága gyujtófát s ünnepiesen megkezdettem azzal, hogy meggyujtottam az ujdonatuj gázlámpát, az összes lakók jelenlétében.

Nem gyulladt meg s a lakók kinevettek. Azt hittem, hogy a gyufában van a hiba s más pakliból gyujtottam. Megint nem sikerült. A csizmadiák röhögtek, még a bús fagottista is mosolygott.

Azonnal irtam a gázgyárba. A németek eljöttek s ujra fölturtak mindent, de nem találtak semmit. Végre kijelentették, hogy a nagy hidegtől befagyott a gáz. Majd az enyhébb idővel fölenged. S ezért túrták föl másodszor is a házacskámat. Ezért a megfagyott gázért fizettem megint egy ujabb számlát. Azaz, hogy két ujabb számlát, mert a gázemberek után a kövezők következtek, megint leütöttek egy-egy darabot a kövekből s megint egy ujabb oldalukat forditották kifelé.

A gaz lámpa, akarom mondani gázlámpa mellé szégyenszemre egy petroleumos mécsest kellett gyujtanom. Mindazonáltal a gázosok minden hónapban beállitottak s kifizettették velem az elfogyasztott petroleum árát. Azonkivül a bevezetett cső hosszában hat követ fölszedtek, hosszu csövet dugtak bele s szagolták, hogy nem repedt-e meg a cső? Ugyan mitől? A petroleumtól?

De ekkor már kijátszottam a kövezőket: a hat lyukat csizmadiámmal foltoztattam be.

Végre kitavaszodott s a gáz fölengedett. A fölavatást megtartottuk. A láng vigan lobogott. Harmadnap gázrobbanás történt, mely a kóristát ugy leütötte a lábáról, hogy - saját állitása szerint - sohase járt olyan közel a - temetéséhez.

Háromszorosan fizettem: 1. Vétkes vigyázatlanság cimén a rendőrségnek. 2. A reparálás költségeit. 3. A kórista gyógyitását.

Az utóbbi három nap alatt meggyógyult. De egy veszedelmes és kínos utóbaja megmaradt: azóta tudniillik háromszor olyan étvágya van. Az orvosi tudományokban nem vagyok annyira

jártas, hogy megmondhatnám, vajjon minden gázrobbanás ilyen következésekkel jár-e, vagy speciálisan a kóristákra nézve ily vészes a dolog.

A szerencsétlent, a ki emlitett utóbaját egész életében nem fogja kiheverni, minden héten háromszor meg kellett hivnom ebédre. A kapu alatt pedig végképp petroleumlámpást installáltam. A gáz többé nem égett.

Egész nyáron azon törtem a fejemet, hogy micsoda uj örvendetes meglepetésben részesitsem kedves lakóimat.

Tavaszszal kezdtem, nyáron töprengtem, őszszel kisütöttem. Bevezettem a vizvezetéket.

Fölballagtam a vizvezetéki igazgatóság épületébe.

A kapus az első emeletre utasitott. Aranytáblába vésve ez a név ragyogott az ajtón: „Wein, igazgató”.

No, én nem ezt keresem. Megyek tovább. Egy másik ajtón ezt olvastam: „Borovszki, aligazgató”. Ez sem az én emberem. Egy harmadik ajtóra akadok, melyen Szőllősi ur neve olvasható. Ennek is csak bor a vége, - gondolám. Hol találom a viz embereit? A kapus esküdözött, hogy ezek az urak kezelik a főváros vizügyeit. Furcsa. Bekopogtattam Wein urhoz. Igen barátságosan fogadott. Mikor előadtam, hogy szeretném a házamba a vizvezetéket bevinni, igy szólott:

- Uram! Hazánk oly gazdag savanyuvizekben. Minek akar ön dunavizet inni?

- De kérem...

- Luhi, parádi, borszéki... egyik jobb, mint a másik... s milyen olcsó...

- De uram, én dunavizet akarok a lakóimnak.

- Mondja meg őszintén, ki bujtogatta föl ellenem, - folytatá az igazgató, - miért tör ellenem? Én sohase vétettem ön ellen, miért akarja elvenni a kenyeremet?

- Én? Nem értem.

- Uram! Én őszinte leszek. Minden ujabb ház, mely bevezeti a dunavizet, csak veszedelem, nyüg és baj nekünk. Az eddigieket se tudjuk jó vizzel ellátni. Ön is segit aláásni az én nyugalmamat...

- Nekem dunaviz kell minden áron. Legyen szives bevezettetni.

- Ugy? Kivánja? Hát meglesz, - felelt az igazgató rettentő hangon s én eltávoztam.

Ujra megjelentek a németek s ujra fölforgatták szerény kis házacskámat, de ezuttal legalább vastagabb csöveket fektettek az árokba. Tél lett, mire elkészültek vele s én alig vártam, hogy az udvaron levő nagy, szép rézcsap megeredjen s folydogáljon belőle a szőke Duna vize.

Végre a németek jelentették, hogy a csap megkezdi hivatalos müködését s én összegyüjtöttem lakóimat a látványosságra.

A viz nem jött. Kicsavartam, becsavartam a csapot, egy csöpp se szivárgott belőle. Iszonyu dühbe jöttem. Csak nem fogtam ebben is gázlámpát? Jelentést tettem, a németek mindent megvizsgáltak és semmit sem sütöttek ki. Akkor nekiálltam a csapnak magam s addig piszkáltam, mig végre kihuztam belőle egy akkora szüretlen pontyot, mint az öklöm. Ez dugta be a csövet. A viz aztán vigan csurdogált.

A pontyot gondosan eltettem spirituszba, hogy majd milyen nagy skandalumot csapok vele a legközelebbi fővárosi közgyülésen. A vizben nagy öröme telt az én kedves lakóimnak. Csak

azt vettem észre, hogy a csizmadialegények alig állnak a lábukon, a fagottistának alig van már annyi ereje, hogy a fagottját fujja, s a mi a legmeglepőbb, kóristám is vesziteni kezdte az étvágyát.

A dolog szeget ütött a fejembe, de csak akkor jöttem a nyitjára, mikor a feleségem egy reggel borszéki vizbe fürdette a gyerekeket.

Hát már fürödni se lehet a Dunavizben?

A következő éjjel, mikor mindenki aludt s csak a beteg fagottista nyöszörgése zavarta a csendet, halkan kivettem a pontyot a spirituszból, kilopóztam az udvarra s a halat gondosan - *visszagyömöszöltem a vizvezetéki csőbe.* Azon se folyik többet viz. Kutvizet iszunk mind.

És ime, lakóim egészsége bámulatos gyorsan visszatért. Leghamarább a kórista étvágya.

Azóta szakitottam a civilizációval. Többet be nem viszek semmi ujitást a házamba. Elég egy gázlámpa, a mely nem ég, és egy vizvezeték, a mely nem vezet vizet.

NYARALÁS.

Mikor a lapokban azt olvasom, hogy a Népszinház uj látványosságra készül s hogy Rákos-Palotán versenykuglizást rendeznek; mikor látom a főkapitány falragaszait, melyekben fölhivja a házmestereket, hogy a fagytól sikos kövezetet hamuval behintsék: akkor tudom, hogy közeledik a nyár. Mikor pedig azt olvasom, hogy a Nemzeti Szinház elhunyt jeleseink remek műveiből történeti ciklust rendez: akkor tudom, hogy nyakig ülünk a nyárban. Sajátságos mozgalom indul meg ilyenkor a városban; elkezdik a nyarat behordani a vidékről. Óriási kocsikon egész erdők érkeznek, kocsmák és kávéházak udvari részeinek és épületek erkélyeinek diszitésére. A fővárosi tanács egy csomó kádba ültetett növényt kirakat a Muzeum-kertbe, az Erzsébet-térre s ettől aztán a szegény városban élő fák is kedvet kapnak s rettentő zöldülésnek indul minden. A lakosság nekivilágosodik, fehér ruhák és szalmakalapok hemzsegnek az utcákon, a mezitlábos gyermekek száma roppantul fölszaporodik s a nyugvó téglák eltünnek, mert mindegyiket viszi egy épitő tót. Ha ferencvárosi emberrel akarsz beszélni, Török-Bálintra kell utaznod, a Józsefvárost föltalálod Pécelen, Mátyásföldön és Harasztiban, az Erzsébetvárost a zuglói havasok közt, a Lipótvárost a Svábhegyen. A többi városrészt mindenütt az országban, s Budakeszitől Gödöllőig minden paraszthházban szenved egy nyaralásra itélt fővárosi ember.

Pest utcáit idegen emberek lepik el. Sokáig tartott, mig rájöttem, hogy ezek a budaiak, a kik nyaranta leszállnak hegyeikről s elárasztják Pestet, hol ilyenkor ők az urak. Ők egész esztendőben a jó friss levegőt szivják, s mikor a pesti hemzsegés, tolongás elmulik, akkor ők átjönnek hozzánk a fővárosba, megnézik a Muzeumot, gyermekeiknek megmutogatják hires embereink emlékszobrát, célba lőnek és csónakáznak a Városligetben. Mikor aztán őszszel a societás visszatér a fővárosba, a budaiak is visszavonulnak szeretett hegységeik közé és lenéznek bennünket a jövő nyárig.

Én is azok közé a fővárosiak közé tartozom, a kiknek muszáj elmenni nyaralni, ha csak azt nem akarom, hogy az ősztől kezdve kinézzenek rendes társasköreinkből. Isten látja lelkemet, én legjobban szeretnék Budapesten maradni s ki nem zökkenni a rendes kerékvágásból, de a feleségem már a nyár elején aggódva olvasgatja, hogy a szomszédházakon megint egypár ablak rolettáját nem huzták föl reggel: jele, hogy egy család nyaralni ment. Mikor aztán az asszonyka megfog s édes mosolylyal néz rám, tudom, hogy nem szerelmi vallomás, hanem ez a rendelet következik:

- Kedvesem, hozzon egy kiló molyport.

A mint a gyerekek ezt hallják, már ugrálnak örömükben:

- A papa molyport hoz. Megyünk nyaralni.

Én ugyan azt tapasztaltam, hogy mióta a molyport föltalálták, sokkal több moly van a világon, de azért az ukáznak eleget tettem. Nem kritizálom az asszonyok dolgait.

A nyaralást megelőzi a nagymosás, a hallatlan mérveket öltő takaritás, a gyermekek sápadtsága és étvágyhiánya.

Az én gyermekeim legalább mindig megteszik azt a szivességet az anyjuknak, hogy nyár elejétől kezdve nem akarnak enni s a lehető legfehérebb szint öltik magukra. A feleségem télen ezt mindig annak tulajdonitja, hogy titokban cukorral tömöm őket; de nyáron hiába emlegetem én magam a cukrot, az asszonyka közbevág:

- Az sohase árt a gyereknek. Hisz' már hozzá is szoktak. Levegőváltoztatás kell nekik. Az orvos is azt mondja.

Az orvos! Ezzel bunkóznak le minket, férjeket. Persze az orvosnak érdekében áll, hogy összes pácienseit nyaralni küldje s akkor ő is vigan mehet fürdőre.

A feleségem szorgalmasan olvassa az ujságban a közegészségügyi kimutatást, - de csak nyár elején. Mikor én a reggelihez ülök, akkor ő már pontosan referál nekem, hogy hány kanyaró- és difteritisz-eset volt a városban és hány végződött halállal. Közben aggódva simogatja a gyerekeket és fölsóhajt:

- Csak már kiszabadulnánk ebből az egészségtelen városból.

Bizony, ha én a fővárosi statisztikai hivatalnak volnék, csak télen közölnék a betegségekről kimutatást.

Egyszer a kimutatásban valami uj betegség merült föl. A feleségem rögtön megragadta:

- Borzasztó! Megint egy uj nyavalya! A kik beleestek, mind meghaltak.

Fölvettem az ujságot és belepillantottam. Egy ember kapta meg, a ki bele is halt. Ilyenek az asszonyok!

Másnap még sokkal borzasztóbb dolog történt: egy harmademeleti lakó elment nyaralni. És mi elsőemeletiek még itthon voltunk. A feleségem sirt és a gyermekek még a rendesnél is sápadtabbak voltak.

Minden félreértés kikerülése végett megjegyzem, hogy én sohase mondtam azt a feleségemnek, hogy nem megyünk nyaralni, sőt bizonyos volt, hogy elmegyünk, mert el szoktunk menni. Az ő ártatlan manőverei nem is a nyaralás kicsikarására irányultak. Erre nem volt szükség. Ő csupán arra törekszik, hogy utazásunk oly szinben tünjék föl, mintha az a körülmények kényszerető ereje és nem uri passziók következtében történnék.

Mikor már mindnyájan haldokoltunk és én se enni, se inni nem tudtam (t. i. az asszonyka szerint), akkor kitüztük az elutazás napját. A feleségemnek néhányszor én is megtettem azt a szivességet, hogy kocsmában előre megebédeltem s otthon egy falathoz se nyultam. Ekkor a feleségem megadta magát s kijelentette, hogy halálos bün volna nyaralni nem menni.

Következett a nagymosás és az óriási takaritás. Markos legények dühödten verték a szőnyegeket két napig. A butorokat ide-oda taszigálták, a könyveimet leporolták, a gyerekek hintegették a molyport s prüszköltek tőle. Befőttes üvegek százait minden cél nélkül kimosták. Azt hiszem, hogy a városrész összes befőttes (vagy mint a Józsefvárosban mondják: dunctos) üvegeit mi mostuk ki. Vagy negyven el is törött; szerencsére mind a mieink közül. Végre lakatot raktunk az ajtókra s elutaztunk.

Először elmentünk egy magyar világfürdőre. Ott négy duellumom volt; először egy olyan urral, a ki fixirozta a feleségemet; másodszor egy olyan urral, a kinek én fixiroztam a feleségét; harmadszor a fürdőorvossal, a ki ugy akart pácienseke szert tenni, hogy a fürdővendégeket megvagdalta; negyedszer a fürdőigazgatóval, a miért a kosztot rossznak találtam. Nálunk Magyarországon mindent párbajjal kell eligazitani.

A következő nyáron elmentünk egy másodrendü fürdőre, hol savanyuvizben fürödhettünk, de keserü túrón és édes tejen kivül egyéb megehető ennivalót nem kaptunk. Ezenkivül a fürdőtulajdonos-község haragban volt a fürdőbérlővel s a falu csordáját ott legeltette a sétatéren.

Két hónapig tehénkergetéssel foglalkoztam s mai napig, ha meglátok egy tehenet, ütöm s ha egy tehén meglát engem, szalad.

Próbálkoztam Budakeszszel, de ott a nyaraló közönség a sváb kisdedek fölruházására minden este tombolát rendezett, holott én láttam jól, hogy a germán faj budakeszi töredékei jobban szerettek nyakig mezitláb szaladgálni s a mi fölruházási kisérleteinket gyülölettel fogadják.

Próbáltuk Nagy-Marost, de ott örökös rettegésben voltunk, hogy a gyerekek vagy a Dunába fulladnak, vagy a vasut gázolja el őket.

Őszszel aztán kifáradva, boldogan visszatérünk a mi kedves Budapestünkbe, s - annyira dicsérjük nyaralásunk örömeit, hogy két hét alatt magunk is elhiszszük, hogy pompásan mulattunk.

A harmadik héten már szidjuk a fővárost s a következő nyáron ujra menekülünk belőle.

KIRÁNDULÁSOK.

A pestieknek az a része, mely nem mehet el nyaralni, egy másik betegségben szenved: a kirándulásban.

A nyavalya gyógyithatatlannak látszik. A ki egyszer megkapta, egész életében arról koldul.

Szerényebb embereknek az is elég, ha egy városligeti, vagy budai kocsmában két fröcscsel többet isznak meg a rendesnél s hazajövet külön e célból az utcák sarkain álló emberek által beporoztatva, vagy besároztatva cipőiket, emelt fővel térnek vissza este a fővárosba, mint kirándulók.

Ugy illik, hogy hétfőn mindenki eldicsekedhessék azzal, hogy miképp töltötte a vasárnapját.

Sokan elmennek vadászni, a hozzávaló kosztümöket az Operától kérve kölcsön. A Tell Vilmos ruhatára a vadász-évad alatt mindig kint van a városban. Ilyenkor a vasuti állomások körül erősen föllendülnek azok a boltocskák, melyekben a nyulat véresen meglőve árulják. Jó hirnevü vadászember négyet-ötöt kénytelen megvenni, reputációjának fentartása érdekében.

A főváros körül terülő falvakat minden vasárnap elárasztja a kirándulók tömege. A cél csupán az, hogy hazulról kimozdultassék, mert vasárnap ugy illik a fővárosi emberhez. Ezért a szokásért minden kényelmetlenséget a nyakunkba veszünk.

Elárasztjuk Budát s élvezzük a csöndet; fölmászunk a Gellérthegyre s onnan megkeressük, hogy hol lakunk Pesten. Már csak ezért a mulatságért is érdemes Pesten lakni.

Sokan hiszik még a fővárosban, hogy a budai gőzsikló kötelének egyszer el kell szakadnia s akkor rémitő katasztrófa következik. Ezért minden vasárnap tele van kiváncsiakkal a budai hegyoldal. Ezeknek az a kirándulásuk, hogy lesik a katasztrófát.

A budai városmajorba kimenni szintén kellemes dolog és sokan meg is teszik. Ezek azt beszélik, hogy ott kővé vált svábokat mutogatnak ingyen; mert ott a kapás inkább kővé válik, de magyarrá nem lesz. Semmi tehetsége sincs rá.

Budán át vezet az ut távolabbi festői helyekre: Zugligetbe, Svábhegyre, Lipótmezőre, s a hegyek közt szétszórt falukba. Ezért Buda maga is kedvelt kiránduló hely, bár nyaratszaka az állapotokat szinkörrel sulyosbitják.

Hogy a Városligetben vasárnaponkint hömpölygő népáradat csak sétál-e, vagy már kirándul, ezt még nem tudtam eldönteni. Azt hiszem, hogy a séta határait azok a kocsmák képezik, a melyek a Városliget szélein huzódnak. A ki ezekbe betéved, az már kiránduló. Joga van zöld galyakat szakitani s a kalapja mellé tüzni. Joga van torkaszakadtából dalolni s jogában áll késő éjjel az omnibuszhelyekért verekedni. Mert ez mind hozzá tartozik a kirándulás élvezeteihez, s száz ember közül kilencvenkilencnek kalapja, ruhája kirándulásokon megy tönkre.

A városligeti tavon csónakázók csak közönséges sétálószámba mennek. Kivéve, ha vizbe fordulnak. Mert ez már speciális kiránduló élvezet s a sétálót kirándulóvá kvalifikálja.

Kedves helyek a rákospalotai erdő és az ujpesti népsziget. Ide a nagy családok és a kis dalárdák szoktak kirándulni. Apa, anya és minimum nyolc gyerek. Vagy pedig elnök, karmester és maximum husz dalár. Az ilyen kirándulás csak szerdán szokott véget érni: e napon gyógyul ki az utolsó gyerek a vasárnapi gyomorrontásból s e napon szállitják haza az utolsó dalárt. Mert Rákos-Palotán igen erős budai bor terem.

A rákospalotai erdőről az a babona van elterjedve, hogy ott minden vasárnap léggömböt eresztenek föl. Tényleg látni odakint egy csomó embert, a ki reggeltől estig a levegőbe néz. Ezek azt lesik, hogy mikor röppenik föl a léghajó. S ha nem látják is fölröppenni, azért nem gyógyulnak ki rögeszméjükből; azt mondják, hogy az erdő másik részén bocsátották föl, s a következő vasárnapon egy másik erdőtisztásról szögezik tekintetüket az égnek.

Mig a palotai erdőben polgárcsaládok élveznek, addig a népszigeten többnyire munkások mulatnak. Pokoli hőségü hely, hol csak éppen annyi árnyék van, hogy a vendég a fejét bele tarthatja, mint a cigány a kazalba a vihar alatt. Az esték azonban igen kellemesek. Ezt tudják a szunyogok is, s a mint a nap lenyugszik, rendezetlen csapatokban megrohanják a kirándulókat. A kocsmáros fülledt szalmát gyujtat ellenük, a mi igen okos gondolat, mert az ember megfullad a füsttől, mielőtt a szunyogok agyoncsipnék.

De legalább ha innen hazakerül valaki, van mit elbeszélnie, de mit meséljen az, a ki a kőbányai kis sörcsarnok által hirdetett népünnepre vetemedik. A kis sörcsarnok magában véve igen érdekes ország. Határai: éjszakon négyezer disznó, délen ötezer disznó, nyugaton hatezer disznó. Keleten a lóvasut jár. E határok közt hemzseg vasárnaponkint 3-400 kiránduló, sört iszik és katonazenét hallgat. A szüneteket az imént fölsorolt határok erőteljes röfögése tölti ki.

Nem részletezzük tovább a kiránduló helyeket, csak azt akarjuk még megemliteni, hogy a messze környék minden kocsmájában szörnyü kuglizás folyik, s a legtöbb helyen villát kugliznak ki. Ez valóságos sporttá lett. Erőteljes atléta-emberek vérhólyagokkal a tenyerükön és leszaggatott körmökkel térnek haza a fővárosba, abban a tudatban, hogy ők a kirándulást villanyeréssel kapcsolták össze.

Legvégére hagytuk a vicinális vasutak ellen alakult nyilvános szövetkezetet: a budapesti turista kört, a fővárosi Kárpát-egyesületet. Ennek a körnek a célja az, hogy ugyanoda gyalog elmenjen, a hová a vicinális vasutak tizszer hamarább elviszik az embert. Figyeljék meg a vicinális vasutak havi kimutatását: a bevétel rovatban ott szerepelnek az elgázolt turisták, mert ezekkel is apad a gyaloglásra buzditók száma. Turista és vicinális vasut halálos ellenségek.

A turista-klubban tárt karokkal fogadnak, ha a magad lábán fölmégy a budai Jánoshegyre, még pedig Esztergom felé kerülve s ott megesküszöl éjjel tizenkét órakor, hogy a Gellérthegyet glecsernek tekinted, s azt fogod hirdetni, hogy a Svábhegyen tengerszemek vannak. A Jánoshegyen zergét kell látnod, s augusztusban a csúcsán havat fölfedezned. Ha ezt megteszed, akkor jogod van a következőkhöz:

1. Fölkelni hajnali 4 órakor, mikor összes embertársaid édesdeden szunnyadnak.

2. Gyalogolni déli 12 óráig s kilógatni a nyelvedet tetszés szerint.

3. Elragadónak találni a kilátást, mely a nyolc órai gyaloglás után a pilisi Maróth-hegyről eléd tárul.

4. Pompásnak találni a rögtönzött ebédet az árok szélén.

5. Megvetni az otthon maradt rántott csirkét ugorkasalátával.

6. Lenézni mindazokat, a kik ülnek, állnak, feküsznek, vagy fel vannak akasztva: szóval mindazokat, a kik nem gyalogolnak.

7. Gyülölni a világforgalom mindazon eszközeit, melyek hivatva vannak az emberiséget a gyaloglásról leszoktatni.

Ebből is láthatjuk, hogy a turistaság alapja a szenvedély. Ez a klub a fanatikus emberek szektája. A turistaság az ő hitvallásuk, s azért jó lesz nem mosolyogni, mikor a fővárosban egy

ilyen hitujitót látunk szeges alpesi cipővel és hosszu svájci vagy tiroli póznával, derekán kötéllel: ez az ember a Zugliget égbemeredő bércei ellen indul.

Ha mint turista jól viseled magadat, különböző kitüntetésekben részesülsz. Még korábban kell fölkelned és még messzebbre szabad gyalogolnod. Később pedig te lehetsz az a szerencsés ember, a ki a társaság költségén titokban félévig Solymáron lakol, sub titulo: eltünt turista. Mert ilyennek is kell lenni a budai hegyek alpesi jellegének megóvása érdekében.

Én részemről sohse leszek turista. Nem azért fektettem a pénzemet a szent-endrei vasut vicinális részvényeibe. Én előharcosa vagyok a vasuton való kirándulásnak. Igy kisebb a cipőkontó és nagyobb a dividenda.

MÜVELET EGY ISMERETLENNEL.

Kinéztem az ablakon. Keserves, rossz idő volt odakint.

Az égről felhők helyett szürke, rongyos katonaköpenyegek lógtak le és a dühöngő szél ide-oda lóbálta őket. A sétatér fáit és az almáskofa gyermekeit irgalmatlanul rázta a vihar. A zápor szakadt és az ut néptelen volt.

Örömmel szivtam magamba a hangulatot, mert éppen egy erős, sötét drámai jelenetet készültem megirni. Boldog voltam, hogy a természet modellt áll az én hangulatomhoz.

Még egy pillantás a viharra, aztán könyökig ütöttem a tollamat a tintatartóba s éreztem, hogy a drámairás muzsája zokogva borul barátnői nyakába.

Ekkor kopogtatnak az ajtón s belép egy ur, oly vizesen, mint Neptun.

- Nem ismer? - kérdé vidáman.

- Ez mellékes, - felelém mérgesen, - először is menjen ki és vesse le a vizes ruháit az előszobában.

- De nincs velem száraz, csak nem gondolja, hogy két öltözet ruhával megyek vizitbe.

- Egyáltalán nem értem, hogy miért megy ilyen időben vizitbe?... Különben mit fecsegek itt! Azalatt árviz támad a szobámban.

Szelid nyomással kitoltam s kétségbeesve magam maradtam. Éreztem, hogy a kedvező pillanatot az alkotásra elszalasztom s a drámairás muzsája megkönnyebbülve lélegzik föl.

Öt perc mulva egy elegáns, frakkba öltözködött ur nyitott be a szobámba.

- Mi tetszik? - kérdém zordonan.

- Nem ismer? - felelt vidáman.

Most ismertem meg. A vizes ismeretlen volt. De miért jön ez fényes nappal, ilyen zivatarban, egy magános urhoz frakkban?

- Kihez van szerencsém? - kérdém kurtán.

- Én vagyok a foncsoros ember, a ki egyszer már jártam önnél.

- Foncsoros ember? Mi az?

- Ön nem tudja, mi a foncsor?

- Halvány sejtelmem sincs róla.

- Pedig a középiskolában tanitják.

- Lehet, de én a történelemben mindig gyönge voltam.

- Ön tehát azt hiszi, hogy a foncsor valami történelmi alak?

- Persze. Nem is hangzanék rosszul: I. Foncsor. Szerbia királya.

Az ismeretlen ezalatt rágyujtott a szivaromra. Örömmel vettem észre, hogy a szivar nem szelel, még jobban örültem, mikor a szivart a tüzes végével vette be, de legjobban örültem, mikor láttam, hogy a hamutartóban égő gyufától a frakkja tüzet fogott és csöndesen égett. Természetesen nem szóltam. Ez sem jön ide többet látogatóba.

- Nos, hát én megmondom önnek, hogy mi az a foncsor. Ez egy olyan szer, a melylyel bekenik az üveg egyik oldalát és akkor a másik oldala tükör lesz.

- Hja igen, most már emlékszem. Irtam is önről egy tárcát.

- Ugy van. Akkortájban én egy ujfajta foncsort találtam föl. De rosszabb volt, mint a régi és én a foncsorba belebuktam.

- Nyakig?

- Nyakig.

- Kár, mert ha csak az egyik felével esett volna bele, akkor most tükör volna...

Az idegen nem felelt. Szimatolt.

- Nem érez valami égett szagot? - kérdé.

- De igen, - mondám kárörvendőleg. (Fogsz te ugrálni mindjárt.)

- Szent Isten! - kiáltott és a könyökéhez kapott.

- Mi az?

- Nézzen ide, - s a frakkja ujján egy akkora égett lyukat mutatott, mint három ezüstforintos.

- Bocsásson meg, mester, nem vettem észre, - hebegte.

- Kérem, kérem, semmi kifogásom sincs ellene. Kissé szokatlan ugyan, hogy valaki látogatás közben azzal szórakozzék, hogy a frakkját égeti, de elvégre, ha önnek ez passziója, hát legyen boldog.

- Szerencsétlen, ön tehát nem sejti?...

- Mit?

- Hogy ez az ön frakkja.

- Az én frakkom? Megőrült az ur?

- Kérem, ne tessék ilyet mondani... Mikor kiküldött az előszobába, ott találtam egy jó öreg asszonyt, a kitől száraz ruhát kértem... Ideadta az ön teljes báli fölszerelését, azt mondván, hogy a többi a szabónál van vasalni.

Megsemmisülten rogytam a divánra. Ez a foncsoros szamár először egy akváriumot csinál a szobámból. Azután az én frakkomat huzza föl. Azután kiégeti az én frakkomat - és én még örülök neki!

Fölugrottam és nagy léptekkel jártam föl s alá.

- Vesse le a frakkomat! - mordultam rá.

Levetette.

- Uram! - kezdé, - én hajlandó vagyok bocsánatot kérni, hajlandó vagyok lovagias elégtételt adni...

- Fizesse meg a frakkomat, Nyolcvan forint az ára, három forintba számitom a kiégetett lyukat, összesen nyolcvanhárom forint.

Az idegen erre büszkén fölegyenesedett.

- Ön tehát üzleti alapra helyezkedik? - kérdé ridegen.

- Az ördögbe is, be fogja látni...

- Tehát az irók nem olyan idealisták, mint mi messziről hisszük?

- Idealisták vagyunk, de mondhatom önnek, pedig az egész világirodalmat ismerem, elenyészőleg csekély azoknak az iróknak a száma, a kik ugrálnak örömükben, ha a frakkjukat elégetik...

Az idegen gondolkozva járt föl s alá. Végre megállt előttem és szólt:

- Annál jobb. Önnek érdekében áll, hogy a frakkját megfizessem, tehát érdekében áll, hogy én olyan helyzetbe jöhessek, hogy a frakkját megfizethessem...

- Természetesen.

- Mi tehát érdektársak lettünk. Igy most már megkönnyebbült lélekkel térhetek át látogatásom tulajdonképpeni céljára.

- Pardon, egy pillanatra. Ön tengerfenékké varázsolta a szobámat, ön elszítta a szivaromat, elégette a száját és a frakkomat, egy órája itt ül a nyakamon... talán ezek után megmondaná, hogy hivják és micsoda...

- Nem vagyok barátja a formalitásoknak, de kivételképp engedek. Én Balázs Miklós magánhivatalnok vagyok... és most áttérek látogatásom tulajdonképpeni céljára... Nézze, egy magánhivatalnoknak, bár részemről jó állásban vagyok, az élete meglehetősen egyhangu... Eleinte szórakoztatott a foncsor, melyet, mint tetszik tudni, föltaláltam, de mikor fölsültem vele, nem maradt más szórakozás hátra, mint a szerelem... Ez a magánhivatalnokok speciálitása... Tetszik tudni, ha egy magánhivatalnok szerelmes, az aztán irtóztatóan szerelmes.

- Bocsánat, hogy közbeszólok. Ugyanez áll a közhivatalnokokra nézve is.

- Nem egészen. Mert a közhivatalnokban él az az öntudat, hogy ő a *közt*, az államot, vagy a várost szolgálja... A magánhivatalnokban ez az öntudat nem él... Ő benne tehát több hely jut a szerelem számára.

- Ebben van valami.

- No lássa... Először is az apróhirdetésekhez fordultam. Levelezésbe bocsátkoztam kétszáztizenkilenc nővel. Közülök legalább százötven joghallgató volt, a kik tanulás helyett ezzel szórakoznak. Az egyik levelező különösen szellemesnek mutatkozott. Megirtam neki, hogy szeretnék vele megismerkedni. Erre ő a következő levelet irta:

> *Jőjön el pénteken délután négy órakor a Muzeumkertbe. Kazinczy szobránál fogom várni. Ismertető jelül tegyen a bal mellényzsebébe egy ezerforintos bankjegyet.*

Elmentem. De természetesen a bal mellényzsebembe nem tettem ezer forintos bankót és igy a nő nem ismert rám. Különben csunya is volt.

Ezért leveleztem én kétszáztizenkilenc nővel!

Ekkor, mint társaim, a zsurolásra vetettem magamat. A zsurolás egy pesti fiatalemberre nézve a legkellemesebb dolog a világon. Nem is beszélve a fütésről, világitásról, igen jól kosztolhat mellette. A leggyöngébb zsuron is adnak ma már sonkásszeleteket, Bismarck-kenyeret, kaviáros zsemlét. S annyi teát, a mennyi csak kell. Sőt ha a fiatalság összetart s néha egy kis sztrájkkal ráijeszt a háziasszonyra, még többet is, vegyes fölvágottat, hideg sülteket is elérhet...

- Kérem, röviden! - szakitám félbe türelmetlenül.

- Rövid leszek. Bejutottam Jób Gerzson háztulajdonos zsurjára. Őt meglátni és megszeretni egy pillanat műve volt...

- Jób Gerzsont?

- Dehogy. A kisebbik leányát. Leirom, hogy milyen...

- Ugyan hagyja el. Minden ideál egyforma.

- No hát nem irom le. Annyit mondhatok, hogy a kis leány elfogadja udvarlásomat, de addig nem nyilatkozhatom és nem lesz semmi az egészből, mig a nagyobbiknak és csunyábbiknak nem akad kérője. Sejti már?

- Nem sejtek semmit.

- Ön fog udvarolni az idősebbiknek, én pedig elveszem a fiatalabbikat.

- De annyit mondhatok, hogy én el nem veszem az ön ideáljának a nénjét.

- Majd vigyázni fogunk. Én annyira fogok menni, hogy a család maga se engedhesse meg a visszalépést, ön pedig csak éppen annyira fog menni, hogy még tisztességesen visszaléphet.

- Jó. De nem hiszem, hogy kisded vállalatunkból a frakkomnak az ára kikerüljön.

- Micsoda? Százhatvan forintos frakkot fogok önnek csináltatni.

- Pardon, százhatvanhárom, ne felejtse el a lyukat.

- Tehát holnap lesz az első föllépésünk. Majd önért jövök.

Ezzel frakkomban távozott.

Másnap kifogástalan szmokingban, könnyü cipőben s a walesi herceg utasitásai szerint önmagunk által megkötött fekete nyakkendőben megjelentünk Jób Gerzson házában.

Mikor Balázs a házigazdának mint legjobb barátját bemutatott, ez mosolyogva igy szólt:

- Már volt szerencsém.

- Csakugyan, a milléniumi kiállitás alatt, ugy-e?

- Igen.

Hirtelen eszembe jutott minden. Jób ur volt a tenyészmarha-kiállitás zsürijének az elnöke, s én akkor azt irtam az ujságba, hogy a nagy aranyérmet nem az állatok, hanem a zsüritagok közt kellett volna kisorsolni. Zavarba jöttem.

- Tudja, uram, nem gondoltam én azt olyan rosszul... De hát egy ujságiró mindig mást ir, mint a mit gondol...

- Persze, persze, én az ujságirókat szükséges rossznak tekintem.

(Kedves ember!)

- No, de jőjjön, bemutatom a feleségemnek.

Jób Gerzsonnéhoz e percben futott oda egy fiatal, de szeplős leány, a ki mamának szólitotta. Ránéztem, csunya volt, tehát ez az idősebbik. Bizonyos meghatottság fogott el. Tehát ő az, a ki segédkezet nyujt ahhoz, hogy elégett frakkom megtérüljön. Bemutattam magamat.

- Ah, maga az? Mondhatom, hogy pompásan ir. Igazán örülök, hogy nálunk látom.

(Jobban megnéztem. Nem is olyan csunya ez a leány.)

Elkezdték verni a zongorát. Karomat ajánlottam a kicsikének és kivittem a szalonba.

- Azt mondják, - szólt, - hogy maga igen rendetlen életü ember.

- Ne higyje. Csak szinvak vagyok és az éjjelt gyakran összetévesztem a nappallal.

- Mikor szokott lefeküdni?

- Esti tiz és reggel hét óra között.

- Nézze, ha magát az utókor megkérdezné, hogy Budapesten hová állitsák a szobrát, mit felelne?

- Azt felelném, hogy a Borjutérre.

- Ugyan menjen. Min dolgozik most?

- Egy történeti drámán.

- Irjon be valamit az emlékkönyvembe.

- Én minden emlékkönyvbe ugyanazt irom be.

- Mit?

- *Rövid az élet, örök a sír, Bolond, a ki emlékkönyvbe ir.*

Ekkor a szalonba érkeztünk és elkezdtünk keringőzni. A kicsike jól táncolt és könnyü volt, mint a pehely. Huszonkét turt csináltunk. A leány félig elájulva dőlt egy karosszékbe. Én félig elájulva menekültem a buffetbe s csak a harminckettedik kaviáros szeletnél kezdtem egy kissé magamhoz térni. Ekkor merült föl előttem Balázs Miklós.

- Remélem, meg van velem elégedve! - kiáltám feléje.

- Nyomorult, mit tett velem!

- Mit? - kérdém elámulva.

- Elcsavarta a menyasszonyom fejét.

- De az lehetetlen. Én egy csunya kis szeplős leánynak udvaroltam. Az nem lehet az ön ideálja.

- De az. Csunyának nevezi, mert a nénjét nem ismeri.

- Hát hol a nénje?

- Nincs jelen, beteg.

- Bocsánat, ez tévedés, én jóhiszemüleg jártam el.

- Hát most menjen és csavarja helyre a fejét.

- De mondom, hogy nem csavartam el.

- Folyton önről beszél és már az emlékkönyvét is kikereste. Mikor én táncra kértem, azt felelte, hogy keringőt nem táncol mással, mint önnel, mert ugy nem tud senki táncolni, mint ön.

- Azt mondta? Nagyon derék kis leány. Hát tudja, annyit megteszek, hogy többet nem mutatom magamat előtte... Inkább Gerzson papa sonkás-szeleteit fogyasztom.

- Tegye meg. Már csak a frakkja érdekében is.

Igaz is. A frakk. Majdnem ugy jártam, mint az egyszeri holló. Mikor a róka hizelgett neki, örömében kiejtette szájából a frakkot... akarom mondani a sajtot.

Csakhogy a kis leány utánam jött az emlékkönyvvel, a minek az lett a következménye, hogy megint elvittem táncolni.

Ekkor Balázs kétségbeesett lépésre határozta el magát. Megtette azt a lépést, a melyet előre jelzett: elment annyira, hogy a család maga se engedhesse meg a visszalépést.

Megcsókolta táncközben az ideálját.

Gerzson papa dult arccal rohant hozzám:

- Vezesse ki a barátját föltünés nélkül. És máskor ne is hozza el.

(Már mint én? Hisz én nem hivtam.)

Karon ragadtam legjobb foncsoros barátomat, az előszobába vittem, felöltöztettem és a folyosóra tuszkoltam. Utravalóul még a következő jó tanácsot adtam neki:

- Jegyezze meg, hogy egy tisztességes, jól nevelt uriember nem a házikisasszonyt, hanem a szobaleányt szokta megcsókolni.

Talán kiváncsi valaki arra, hogy én velem mi történt? Semmi. Én táncolok, eszem a zsömlés szeleteket, iszom a teát s a háznak kedvelt barátja vagyok. Ez a kárpótlás azért, hogy pénzügyi müveletem az ismeretlennel nem sikerült.

A FAUST-FORDITÓ.

Az *Éjszak csillagá*-hoz cimzett kávéház tulajdonosa akkor kezdett sokrabecsülni, mikor egy ingujjban billiárdozó mészároslegénynek meg mertem mondani, hogy vegye föl a kabátját. A mészáros ugyan nem vette föl a kabátját, de ez az én bátorságomból nem vont le semmit, s a fölszólalásnak mégis lett eredménye, mert a vérszemet kapott pincérek a legényt kidobták. Másnap a mészáros visszatért s a marhák letaglózása közben meggondolván a dolgot, oly illedelmessé lett, hogy még a téli kabátját sem merte levetni. A kávés hálásan megszoritotta a kezemet s ugy tekintett engem, mint a ki a jó modornak és uri viselkedésnek hatósági ellenőre, sőt kiküldött kormánybiztosa vagyok. A pincérek nagyságoltak s az idegenebb vendégek kezéből egyszerüen kivették az ujságot, ha nekem szükségem volt rá.

De mégis sokkal nagyobb volt a tisztelet egy másik ur iránt, a ki maga ült egy kis kerek asztalnál, a képes lapokat buvárolta s messzelátón át nézte a tulsó sarokban ülő sakkozók huzásait. Mikor belépett a kávéházba, minden pincér egyszerre köszönt neki, a kisasszony is észrevette, a gazda is hajlongott előtte s a vendégek összesugtak. Látszott, hogy mindenki szereti és becsüli őt. A pincér büszkén kiáltott be a konyhába: „Csésze fehér habbal.” Ez az Övé volt. S magasan a levegőbe emelve a nagyon tisztelt ur porcióját, robogott végig köztünk. Külön fiu vitte a szalvétát, egy harmadik a kifliskosárral csörtetett oda, s mi megilletődéssel néztük, hogyan aprit, hogyan kanalaz, hogyan kavar, hogyan iszik. Mindent ugy cselekedett, mint mi és mégis egészen más volt minden mozdulata. A kávéházi levegőnek a sugártörése okozhatta ezt.

Egyszer megkérdeztem a gazdát:

- Már régen nyomja a szivemet. Mondja meg, kérem, ki ez az érdekes ur?

- Hogyan, ön nem tudja?

- Nem.

- De azt látja, ugy-e, hogy nem közönséges ember?

- Határozottan.

- Ez az ember, uram, a *Fauszt forditója.*

- Lehetetlen.

- De biz’ucscse az.

Hogyan? Ez az ur volna a lánglelkü költő, a ki olyan jól megértette a német költő-óriást? Ez az ur, a ki velünk egy kávét iszik (habbal), velünk egy levegőt szí s egy sakktábla mellett kibicel (persze csak a távolból), ez az ur ajándékozta volna meg nyelvünket a német irodalom legnagyobb kincsével? Élénk izgatottság fogott el s e napon kávémon a föld és a szomszédom kabátja osztoztak meg: annyira meg voltam zavarodva.

Este elolvastam a magyar Fausztot s ennek eleven hatása alatt elhatároztam, hogy meg fogok ösmerkedni kiváló irónkkal.

Másnap szebben öltözködve jelentem meg az *Éjszak csillagá*-ban. Fauszt forditója már ott volt s fönségesen itta a kávéját. Ezután kezébe vette a *Kikeriki*-t és a *Floh*-t, s jóizüeket nevetett rajta. Láttam, hogy most köznapi dolgokkal foglalkozik és semmiféle nagy eszmében nem fogom megháborgatni. Előre!

Kétféle megösmerkedés van. Drámai és vigjátéki. A drámai az, mikor az ember rátámad egy ismeretlenre, s mint neje csábitóját inzultálja. A vigjátéki az, ha vagy az ismeretlenek gombjai összeakadnak, vagy ha én leverem az ismeretlennek kalapját, fölveszem, megtisztitom s bocsánatot kérek. Ez egy művelet, egy ismeretlennel. Az egy ismeretlenből lesz két ismerős s a művelet meg van oldva.

Én a vigjátéki megismerkedést választottam. De annyira gyöngéd voltam, hogy nem az ő kalapját vertem le, de ugy tettem, mintha az ő kalapjának tekinteném.

- Bocsánat, uram, véletlenül történt, - s ezzel a könyökömmel kefélni kezdtem.

Ő némán, de nagyszabásu mozdulattal intett, hogy nem tesz semmit. Én melléje ültem, a vendégek csodálattal tekintettek föl rám: egy ur, a ki a Fauszt forditójának asztalához merészkedik. Ez sohase történt. A kávés is izgatottan mozgott a háttérben.

Én rögtön irodalomról kezdtem beszélni. Ő fölvette ujra a *Kikeriki*-t. Elmondtam nézeteimet a Fauszt-mondákról, ő figyelmesen hallgatott, de egy szót se szólt. Végre kifejeztem abbeli szent meggyőződésemet, hogy egyetlen nyelven sincs meg oly szépen *Fauszt*, mint magyarul.

- Igazán szép? - mondá ő végre.

- Nagyon.

- Nekem nem tetszik.

(Ahán! a szerzői szerénység!)

- Ugy-e, azt a Fausztot tetszik gondolni, a ki szigorló vagy gyakorló orvos volt s az ördög elvitte? - kérdé egy kis idő mulva.

- Azt a Fausztot gondolom, - felelém ámulva. Micsoda együgyüség ez? Nem akarja elárulni inkognitóját?

- Sokkal szebb németben, - folytatá a nagy forditó, - olvastam Engelhorntól. Tatár Péter egészen elrontotta a magyart.

- Uram, ne üzzön csufot belőlem. Én igen jól tudom, hogy ön a Fauszt magyar forditója.

A nagy ember rám nézett, először bámulva, azután nyugtalanul.

- Kérem, ne bántson engem. Én szeretek olvasni, de nem irtam soha semmit. Én tisztességes, nyugodt állampolgár vagyok, nem ártok a hatóságnak, az adómat megfizetem. Csak mióta az üzletemtől visszavonultam, azóta olvasok ujságot is...

- Hát kicsoda ön?

- A belvárosi volt kéménysöprő-mester. Én nem akarok forradalmat. Mit ijesztget azzal a doktor Fauszttal? Az nem is igaz, hazugság, a papok találták ki.

Mérgesen fizetett és zsebre tevén messzelátóját, ott hagyott.

Én zord tekintettel a kávéshoz léptem. Az remegett.

- Miért mondta ön nekem, hogy az az ur a Fauszt forditója? - kérdém.

Bevonszolt a kártyaszobába és ott a fülembe sugta:

- Bocsásson meg, uram, kávéházam fényét akartam emelni vele. Pár év előtt a pápa jubileumán Rómában jártam s legelőször is egy kocsmába vezettek, melyben a Fauszt szerzője iddogálni szokott. Márványtábla jelezte a sarkot, melyben a hirneves költő mindig meghuzta magát. Ekkor elhatároztam, hogy az én kávéházamnak is megszerzem ezt a nevezetességet.

Itthon értesültem, hogy Fauszt szerzője nemcsak német, hanem már meg is halt. Egyuttal azonban azt is megtudtam, hogy a Fauszt le van forditva magyarra: én tehát a forditót szándékoztam kávéházam specialitásává tenni. De minthogy az eredeti forditót nem sikerült megkapnom, mindig a legtekintélyesebb külsejü vendégemről terjesztettem el tudtán kivül ezt a hirt. A dolog igen ártatlan volt: nem ártott se az igazi Fauszt-forditónak, se az álforditónak, se nekem. Hát mér ne tettem volna?

- De bolonddá tette a vendégeket.

- Nekik se ártottam ezzel. No, ugy-e, nem haragszik?

Rösteltem a dolgot, de megbocsátottam neki. Mikor távozóban voltam, megfogta a kabátomat és igy szólt:

- Megtehetne még egy szivességet.

- No, mit?

- Megmondhatná, hogy mi van abban a Fauszt-ban.

- Egy tudósnak a szerelmi kalandjai s poklokra való alászállása.

- Ez az egész?

- Ez.

- No, érdemes is volt belőle olyan nagy históriát csinálni.

E felsülésem után is megmaradtam az *Éjszak csillagá*-nak törzsvendégeül. Annyival is inkább, mert a nyugalmazott kéményseprő-mester elmaradt s én napról-napra emelkedtem tekintélyben és közkedveltségben. Senki se mert az asztalomhoz ülni. Szalvétát kaptam a kávémhoz s a kisasszony abból a mosolyából juttatott nekem, melyet a másodéves joghallgatók számára szokott tartogatni.

Egy napon megtörtént, hogy egy fiatal tanuló odaült kis márványasztalomhoz. Azután máskor is megtette. Jóképü fiu volt s mikor én gyujtót kértem a pincértől, azonnal odatartotta az égő szivarját. Még a kabátomat is fölsegitette, ha véletlenül pincér nem volt kéznél. Egyszer bevallotta, hogy ő is irodalommal foglalkozik. Leginkább műforditásokat végez albérletben, akadémiai tagok számára. Néhány költeményét be is mutatta. Oly rosszak voltak, hogy mindjárt láttam, hogy más, mint akadémikus, nem léphet velük a nyilvánosság elé. Ezt meg is mondtam neki.

- Pedig én a forditás terén az ön iskolájához tartozom, - felelt az ifju.

- Az én iskolámhoz?

- No, igen. Az ön Fauszt-forditása a mi iskolánk...

Az én Fauszt-forditásom! Világos! A kéményseprő elmaradván, mint legtekintélyesebb külsejü vendég, *én lettem a Fauszt forditója*! Nagyot ütöttem az asztalra: a vendégek összenéztek. Bizonyosan azt hitték, hogy e pillanatban készültem el a második rész forditásával. Fizettem és otthagytam az akadémia ifját.

Huzamos ideig képpel se fordultam az *Éjszak csillaga* felé. El is felejtettem az én egykori szereplésemet. Vagy egy esztendő mulva, éjnek idején, véletlenül bevetődtem. Hosszu márványasztalnál tiz-tizenkét vendég ült: az asztalfőn a gazda, óriási csibukkal, aranyos házisapkában. Mindenki mély áhitattal hallgatott, csak ő beszélt, még pedig az irodalomról, Fausztról s a Fauszt-forditásról.

Azonnal láttam, hogy az operát megnézte és az operaszöveget elolvasta. Öt perc mulva pedig láttam, hogy az *Éjszak csillagá*-ban a *Fauszt* forditója e pillanatban nem más - *mint maga a kávés*.

Kifogyott a forditó-külsejü vendégekből.

STEUER IMRE KALANDJAI.

A kis Steuer Imre egy egészen jó magaviseletü kis fiu, a ki legközelebb már az irás és olvasás tudománya felé meg fogja tenni az első lépéseket. Addig is a dajkájával játszik egy hatalmas négyemeletes ház első emeleti folyosóján, s bemutatja magát azoknak a bácsiknak, a kik arra járnak a lépcsőn.

Az élet szenvedéseivel és furcsaságaival még sokáig nem ismerkedett volna meg Imre öcsénk, ha a sors véletlenül meg nem veri őt egy jószivü nagybácsival, a ki abban a hitben élt, hogy ha már nem térhet vissza Amerikából, aranyrudakkal megterhelt hajóraj élén, legalább apró európai jótékonyságokkal kell leróni a nagybácsik hagyományos kötelességeit.

És elhatározta, hogy a postatakarékpénztár áldásos intézményét fogja segitségül hivni. Az angyalok sirtak és a pokol kacagott, mikor a nagybácsi fejében ez az eszme megfogamzott.

A nagybácsi azonban szerény ember is volt, s elhatározta, hogy ne tudja a balkéz, a mit a jobbkéz cselekszik. Balkéznek pedig, ez esetben, tekintette Steuer Imrét és egész családját. Ugy tervezte, hogy egyelőre Imre urfi számára betesz a jobbkezével husz forintot, minden hónapban hozzá tesz ötöt, s majd, ha a gyerek az érettségit leteszi, szép kis summát fog neki átadni.

Egy napon tehát, ezzel a husz forinttal, befordul a lipótvárosi postatakarékpénztárba.

- Kérem, pénzt akarok betenni.

- Mennyit?

- Husz forintot.

- Neve?

- Gálos Kálmán. De nem az én nevemre akarom betenni.

- Hát kinek a nevére.

- Steuer Imre nevére.

- Milyen viszonyban van ön Steuer Imrével?

- Nagyon barátságos viszonyban. A lehető legjobb viszonyban állunk.

- Nem azt kérdeztem. Milyen rokonsági viszonyban?

- Nagybátyja vagyok.

- Mi a foglalkozása Steuer Imrének?

- Gyermek.

- Hát miért nem jött el az apja?

- Uram! Az apja nem tud róla semmit.

- Hát az anyja?

- Az előtt is titok.

- Elvégre a nagyanyja is eljöhetett volna. Őt csak beavatta!

- De kérem, én ezt meglepetésül szántam. Nekik csak tizennégy év mulva szabad a dolgot megtudniok.

- Higyje el, - mondá jóakaratulag a hivatalnok, - tizennégy évig nem lehet egy dolgot titokban tartani. A nagymamát beavathatta volna. A nagymama jelenléte nagyon megkönnyitette volna az eljárást.

- Hajlandó-e uraságod tőlem betét gyanánt husz forintot elfogadni, vagy nem?

- Mindenesetre elfogadom, de előbb köteles vagyok a szabályszerüséget, a mennyire lehet, megóvni.

A tisztviselőnek igaza volt. Ő mint egy oroszlán védelmezte a szabályrendeleteket, s csak mikor argumentumainak utolsó csöpp vére is kifolyt, akkor adta meg magát.

Előveszi a könyvet s kitölti a rovatokat. Egyszerre csak merőn ránéz a nagybácsira és suttogva mondja:

- Mi a jelszó?

A nagybácsi bámulva néz a hivatalnokra. Összeesküvő ez az ember? Mit feleljen ő ilyen kérdésre? Hátha egy vigyázatlan felelet őt is cinkosává teszi egy konspirációnak? Hirtelen egy ötlete támadt.

- Uraságod román?

- Kérem, ne tréfáljon. Mi a jelszó?

A nagybácsi vállat vont; attól tartott, hogy ha nem mondja meg a jelszót, a hivatalnok lőni fog; s mivel legutóbb Kennan szibériai könyvét olvasta, odasugta a nihilisták jelszavát:

- *Szabadság és halál.*

A hivatalnok letette a tollat s hosszan nézett a nagybácsira. Azután szóla:

- No ez még nem fordult elő hosszu praxisomban.

- Micsoda?

- Hogy valaki ilyen költői és regényes jelszót mondjon be.

- Hja kérem, én azt tartom, hogy ha jelszó, legyen jelszó.

- Tudja ön, mire való ez általában?

- Nem én.

- Erre fogja ön visszakapni a husz forintot. Mert a könyvet ellophatják öntől, de a jelszót nem, pedig mi csak arra adjuk ki a pénzt.

- Akkor visszavonom a *Szabadság*-ot, a *Halál*-lal együtt, s tegyük ezt jelszónak: *Kávé*.

- Habbal, vagy hab nélkül? - kérdé a hivatalnok, nagyot csettentve nyelvével. Nyilván megéhezett már.

- Hab nélkül.

- Jó!

A nagybácsi végre elhelyezte a pénzt s megelégedetten távozott.

Imre öcsénk vigan lovagolt faparipáján, mikor egyszerre csak *Tekintetes Steuer Imre ur* nevére egy idézés jön, mely a lipótvárosi postatakarékpénztárba hivja. A szülék összenéznek, elsápadnak. Mi történhetett? Hogy keveredett bele ez a gyerek takarékpénztári ügyekbe. Csak Imre urfi volt boldog s egy félóra mulva már csufolta a szomszéd gyerekeket:

- Nekem van *idézésem*, neked nincs.

Az összes emeleti gyerekek bőgtek s a szüleiktől idézést kértek, a milyen az Imrének van. A megrémült szülék karácsonyra igértek nekik eget-földet, de a fiuk csak idézést követeltek.

Az idézésre persze nem reflektáltak, mert tévedésnek hitték. Harmadnapra azonban egy postaszolga állitott be, a ki *különbeni karhatalom terhe mellett* Steuer Imrét a lipótvárosi postatakarékpénztárhoz citálta.

Ki tudja, mi történt volna, ha éppen be nem toppan a jószivü nagybácsi, a ki belátta, hogy ilyen körülmények közt (igaza volt a postahivatalnoknak) a tizennégy éves titkot azonnal nyilvánosságra kell hozni. Bevallott mindent. Egyuttal nyakoncsipte az Imrét.

- Gyere a takarékba!

- Nem én!

- Kapsz cukrot, ostort.

- Nem megyek!

- Veszek neked egy uj falovat!

Imre itt habozni kezdett.

- Jó. De bácsi vesz nekem még egy idézést is?

- Micsodát?

- Idézést. Azt szeretnék legjobban, mert az ér nekem legtöbbet. A másikért is kaptam a Jóskától egy döglött verebet.

- Veszek idézést, a mennyi csak kell, de most gyere.

És ezzel *Tekintetes Steuer Imre ur* a nagybátyjával elindult a takarékpénztárba. Megérkeztek, a bácsi beadja a könyvet.

- Ön az a Steuer Imre!

- Nem!

- Hát hol van?

- Itt.

És ezzel az urfit fölemelte a levegőbe. A hivatalnok megnézte.

- Tud irni?

- Nem!

- Akkor kérem a kézjegyet.

- Micsoda jegyet?

- A kezének a jegyét.

Imre oda tartotta a kezét. A nagybácsi azonban letette őt a földre s igy szólt a hivatalnokhoz:

- Uram, mondok önnek valamit. Mielőtt még egyszer vizsgálóbirói kihallgatáson mennék keresztül, hazámra, nemzetiségemre, vallásomra és foglalkozásomra vonatkozólag, inkább visszavonom a pénzt.

- Ne tegye! Itt vannak már a kék, rózsaszin, fehér, sárga ivek elkészitve, csak az eljárást kell folyamatba tenni s a betét hivatalosan is be van téve.

- Eddig tehát ez a betét tulajdonképp *be nem tét* volt?

- Igenis. Ne hátráljon meg az utolsó percben. Még egy kis erőfeszités, s ön rendben van a postatakarékpénztárral.

- Köszönöm, de minden folyamatba tett eljárástól rettegek. Önök különben is elrontották a meglepetést, azért én kiveszem a pénzt.

A hivatalnok összerakta a különböző szinü iveket, s ridegen szólt:

- Széchenyi-utca 2-dik szám.

- Mi tetszik?

- Tessék oda menni. Ott veheti ki a pénzt.

A nagybácsi távozott Imre urfival, a ki egyre hangosabban sürgette, hogy neki adjanak egy egészen uj idézést. A Széchenyi-utca 2-dik szám alatt a tisztviselő megnézte a könyvet, s aztán mondá:

- Nem lehet kivenni.

- Miért?

- Mert még nincs tizenöt napja betéve. Tessék ezt az időt kivárni.

A nagybácsi azzal a szilárd meggyőződéssel vitte haza Imrét, hogy ezzel a fáradsággal Amerikában vagyont gyüjthetett volna magának, s csakugyan aranyhozó hajórajjal térhetne onnan vissza.

Mikor letelt a határidő, a nagybácsi Imrével ujra megjelent, s ki akarta venni a pénzt.

- Ön tehát fölmondja a betétet?

- Föl.

- Jó. Nálunk a hivatalnokoknál három havi, a pénznél három napi fölmondás van. Tessék tehát három nap mulva visszajönni a pénzért.

- Helyes! - mondá fogcsikorgatva a bácsi.

- Igaz! Az egészet ki akarja uraságod venni?

- Persze az egészet! A mit betettem, azt ki is veszem.

- Akkor tessék a főpostaigazgatósághoz folyamodni, mert különben ötven krajcárt bent tartunk.

- Ajánlom magamat.

És a nagybácsi haját tépve távozott.

Most már ez a pénz se betéve, se kivéve nincs. Ott lebeg valahol a Lipótvárosban, ég és föld, a posta és a takarékpénztár közt. S a nagybácsi kétségbe van esve: mert ha annyi kényelmetlensége volt, a mig a pénzt le tudta tenni, mennyit kell majd fáradoznia, hogy megkaphassa? Az Imre gyereknek pedig alaposan elment a kedve a takarékosságtól.

ISTEN HOZZÁD BUDAPEST.

Előszó.

Isten hozzád Budapest! Isten veletek fő- és alpincérek, Isten veled kioszk, Dunafürdő, Isten veletek éjjeli kocsikázások, végig az alvó városon, Isten veletek hölgyzenekaros kávéházak... én messze elmegyek.

Isten veletek, bús kollégáim, kiknek vakációja már letelt, én most megyek csak szabadságra.

Ha önök a legközelebbi hetekben azt fogják olvasni, hogy egy amerikai vasutkirály leánya Helgolandban a tengerbe ölte magát, mert reménytelenül beleszeretett egy tehetséges magyar iróba, - gondoljanak rám.

Ha önök azt olvassák, hogy egy derék idegen a cápa torkából kimentett egy bájos angol kisasszonyt (ugyancsak Helgolandban), - gondoljanak rám.

Ha önök azt olvassák, hogy egy magát megnevezni nem akaró ur kifizette Brüsszelben Rocambole kisasszonynak, a nyugati orfeumok csillagának adósságait s aztán ő nagyságát rövid határidőre örökbe fogadta, - ismét gondoljanak rám.

De ha azt olvassák, hogy egy ismert fiatal irónk ládába pakkolva érkezett haza Párisból, összes vagyona két darab mohácsi bankóból állván, - ne gondoljanak rám...

Szóval, a mi jót olvasnak meg nem nevezett uriemberekről, azt mind én fogom cselekedni.

Előkészületek.

Mielőtt az ember utnak indul, szemlét tart a pénztára fölött.

Becsületességemnek kétségbevonhatatlan bizonyitéka, hogy bármily hirtelen rendeztem is önmagamnál pénztárvizsgálatot, soha sikkasztást nem konstatáltam.

Ezuttal is egészen nyugodtan és megelégedéssel, sőt örömmel és büszkeséggel vettem észre, hogy minden rendben van, vagyis nincs egy krajcárom se. A mi nem valami őrült pazarlásnak, hanem öntudatos és jól beosztott, rendszeres költekezésemnek az eredménye.

E jeles rendszeremnek köszönhetem, hogy soha váratlanul pénzzavarba nem jövök. Mert már napokkal előbb tudom, hogy mikorra fogy ki a pénzem s jól megfontolt intézkedéseket tehetek egy bő pénzforrás nyitására.

Nem kell ahhoz sok szellem és tulságos leleményesség, hogy egy milliomos uri módra megéljen. Ez könnyü és köznapi dolog, mely mellett az elme eltompul és lassuvá válik. Mutassanak nekem egyetlen zseniális milliomost! Nincs. A milliomosok mind éhen halnának, ha - millióik nem volnának. Hagyjuk hát meg nekik a milliókat és tartsuk meg magunknak a zsenialitást. Igy is elég előkelő helyet tudunk magunknak szerezni a társadalomban és a - lapok árverési rovatában.

Nézzünk tehát szét, hol lehetne egy kis olcsó pénzt szerezni. Olcsó pénznek nevezik képviselői körökben az olyan összeget, melyet *azonnal* megkap az ember. A kamat ötven percenttől fölfelé.

Pelikán elbeszélése.

Éppen jókor toppant be hozzám *Pelikán* Mór, egy kis bankháznak még kisebb hivatalnoka.

- Éppen jókor jön! - kiáltottam rá.

Pelikán bámulva nézett rám.

- Mit bámul? - kérdém.

- Mert én is azt akartam mondani, hogy *éppen jókor jövök*. Ez jelent valamit.

- Azt jelenti, hogy egyformán szükségünk van egymásra.

- Önnek szüksége van rám?

- Ugy van.

- Csudálatos. Nekem is szükségem van önre. Kölcsönösen szükségünk van egymásra.

- Hisz ezt mondtam én is!

- Igen. Valóban. Én is ezt mondtam.

Pelikán nem volt milliomos, de mint minden bankhivatalnok, borjujában hordozta a Haas és Deutsch kasszáját. Talán ez a szellemtelen párbeszéd a jövendő milliomosság előre vetett árnyéka volt?

- Hát halljuk, édes Pelikán? Mi a baj?

- Egy becsületbeli ügyem van.

- Előbb gyujtson rá.

- Köszönöm, zárt helyiségben sohase szivarozom.

- Nagyon udvarias ember.

- Ez az én legnagyobb bajom. A mostani ügyem is tisztán az udvariasságomból keletkezett.

- Halljuk.

- Ön talán nem tudja, - kérdé Pelikán, - hogy ereimben francia vér csergedezik?

- Ezt valóban nem tudtam. Tisztelt ősei Franciaországban laktak?

- Ott, még pedig Párisban.

- Résztvettek a Szent-Bertalanéji vérengzésben?

- Nem. Csak a zenét csinálták hozzá.

- Ezt a viccet hallottam már.

- Én is, még pedig több izben.

- Hát akkor miért mondja el?

- Uj vicceket, nem tudok csinálni, kénytelen vagyok a régieket használni. Ha azonban ez önnek nem tetszik, szivesen elállok tőle.

- Óh kérem, ne zavartassa magát.

Pelikán megköszörülte a torkát és folytatá:

- Őseim akkor hagyták el Párist, mikor a franciák az arisztokráciát kikergették.

- Ősei tehát arisztokraták voltak? - szakitám félbe.

- Nem, de Montbrisson gróf hitel- és kölcsön-ügyeit vezették. A gróf három évi terméssel (melyet előre eladott) tartozik még most is őseimnek. Hiába emigráltak utána.

- Legyen nyugodt, tisztelt ősei ezt a pénzt sohse fogják megkapni.

- Tudom; de térjünk a dologra. Az a müveltség, melyet őseim Franciaországban szivtak magukba, én bennem is megvan. A termés ott veszett, de a civilizáció apáról-fiura, fiuról-unokára, unokáról...

- Elég! A többire nem vagyok kiváncsi.

- Csak azt akartam mondani még, hogy unokáról-dédunokára öröklődik. Én, mint francia, igen jól tudom, hogy az ember a szomszédainak köteles magát bemutatni...

- A szomszédainak? - kérdém bámulva.

- No igen, a kik mellette ülnek... Ma délután fölülök a lóvasutra, hogy a Városligetbe menjek. A kocsi üres volt, csak szembe velem ült egy marciális alak, valami nyugalmazott ezredes. Egyszer csak fölszáll egy ur és mellém ül. A mint mellém ült, azonnal átváltozott *mellettem ülővé* s azonnal fölülkerekedett bennem a francia. Fölkeltem, meghajtottam magamat s szólék:

- Én Pelikán Mór vagyok.

Ezzel ujra visszaültem a helyemre, de ismét egy ur ült mellém, a tulsó oldalamra. Azonnal, igen barátságos modorban, mint föntebb, megmondtam neki:

- Én Pelikán Mór vagyok.

Azután megint leültem és többet egy szót se szóltam. Csak azt láttam, hogy a szemben ülő ezredes összevont szemöldöke alól haragosan rám néz, s fogai közt morogja: *Pelikán, Pelikán*! De nem törődtem vele, jól tudva, hogy a szembenülőkről a franciák nem emlékeznek meg.

Egyszerre csak a mellettem ülő urak eltávoznak, s két uj utas ül mellém. Egy percig se habozva odafordultam a jobboldalihoz és nyájasan szólék:

- Én Pelikán Mór vagyok.

- Pelikán! - hörgé fogcsikorgatva az ezredes.

Én bámulva néztem rá, s elhatároztam, hogy föl fogom őt világositani, mert nem tudja, hogy az udvarias francia a szemközt ülőről nem emlékszik meg, s igy ő engem kétségtelenül egy neveletlen magyarnak tart. De még baloldalamon kellett előbb egy szomszédomat elintézni, a kihez tehát azonnal oda is fordultam és szólék:

- Én Pelikán Mór vagyok.

- Elég! - mennydörgött bele hátam mögött az ezredes, - ki ne jőjjön még egy Pelikán, mert ugy vágom pofon, hogy leesik a kocsiról.

Mielőtt magamhoz tértem volna, a goromba katona leszállt és eltünt.

*

Pelikán elhallgatott és rám nézett.

- Vége van? - kérdém.

- Vége.

- Nem ütötte pofon az ezredes?

- Nem.

- Ön se az ezredest?

- Nem?

- Ki az az ember?

- Nem tudom.

- Hol lakik?

- Nem tudom.

- De hisz akkor nem provokálhatjuk!

- Éppen azért jöttem, hogy hát mit is csináljunk vele tulajdonképp? Fogjak egy botot és lessem őt a város különböző részeiben?

- Nem lehet. A becsületbeli ügyeket huszonnégy óra alatt el kell intézni. S ha ön csak két hónap mulva botozza meg: az már nem gilt.

- Akkor nyilatkozni kell.

- Ez már jobb.

Pelikán erre elővett egy darab papirost, és a következőket olvasta le róla:

> Azon urat, a ki engem ma a lóvasuton pofonnal fenyegetett és utána gyáván megfutott, ezennel aljas rágalmazónak és közönséges bankóhamisitónak jelentem ki.
>
> Tisztelettel
>
> *Pelikán Mór.*

- A nyilatkozat nagyon jó. *Aljas rágalmazó* föltétlenül szükséges, e nélkül jóravaló nyilatkozat nem képzelhető. De mit keres ott a *bankóhamisitó*? Azt hiszi ön, hogy a bankóhamisitásnak az a lényege, hogy a lóvasuton pofonokat igérjen?

- Nem. De tetszik tudni, ismét felülkerekedett bennem a divat embere, a francia: a bankóhamisitás most divatos és igy hatásos.

Végszó.

- És most, kedves Pelikán ur, térjünk át az én ügyemre. Az ön ügye rendben van, a nyilatkozatát a tárcámban fogom közölni.

... Pelikán egy óra mulva hatszáz forintot hozott. A törlesztési föltételekről az árverési rovat fogja a nagyérdemü közönséget értesiteni. Isten hozzád Budapest!...